

Проект «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей»

Лінійний розподіл (у абсолютних числах) та аналіз відповідей на відкриті запитання випускників інтернатних закладів 2004—2010 років

Опитування проводилося з 17 серпня по 13 вересня 2010 року

Всього опитано 110 респондентів.

Лінійний розподіл відповідей (у абсолютних числах)

БЛОК А. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

A1. Стать респондента:

Чоловіча	54
Жіноча	56

A2. Вік респондента

15 років	2
16 років	8
17 років	12
18 років	22
19 років	14
20 років	9
21 рік	17
22 роки	12
23 роки	7
24 роки	4
25 років	2
26 років	1

A3. В якому році Ви закінчили школу-інтернат?

2002 році	1
2003 році	1
2004 році	16
2005 році	14
2006 році	14
2007 році	15
2008 році	15
2009 році	17
2010 році	17

A4. Скільки Вам було років на момент випуску із школи-інтернату?

14 років	5
15 років	19
16 років	30
17 років	31
18 років	15
19 років	10

A5. Тобто на момент закінчення школи-інтернату Вам було ...

Менше 18 років	88
Більше 18 років	22

A6. Чи був у Вас опікун до досягнення 18 років?

Так	41
Ні	43
<i>Кількість респондентів, яким на момент закінчення школи-інтернат було більше</i>	22
<i>Немає відповіді</i>	4

A7. Скільки років Ви прожили в цій школі-інтернаті?

1 рік	2
2 роки	6
3 роки	10
4 роки	6
5 років	9
6 років	7
7 років	10
8 років	11
9 років	18
10 років	20
11 років	6
12 років	2
13 років	1
15 років	1
17 років	1

БЛОК В. ДУМКИ ПРО ЖИТТЯ ПІСЛЯ ІНТЕРНАТУ**В3. В якому віці Ви почали задумуватися над тим, як Вам доведеться влаштовувати своє життя після закінчення школи-інтернату?**

10 років	1
11 років	1
12 років	6
13 років	8
14 років	10
15 років	18
16 років	26
17 років	13
18 років	7
19 років	1
20 років	2
21 рік	2
<i>Не задумався про своє майбутнє</i>	9
<i>Важко відповісти</i>	6

В5. Чи було у Вас почуття неспокою, страху за кілька місяців до закінчення школи-інтернату?

Так	59
Ні	51

В6. Чи зазнали Ви яких-небудь труднощів, проблем, коли опинилися за стінами інтернату?

Так	49
Ні	61

БЛОК С. ПРОДОВЖЕННЯ НАВЧАННЯ**С1. Скільки класів школи-інтернату Ви закінчили?**

9 класів	60
11 класів	50

Запитання С1.1 для респондентів, які закінчили 9 класів**С1.1. Чи продовжували Ви навчання в іншому навчальному закладі після закінчення школи-інтернату після 9 класу?**

Так	55
Ні	5
Кількість респондентів, які закінчили 11 класів	50

Назвіть Ваш навчальний заклад?

Коледж, ліцей, технікум	35
Професійно-технічний навчальний заклад	18
Кількість респондентів, які закінчили 11 класів	50
Немає відповіді	7

Назвіть Вашу спеціальність?

Кваліфіковані робітники легкої промисловості (швачка, мотальниця ниток, чоботар)	4
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	7
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	17
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	13
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	2
Кваліфіковані робітники фінансової сфери (касири в банках і бухгалтерський облік)	1
Спеціаліст у сфері легкої промисловості (дизайнер, модельєр верхнього одягу)	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	1
Медичні працівники із середньо-спеціальною освітою (медсестра, фельдшер, мед брат)	1
Педагог, вихователь д/с	1
Кваліфікований робітник у сфері зв'язку (оператор поштового зв'язку)	1
Спеціаліст у сфері типографії	1
Кількість респондентів, які закінчили 11 класів	50
Немає відповіді	10

Запитання С1.2 для респондентів, які закінчили 11 класів

С1.2. Чи продовжували Ви навчання в іншому навчальному закладі після закінчення школи-інтернату після 11 класу?

Так	48
Ні	2
Кількість респондентів, які закінчили 9 класів	60

Назвіть Ваш навчальний заклад?

Коледж, ліцей, технікум	14
ПТНЗ	9
Інститут, університет, академія	25
Кількість респондентів, які закінчили 9 класів	60
Немає відповіді	2

Назвіть Вашу спеціальність?

Кваліфіковані робітники легкої промисловості (швачка, мотальниця ниток, чоботар)	1
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	1
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	3
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	5
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	1
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	1
Спеціаліст у сфері легкої промисловості (дизайнер, модельєр верхнього одягу)	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	2
Педагог, викладач з вищою освітою	5
Перекладач	1
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	3
Менеджер	3
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору (тепличниця)	1
Кваліфікований робітник у сфері послуг (перукар-візажист)	4
Спеціаліст з юридичною освітою (адвокат)	2
Спеціаліст з маркетингу	1
Робітники збройних сил	1
Спеціаліст у сфері типографії	1
Спеціаліст з вищою технічною освітою (інженер, технолог)	3
Спеціаліст у сфері природничих наук (гідрогеолог)	3
Кількість респондентів, які закінчили 9 класів	60
Немає відповіді	7

С2. Ви закінчили школу-інтернат або навчалися в загальноосвітній школі неподалік інтернату?

Закінчив/ла школу-інтернат	91
Закінчив/ла загальноосвітню школу	19

С3. Чи отримали Ви спеціальність під час навчання в школі-інтернаті?

Так	24
Ні	86

С3.1. Розкажіть, яку?

Кваліфіковані робітники легкої промисловості (швачка, мотальниця ниток, чоботар)	12
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	2
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	6
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	1
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	1
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	1
Кількість респондентів, які не отримали спеціальності під час навчання в школі-інтернаті	86
Немає відповіді	1

С4. Яка освіта у Вас зараз?

Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	27
Повна загальна середня (або професійно-технічна) освіта (11 класів тощо), незакінчена вища освіта	66
Базова вища освіта (ВНЗ I–II рівнів акредитації, технікум)	8
Повна вища освіта (бакалавр, магістр) (ВНЗ III–IV рівнів акредитації), (університет, інститут)	9

Запитання С5–С12 ставляться тільки тим респондентам, котрі навчалися далі

С6. Де Ви проживали, коли навчалися після закінчення школи-інтернату?

У гуртожитку	71
У власній квартирі	14
У тітки, дядька	2
У бабусі, дідуся	6
У соціальному гуртожитку при ГО («Дорога додому»)	1
В орендованій квартирі	3
У друзів	1
В Інтернаті	1
Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернату	7
Немає відповіді	4

С7. Чи самі Ви вирішили обрати цей навчальний заклад та спеціальність навчання?

Так	63
Ні	40
<i>Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат</i>	7

С7.1. Чи рекомендував Вам хто-небудь із педагогічного колективу інтернату вступити саме в цей навчальний заклад?

Так	57
Ні	42
<i>Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат</i>	7
<i>Немає відповіді</i>	4

Якщо так, то хто саме?

Вчитель	12
Вихователь	25
Завуч	3
Директор	12
Психолог інтернату	1
Спонсор	2
<i>Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат та обрали навчальний заклад самостійно</i>	50
<i>Немає відповіді</i>	5

С8. Ви закінчили навчання?

Так	45
Ще вчуся	47
Ні	10
<i>Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат</i>	7
<i>Немає відповіді</i>	1

С8.1. Яка Ваша спеціальність?

Кваліфіковані робітники легкої промисловості (швачка, мотальниця ниток, чоботар)	2
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	5
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	10
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	9
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	4
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	2
Педагог, викладач з вищою освітою	1
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	1
Менеджер	1
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору (тепличниця)	1
Кваліфікований робітник у сфері послуг	3
Спеціаліст з юридичною освітою (адвокат)	1
Робітники збройних сил	1
Спеціаліст у сфері типографії	2
<i>Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат, не закінчили навчання та ще вчать</i>	66

С8.2. На якому курсі?

1 курсі	12
2 курсі	16
3 курсі	6
4 курсі	9
5 курсі	3
6 курсі	1
<i>Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат, закінчили навчання та не закінчили навчання</i>	63

С8.3. Яка спеціальність?

Кваліфіковані робітники легкої промисловості (швачка, мотальниця ниток, чоботар)	3
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	8
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	7
Кваліфіковані робітники фінансової сфери (касири в банках і бухгалтерський облік)	1
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	2
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	2
Педагог, викладач з вищою освітою	3
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	2
Менеджер	2
Кваліфікований робітник у сфері послуг (перукар-візажист)	1
Педагог, вихователь д/с	1
Кваліфікований робітник у сфері зв'язку (оператор поштового зв'язку)	1
Спеціаліст з юридичною освітою (адвокат)	1
Спеціаліст з маркетингу	1
Спеціаліст з вищою технічною освітою (інженер, технолог)	3
Спеціаліст у сфері природничих наук (гідрогеолог)	3
Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат, закінчили навчання та не закінчили навчання	63
Немає відповіді	6

С9. Ви задоволені, що навчалися/навчаєтесь саме в цьому навчальному закладі?

Так	90
Ні	13
Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат	7

С10. Чи були/є у Вас в цілому якісь проблеми, пов'язані з навчанням?

Так	25
Ні	78
Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат	7

С11. А чи відчували якісь утиски під час навчання через те, що Ви – дитина-сирота?

Так	9
Ні	94
Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат	7

С12. Чи доводилося Вам підзаробляти під час навчання?

Так	37
Ні	66
Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи-інтернат	7
Немає відповіді	1

Увага інтерв'юєре, запитання **C13–C15** ставляться тільки тим респондентам, хто після школи не продовжив навчання

C14. Чи жалкуєте Ви, що так склалося?

Так	2
Ні	4
Кількість респондентів, які продовжили навчання після закінчення школи-інтернат	103
Немає відповіді	1

C15. Якби було можливо повернути час назад, Ви зробили б усе так само після закінчення школи чи щось все ж змінили б?

Так	2
Ні	3
Кількість респондентів, які продовжили навчання після закінчення школи-інтернат	103
Немає відповіді	2

БЛОК D. МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

D1. Чи було у Вас якесь житло (своя квартира, свій будинок, разом з родичами, з батьками), куди Ви могли поселитися після випуску із інтернату?

Так	60
Ні	50

D2. (Якщо це батьки або родичі). Чи хотіли Ви жити у батьків/родичів?

Так	27
Ні	26
Кількість респондентів, які не мали житла куди б могли поселитися після випуску з школи-інтернату	50
Немає відповіді	7

D3. Ви пішли до них жити?

Так	27
Ні	27
Кількість респондентів, які не мали житла куди б могли поселитися після випуску з школи-інтернату	50
Немає відповіді	6

D4. Де Ви жили, перші місяці відразу після закінчення школи-інтернату?

Лишався/лась в інтернаті	26
У родичів	22
У батьків	8
У друзів	2
У знайомих	2
У соціальному гуртожитку	24
У гуртожитку учбового закладу	25
Немає відповіді	1

D5. Як у цілому Ви вирішували житлову проблему у подальшому? Чи зверталися Ви в будь-які організації, соціальні служби, фонди тощо?

Так	34
Ні	76

БЛОК Е. ТРУДОВИЙ ШЛЯХ**E1. Спочатку про Вашу професійну підготовку. Назвіть основну спеціальність, яку Ви отримали в будь-якому навчальному закладі.**

Так отримав	66
Не отримав/ла професійну підготовку в навчальному закладі	44

Кваліфіковані робітники легкої промисловості (швачка, мотальниця ниток, чоботар)	5
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	8
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	14
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	12
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	3
Кваліфіковані робітники фінансової сфери (касири в банках і бухгалтерський облік)	1
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	4
Педагог, викладач з вищою освітою	1
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	2
Менеджер	2
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору	1
Медичні працівники із середньо-спеціальною освітою (медсестра, фельдшер, мед брат)	1
Кваліфікований робітник у сфері послуг (перукар-візажист)	3
Педагог, вихователь д/с	1
Спеціаліст з юридичною освітою	2
Спеціаліст з маркетингу	1
Робітники збройних сил	1
Спеціаліст у сфері типографії	2
Спеціаліст у сфері природничих наук (гідрогеолог)	1
Не отримав/ла професійну підготовку в навчальному закладі	44

E2. Чи працювали Ви за цією спеціальністю?

Так	31
Ні	34
Не отримав/ла професійну підготовку в навчальному закладі	44
Немає відповіді	1

E.2.3. Чи працюєте Ви зараз за даною спеціальністю?

Так	16
Ні	12
Немає відповіді	3

E5. Чи змінювали Ви місце роботи?

Так	25
Ні	85

E5.1. Коли (в якому році та місяці) Ви в останнє пішли з роботи?

2005 році	1
2006 році	1
2007 році	1
2008 році	3
2009 році	11
2010 році	5
Кількість респондентів, які вказали, що не змінювали місце роботи	85
Немає відповіді	3

E5.2. Назвіть, будь ласка, основну причину, яка вплинула на те, що Ви пішли з останньої роботи?

Заради кращої роботи в іншому місці	5
У зв'язку з вагітністю і народженням дитини	0
Через переїзд в інший населений пункт	0
Через незадовільні умови праці, заробітну платню	9
Через початок денного навчання (з відривом від виробництва)	3
Через ліквідацію підприємства, скорочення штатів	0
З причин, пов'язаних зі здоров'ям	1
Звільнений/а	1
За сімейними обставинами	0
Хотів/ла мати іншу спеціальність, інший профіль роботи	0
Щоб зайнятися індивідуально-трудовою діяльністю, підприємництвом	0
Інше	4
Кількість респондентів, які не змінювали місце роботи і не працювали взагалі	85
Немає відповіді	2

Е6. Скільки у Вас було основних робочих місць після закінчення загальноосвітнього навчального закладу?

Жодного місця роботи, взагалі не працював/ла на повну ставку	59
1 основне робоче місце	29
2 основних робочих місць	14
3 основних робочі місця	2
4 основних робочі місця	3
5 основних робочих місць	1
Немає відповіді	2

Е8. Чи була у Вас ще будь-яка робота (на цьому підприємстві або іншому) після цієї роботи?

Так	14
Ні	35
Жодного місця роботи, взагалі не працював/ла на повну ставку	61

Е9. Чи працюєте Ви зараз?

Так	39
Ні	10
Жодного місця роботи, взагалі не працював/ла на повну ставку	61

Е10. Чи мали Ви роботу за сумісництвом або іншими видами трудової діяльності, що дають заробіток?

Так	22
Ні	88

Е11. Чи були Ви коли-небудь безробітним/ою?

Так	21
Ні	45
<i>Важко відповісти</i>	3
<i>Респондент ніколи не працював/ла</i>	41

Е12. Вкажіть, як довго Ви залишались безробітним/ою?

_____ місяців _____ років	
<i>Важко відповісти</i>	

Е13. Чи отримували Ви коли-небудь допомогу по безробіттю?

Так	1
Ні	20
<i>Респондент ніколи не працював/ла або не був безробітним</i>	89

Е14. Чи допомагав Вам хто-небудь з пошуком роботи?

Так, хто саме:	15
Друзі	5
Знайомі	2
Родичі	1
Директор школи-інтернату	1
Директор соціального гуртожитку	1
Дирекція учбового закладу	1
ЦСССДМ	2
Фонд допомоги дітям сиротам	1
Ні	6
Респондент ніколи не працював/ла та не був безробітним	89

Е14.2. Чи зверталися Ви до кого-небудь по допомогу (серед безробітних, яким ніхто не допомагав з пошуком роботи, N=6)?

Так, до кого саме:	2
Друзі	1
Родичі	1
Ні	4

БЛОК F. СОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ДРУЖНІ ВІДНОСИНИ.**F1. Чи підтримуєте Ви зв'язки з Вашими друзями з інтернату?**

Так	93
Ні	17

F2. Чи знаєте Ви, як у цілому склалося життя Ваших друзів й приятелів по інтернату?

Так	81
Не знаю	29

F3. Як Ви вважаєте, чи існує різниця в тому, як влаштовується в житті вихованець школи-інтернату, залежно від того, хлопець це чи дівчина?

Існує	36
Ні	74

F3.1. Кому легше, а кому важче влаштувати своє життя?

Хлопцю	21
Дівчині	14
Кількість респондентів, які вважають, що не існує різниці в тому, як влаштовується в житті вихованець школи інтернату, залежно від статі	74
Не має відповіді	1

F4. Чи були у Вас труднощі в знаходженні нових друзів, коли Ви опинилися за стінами інтернату?

Так	18
Ні	92

F5. Скажіть, до кого б Ви звернулися в першу чергу, якщо б у Вас виникли такі проблеми:

	Проблеми на роботі	Проблеми зі зміною або пошуком роботи	Повсякденні проблеми	Фінансові проблеми	Проблеми в сім'ї	Особисті проблеми (інші)
До вихователів школи-інтернату	6	3	2	2	0	2
До друзів	18	19	27	35	11	21
Сам вирішую проблеми	22	27	50	23	30	56
До представників громадських організацій, БФ (ГО "Віста", "Дорога до дому", "Фріда")	1	3	2	2	1	0
До служби у справах дітей	0	0	0	0	0	0
До родичів (бабуся, дідусь, тітка)	10	11	7	19	9	6
До директора соціального гуртожитку	2	3	1	0	0	0
До керівництва підприємства	12	0	0	2	0	0
До знайомих	4	8	1	3	2	1
До пастиря церкви	0	0	1	0	0	0
До батьків (мами, батька)	2	2	2	2	2	1
До сестри/брата	4	6	0	8	6	5
До хлопця, дружина	1	0	8	4	2	1
До колег по роботі	3	0	1	0	0	0
До психолога	1	1	0	0	1	1
До Центру соціальних служб для молоді	2	6	0	2	0	1
До директора школи-інтернату	0	1	2	0	1	0
До Центру зайнятості	1	8	0	0	0	0
Через Інтернет	0	3	0	0	0	0
До вихователя/викладача учбового закладу (ліцею)	2	2	0	4	1	2
До юриста	1	1	0	0	0	0
До опікунської ради	0	0	0	0	1	0
Немає таких проблем	16	18	6	6	27	10
Важко відповісти/не знаю	5	3	3	5	9	9

F6. Скажіть, а до кого Ви вже зверталися по допомогу із зазначених причин:

	Проблеми на роботі	Проблеми зі зміною або пошуком роботи	Повсякденні проблеми	Фінансові проблеми	Проблеми в сім'ї	Особисті проблеми (інші)
До вихователів школи-інтернату	1	1	4	1	1	2
До друзів	11	11	18	27	10	17
Сам вирішую проблеми	16	18	39	24	21	39
До представників громадських організацій, БФ (ГО "Віста", "Дорога до дому", "Фріда"	0	1	0	2	1	1
До служби у справах дітей	0	0	0	0	1	1
До родичів (бабуся, дідусь, тітка)	4	5	6	15	4	4
До директора соціального гуртожитку	0	3	0	0	0	0
До керівництва підприємства	5	0	0	3	0	0
До знайомих	4	3	1	3	1	0
До пастиря церкви	0	0	0	0	0	0
До батьків (мами, батька)	1	2	2	2	1	1
До сестри/брата	1	3	4	7	4	3
До хлопця, дружина	0	0	3	3	4	3
До колег по роботі	2	0	0	0	0	0
До психолога	1	1	0	0	0	1
До Центру соціальних служб для молоді	1	4	3	2	0	1
До директора школи-інтернату	2	2	1	2	1	1
До Центру зайнятості	0	1	0	0	0	0
Через Інтернет	0	2	0	0	0	0
До вихователя/викладача учбового закладу (ліцею)	1	1	1	2	0	2
До юриста	0	0	0	0	0	1
До опікунської ради	0	0	0	0	1	0
Немає таких проблем	51	48	20	18	47	25
Важко відповісти/не знаю	10	8	11	6	14	10

БЛОК G. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ-ІНТЕРНАТІ

G1. Як би Ви оцінили загальний соціально-психологічний клімат (атмосферу) в школі-інтернаті за час Вашого перебування там?

Дуже добрий	17
Добрий	44
Скоріше, добрий	35
Скоріше, поганий	8
Поганий	1
Дуже поганий	0
Важко відповісти	3
Відмова від відповіді	2

G2. Оцініть будь-ласка ставлення до Вас з боку педагогічного колективу школи-інтернату:

Дуже добре	18
Добре	51
Скоріше, добре	29
Скоріше, погане	3
Погане	2
Дуже погане	0
<i>Важко відповісти</i>	4
<i>Відмова від відповіді</i>	3

G3. Оцініть будь-ласка ставлення до Вас з боку інших вихованців школи-інтернату?

Дуже добре	16
Добре	65
Скоріше, добре	21
Скоріше, погане	3
Погане	1
Дуже погане	0
<i>Важко відповісти</i>	3
<i>Відмова від відповіді</i>	1

G4. Чи були випадки жорсткого ставлення до Вас зі сторони педагогічного колективу або зі сторони інших співробітників школи-інтернату?

Так	16
Ні	93
<i>Немає відповіді</i>	1

G5. Чи відомо Вам про випадки жорсткого ставлення до інших вихованців з боку педагогічного колективу або зі сторони інших співробітників школи-інтернату?

Так	19
Ні	90
<i>Немає відповіді</i>	1

G6. Чи були прояви насильства (морального або фізичного) до Вас з боку педагогічного колективу або зі сторони інших співробітників школи-інтернату?

Так	18
Ні	90
<i>Немає відповіді</i>	2

G7. Чи відомо Вам про прояви насильства (морального або фізичного) над іншими вихованцями з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

Так	13
Ні	94
<i>Немає відповіді</i>	3

G8. Чи були випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували Вас виконувати важку роботу?

Так	8
Ні	102

G9. Чи відомі Вам випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували інших вихованців виконувати важку роботу?

Так	7
Ні	103

G10. Могли б Ви сказати, що той факт, що Ви є випускником школи-інтернату, вплинув у цілому на те, як склалося Ваше життя дотепер?

Так	50
Ні	56
Немає відповіді	4

G11. Скажіть, будь ласка, чи приховуєте Ви в розмовах, при знайомствах, при влаштуванні на роботу й інших життєвих ситуаціях те, що закінчили школу-інтернат?

Так	27
Ні	83

БЛОК І. УСТАНОВКИ ТА ОРІЄНТАЦІЇ НА СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ РОДИНИ

I1. Перерахуйте, хто входить в Вашу сім'ю в даний час?

Я	110
Мій/моя чоловік/дружина	12
Наші діти (спільні)	9
1 дитина	8
2 дитини	1
ВАШІ РОДИЧІ	
Мої діти від попереднього шлюбу	1
1 дитина	1
Моя мати / мачуха	7
Мій батько / вітчим	5
Мій дідусь, бабуса по материній лінії	17
Мій дідусь, бабуса по батьковій лінії	5
Інші мої родичі	39
РОДИЧІ ЧОЛОВІКА/ДРУЖИНИ	
Діти чоловіка/дружини від попереднього шлюбу	0
Мати/ мачуха чоловіка/дружини	1
Батько / вітчим чоловіка/дружини	2
Дідусь, бабуса чоловіка/дружини по материній лінії	1
Дідусь, бабуса чоловіка/дружини по батьковій лінії	0
Інші родичі Вашого/ої чоловіка/дружини	1
Важко відповісти	2

12. Скільки всього осіб, враховуючи Вас, у Вашій спільній сім'ї в даний час?

1 особа	41
2 особи	26
3 особи	15
4 особи	8
5 осіб	4
6 осіб	7
7 осіб	2
25 осіб	1
Важко відповісти	3
Відмова від відповіді	3

13. Чи перебуваєте Ви у зареєстрованому шлюбі?

Так	2
Ні	107
Відмова від відповіді	1

14. Ваш/Ваша чоловік/дружина вихованець/вихованка інтернату чи ні?

Так	0
Ні	2
Відмова від відповіді	1
Кількість респондентів, які не перебувають в шлюбі	107

15. Чи плануєте Ви створити сім'ю у найближчі 2–3 роки?

Так	46
Ні	60
Немає відповіді	4

15.1. Чому ні?

Ще не закінчив/ла навчання/не отримав/ла освіти	21
Немає власного житла	8
Ще не став/ла фінансово незалежною	11
Немає коханої людини	4
Немає стабільності й упевненості у майбутньому	3
Юний вік (зарано)	7
Не знаю, важко відповісти	5

16. Скільки Ви плануєте мати дітей?

1 дитину	34
2 дитини	59
3 дитини	6
6 дітей	1
Не знаю, ще не задумувалися	10

І7. Який тип житла Вашої сім'ї зараз?

Гуртожиток	45
Наймана кімната	6
Наймана квартира	12
Своя окрема квартира	18
Свій будинок	4
Квартира батьків	7
Квартира родичів	4
Будинок батьків, родичів	3
Квартира/будинок знайомих, друзів	4
Інше	5
Не знає	1
Відмова від відповіді	1

І8. Вас влаштовує Ваше місце проживання?

Так	79
Ні	30
Немає відповіді	1

БЛОК К. ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА МОРАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ**К1. Наскільки регулярно Ви займаєтесь фізкультурою або спортом?**

Дуже рідко або зовсім не займаюсь	41
Інколи займаюсь фізкультурою або спортом, але не регулярно	31
Більш-менш регулярно, самостійно	20
Займаюсь регулярно в секції, на тренуваннях	16
Важко відповісти	1
Відмова від відповіді	1

К2. Як Ви оцінюєте стан свого здоров'я?

Були лише звичайні застудні захворювання	67
Були і більш серйозні захворювання, травми, але вдалося вилікувати	20
Є хронічні захворювання, недомагання	14
Були серйозні захворювання, травми, від яких страждаю по цей час	3
Інвалідність	3
Інше	2
Відмова від відповіді	1

К3. Скільки років у Вас такий стан здоров'я?

1–5 років	8
6–10 років	10
11–15 років	3
16–20 років	19
Більше 21 року	14
Важко відповісти	31
Відмова від відповіді	9

K4. Що Ви можете сказати про свою працездатність, якою мірою вона обмежена Вашим станом здоров'я: обмежена незначно, обмежена певною мірою або сильно обмежена?

Обмежений/а незначно	46
Обмежений/а певною мірою	12
Сильно обмежений/а	1
<i>Важко відповісти</i>	23
<i>Відмова від відповіді</i>	6
<i>Немає відповіді</i>	22

K5. Скільки років або місяців у Вас такі обмеження в працездатності?

1–5 років	10
6–10 років	3
11–15 років	4
16–20 років	4
Більше 21 року	5
<i>Важко відповісти</i>	33
<i>Відмова від відповіді</i>	11

K6. Як часто Ви переживаєте сильну нервову напругу, почуття нервового зриву?

Постійно перебуваю в такому стані	4
Зі мною таке відбувається досить часто	11
Іноді переживаю подібні стани	47
Дуже рідко, майже ніколи	42
Ніколи	5
<i>Немає відповіді</i>	1

K8. Говорячи в цілому, чи можете Ви сказати, що Ви...

Дуже щасливі	8
Досить щасливі	72
Не дуже щасливі	27
Зовсім не щасливі	1
<i>Немає відповіді</i>	2

БЛОК L. ВІЛЬНИЙ ЧАС

L3. Чи зустрічаєтесь Ви із вихованцями школи-інтернату?

Так	51
Ні	25
Інколи	34

ї

L4. Чи зустрічаєтесь Ви з кимось із педагогів/працівників школи інтернату?

Так	60
Ні	50

L4.1. Якщо так, з ким саме?

З вихователями	31
З класним керівником	8
З усіма	10
З психологом	2
З директором	6
З викладачами	19
Кількість респондентів, які вказали, що не зустрічаються ні з ким із педагогів/працівників школи-інтернату	50

БЛОК М. ДОХОДИ І ВИТРАТИ. ВПОРЯДКОВАНІСТЬ ПОБУТУ.

M1. Я зачитаю перелік можливих джерел доходу, а Ви назвіть, будь ласка, є чи немає у Вас таких джерел.

ДЖЕРЕЛА ДОХОДІВ	Ствердні відповіді
Заробіток на основній роботі	38
Заробіток на додатковій роботі, від тимчасових/разових робіт для фірм, організацій або приватних осіб	17
Реалізація предметів/продуктів, вироблених у Вашому господарстві (вдома або на дачі, садибі)	4
Продаж предметів товарів, спеціально закуплених з цією метою	1
Приватна справа (фермерство, магазин), що належить повністю або частково Вашій сім'ї	0
Виплати з боку держави (оплата відпустки по догляду за дитиною, допомога по безробіттю і т.п.)	41
Інші доходи	28

M2. Скажіть, будь ласка, яким був Ваш особистий дохід минулого місяця? (З урахуванням доходів як від офіційної, так і неофіційної діяльності (роботи), пенсій, стипендій, субсидій, а також допомоги, подарунків від родичів і знайомих.)

Менше 550 гривень	17
551–900 гривень	14
901–1500 гривень	31
1501–3000 гривень	27
Більше 3000 гривень	7
Важко відповісти	4
Відмова від відповіді	7

М3. А який місячний дохід Ви вважаєте для себе достатнім?

До 1000 гривнів	1
1001–2000 гривнів	22
2001–3000 гривнів	38
3001–5000 гривнів	26
Більше 5001 гривні	12
<i>Важко відповісти</i>	7
<i>Відмова від відповіді</i>	5

М4. Чи придбали Ви (якщо респондент одружений/на: і Ваш/а чоловік/дружина) будь-які цінні речі (машина, телевізор, меблі і т.п.) в минулому році?

Так	24
М4.1 Скільки коштів Ви витратили на це порівняно з середнім місячним доходом Вашим/Вашої сім'ї?	
Значно менше, ніж місячний дохід Ваш/Вашої сім'ї	6
Приблизно місячний дохід	4
Дохід за кілька місяців	10
Багато, практично річний дохід Ваш/Вашої сім'ї або навіть більше	3
<i>Відмова від відповіді</i>	1
Ні	80
<i>Не має відповіді</i>	6

М5. Скажіть, будь ласка, чи є у Вас (якщо респондент одружений/на: і у Вашого/ої чоловіка/дружини) борги – неоплачені рахунки, взяті в кредит або в борг гроші і т.п.?

Так	15
Ні	85
<i>Відмова від відповіді</i>	10

М6. Будь ласка, оцініть суму Ваших боргів. Порівняйте Ваші борги з середнім місячним доходом Вашим/Вашої сім'ї. Ваші борги...

Значно менше, ніж місячний дохід Ваш/Вашої сім'ї	4
Складають приблизно місячний дохід	3
Складають дохід за кілька місяців	3
Складають практично річний дохід Ваш/сім'ї або навіть більше	2
<i>Важко відповісти</i>	1
<i>Відмова від відповіді</i>	2
<i>Кількість респондентів, які вказали, що не мають боргів</i>	85
<i>Відмова від відповіді</i>	10

М7. Чи є у Вас грошові накопичення?

Так	35
Ні	72
<i>Важко відповісти</i>	1
<i>Відмова від відповіді</i>	2

М8. Оцініть розмір Ваших накопичень. Порівняйте Ваші накопичення з середнім місячним доходом Вашим/Вашої сім'ї.

Значно менше, ніж місячний дохід Ваш/Вашої сім'ї	8
Складають приблизно місячний дохід	7
Складають дохід за кілька місяців	11
Складають практично річний дохід Ваш/сім'ї або навіть більше	5
Важко відповісти	2
Відмова від відповіді	2
Кількість респондентів, які вказали, що не мають грошові накопичення	75

БЛОК N. ЖИТТЄВІ ПЛАНИ ТА РЕАЛІЇ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

Н4. Чи маєте Ви мрію?

Так	104
Ні	6

Н4.1. Розкажіть про що Ви мрієте?

Мати власне житло (квартиру)	36
Створити (мати) хорошу сім'ю	33
Щоб світ змінився на краще	4
Знайти хорошу роботу (гарно заробляти)	23
Мати власний бізнес	6
Стати артистом	2
Мандрувати по всьому світу	2
Мати власний автомобіль	13
Мати яхту та великий будинок на березі моря	1
Закінчити навчання/отримати освіту	13
Жити в іншій країні (Голландії, Китаї, Америці)	6
Хочу навчитися жити	1
Щоб тато повернувся з в'язниці	1
Полетіти в космос, пригнути з парашутом	2
Стати футболістом	3
Мотоцикл	1
Реалізуватися в житті	1
Свободи (хочу щоб мені вже було 18 років і від мене відчепився опікун)	1
Грошей	2
Важко відповісти	4

Аналіз відповідей на відкриті запитання

БЛОК А. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

A5. Тобто на момент закінчення школи-інтернату Вам було ...

1. Менше 18 років
2. А6. Чи був у Вас опікун до досягнення 18 років?

№ анкети	1. Так, хто ним був?	2. Ні, чому Вам не був призначений опікун
2		Не знаю.
3		Є мама
4		Є рідний батько
5	Бабуся	
6	Бабуся Клименко Євдокія Іванівна	
9		Є мати
10		Ніхто з родичів не захотів брати нас малолітніх дітей і віддали до інтернату
62		Мабуть нікому не була потрібна
61	Бабуся	
57	бабуся	
55	Бабуся	
54	Директор ПТУ	
53	Директор	
52	Мамина сестра	
51	Сестра	
50	Бабуся	
49	Рідна сестра	
48	Бабуся	
80	Я продовжив навчання	
78		Я лишився жити у школі-інтернаті
77		Я продовжив навчання у професійному ліцеї
76		Я продовжив навчання
75		Пішла вчитись в мед. училище. Директор був моїм опікуном
74		Є довідка, що хотіли усиновити
73	Тітка	
72		Не знаю
82		Не знаю
83		Не знаю
12		
13		Не знаю
14	Микола Петрович	
15		Не було
16		Державне забезпечення
34		На знаю, мабуть, якщо опікун – до 18 платять гроші, якщо сироти – до 23. Немає сенсу втрачати фінанси
35		При технікумі завуч по вихованню був, яка піклувалась про таких дітей як я.
36		Не можу сказати
37		Не знаю
29		Не знаю.
27	Бабуся.	
40		Не знаю.
42	Директор школи-інтернату	
43	Директор школи-інтернату	
19		Не знаю.
23		Не знаю.
24		Не знаю.
30		Не знаю.

32		Не знаю.
33		Не знаю.
47	Бабуся і дідусь	
46	Сестра.	
45	Директор Свиргуович Валентина Вікторівна	
44	Директор школи - інтернату.	
82		Я продовжив навчання у державному закладі.
79		Я пішов вчитись далі до державного закладу, опікуном був керівник цього закладу.
63	Ганна Олександрівна – директор інтернату.	
64	Директор Котовського інтернату.	
65		Ні.
66	Директор інтернату.	
70	Моя бабуся.	
69		У мене є мам, кіт. Живе в гуртожитку в 1 кімнаті. Гуртожиток не приватизований.
68	Директор училища.	
67	Директор ПТУ.	
98	Директор школи-інтернату	
100	Тетяна Юріївна, Віталій Петрович	
99	Іван Олександрович, Галина Михайлівна	
101	Старша сестра	
102	Старша сестра	
103	Біологічний батько	
104	Бабуся	
105	Бабуся	
106	Дідусь	
107	Бабуся	
108	Директор інтернату.	
109	Директор інтернату.	
111		В інтернаті це не практикують

БЛОК В. ДУМКИ ПРО ЖИТТЯ ПІСЛЯ ІНТЕРНАТУ

В1. Згадайте свої думки і почуття в останні місяці перед випуском. У Вас були якісь плани щодо життя після інтернату: подальше навчання, пошук роботи, пошук місця проживання?

В1.1. Подальше навчання

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Перед виходом з інтернату я мав собі за мету реалізувати мої здібності, таланти, вдосконалити їх через навчання попри мої фізичні обмеження.
2	Я ще не знала, куди йти вчитися, їздила шукала місця, де б могла вчитися.
3	Збирався йти далі вчитися.
4	Я поставила собі за мету вступити до кулінарного училища
5	Я хотіла йти далі вчитись після закінчення інтернату
6	Вступити до ДНУ на факультет психології (денна форма навчання, на бюджет)
7	Радість, що виходиш в доросле життя, а сумно, тому що виникало дуже багато питань «що далі», «як все складеться»
8	Було сумно, але одночасно і радісно, тому що йшла у доросле життя. Поступити в Васильківське ПТУ і отримати спеціальність
9	Швидше випустить з інтернату і вступити до мед. Училища, але можна лише в три. Я вибрала Васильків.
10	Плани були щодо подальшого життя, навчання. Поступив до Васильківського ПТУ для дітей-сиріт, де провчився 3 роки
11	Хотів продовжити навчання за професією Водія
62	Не склалось того року з навчанням, поступила через рік на заочне
61	Хочу бути будівельником
60	Ні
59	Продовжувала освіту в коледжі і думала як там вийде чи ні
58	Хотіла навчатися на перукаря
57	Хотілось навчатись на водія

56	Навчатись в інституті
55	Вступити до Корсунь-Шевченківського педагогічного училища
54	Хотіла закінчити ПТУ і вступити до ВУЗу
53	Я хвилювався, хотів їхати кухарем працювати на ПБК
52	ПТУ, а потім хочу йти далі навчатись
51	Хотів навчатись в ПТУ №25
50	Ні
49	м. Запоріжжя с. Чубарівка, оператор комп'ютерного набору + бухгалтерський облік, вчитись ще 5-6 років
48	Ні
80	Хотів далі піти навчатися
78	Не захотів навчатись далі. Хвилювався лише про свою успішність у навчання
77	Про навчання, дуже хотів стати футболістом
76	Вирішив продовжити навчання далі
75	Не думала
74	Хотілось навчатись в Одесі
73	Хотіла вступити в Юридичну академію, Гуманітарний університетет ли. Мечнікова, Гідрометереологічний інститут
72	Хотіла йти вчитися на швачку
82	Хотів до технікуму, але боявся що не пройду і доведеться йти в училище
83	Думав йти в ін'яз або національний університет
84	Планувала поступити у ВУЗ, оскільки не уявляла собі подальшого життя без вищої освіти. Мені запропонували поступити у Львів на математичний факультет, але мені більше дається гуманітарні науки, тому я поступила на соціологію в НУ ім. І.Франка.
12	Навчатись далі не планувала
13	Соціальний педагог порекомендував Васильківське ПТУ, я вступив, вчився 2 роки і набув фах будівельника
14	Навчання в університеті
15	Хотів навчатись у Васильківському професійному училищі
16	У Васильківське ПТУ була направлена на навчання
34	Звичайно, потрібно ж отримувати спеціальність, професія повинна «годувати» мене.
35	З 9 класу хотів вступати в Донбаський державний економіко-технологічний технікум.
36	Так, в 93 училищі, потім в технікумі. Хочу навчатись до 23 років. Зараз буду вчитись на повара.
37	Не знаю ще куди піти вчитись, потрібно щоб училищі був гуртожиток.
38	Знав, що буду вступати в училище, за це не переживав.
39	Сильно не задумувався.
29	Мене направили в ПТУ.
28	Іспити хвилювали, хотів вступати в університет, геолог–географ.
27	Думала, де буду вчитись.
26	Дуже хотіла вступити в ВУЗ а саме в Гуманітарну академію Астахової. Багато чула від своїх друзів хорошого.
25	Вступ до житлово-комунального технікуму
40	Планував вчитися, щоб отримати хорошу професію
17	Піти навчатись на продавця
41	Були думки вчитись в технічному технікумі
42	Мріяв навчатись в університеті внутрішніх справ України в м. Дніпропетровськ
43	Плани були вступити в КТУ на будівельний факультет
18	Хотіла вчитись далі на дизайнера
19	Мене направили в ПТУ
20	Хотів навчатись в університеті
21	Хотів вчитись і отримати професію
22	Хотіла навчатись далі, щоб отримати професію
23	Хотіла мати економічну спеціальність
24	Вчитись в Вузі обов'язково
30	Я знала, що мене відправлять в ПТУ вчитись
32	Хотів вступати у будівельний технікум
33	Вступити в технікум на будівельника
47	Хотів вступити в ПТУ в м. Сімферополь
46	Хотіла навчатись на лит очника, отримати будівельну спеціальність
45	Криворізький державний педагогічний університет.
31	Хотіла вчитись далі, отримати спеціальність.
44	Хотілось вчитись в економічному інституті мого міста.
81	Трохи були переживання про подальшу долю, але мені сказали, щоб я не переживав, оскільки це турботи директора інтернату та завуча.

82	Так, я планував продовжити навчання в м. Ужгород за спеціальністю столяр.
79	Я переживав за своє подальше навчання думав куди краще піти вчитися.
63	Хотіла вчитись на швачку.
64	Вчитись в залізнично-дорожньому технікумі, стати провідником дальнього слідування.
65	Хотів навчатись на автослюсаря, але вже вибрана спеціальність була вже укомплектована, тому вступив на електрозварювальника.
66	Вступити в морський транспортний ліцей. Вже закінчив на даний момент.
70	Далі вчитися. Спочатку іти і закінчити школу – 11 класів.
69	Хотіла піти на модель'єра, але не вистачило знань (креслення, алгебра). А зараз навчаюсь в морському ліцеї, тому що була тільки одна пропозиція, куди можна піти навчатись.
68	Планувала у вечірню школу, але ніде було жити, на роботу не брали, пішла в училище.
67	ПТУ на електрозварювальника
98	Я збиралася однозначно продовжувати навчання тому, що справжньою людиною без освіти не станеш
100	Куди піти навчатись
99	Куди піти навчатись
101	Я думав залишитись навчатись в Перещепино, але потім мені запропонували поїхати в Дніпропетровськ
102	Я хвилювалась, дуже хотілось поступити навчатись. Мені обіцяли в інтернаті допомогти поступити до ліцею
103	Я в інтернаті прожив одне літо, оформили мене туди тому, що помер мій біологічний батько, а в вересні я перейшов в училище. Я не хотів туди йти
104	Я хотів жити з мамою, яка звільнилась після в'язниці. Я чекав, коли закінчиться моє перебування в інтернаті
105	Мені хотілось закінчити 11 класів, поступити в хороший ВУЗ. 4 класів я закінчила, перейшла в школу-інтернат
106	В технікумі технолого-економічний, тому що школа 9-ти річна, а в іншу немає сенсу йти
107	В технікумі навчатись
108	Планувала поступити до ВНЗ
109	Планував поступити у ВНЗ
110	Страшно було йти в доросле життя без нічого. Заново народився і тебе викинули на смітник життя.
111	Планів не було, за нас все вирішували в інтернаті. Нас направляли вчитися туди, де був гуртожиток. А це можливо було тільки в будівельному училищі. Я не хотіла туди йти вчитися, бо вважала, що бути маляром-штукатуром для дівчини, що добре вчиться, це принизливо

В1.2. Пошук роботи:

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Я був певен, що мої здібності знайдуть де себе приміняти. Я оптимістично настроєний на те, що з роботою у мене все буде гаразд
2	Хотіла підробити трохи перед навчанням. Пішла на картонажну фабрику. Сама влаштувалася, бо потрібні були гроші на літо
3	Особливого вибору у мене не було з тих можливостей, які мені надала моя освіта
4	Про пошук роботи поки що не замислювалася
5	Про роботу ще не думала, бо перш за все мені потрібно було отримати освіту і спеціальність. Хотіла вивчитися на педагога, бо мені подобається возитися з дітьми молодших груп в інтернаті
6	Після закінчення університету престижну роботу
7	Поступила до Київського лінгвістичного університету
9	Ще вчусь
10	Не входило в плани на той час
62	Пошук роботи, працюю на ринку
60	Піду працювати в Київ
59	Пошук роботи за спеціальністю
58	Якщо буду гарним перукарем, то робота буде
57	Думав, що буду далекобійником і буду заробляти багато грошей, щоб викупити своїх батьків
56	Під час навчання я буду старатися знайти якийсь під заробіток
55	Підробітки
53	Думав, якщо закінчу, то роботу на півдні знайду на сезон
50	Хотіла працювати в магазині або офіціанткою
48	Не брали
80	Хотів працювати, але роботу не шукав, бо пішов вчитися далі
78	Роботу я не шукав, бо планував подальше навчання
77	Зараз пішов вчися далі, тому роботу не шукав
75	Не думала
74	Не думав
73	Не було планів

72	Не шукала
82	Поки про це не замислювався, розумів, що треба отримати освіту
84	Після закінчення навчання планувала працювати на фірмі особи спонсора, який і запропонував навчатись.
12	Хотіла, щоб допомогли працевлаштуватись
13	Знайшов тимчасову роботу працював в теплиці – літній період
14	Робота поки що не входить в мої плани
34	Поки не задумувалась, але буду вчитись.
35	Думав поки про подальше навчання.
36	Знайти роботу буде складно.
37	Не задумувався поки про роботу, хочу вчитись.
38	Не думав шукати, так як збирався вчитися.
39	Особливо не задумувався.
40	Не планував.
41	Хотів працювати на комбінаті в кар'єрі водієм екскаватора.
42	Знайти роботу по своїй спеціальності в міліції.
43	Знайти хорошу роботу в сфері будівництва з перспективою кар'єрного росту.
23	Про роботу не думала, хотіла навчатись далі.
32	Не шукав, так як хотів навчатись.
33	Хотів навчатись.
46	Ні.
45	Ні.
44	Знайти роботу по своїй спеціальності з достойною заробітною платою, і підходящим графіком роботи.
81	Роботу шукати мені не довелося, я далі продовжив навчання у технікумі.
82	Ні, я не планував відразу працювати.
79	Про роботу не думав, бо хотів далі вчитися.
63	Курси масажу, працювати масажисткою
64	Ні.
65	Хотів би влаштуватись на роботу на заводі, але щоб оформлювали по трудовій книжці.
66	Шукаю роботу зараз. А одразу після закінчення про це не думав.
70	Ні.
69	Не шукала і не думала про це.
68	Не брали, так як не було 18 років.
67	Не працював, не шукав, мені ще нема 19 років.
101	Я не працюю
102	Я навчаюсь на 2-му курсі
105	Після закінчення ВНЗ я думаю знайти роботу
108	На першому місці навчання
110	Закінчив на той час ПТУ і пішов в будівельну бригаду, жив у вагончику, де перевдягались будівельники і так було майже рік. Але мене ніхто не гонив і це була для мене знахідка.

В1.3. Пошук місця проживання:

№ анкети	КОМЕНТАР
1	З проживанням складніше. Але й тут, сподіваюсь, що зумію вирішити питання з житлом.
2	Мене попередили в інтернаті, що буду жити після закінчення навчання в інтернаті у соціальному гуртожитку.
3	Жити мені є де, є квартира.
4	З місцем проживання в мене все добре: я проживаю в квартирі, там зареєстрована
5	Пошуків житла не було, бо я прописана у бабусі
6	Я живу з бабусею в 3-х кімнатній квартирі, яка по заповіту належить мені
7	Проживала в гуртожитку університету
8	Проживала в гуртожитку ПТУ
9	Проживала в гуртожитку
10	В ПТУ навчався і проживав
11	Мав намір повернутись в батьківський будинок
62	Квартира, підтримував інтернат
61	В гуртожитку
60	Київ
59	По закінченню інтернату вступила в коледж, там і жила при гуртожитку в коледжі
58	Думала, що дадуть якийсь гуртожиток чи кімнату
57	Хотілось проживати з батьками та бабусею

55	Живу у бабусиній хаті, с. Червона Слобода
52	Хочу своє житло
51	Житло було, було куди йти
50	Житло є у бабусі
49	Є квартира
48	До бабусі
80	На час подальшого навчання мене забезпечили гуртожитком
78	Мене забезпечили гуртожитком
77	У ліцеї нас забезпечили гуртожитком
76	Ні, оскільки я надалі зможу проживати в інтернаті
75	Не думала
74	Не думав
73	Отримати гуртожиток
72	Вступила по місцю проживання, а квартиру мати продала, добре що училище з гуртожитком
82	Хотілося б жити у власній квартирі, але доведеться в гуртожитку
84	Гуртожиток університету
12	Сподівалась на допомогу спеціалістів служби в справах дітей
13	На території ліцею, де зараз навчаюсь, посилили в кімнату гуртожитку
14	Так мені потрібно місце проживання
34	Знаю, що в училищі є гуртожиток
35	Жив у гуртожитку.
36	Закінчити ремонт в будинку родичів силами ЖЕК.
37	Думав що училище житлом забезпечить.
38	Тривожила думка, де буду жити, адже моє житло для життя не придатне.
39	Не знав де буду жити далі.
29	Кімната в комунальній квартирі, але там жила мою мам, а я не хотіла до неї йти – було тісно і вона пила.
28	Думав жити в гуртожитку.
27	Я знала, що якщо мене направлять в ПТУ, то я буду жити в гуртожитку.
26	Я знала, що вступлю в ВУЗ, то все рівно буду жити в гуртожитку, але у мамі була кімната в комуналці.
25	Смт. Шевченково в мене є будинок, гуртожиток технікуму.
40	Найосновніша проблема, поки вчишся – тобі надають житло.
17	Не було житла, ходила, домоглася.
41	Трохи пізніше, коли «встану на ноги» купити власне.
42	Мати власне житло близько від місця роботи.
43	Після одруження, хотілось жити окремо від родичів, в окремій квартирі.
18	Знала, що буду жити в гуртожитку навчального закладу.
20	За мною була закріплена кімната в гуртожитку.
21	У мене була 1-кіматна квартира, закріплена за мною.
22	За мною закріплена кімната в м. Зміїв.
23	Прописана в м. Чугуїв.
24	Знав, що якщо вступлю, то житиму в гуртожитку.
30	Знала, що буду жити в гуртожитку ПТУ.
32	Знав, що дадуть гуртожиток.
33	Є в гуртожитку кімната.
47	Була квартира в с. Планерськ.
46	Ні
45	Є своє житло в с. Вольноє Шевченко 2/2, запропонували гуртожиток при університеті.
31	Не думала про це, так як знала, що буду жити у гуртожитку.
44	Бажано мати власне житло в хорошому районі міста.
81	З місцем проживання також було все вирішено. Мені надали кімнату у гуртожитку за місцем навчання.
82	Мені забезпечили кімнату у гуртожитку за місцем навчання.
79	Я знав, що у випадку подальшого навчання буду проживати у гуртожитку.
63	Житло є.
64	Ні
65	Збирати гроші і з часом придбати житло.
66	У мене залишилась квартира від бабусі.
70	Ні.
69	Після інтернату мені запропонували жити в «Дорога до дому». В гуртожитку не сприятливе середовище (в училищі).
68	Училище надало гуртожиток.

67	«Дорога до дому»
98	Педагогічний університет (куди я збираюсь поступати після інтернату) надає гуртожиток
101	За училищем закріплено гуртожиток
102	Поки живу в гуртожитку
103	За училищем закріплено гуртожиток
104	З інтернату можуть відправити тільки в те училище, де є гуртожиток
105	Не задумувалась
106	Є квартира
108	Гуртожиток університету
110	Закінчив на той час ПТУ і пішов в будівельну бригаду, жив у вагончику, де перевдягались будівельники і так було майже рік. Але мене ніхто не гонив і це була для мене знахідка.
111	Оскільки у мене не було вибору щодо навчання, я знала, що навчаючись у будівельному училищі, у мене буде кімната в гуртожитку.

В2. Наскільки вони виправдалися?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Зараз я навчаюсь у престижному навчальному закладі., вчу ті предмети, опановую ту спеціальність, яка мені посприяє в моєму розвитку, як художника. Роботою я забезпечений, тому що я вмію робити, має попит серед моїх клієнтів. Живу у гуртожитку.
2	Я вступила до педагогічного коледжу імені Грінченка. Про це я мріяла. Мрію ще йти до ВНЗ.
3	Мої плани виправдалися в більшій мірі ніж я очікував: у мене хороша робота, є житло, машина.
4	Я поступила в училище, яке мріяла, до того ж пішла ще на курси перукаря
5	Після випуску з інтернату я отримала освіту секретаря – бухгалтера. Хоча я мріяла стати вчителем, та я жалкую, що отримала саме цю спеціальність
6	На 100%
7	На той час виправдались
8	Не виправдались, тому що працюю не за фахом і втрачаю кваліфікацію. Можна працювати за фахом, але не надають житло
9	Виправдались частково, тому що мені хотілось отримати фах медсестри
10	Планував стати артистом і дуже хотів навчатись в інституті ац.. Карпенко-Карого, але для мене сироти дорога в цей заклад була закрита. Хотів поступати в інститут Культури і мистецтв, але на той час зламав ногу і не подав заяву на зовнішнє тестування
11	Влаштували на навчання в ПТУ №22 спеціальність водія тракториста-комбайнера широкого профілю. Навчання не закінчив, повернувся до батьківського дому. Знайшов роботу, жив і не жалів.
62	Наше життя не радує нас чимось хорошим, по змозі пристосовуємось як можемо гуртуємось
61	Вступив до Ржищева
59	Не зовсім виправдались, професія хоч і не шикарна, але професія. Живу в гуртожитку.
58	Мої страхи не виправдались
57	Справдилися, але не всі, відучився в ПТУ та став водієм
56	З навчанням все виправдалось, а з роботою ще побачу
55	Все нормально
54	Тільки вступила
51	На 100%
50	На роботу не взяли, дуже важко влаштуватися
49	Хотів навчатись на залізничного дорожника в м. Сімферополь з моїм діагнозом мене не захотіли брати. Дають статус випускникам легка дебільність
48	Не виправдались
80	Все сталося так як я думав
78	Трохи склалося не так як уявляв. Я дуже хотів навчатися в Ужгородському національному університеті на факультеті туризму, але вступити цього року мені не вдалось
77	Я не пішов вчитися на футболіста, мені було сказано вибрати іншу професію, щоб я міг надалі працювати та себе забезпечувати
76	Виправдались повністю
75	Не дуже виправдались
74	Не думав
73	Поступила в Юридичну академію, отримала гуртожиток
72	Спочатку вчилась на майстра-штукатура, а потім не склалось і мої надії зовсім не справдились
82	Пішов в ПТУ №126 на газозварювальника, а в технікум не поступив
83	Вступила до інституту іноземних мов на викладача англійської, французької, німецької мов, а в Донецький національний університет не пройшла

84	Задумувалась про роботу, був страх, якщо я не знайду її. Де взяти гроші на проживання, допомогти нема кому, покладаюся тільки на себе
12	Була працевлаштована на птахофабрику, поселена до гуртожитку при ній
13	Поки що нічого не виправилось, мрію навчатись далі, вступити в аграрний університет або академію
14	На половину
15	Чого хотів того і досягнув
16	Мені не подобалось там навчатись, я поїхала у пошуках мами, за що була виключена з навчання
34	Поки що все добре, поступила в училище, буду вчитись на перукаря
35	Вступив на навчання до технікуму, потім в університет на економічний факультет.
36	Ще не намагалась знайти роботу, ремонт не робиться, а ось вчитись буду, вже вступила в училищі.
37	Поступив в училище після закінчення 9 класу. В училищі житло дали – кімнату в гуртожитку.
38	Все налагодилось, тільки з житлом проблема так і залишилась.
39	Спочатку з житлом важко, а потім почав працювати, вирішилась проблема з житлом.
29	ТУ закінчила, отримала спеціальність повара-кондитера.
28	З труднощами, але вступив.
27	Направив інтернат в ПТУ, жила в гуртожитку.
26	Дуже хотілось бути студенткою елітного Вузу і це було найкращий час.
25	Я дуже хотів вступати в технікум, хотів навчатись далі і я радий що у мене все вийшло.
40	Спочатку вступив в училище, а боявся, що не вступлю.
17	Пішла вчитись в ПТУ №25 на офіціанта-бармена. Добилася квартиру – в селищі Пісочник малосімейна.
41	Технікум закінчив, працюю там де хотів. Купити власне житло ще не вдалось.
42	Закінчив університет і працюю в міліції по своїй спеціальності.
43	Закінчила ВУЗ, була прийнята на СевТОК в будівельне управління, вийшла заміж, але поки що живемо з чоловіком в орендованій квартирі.
18	На дизайнера не вийшло, та як після навчання це робота вчителем малювання, а наш вихователь, Костянтин Костянтинович, багато розповідав про соціологію, і я вирішила вступати на соціологічний факультет.
19	Вчився в ПТУ.
20	Вже перейшов на 4 курс історичного факультету. В мене є кімната, нехай в комуналці, але своя. У інших і цього немає.
21	Вийшло.
22	Направили мене в аграрний технікум. Закінчила його, працюю на консервному заводі в м. Харків.
23	Направили з інтернату вчитись в училище по спеціальності перукар. А це не моє.
24	Поки що все про що мріяв збувається.
30	Вчилася в ПТУ.
32	Практично все виправдалось, я вступив у технікум.
33	Вступив, але не на будівельника, а на технолога ЖБК.
47	Так, виправдались, як хотів вчитись, так і вступив.
46	Плани не виправдались, я вийшла заміж і народила дочку.
45	Виправдались, пошуком роботи я не займалась, я ще про це не думаю.
31	Вчусь в технічному технікумі.
44	Вступила в Нікопольський економічний університет, куди і хотіла.
81	Дійсно, після закінчення інтернату, я був влаштований: мав місце навчання, отримав стипендію, мав де жити.
82	Після закінчення інтернату я пішов навчатись в ПТУ, проте навчання не закінчив, оскільки мого батька поновили в батьківських правах, він забрав мене на заробітки до Москви.
79	Частково. Я після завершення навчання влаштувався у м. Мукачів на підприємство. Спочатку заробітки були не погані, було житло, але з початком кризи заробітну плату стали затримувати на декілька місяців, я не мав з чого жити, змушений був звільнитись.
63	Вступила вчитись на швачку.
64	Вчився на повара-кондитера, плани не виправдались.
65	Поки я навчаюсь, але все це в планах на майбутнє.
66	Майже. Отримав освіту. Роботу залишилось знайти. Але я зараз цим активно займаюсь.
70	Виправдались повністю – я закінчила школу, а зараз навчаюсь в будівельній академії.
69	Мрії не збулись, тому що була мрія стати модель'єром. А тут по закінченню училища – маленька заробітна плата і важка робота, і мені це не подобається.
98	Я поступила в педагогічний університет (м. Кривий Ріг) і оселилась в гуртожитку
100	Виправдались. Поступила вчитись у ДНУ
99	Поступив вчитись у ДНУ
101	Я хотів поступити в будівельний ліцей на спеціальність каменяр, так і вийшло
102	Зараз я студентка, працювати буду коли закінчу навчатись
104	Я поступив вчитись і почав жити в гуртожитку
105	Все поки склалось добре. В фінансову академію поступила. Вчусь добре, думаю закінчу без проблем

106	Я вступила в технікум. Закінчила добре, відразу вступила до ВУЗу на заочне відділення. Отримала освіту в комп'ютерній академії «Шаг»
107	На 100%
108	Вступила в інститут, КТУ, живу в гуртожитку
109	Повністю виправдались. Поступив у ВНЗ
110	Зараз у мене все склалося дуже добре, допомогли люди, я навчаюся в будівельному університеті.
111	Зараз у мене є друга освіта, є своє житло. Я задоволена тим, що є у мене зараз.

В4. Над чим саме Ви задумувалися?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	З юності я читав цікаві філософські книжки. З них я почерпнув важливі розумні речі. Наприклад, як з негативної ситуації не тільки успішно вийти, але й отримати з неї якийсь позитив. Тому я думав, як при моїх фізичних обмеженнях не відчувати свою обмеженість; як свою ситуацію використати так, щоб це пішло мені на користь
2	Куди піти навчатися, яку професію обрати, де я буду жити. Задумувалася над тим, як складеться моя доля, яка у мене буде сім'я (мрію про люблячого чоловіка, 2-3 дітей), якщо дозволять можливості і обставини
3	Я мріяв стати пожежником
4	Я задумувалася над своєю майбутньою професією. Мені дуже хотілось вивчитись на кухаря
5	Як саме складеться моє життя, чим я буду займатися, ким і де працювати, коли у мене буде своя сім'я.
6	В першу чергу над отриманням вищої освіти, створенні сім'ї, роботі.
7	Як будь-яка людина, хотілось мати близьких людей, сім'ю, бути хоч трохи щасливішою.
8	Чи поступлю в училище, як все буде в подальшому житті
9	Над подальшим життям
10	Над своїм талантом. Куди мені піти, як потрапити на сцену, кому б себе показати щоб мене могли відкрити і в подальшому житті не загубити свої вміння і свій талант
11	Ким я буду, як мені заробити гроші для подальшого життя
62	Як далі жити і де. Підтримки нема, тільки наді на себе, свої сили. Доводилось по різному виживати
61	Як далі жити
60	Куди піти і що робити далі, як жити, що робити
59	Як житиму далі, спочатку думала вступити вчитися після 9-11 класів, а потім передумала бо було дуже страшно як там буде
58	Задумувалась над роботою, якою вона буде, чи добре буде керівництво; про сім'ю міцну і велику, про своє житло
56	Взагалі над всім життям
55	Після смерті бабусі було страшно як я сама буду жити без підтримки
54	Як нічого не маючи, викрутитись в цьому житті
53	Чим займатися в житті, де жити, кому я потрібен
52	Дуже погано без мами та батька, боялась як мене приймуть в сім'ї тітки
49	Створити сім'ю, дітей
80	Як буду працювати, скільки грошей мені платитимуть, чи достатньо буде. Де я буду жити
78	Над власним житлом, роботою
77	Дуже хотів грати у футбол
75	Де буду жити, яка буде з/п
74	В пошуках себе, ким я можу бути, про родичів, як складеться особисте життя
73	Куди вступити в Одесі
72	Як влаштуватись далі, щоб не піти в поганий бік
82	Як буду жити без вихователів, друзів. Лякала невідомість
83	Де навчатись, де працювати, про житло якимось не думала
84	Був страх щодо майбутнього, що роботи, куди йти. Після закінчення інтернату була дуже замкнена у собі, оскільки проживала у закритому приміщенні.
13	Думав де жити, на яку влаштуватись роботу, куди піти вчитись
14	Я задумувався над освітою
15	Над вдосконаленням та ремонтом житла та пошуком роботи
16	Куди йти, коли немає де жити, як створити сім'ю, дітей і бути забезпеченою
34	Де я буду жити після навчання, чи не зміняться у нас закони, чи буду далі вчитись
35	Незнайоме середовище, зміна місця проживання
36	Ким я стану в яке училище піду, яка буде професія
37	Головне про житло, а потім вже думав як сам буду пробиватись по життю
38	Що буде далі? В інтернаті нагодують, одягнуть, а там вже самому потрібно про себе піклуватись
39	На кого піти навчатися, вибрати нормальну професію, щоб можна було добре заробляти
28	Щоб була робота гарна, житло було, хотів вчитися в Вузі
26	Де буду вчитись, де буду працювати, як буду сама без опіки вихователів

25	Хотів навчатись, думав, де я буду в майбутньому навчатись
40	Головне – житло, а якщо є житло, то це саме головне, а все інше приложиться
17	Де буду жити, як складуться відношення з людьми за стінами інтернату
41	Як вибрати спеціальність, яка мені підходить, і потім влаштуватись на роботу
42	Над своїм подальшим навчанням і виборі спеціальності
43	Над можливістю суміщати роботу з навчанням і знайти місце вжитті
18	Куди піду вчитись, де буду жити, чим буду займатись, як буду сама
20	Як я буду самостійно жити, що це таке взагалі
21	Де буду вчитись і де буду працювати. Як буду жити один
22	Як буду жити одна
23	Як буду жити за стінами інтернату, де буду жити, так як в м. Чугуїв не хотіла їхати
24	Де буду вчитись, як складуться відношення з новими людьми. Хто мені буде допомагати
32	Куди я вступлю, що буде далі
33	Куди вступати
47	Я задумувався про навчання, про друзів
46	Як я буду виховувати дитину.
45	Про подальше навчання і місце проживання.
31	Де буду навчатись, ким хочу стати, де буду жити.
44	Над успішним майбутнім і всіх труднощах, які необхідно буде подолати.
81	Де буду жити, як заробляти гроші.
79	Хочу знайти житло у Перечино, щоб у подальшому його орендувати. Змінити місце роботи, влаштуватись на хімічний завод, оскільки та гарно платять.
63	Вчитись на швачку, як виховувати майбутню дитину.
64	Подальші плани – піти на правильний шлях.
66	Потрібно створювати сім'ю, для цього потрібно гарно заробляти.
69	Житло, ні в чому не мати потреби, робота, навчання.
68	В майбутньому хотіла самостійності, зустріти хорошого молодого чоловіка.
67	Поки ні про що не думаю – потрібно закінчити училище.
98	У мене із родичів лише тітка, тому хто про мене буде думати якщо не я?
100	Що я буду робити після школи, яку спеціальність отримаю і яку роботу зможу знайти
99	Де знайти роботу, щоб забезпечити життя сім'ї, щоб вона ні в чому не
103	Куди мене направлять навчатись, де буду навчатись чи зможу бачитись зі своїми друзями
104	Де я буду жити, з мамою чи у бабусі і дідуся. Де працювати
105	Йти мені в іншу школу для закінчення 11 класів або відразу поступати в технікум
106	Куди вступити, щоб не переходити в іншу школу для закінчення 11 класів
107	Вчитись і отримати професію
108	Куди і на кого хочу піти навчатись
109	Над своїм майбутнім, де шукати роботу, яку освіту отримати
110	Де жити, що робити, як все може склестися
111	В інтернаті нам не доводилося думати про те, де нам жити, де спати, що їсти, що одягнути. Ми отримували свій мінімум. А як буду жити далі? Де жити, спати, де брати гроші на їжу. Що зі мною буде далі? Чи буде у мене своє житло, хороша робота.

В5. Чи було у Вас почуття неспокою, страху за кілька місяців до закінчення школи-інтернату?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Ні. Я дуже веселий за характером і дивлюся на речі оптимістично.
2	Я погано знаю Київ, але вже адаптувалася. Переживала, яке буде училище, нове коло знайомих, друзів, учителів.
4	Непокоїло те, що коли повернуся з інтернату до дому, знову зіткнуся зі сварками з батьком. Він часто випивав, йому не подобаються мої друзі.
6	Чи успішно пройду НВТ
8	Що робити і куди дітись, якщо мене не візьмуть в ПТУ
9	Вступити в ПТУ
10	Коли залишилось півроку до закінчення інтернату, куди піти навчатись, що робити, де здобути професію. Ким стати в дорослому житті.
62	Як буде далі за стінами закладу, тому що тут за нас переживають
61	Щодо вступу та проживання
59	Чи зможу я хоч частку виконати із задуманого
58	Як буде навчатися, життя
57	Невідомість, хотілось чогось нового і зрозумілого
56	Невідомість

54	Невідомість, відсутність одягу, коштів
53	Невідомість
52	Як складуться відносини з тіткою і подальше моє життя
48	Як буде далі за стінами закладу
78	Мене непокоїло те, що людей в інтернаті я звик, до вчителів, дітей. Мене лякало самостійне життя, нові знайомства
75	Переживала, що буду вчитись у новому місті, нові незнайомі люди
74	Самотність, немає підтримки ні від кого, опори
73	Був страх, що почалось самостійне життя і все доведеться вирішувати самій
82	Як жити далі. Всі друзі були разом одним класом, а коли розійдемося, з ким спілкуватись
83	Що ми всі роз'їдемося і більше не зустрінемося. Страшно розлучатися з друзями, з деякими вчителями
84	Фінансові труднощі. В інтернаті нам гроші не давали і не були навчені як ними розпоряджатись. Не вміла планувати
16	Хто буде утримувати і піклуватись про мене
35	Хвилювання з приводу зміни місця проживання.
36	Не зможу жити окремо, з дівчатами були як одна сім'я в інтернаті.
37	Непокоїв вступ в училище – раптом не вступлю. Що тоді?
28	Вступ в ВУЗ, здача тестів.
25	Адаптація серед інших людей.
40	Зміна звичних умов.
41	Страх пере вступними іспитами.
42	Невдалий вступ у вибраний мною університет
43	Вступити в навчальний заклад.
18	Як мені вирішити питання з отриманням житла, чи зможу довчитися до кінця.
23	Незнайоме середовище лякало. В інтернаті ж на всьому готовому.
24	Як себе поводити і як бути самостійним, самому про себе піклуватись.
33	А раптом не вступлю, що тоді робити далі.
45	Чи зможу я вступити в університет.
44	Невдалий вступ до вибраного мною Вузу.
63	Що буду робити, як і де буду навчатись.
64	Прощання зі школою, вихід у доросле життя.
65	Що робити після школи – інтернату.
69	Не опинитися на вулиці.
100	Що я не вступлю і не отримаю вищу освіту
99	Екзамени при вступі в ВУЗ. Як будуть відноситись одногрупники, коли дізнаються що я інтернатовський
101	Як буду жити, як менша сестра залишиться одна в інтернаті
102	Відчуття страху не було, але я хвилювалась, познайомлюсь з новими друзями
103	Небажання їхати в школу, образа на мачуху, яка не взяла до себе
104	Зміна друзів, вчителі. Нове невідоме місце
105	Бентежило, що в іншій школі будуть другі вимоги і я щось не зможу, але так не сталося
107	Хвилювання, пов'язане з екзаменами при вступі
108	Переживала чи зможу вступити, як далі буде
110	Доросле, зовсім незрозуміле життя
111	Я боялася як влаштується моє життя, де і як я буду жити, де братиму гроші на життя, чи зможу я сама про себе подбати. Я йшла у невідоме. Я розуміла, що мені прийдеться за себе боротися.

В6. Чи зазнали Ви яких-небудь труднощів, проблем, коли опинилися за стінами інтернату?

№ анкети	КОМЕНТАР
3	Були проблеми з грошима.
8	Вимагало життя більше відповідальності, сам від себе вимагав більше відповідальності
10	Складніше було навчатись, триматись, щоб добре навчатись і отримувати стипендію, дохід, без якого як жити.
62	Вступ у навчальний заклад, влаштування з житлом, працевлаштування
61	Як заробити гроші, поступити
60	З чого почати свою подорож в світ
58	Звичайно, нові люди, нове життя
57	Всі були чужі, незнайоме все
55	Потрібно всього досягати самому, налагоджувати життя.
53	В розгубленості
50	Не змогла влаштуватись на роботу
48	З хлопцями з інших класів

78	Із житлом, роботою
75	Де буду жити далі, проблеми з житлом
74	Труднощі матеріального плану, не було підтримки зі сторони, нервував коли вступав
73	Знайти житло
82	Фінансові проблеми
83	Проблеми з приводу довідки довести, що ти сирота, чомусь свідоцтва про смерть батьків не було в інтернаті. Не було білизни, посуду і т.д.
12	Не було житла
14	Важко бути самому
35	Не було соціальної і моральної захищеності, фінансові і психологічні проблеми.
39	В грошах, в житті, в роботі.
40	Глобальних не було, тільки не міг правильно розпорядитися фінансами, ні з ким було порадитись із дорослих, не було нагляду з боку дорослих до 18 років.
42	Труднощі звикання до іншого ставлення з боку викладачів і зміна середовища.
43	Зазнавала матеріальних труднощів.
18	Так як мені виповнилось вже 19 років, то в Вузі мені не хотіли давати стипендію. Але потім все вирішилось і мені її дали.
20	Проблеми з відсутністю грошей. В серпні нам дали 50 грн., а перша стипендія – 15 вересня. Добре що знайшов спонсорів, а то хоч помирай.
23	Ніде було жити. В гуртожитку училища мені не сподобалось.
24	При поселенні в гуртожиток одразу ж виникли конфлікти з комендантом. У нього свої порядки, а я не хочу їх виконувати і їх приймати.
44	Мала невпевненість в собі і беззахисність.
81	Спочатку ні, оскільки був влаштований на навчання, а потім так, тому що якийсь час не було житла, роботи.
82	Відразу – ні. Коли покинув навчатись в ПТУ, почались проблеми побутового характеру, відсутність власного житла, заробітку.
66	Немає грошей взагалі, тому що вчасно не зібрали документи. І “вихідну допомогу” виплатили не вчасно. Фінансова проблема була найгостріша.
69	Проблеми зі вступом. Погані знання, була змушена шукати інше училище.
68	Родичі обдурили і квартиру забрали.
67	Я зараз відпочиваю, нас тут годують, одягають, лікують, до першого вересня поїду в училище.
101	Все нове, важко приживатись
102	Важко було звикнути жити в новому місці. Лінь у вихідні готувати їжу
103	Мене змушували робити, те що я не хотів. Все по правилам і розпорядку
104	Думала буде тяжко влитись в новий колектив. Але все добре, швидко освоїлась
110	Найголовніше – не було, де жити.
111	Коли я змушена була піти до училища, куди не хотіла йти вчитися, я опинилася у ворожій атмосфері як в групі, так і на виробничій практиці. Нас не годували, не давали грошей, майстер не хотіла займатися нашими питаннями. Я схудла на 20 кг, придбала від важкої праці і поганого харчування хребцеву грижу, кисту копчика, виразку шлунку. Поруч у мене не було того, хто б допоміг мені, підтримав, підказав правильний вихід.

БЛОК С. ПРОДОВЖЕННЯ НАВЧАННЯ

С1. Скільки класів школи-інтернату Ви закінчили?

С1.1. Чи продовжували Ви навчання в іншому навчальному закладі після закінчення школи-інтернату?

Після 9 класів

№ анкети	Ні, яка була причина?
50	Не хотіла навчатись далі, мені не дано
48	Треба було працювати
46	Вступила, але покинула через 3 місяці. З'явився хлопець і він забрав мене до своїх батьків.

Після 11 класів

№ анкети	Ні, яка була причина?
60	Не пройшла туди куди хотіла, потрібні кошти

С3. Чи отримали Ви спеціальність під час навчання в школі-інтернаті?

№ анкети	С3.2. Чи задоволені Ви отриманою спеціальністю та знаннями?
6	Так
8	Подобається і задоволена, дуже хочу поступити в будівельний університет
10	Задоволений на даний момент, але мрія стати артистом і навчитись в театральному мене не покидає
62	На перший випадок це нормально є якась спеціальність
49	Без мого відома в останній рік навчання мене перевели на іншу спеціальність (чоботар)
48	Не дуже
12	Задоволена
35	Так.
25	Так.
46	Так, знадобилось в житті.
66	В інтернаті спеціальності не давали, були тільки гуртки.
108	Вважаю, що для дівчини вона завжди буде корисна
109	Так, задовольняє

Запитання С5–С12 ставляться тільки тим респондентам, котрі навчалися далі

С5. Чому Ви прийняли рішення продовжувати вчитися?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Я взагалі люблю вчитися чомусь новому. У мене є цілі. Я люблю живопис, тому і вчуся в коледжі, де викладають історію живопису, спец. Предмети по живопису. Я хочу втілити свої таланти, і я впевнено іду до своєї мети, бо хочу мати таку роботу, де б я зміг реалізуватися як художник і отримувати задоволення від своєї роботи.
2	Питання смішне. Потрібно якось жити далі, працювати за якоюсь професією. Без освіти це не можливо.
3	Хотів навчитися чомусь новому, знайти нових друзів, спробувати себе в чомусь новому, шукав нове спілкування.
4	Для того, щоб я змогла досягти чогось у житті, мені необхідно мати професію, до того ж ту, яка лежить мені до душі
5	Вчитися пішла далі через те, що хотіла отримати вищу освіту, з нею отримати хорошу роботу і зарплатню.
6	Хочу в майбутньому мати престижну роботу, щоб забезпечувати свою сім'ю
7	Хотіла мати спеціальність перекладача
8	Хотіла стати класним спеціалістом
9	Мати спеціальність
10	Тому що потрібна була професія, отримати середню освіту 10-11 класів
11	Мені хотілось вчитись
62	Щоб здобути якусь освіту, бо без неї нікуди не беруть
61	Без диплому важко влаштуватись на роботу, якщо є спеціальність то трохи легше
59	Якісь надії на майбутнє
58	Без професії зараз не можна жити, адже треба заробляти гроші
57	Треба було отримати професію, яка б годувала не тільки мене, а й близьких мені людей
56	Без вищої освіти не знайти достойної роботи та й життя краще влаштувати
55	Без диплому нікому не потрібен
54	Тому що держава виплачує матеріальну допомогу і можна претендувати на кращу роботу
52	Щоб отримати професію і працювати
51	Мене відвела сестра вчитись, щоб не гуляв на вулиці
49	Не захотів ходити як бомж
80	Нам у школі розказували, що треба вчитися далі
78	Мені завжди подобалось навчатись, я хотів бути освіченою людиною
77	Мені порадили вихователі в інтернаті
76	Мені хотілось здобути якусь професію
75	Мені хотілось здобути якусь професію
74	Щоб бути освіченим, досягти чогось у житті
73	Щоб отримати вищу освіту, щоб можна було влаштуватись на роботу
72	Хотіла отримати спеціальність, яка б мене прогодувала
82	Якщо я нічого не знаю і не вмію, то де я буду працювати
83	Була ціль обов'язково отримати вищу освіту
84	Без освіти не знайдеш роботи.
12	Хотіла отримати професію
13	Набути робітничу професію, рекомендація педагогів, і ліцей дав можливість під час навчання жити в гуртожитку. Було місце для проживання хоча б на 2 роки
14	Подобається навчатися

15	Хотів мати спеціальність, щоб надалі влаштуватись на роботу
34	Професія ж потрібна, потрібно ж десь заробляти гроші
35	Бажання отримати більш високу кваліфікацію, а відповідно, і кращу роботу.
36	Отримати спеціальність і стипендію, щоб фінансово бути забезпеченою.
38	Є ще пільга при вступі, навчанні і є бажання вчитись, адже потрібно отримати гарну роботу.
39	Вже вчусь після інтернату, платять стипендію і надають житло.
29	Мене направив навчатись інтернат, за що зараз я їм вдячна. У мене є професія.
28	Без освіти зараз нікуди. Краще розумом заробляти, аніж горбатитись.
27	Всіх дівчат направляли в це ПТУ.
26	А як же зараз без вищої освіти. Хорошу роботу можна знайти тільки маючи вищу освіту. Вихователі в інтернаті нас також до цього готували.
25	Без освіти зараз важко знайти хорошу роботу.
40	Порадили одногрупники, на той момент був забезпечений стипендією і гуртожитком.
17	Хотілося знайти хорошу роботу, і дивно було одразу йти працювати.
41	Щоб здобути спеціальність, а потім знайти нормальну роботу.
42	Для отримання освіти і отримання роботи.
43	Щоб отримати високооплачувану і достойну роботу.
18	Як зараз без освіти? І вчителі, вихователі в інтернаті націлювали нас на це.
19	Мене направив навчатись туди інтернат.
20	Хотів стати освіченою людиною, історія подобалась.
21	Потрібна була професія, з якою можна було б прожити нормально.
22	Нас так настроювали в інтернаті вихователі. Без хорошої професії – нікуди.
23	Хотілось продовжити безтурботне життя, працювати було страшно.
24	Щоб в майбутньому мати добре оплачувану роботу.
30	Мене направив інтернат.
32	Щоб отримати кваліфікацію і було зручніше влаштуватись краще.
33	Отримати освіту, буде більше шансів влаштуватись на роботу.
47	Подобаються будівельні спеціальності.
45	Я дуже хочу отримати освіту, бути кваліфікованим спеціалістом, реалізувати себе в цьому житті.
31	Хотіла отримати освіту, щоб потім добре влаштуватись в житті.
44	Для отримання диплому про закінчення Вузу і знаходження успішної роботи.
81	За мене це питання вирішила дирекція навчального закладу.
82	По рекомендації дирекції та вихователів школи-інтернату.
79	З нами перед закінченням інтернату проводили бесіди вихователі, пропонували різні професії, говорили нам, що потрібно вчитись далі
63	Хотіла отримати спеціальність
64	Досягти мети, освоїти професію, вчитись, щоб дали гуртожиток
65	Для того щоб отримати спеціальність
66	Потрібно в будь-якому випадку отримати освіту
70	Моя мрія отримати вищу освіту, знайти гарну роботу
69	Якби я не навчалась, то я б не жила в «Дорога до дому», тому що тут потрібно або працювати, або навчатись
68	Нікуди було йти, інтернат закінчила, директор викликав і запропонував йти в училище, де є гуртожиток
67	А куди дітись, не зміг вступити в технікуму – погано вчився
98	Хочу бути учителем. Я дуже любила нашого вчителя хімії та біології
100	В житті без вищої освіти не влаштуватись
99	Хочеться хорошу роботу, без вищої освіти не візьмуть
101	Хочу мати спеціальність, щоб заробляти гроші
102	Буду заробляти багато грошей, на будівництві добре платять.
103	Я працював з батьком, допомагав йому на будівництвах, я так вмію заробляти гроші
104	Мені сказали, що в інтернаті нема 10 класу і треба йти в ПТУ
105	Я хотіла закінчити 11 класів
106	Не хотілось втрачати 2 роки для закінчення іншої школи, якщо за цей час можна вчитись по спеціальності
107	Життя вимагає, без професії нікуди
108	Щоб розвиватись, рости в суспільстві
108	Щоб побудувати своє майбутнє потрібно мати освіту
110	Для того, щоб зробити кар'єру і купити житло
111	Першу освіту я змушена була отримати через житло, яке надавало училище, а другу спеціальність я отримала тому, що хотіла бути вчителем, я люблю цю професію, я добре в інтернаті вчилась, в мене було прагнення вчитись, навіть в першому училищі я була на голову вища від інших по навчанню.

C9. Ви задоволені, що навчалися/навчаєтесь саме в цьому навчальному закладі?

№ анкети	1. Так. С9.1. Поясніть, чому
1	Мені подобається цей технікум. Навчання тут дає мені шанс здійснити мої творчі плани.
2	Мені все там подобається: і вчителі – вони добрі, турботливі; сокурсники – хороші. Я з ними дружу, деякі проявляють підтримку, допомогу.
4	Я тільки там буду навчатися, але з попередньої практики зрозуміла, що мені там добре вчитися
5	Коли вже вчилася, то зрозуміла, що з цієї спеціальністю я скоріше знайду хорошу роботу
6	Вважаю його престижним
7	Хоч я навчалась там мало, проте все одно мені подобалось, було цікаво
8	Придбала спеціальність
9	Дуже цікаво вчитись шити
10	Здобув спеціальність, отримав атестат про закінчення середньої освіти і отримав права водія
11	Тому що в мене були там знайомі, друзі
62	Задоволена тим, що буде якась освіта
61	Бачу себе прорабом
59	Є професія, робота
58	Вибір для дітей з інтернату невеликий
57	Всі ставились до мене добре. Я був важкою дитиною, тому мені добре пояснювали, що треба вчитися і здобувати професію яка б мене годувала
56	Мріяла про цей ВУЗ
55	Дуже хороший заклад та гуртожиток
54	Хороші відносини
52	Мені подобається моя група та викладачі
51	Добре відношення зі сторони викладачів і буде спеціальність. А ще платять допомогу
80	Про нас піклувалися, ми виїжджали закордон до Голландії, проживали там у сім'ях
78	Тут є люди, які ставляться до мене з розумінням
77	Мені подобалось, було цікаво. Туди пішло навчатись багато моїх друзів
76	Мені здається, що спеціальність хороша і я зможу проживати далі в інтернаті
75	Просто подобалось
74	Отримую необхідний багаж знань, розширюю кругозір, складна, але необхідна спеціальність
73	Мені подобається спеціальність адвоката, щоб захищати права людей
72	Можна добре заробляти
83	Дають хороші знання, в Горлівці менше спокуси і немає старих друзів, сів і навчайся
84	Мені це подобається та вдається, також є стипендія і житло
12	Тому що здобула професію
13	Мені подобається будувати своїми руками і думаю, що настане той час, що я побудую сам собі особистий будинок
15	Зварник ручного дугового зварювання, водій К.В.С.
34	Подобається спеціальність.
35	Гарний викладацький склад, високий рейтинг ВУЗа і хороша спеціальність.
36	Гарна професія буде.
38	Там хороший гуртожиток, колектив хороший.
39	Думав, що це моє, але вийшло що це не моє.
29	Було весело навчатись, зовсім не важко і професія тепер у мене є.
28	Престижний ВУЗ.
27	Після закінчення, я одразу ж влаштувалась працювати у кафе.
26	Найкращий час. Було дуже цікаво. Ми були всі чимось зайняті.
25	Там навчаються з нашого інтернату, не буде сумно.
17	Весело було.
41	Тому що цей навчальний заклад був недалеко від дому і мені там дали якісні знання.
42	Так як це хороша і перспективна спеціальність, яку нам викладали хороші спеціалісти в цій сфері.
43	Тому що я отримала багато профільну професію, можу працювати по декільком професіям.
18	Мені цікаво.
20	Престижний ВУЗ, хороші викладачі, цікаво вчитись.
21	Я завжди цього хотів.
22	Вчитись було легко, і професія моя зараз користується попитом.
24	Спеціальність хороша, користується попитом.
32	Все влаштовує. Навчання, гуртожиток, стипендія, викладачі.
33	Стабільна стипендія, гуртожиток не далеко від технікуму.
47	Мені подобається навчатись.
45	Дуже, це моє власне рішення.

31	Мені подобається моя спеціальність. Я планую далі по цій спеціальності вступити в ВУЗ на заочне відділення.
44	Подобається група, в якій я навчаюсь і викладацький колектив.
81	Подобалися умови проживання, було краще ніж дома.
82	Я був там повністю забезпечений, мав житло та їжу, друзів.
79	У школі – інтернаті мені подобалось, я кожне літо виїжджав до Голландії. У Виноградов мені теж подобалось вчитись, думаю, що здобув гарну спеціальність.
63	Хотіла отримати спеціальність швачки.
64	Освоїти професію і вчитись далі в академії.
65	Тут багато знайомих, друзів з інтернату.
66	Майже, як в школі – інтернаті ставлення викладачів нормальне.
70	Це престижно.
69	Колектив викладачів і діти хороші.
68	Весело було і отримувала потрібну стипендію.
67	Ще не знаю, з першого вересня йду навчатись.
98	Дуже подобається предмет хімії і група (дуже дружня)
100	Цікаві перспективи
99	Багато робочих місць по спеціальності
101	Мені подобається велике місто
102	Тут є мої друзі
105	У нас добрі умови навчання, хороші вчителі, смачна кухня
106	Під час навчання я познайомилась з хорошим колективом, отримала професію
107	Навчання, однокласники з інтернату вчаться в моїй групі
108	Кваліфіковані педагоги, 4-та степінь акредитації інституту
109	в інституті хороша база
110	Тому що моя професія дає мені можливість жити, отримувати гроші.

№ анкети	2. Ні. С9.2 Поясніть, чому
3	У мене не було бажання вчитися за цією спеціальністю.
49	Вчусь, тому що потрібно отримати середню освіту. Дуже дорого їздити в Запорозжя
82	Гуртожиток поганий, низька стипендія, погано годували. Стипендію на руки не давали, на ці гроші організовували харчування. Ми просили, щоб нам краще давали гроші, на них ми б краще харчувались, але директор нам відмовив
16	Це не та спеціальність яку б я хотіла
40	Хотів іншу професію, тобто не знав специфіки тої на яку вступив. Хотів би на юриста або на психолога.
19	Важко було вчитись.
23	Я не про це мріяла.
30	Це не моє.
103	Я не хотів там навчатись, хотів в училище №5, це теж будівельне, але там мої друзі
104	Мені не дуже подобається ця спеціальність, я хотів стати комп'ютерщиком
111	В будівельному училищі мені не подобалося вчитися. Ставлення одногрупників, педагогів, майстрів до нас (вихованців інтернату) було дуже поганим. Я ніколи не хотіла бути маляром- штукатуром. Я вважаю для себе принизливим бути маляром, коли я могла б стати вчителем, бо бажання і здібності до цього були.

С10. Чи були/є у Вас в цілому якісь проблеми, пов'язані з навчанням?

№ анкети	С10.1. Якщо так, то які саме?
1	Я не встигав за графіком програми через те, що доводилось лежати в лікарнях, в центрах протезування. Час для реабілітації забирив у мене можливість в строк здавати учбову програму.
2	Всі гуманітарні предмети мені добре даються, а з точними науками складніше.
4	Інколи вчителі лаяли за те, що забувала зошити на уроки
5	Коли вчилась в ліцеї, у мене народилася дитина. Мені важко було за дитиною доглядати і встигати у навчанні
57	Не дуже хотілося вчитися, бо можна було прогуляти уроки
54	Не вистачає на життя, одяг
80	Мені було не цікаво навчатись
77	Не любив вчити фізику
74	Рівня знань не вистачає
73	Предмети важко давались, не могла здати
35	За навчання потрібно платити, відповідно заробляти гроші.
40	Фінансові.
43	На першому курсі було важко перебудуватися з одних методів навчання на інші.
19	Не встигав по багатьом предметам.

30	Важко було вчитись.
81	Спочатку навчали рік на швачку і це мені не подобалось, я перевівся на столяра.
82	Не завжди хотів навчатись.
66	Хотіли відрахувати з першого курсу за погану поведінку. Але я потім виправився.
67	Я не дуже добре вчився в школі.
99	Погано засвоїв шкільну програму початкових класів
101	Багато інформації, нові вчителі, не встигаю все робити
102	Мені не подобаються предмети, які не відносяться до професії

С11. А чи відчували якісь утиски під час навчання через те, що Ви – дитина-сирота?

№ анкети	С11.1. Якщо так, то які саме?
4	Діти, що вчилися в школі, де була і я, ображали мене за те, що я з інтернату
7	Були такі студенти, які не розуміли, що то є, коли ти не така багата, що то є, коли в тебе немає батьків
82	Вчителі дорікали: ось ви сироти отримуєте стипендію, а у нас самих маленька з/п, ми працюємо і не маємо гроші, а вам держава просто так платить
13	Відчував утиск від своїх одногрупників
39	Є сім'ї у людей, а я один – мені ніхто не допомагав.
82	Мене дражили інші діти.
79	Коли перейшов до Перечижної школи – інтернату з іншого інтернату, то не одразу адаптувався у новому колективі, було важко спілкуватись.
111	Нас вважали злодюгами. Існував стереотип: якщо ти сирота, з інтернату, то ти – злодюжка. Ми змушені були навіть з кулаками доводити, що ми не злодії, а нормальні дівчата, що маємо право на життя так само, як і всі інші. Вчителі в училищі нас теж ображали. Називали нас сирітниками, принижували нас. Годували нас один раз на день, стипендію нам не видавали, майстри нічим нам не допомагали.

С12. Чи доводилося Вам підзаробляти під час навчання?

№ анкети	С12.1. Якщо так, то де саме?	С12.2. Як часто?	С12.3. Яка головна причина того, що Ви підробляли?
1	Дуже добре маю. Я допомагав деяким людям оформлювати інтер'єри магазинів, офісів. Я робив своїми руками картини з різноманітного матеріалу і продавав.	Як тільки була можливість. Проте у мене щомісяця були додаткові гроші, окрім пенсії та стипендії.	В першу чергу – прагнення реалізуватися. Мені приносить задоволення, те що я вмію робити, навіть якщо не заплатять. По друге – потреба в грошах (на фарби, пензлі та інші матеріали, а це коштує дорого.)
3	Волонтерська робота в БФ „Центр підтримки дітей та молоді”	Кожного дня	1. не вистачало грошей. 2. мені подобалась ця робота
7	Прибирали, коли просили, підкидали роботу. Мої друзі ні від чого не відмовлялись	Як була робота	Не вистачало грошей
10	Копали картоплю, траншеї, заливали бетон в фундамент	Коли пропонували роботу і були потрібні гроші, то ніколи не відмовлялись	Потрібні кошти для життя і допомоги іншим
62	На лотку, на базарі		
59	Реалі затор в ларку	2-3 рази на тиждень підробляла	Нестача коштів, бідність
55		Як трапляється підрібток	Потрібні були кошти, хоч я і здавала кімнату в своєму будинку
54	На ринку, торгівля позмінно		
49	Вантажник для приватних осіб	Один раз на місяць	Заробити на їжу, тому що в нашому ПТУ платять 580 грн. Стипендії, а в інших Кримських ПТУ платять 1000 грн.
77	Коли був вільний час, я працював у людей, допомагав їм по господарству	Коли був вільний час	Коли був вільний час, треба були гроші
74	На базі по виготовленню пластмасових виробів	Один місяць	Додатковий дохід, скоротити вільний час
82	То на будівництві, то різноробочим де доведеться	Часто, гроші потрібні	Фінансова
84	В Одесі офіціанткою в готелі для	Працювала влітку, на канікулах	Після закінчення 4-го курсу потрібно

	віп-персон; агентство нерухомості, ріелтор		було знову вступати і в період літа нам не виплачували стипендію, тому я пішла працювати
13	На будівництві підсобником	На всі вихідні літньої пори	Заробляв гроші собі на життя
15	Ходив підроблювати до людей		
35	Вантажник, охоронник в приватних структурах.	За необхідністю, кожне літо.	Не вистачало грошей.
37	На будівництві підсобник робітником.	У вільний час.	Не вистачало грошей на одяг, харчування та інші цілі.
38	В приватній будівельній фірмі, де ж іще можуть взяти без освіти. Тільки на будівництві.	Як був вільний час.	Не вистачало грошей.
39	На будівництві.	Практично постійно, приходилось навіть пропускати заняття.	Хотілось одягнутись нормально, щоб добре виглядати.
40	В ресторані „Япона-хата”	Постійно, від їжджаю тільки на сесію.	Не вистачає коштів.
43	В магазині побутової техніки, менеджером з продажу.	Останній рік навчання в університеті.	Потрібні були гроші.
33	Приватна будівельна фірма.	Перший місяць.	
44	Роздавала буклети.	Кожен день після навчання, окрім вихідних.	Не вистачало грошей на власні потреби.
81	Я проживав у людей, допомагав їм по господарству.	Час від часу.	Хотів мати власні гроші, мав вільний час.
64	В ресторані.		
65	Дуже багато раз, пропонують люди працювати вдома.	Майже кожен день.	Дуже маленька стипендія 550 грн.
100	Офіціантка-промоутер	Два місяці	Щоб заробити гроші
99	промоутер	Майже завжди	Щоб заробити гроші
102	У нас з першого курсу практика, відразу заводять трудову книжку	Поки 1 раз	Хочу навчитись штукатурити
103	В комп'ютерних клубах	На протязі двох років	Потрібні були гроші, я не отримував стипендію і допомогу
109	В магазинах	Не дуже	Більше бути незалежним
110	Різну роботу, яку пропонували	Коли були пропозиції	Заробити гроші

Запитання **C13–C15** ставляться тільки тим респондентам, хто після школи не продовжив навчання

C13. Що вплинуло на Ваше рішення не продовжувати навчання далі?

№ анкети	КОМЕНТАР
11	Не було коштів
60	В цей ВУЗ немає бюджетних місць, а я хочу вступити в Черкаський коледж на перукаря-візажиста
57	Брак коштів. Пізніше можливо піду на заочне навчання
50	Не подобається вчитись, багато гуляла і завагітніла
48	Треба було працювати через оплату навчання
15	Потрібна спеціальність для того щоб заробляти кошти
19	Мені не подобалась ця спеціальність.
46	Мій хлопець забрав мене до своїх батьків.
65	Коли я вийшов з інтернату мені не було більше куди йти.

C14. Чи жалкуєте Ви, що так склалося?

№ анкети	C14.1. Якщо так, то про що саме?
60	Назбираю кошти і вступлю
15	Доля склалась, що я залишився без батьків
16	Потрібно було довчитись щоб мати освіту і професію

C15. Якби було можливо повернути час назад, Ви зробили б усе так само після закінчення школи чи щось все ж змінили б?

№ анкети	C15.1. Якщо так, то що саме хотіли б змінити?
11	Навчався хоч був і без коштів
16	Я б вибрала професію кухаря – кондитера і закінчила, і мала б професію і роботу
46	Змінити професію і пити вчитись на офіціантку.

БЛОК D. МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

D1. Чи було у Вас якесь житло (своя квартира, свій будинок, разом з родичами, з батьками), куди Ви могли поселитись після випуску із інтернату?

№ анкети	D1.1. Якщо так, яке саме ?
3	Своя квартира
4	Квартира, де я зареєстрована. Там живу з батьком
5	Квартира, де я прописана у бабусі
6	Квартира бабусі, яка по заповіту належить мені
9	Однокімнатна квартира в якій проживає мати, я, сестра і брат
10	Будинок батьківський є, але я там не зареєстрований. Зараз там проживає старший брат. Для того щоб там жити, його треба реставрувати
11	Кватира де жили батьки
61	У бабусі
57	Бабуся хата в селі
55	С. Червона Слобода
53	Хата в с. Богате
52	Живу з тіткою і її сім'єю у власному будинку
51	До сестри
50	До бабусі одразу після закінчення інтернату
49	Аварійне, нова квартира
48	Квартира у бабусі
74	Житло у хрещеної
82	Квартира у бабусі в Донецьку, сестра х дитиною в 2-х кімнатна квартира
83	Квартира
84	В Нікополі є квартира, там проживає сестра
35	В Новогродовці квартира у родичів
36	У бабусі будинок.
38	Житло є, але воно знаходиться в аварійному стані, тільки стіни стоять і все.
39	Квартира у бабусі.
29	Кімната в комунальній квартирі.
28	Однокімнатна квартира.
26	Кімната в комунальній квартирі, де жила моя мам.
25	В смт. Шевченково є будинок родичів.
40	Квартира батьків в Шахтарську.
41	Мав квартиру, де жив з родичами.
42	Житло родичів.
43	Після закінчення інтернату жила разом з чоловіком в квартирі його родичів.
20	Кімната в комунальній.
21	1-кімнатна квартира, закріплена за мною.
22	Однокімнатна квартира в м. Зміїв.
23	Я прописана в Чугуєві.
32	Свій будинок з родичами в Дніпрі.
33	З сестрою, але для проживання будинок не придатний.
47	Квартира.
46	Квартира разом з сестрою.
45	Так. Село Вільне – будинок.
44	Жити у бабусі.
82	Будинок тітки.
63	Квартира батька.
66	Квартира бабусі залишилися мені.
70	Квартира з бабусяю.

68	Батьківська квартира в Сімферополі, бабуся і мати вже померли. А дядько рідний з моєї згоди продав квартиру і вигнав мене.
101	Квартира старшої сестри
103	Мамина квартира
104	У мами квартира і квартира у дідуся і бабусі
105	У нас приватний будинок
106	Квартира
107	Квартира бабусі, заповіт на мене

D2. (Якщо це батьки або родичі). Чи хотіли Ви жити у батьків/родичів?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК» D2.1. Поясніть, чому	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «НІ» D2.2. Поясніть, чому
3		Не хочу жити з мачухою в одній квартирі.
4	Мені добре зараз жити з батьком. Ми знайшли спільну мову, прийшло розуміння	
5		Моя бабуся старенька. Ми часто сваримось через те, що вона вважає, що я все роблю не так. Вона постійно мною незадоволена
6	Так, я поки не хочу жити одна	
9		Потрібне своє житло
10		Родичів немає, а якщо і є ми їх не знаємо
11	Так, хотів допомогти батькам	
57	Хотілось з бабусею, але вона старенька, а батьки п'ють	
55		Не хочу
53		Вони позбавлені батьківських прав, п'ють і не працюють, ведуть аморальний спосіб життя
51	У мене одна сестра і я її люблю	
50	Більше немає куди йти, там потрібно робити капітальний ремонт, все в аварійному стані	
49	Сестра проявляє опіку за мною	
74		Хотів самостійності, бути незалежним
82		Жив в гуртожитку. Тісно в 2-х кімнатній квартирі, у них своя сім'я, я ж проживав окремо багато років (в інтернаті)
83		Батьків немає, а родичі вже не такі рідні
84		Не хочу повертатись туди, оскільки там таке маленьке містечко, у якому немає бази для розвитку
35		Немає роботи, немає перспектив.
36		Не знаходжу спільну маму з бабусею.
38		Нема нікого, я один.
29		Тісно, мама пила.
28	Своя.	
26		Кімната 9 м.кв., умов мінімум. Мама була хвора.
25		Приїжджав би, але не жив. Вони мені чужі люди.
40	Погані умови для життя, практично немає умов.	
41	Взагалі не було вибору жити окремо, тим більше родичі завжди підтримують.	
42	Тому що це найближчі люди, які завжди допоможуть.	
43	Хотілось так як це близька мені людина.	
22		Я жила в гуртожитку технікуму.
23		Я хочу навчатись далі.
47	Подобається там жити, подружився з друзями.	
46	У сестри.	
45		Я хочу самостійного життя.
44	Тому що вона моя бабуся.	
82		У нас не склалися стосунки.
63	Батько буде допомагати.	
66		У них однокімнатна квартира, і взагалі я сам самостійний, і спілкуватись з ними мені не хочеться.
70	Дуже, у мене чудова бабуся.	

68	Я думала, що вони мене люблять, а коли продали квартиру – дядько дав гроші на білет і вигнав мене і я поїхала в Одесу.	
101		У сестри своя сім'я
102		У сестри своя сім'я, я хочу жити по своєму
103		Мачуха мене не пустила в квартиру
104	З бабусею, з мамою пробував – не вийшло	
105	Я з ними прожила все життя. Нам добре разом	
106	Я весь час проживала з дідусем, мені з ним добре і ми звикли один до одного	
107	Бабусі 80 років це по перше і я ще навчаюсь, і не працюю це по друге	

D3. Ви пішли до них жити?

№ анкети	D3.1. Якщо ні, чому?
9	Тому що маленька квартира
57	Коли навчався приїжджав іноді на вихідні
55	В мене є де жити
74	Хотів бути незалежним, вчитись
82	Жив в гуртожитку. Тісно в 2-х кімнатній квартирі, у них своя сім'я, я ж проживав окремо багато років (в інтернаті)
83	Навчаюсь в іншому місті
84	Навчаюсь і живу в гуртожитку
35	Там немає роботи.
36	Тому що не знаходили спільну мову.
39	Немає роботи в цьому місті (Семеново), немає ніяких перспектив.
29	Тісно, мама пила.
26	В гуртожитку було краще.
40	Із-за навчання.
42	Тому що університет знаходиться в іншому місті, де я винаймав кімнату.
32	Вигідніше ходити в технікум з гуртожитку (ближче), а до родичів їду на вихідні.
45	Хочу жити самостійно.
44	Тому що інститут, в який я вступила, знаходиться далеко від її місця проживання.
82	Я пішов навчатись в ПТУ, а потім поїхав з батьком на заробітки.
66	Я не хочу з ними спілкуватись. Це неблагополучна сім'я.
101	Я живу в Дніпропетровську і не хочу в село
103	Мачуха була проти моїх візитів додому

D5. Як у цілому Ви вирішували житлову проблему у подальшому? Чи зверталися Ви в будь-які організації, соціальні служби, фонди тощо?

№ анкети	D5.1. Якщо так, куди саме?
1	Служба у справах молоді займається моїм питанням щодо житла.
2	Інтернат, де я вчилась, потурбував про те щоб поставити мене на есо чин ік. В цьому приймала участь соціальна служба у справах дітей-сиріт.
7	У районну соціальну службу
8	У соціальну службу дітей та молоді Києво-Святошинського р-ну
62	Служба молоді відмовила
60	Пообіцяли гуртожиток
56	Деканат
53	Зняв житло
49	Опікунська рада, ЖЕК, совбес
80	До дирекції соціального гуртожитку
77	До дирекції соціального гуртожитку
75	До дирекції соціального гуртожитку
74	Став на квартоблік
83	Дитячий фонд до Ганни Володимирівни Моргун в Добропілля. Допомогла, зробили ремонт, вигнали з відти бомжів
12	У службу у справах дітей Переяслав-Хмельницької РДА
13	Службу дітей і молоді і соціальна служба м. Бородянка
15	Центр соціальних служб сім'ї та молоді
16	У центр соціальних служб для дітей і молоді

36	В ЖЕК, але поки не роблять ремонт в бабусиному будинку.
38	В райвиконком Куйбишевського району, там нічого суттєвого не сказали.
26	Стала в чергу на облік для отримання житла. Після смерті мами переїхала в цю кімнату, де живу з громадянським чоловіком.
25	Поки буду навчатись буду жити в гуртожитку.
40	До Лук'янченко (мера м. Донецьк), він відмовив. Сказав, що може дати кімнату, якщо буду працювати в ЖЕК.
17	В селищну раду смт. есо чин.
81	Я звернувся до адміністрації соціального гуртожитку і мені тимчасово надали житло.
82	Деякий час я працював по заяві в притулку для дітей.
79	До дирекції соціального гуртожитку, де я тепер проживаю.
66	Вже розповідав.
69	Я і моя сестра закінчили навчання підемо працювати і заробляти собі на життя.
68	«Дорога до дому»
110	Надали гуртожиток в училищі
111	Наш вихователь з інтернату займався з юристом нашими документами, які потім передавали в службу розподілу житла.

БЛОК Е. ТРУДОВИЙ ШЛЯХ

Е2. Чи працювали Ви за цією спеціальністю?

№ анкети	Е2.1. Де саме?	Е2.2. Які були Ваші обов'язки?
1	Приватні замовлення	Оформлювати інтер'єри, писати картини.
3	Будівельна організація	Облицювальні роботи
59	Черкаська трикотажна фабрика	Намотувала нитки
58	Салон «Едем»	Стригла людей
57	Водій маршрутки	
53	В кафе «Діана» м. Судак	Помічник кухаря
75	У Печеринській лікарні	Доглядаю хворих у хірургічному відділенні
74	Проходив практик	Спостерігати за прорабами, які працюють на цьому підприємстві
82	ЖБІ на текстильщику	Два місяці в різних місцях, не сподобалось. Чисто газо зварювальником не працював
84	На кафедрі університету	Проводила опитування
15	Укрпромпочта 95	Слюсар
37	В Донецький типографії 3 місяці.	Брошурувальник.
38	В приватній фірмі 4 місяці.	Різник із пластичних мас.
39	В ресторані «Золотий лев»	Готував страви гарячого і холодного цеху.
29	Кондитерська фабрика.	Готувала бісквіти.
27	Кафе.	Готувала страви.
41	СевГОК, Аннівський кар'єр	Водій екскаватора, перевозжу гірську масу.
42	Міліція.	Знаходити і доправляти злочинців, розкривати злочини.
43	СевТОК	Інженер 1 категорії матеріально-технічного забезпечення.
21	Тролейбусне депо.	Водій тролейбуса.
22	Консервний завод, м. Харків	Технолог, слідувала і перевіряла технологічний процес обробки продукції.
81	В Ужгороді, підприємство «Еліт вуд».	Сортувальник, це не є моя пряма спеціальність, просто підприємство працює з деревиною, я сортую деревину.
79	Так, у Мукачеві.	Ремонт автомобілів.
64	В ресторані.	Помічник повара, готував піцу.
66	Шукаю роботу.	Тільки закінчив в цьому році училище.
68	Ресторан	Посудомийка
102	На практиці	Чистка стін, стартове шпаклювання
110	В комунальному комерційному унітарному підприємстві «Фінансова компанія «Житло-інвест»	Клав плитку, клеїв шпалери

Е4. Яке Ваше основне заняття в даний час?

№ анкети	КОМЕНТАР
----------	----------

1	Студент технікуму.
2	Студентка, поки що на канікулах.
3	Працюю помічником директора Центру соціальної допомоги молоді
4	Нічим особливим не займаюсь, проте люблю малювати. Малюю квітки, природу, пробую малювати портрети друзів.
5	Я безробітна
7	Не працюю, виховую дитину
8	Працюю в теплиці
9	Студентка Васильківського професійного ліцею
10	Працюю офіціантом
11	Робота
62	Стою на ринку
61	Підготовка до навчання
60	Пошук роботи
59	Робота на фабриці
58	Перукар
57	Водій маршрутки
56	Навчання
55	Навчання
54	Я абітурієнтка
53	Кухар
52	Навчання
51	Навчання в ПТУ
50	Я в травня цього року народила дівчинку, зараз я мати-одиначка
49	Навчаюсь
48	Будівельник
80	Заробити побільше грошей, винайму житло
78	Я постійно працюю в суші-барі в м. Ужгород
77	Працюю з грудня 2009 року у Перечені на хімічному заводі
76	Навчання
75	Медична сестра в лікарні
74	Нема основної роботи
73	Нема роботи
72	В декретній відпустці
82	Готую їжу в ресторані на кухні
83	Працюю в технікумі
84	Агентство нерухомості
12	Перебуваю у пошуку місця роботи
13	Навчання в ліцеї
14	Футбол
15	Працюю слюсарем
16	Виховання та догляд за дитиною
34	Буду вчитись
35	Навчаюсь.
36	Навчання в училищі
37	Студент будівельного ліцею.
38	Вчусь в будівельному ліцеї в Донецьку.
39	Працюю поваром в ресторані.
29	Працюю на кондитерській фабриці.
27	Працюю в і церії.
26	Косметолог.
40	Готую рибу, м'ясо, морепродукти.
17	Прибираю квартири в будівельній фірмі.
41	Робота на комбінаті по своїй спеціальності.
42	Правоохоронна діяльність.
43	Робота по спеціальності.
19	Допомагаю дядьку вирощувати овочі для продажу.
21	Волій у приватної особи.
22	Працюю на консервному заводі по переробці сільськогосподарської продукції.
30	Працюю в магазині.

32	Навчання.
33	Навчаюсь.
47	Навчаюсь в ПТУ.
46	В декретній відпустці.
45	Навчання в університеті.
44	Навчання.
81	Працюю сортувальником на деревообробному підприємстві «Еліт вуд» у м. Ужгород.
82	Готуюсь до навчання.
79	Я неофіційно, час від часу працюю у Перечино у приватного підприємця.
63	Вчусь в швейному училищі.
64	Навчання, роботи немає.
65	Навчання в училищі.
66	Шукаю роботу.
69	Я ще навчаюсь.
68	Декретна відпустка, займаюсь дитиною.
67	Не працюю, відпочиваю.
98	Студентка 4-ого курсу
100	Навчання
99	Навчання та робота
101	Навчання
102	Навчання
103	Навчання
104	Навчаюсь, буваю на практиці
105	Студентка
106	Студентка, іноді підробляю надаючи комп'ютерні послуги фізичним особам, іноді фірмам
107	Навчання
108	Я поки навчаюсь
109	Робота
110	Працюю, навчаюсь, чекаємо дитину.
111	По спеціальності я не працюю. Зараз я працюю менеджером в продюсерській компанії (розповсюдження квитків, звітування в податковій інспекції).

Е7. Зазначте Ваш рід заняття, посаду на цій роботі. Ким Ви працюєте (або працювали)? У чому полягають/ли Ваші професійні обов'язки?

№ анкети	КОМЕНТАР
3	Маляр-штукатур (облицювальні роботи)
5	Працювала більше року касиром в залі ігрових автоматів. Контролювала за роботою в залі, робила облік грошей, вела звітність по роботі
8	Працюю в теплиці
10	Офіціантом в столовій при церкві, накриваю столи, прибираю, мию посуд
11	Моя перша робота була в Києві, будівельна фірма, різноробочий
62	На ринку, продавець
59	На трикотажній фабриці, намотую нитки
58	Я стригла людей, робила зачіски, хочу навчитися робити манікюр та нарощувати нігті
57	Водій маршрутки
53	Помічник кухаря і працівник на кухні
80	Працюю в Туреччині на хімічному заводі на дерево оброблюваному складі, складаю дрова
78	Офіціант у суши-барі
77	Після завершення навчання, за направленням я деякий час працював у Райавтодорі на посаді дорожника
75	Працювала лаборантом в Ужгородській міській клінічній лікарні. Ця робота мені не подобалась через важкі умови праці, низьку з/п. Крім того в колективі у нас були напружені стосунки. До того я мала їздити на роботу з іншого міста
82	Кухар в ресторані. Працюю на кухні
84	Робила ремонт в квартирі, це ще було, коли я вчилась в школі
12	Тимчасово працювала робітницею на старшинській птахофабриці у бригаді сортування птиці
14	Безробітний
15	Працював слюсарем і ремонтував автомобілі
37	Переплітав книги, журнали.
38	Різник – різав пакети для цукру та іншої побутової продукції, папір та інше.
39	Старший суши-бару.

29	Повар-кондитер. Працюю в кондитерському цеху, робили в кондитерському цеху, робимо ар лет и
27	Працюю в кафе – роблю піцу, салати і все інше.
26	Косметолог. Я самостійно по виклику виїжджаю до клієнтів.
40	Працюю поваром, готую різні страви.
17	Продавець-консультант в магазині „ ар лет”
41	Працюю на СевГОКС, в Аннівському кар'єрі водієм екскаватора. В професійні обов'язки входить вивіз і навантаження гірської руди на іншу техніку.
42	Працюю в міліції оперуповноваженим. Професійні обов'язки полягають в пошуку порушників закону, а також подальша робота з ними до закінчення справи.
43	Посада – інженер матеріально-технічного забезпечення РБУ. В обов'язки входить заявка, отримання, відслідковування поставок матеріалів для потреб будівельного управління.
21	Керував тролейбусом.
22	Технолог на консервному заводі.
30	Продаю продукти в приватному магазині.
44	Не працювала і не працюю по спеціальності, але підробляю.
81	Сортувальник деревини. Оглядаю деревину, дивлюсь її якість.
79	Автослюсар, ремонт автомобілів.
64	Помічник повара, допомагав повару готувати.
68	Я разом з подругою мила посуд в ресторані.
100	Офіціант, обслуговування відвідувачів
99	Проведення рекламних акцій
109	Водій
110	Будівельник
111	Перша моя робота була прибиральницею в салоні краси. Я вчилася заочно і працювала. Прибирала перукарню, але зарплатню мені погану платили, затримували або взагалі могли не заплатити (і тут сказувалося, що я сирота. Хазяйка наголошувала на цьому. Вона хотіла подивитися чи виживу я без її грошей), у неї я працювала без трудової книжки.

Е8. Чи була у Вас ще будь-яка робота (на цьому підприємстві або іншому) після цієї роботи?

№ анкети	Е8.1. Що і це і це і це за робота? Розкажіть яким був Ваш рід занять, посада на цій роботі?
3	Касир-продавець фастфуду. Кур'єр на мопеді (доставка пошти, документів)
11	Переяслав-Хмельницька будівельна фірма, різноробочий
53	Кухар
75	Медична сестра у хірургічному відділенні Перечинській районній лікарні. Доглядаю за хворими
84	До того я працювала офіціанткою в готелі для ВІП-персон. В університеті проводила опитування
12	Працювала по бригаді по заплідненню птиці
17	Офіціант-бармен в кафе.
21	Влаштувався водієм у приватної особи.
79	Я працював у приватних осіб, виконував різну роботу: по будівництву, доглядав худобу, ремонтував автомобілі, займався автоперевезеннями.
64	Офіціант.
100	Промоутер, проведення акцій
111	Кур'єр у видавничому центрі, де я розвозила клієнтам книжки, документи.

Е9. Чи працюєте Ви зараз?

№ анкети	Е9.1. Що саме це за робота? Який Ваш рід занять, посада на цій роботі?
3	Заступник директора Центру нгл. Допомоги молоді (робота по організації зустрічей, супроводу різного рівня, вирішення кризових питань, які виникають у молоді)
8	Працюю в теплиці
10	Офіціант
11	Коваль, збирач вікон
62	Продавець
59	На трикотажній фабриці, намотую нитки
58	Перукар, салон «Едем»
57	Водій маршрутки
53	Кухар
80	На хімічному заводі, складаю дрова
78	Офіціант у суші-барі
77	На хімічному заводі, навальником-звальником

75	Медична сестра у хірургічному відділенні Перечинській районній лікарні.
82	Кухар
83	Працюю викладачем в технікумі
84	Агентство нерухомості
15	Слюсар, ремонтую автомобілі
39	Старший повар.
29	Приймаю участь у виготовленні безквітів
27	В і церії роблю піцу.
26	Косметолог.
40	Повар.
17	Проводжу в порядок квартири для подальшого їх продажу будівельною фірмою.
41	Робота та сама.
42	Працюю в міліції оперуповноваженим.
43	Посада інженер матеріально-технічного забезпечення РБУ. В обов'язки входить заявка, отримання, відслідковування поставок матеріалів для потреб будівельного управління
21	Водій.
22	Технолог.
30	Продавець.
81	Сортувальник деревини.
79	Працюю час від часу у приватного підприємця, виконую різні роботи, у тому числі пов'язані з ремонтом автомобілів.
99	Промоутер, проведення акцій
109	Водій, перевезення вантажу
110	Працюю будівельником на будівництві, будуємо квартири
111	Менеджер продюсерської компанії. Реалізація квитків, звітування в податковій інспекції, проштамповування білетних книжок.

E10. Чи мали Ви роботу за сумісництвом або іншими видами трудової діяльності, що дають заробіток?

№ анкети	E10.1. Розкажіть, що саме це була за робота
1	Робота художника-дизайнера по оформленню інтер'єрів, написання картин на замовлення.
2	Працювала 2 місяці по півдня на картонажній фабриці.
4	Була спроба підробити на ринку та кур'єром.
59	Продавцем в кіоску, підробляла ночами
58	Стригла та робила зачіски
53	Вантажник на залізничній дорозі
77	Я підробляв у людей, допомагав по господарству
74	По виготовленню пластмасових виробів
73	В Макдональдці, касиром
16	Прибиральниця у ЖЕК
35	Підробляв вантажником, охоронником, продавцем-консультантом, адміністратором в пансіонаті.
37	В приватній фірмі на євроремонтах, натягував карнизи, підвісні стелі.
38	В приватній будівельній фірмі. Робив євроремонти.. працював по гіпсокартону, натягував підвісні стелі.
19	Допомагаю дядьку – він мене годує, живу у нього.
46	Продавала кавуни 2 місяці. Продавала морозиво 3,5 місяці.
82	Я працював із батьком на будівництві в Росії.
64	Вантажником, охоронником банку.
65	Я підробляю на будівництві, на сільськогосподарських роботах.
99	Роздача листівок
103	Я працював адміністратором в комп'ютерному клубі
106	Іноді я ставила системи на комп'ютери знайомим, не за ради заробітку, а для вдосконалення своїх знань. Моя сім'я не потребувала грошей і мені не доводилось заробляти

E14. Чи допомагав Вам хто-небудь з пошуком роботи?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК» E14.1. Хто саме?	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «НІ»	
		E14.2. Чи зверталися Ви до кого-небудь по допомогу?	
		Так, до кого саме?	Ні, чому?
5	Чоловік, друзі		
6			Я студентка денної форми навчання
11	Так друзі, знайомі, родичі, Центр зайнятості		
53	Директор школи-інтернату, директор коледжу		
50		Сама шукала роботу	
48	Знайомі		
80	Директор соціального гуртожитку		
75	За направлення дирекції коледжу		
82		До друзів з інтернату, вони і допомогли	
83	Вчитель англійської мови з інтернату		
12	Працівники соціального гуртожитку та Переяслав-Хмельницького РЦСССДМ		
14			Більше зосереджений на навчанні
15	ЦСССДМ		
16	Спеціалісти ЦСССДМ		
35			До кого звертатись?
40		Ні до кого не звертався.	Сам знайшов.
17			Я покладаюсь тільки на власні сили.
42	Університет в якому я навчався.		
30		До друзів.	
44	Друзі по інституту.		
79	Знайомий у м. Перечин.	Так, до різних знайомих, до благодійного фонду «Фреза».	
100	Друзі		
106			Не доводилось. Я весь час студентка
111	Друзі, знайомі, вихователі з інтернату, віруючі люди з церкви.		

БЛОК F. СОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ДРУЖНІ ВІДНОСИНИ.

F1. Чи підтримуєте Ви зв'язки з Вашими друзями з інтернату?

№ анкети	F1.1. Як часто Ви бачитеся з ними?	F1.2. Поясніть, чому
1	З одними частіше, з іншими рідше, адже я живу у Києві, а мої друзі з інтернату живуть по регіонах.	
2	Не кожного дня, але 2 рази на тиждень бачусь з ними.	
3	З одними кожного дня, з іншими – трохи рідше.	
4	Зараз не бачимось, не знаю ел..., та ми разом будемо навчатись в училищі	
5	У мене залишилися подруги з інтернату. З однією породичалися (хрестила дитину). З іншими бачусь в середньому раз на місяць	
6	Практично кожен день	
7	Один раз на місяць	
8	Передзвонюємось кожного дня	
9	Кожного дня	
10	Постійно підтримуємо зв'язок, бачимось, телефонуємо один одному, переписуємось через інтернет	

11		Тому що не знаю, де вони зараз
62	На зустрічах щороку	
61	Майже з усіма	
60	Якщо зустрічаємось	
59	Раз на декілька місяців, деякі з них тут в Черкасах	
58		Майже ні. В/В
57	Іноді, а так телефонуюмо один одному	
56	Після випуску проживала ще трохи в інтернаті	
55	Іноді зустрічаємось	
54	Так, передзвонюємось	
52	Всі роз'їхались хто куди	
51	В неділю 2-3 рази	
50		Не цікаво, вони всі «дебіли»
49	Тільки з найкращим другом	
80	Іноді бачимось, частіше спілкуємось по телефону	
78	Ми часто бачимось, проводимо разом вільний час, допомагаємо один одному	
77	Дуже рідко, частіше спілкуємось по телефону	
76	Майже щодня	
75		Немає часу, ні спільних інтересів
74	1-2 рази на рік	
73	1 раз на місяць	
72	Раз в місяць	
82	Дуже часто, крім них у мене практично нікого немає	
83	З деякими раз на тиждень, з деякими раз в місяць	
84	Раз в півроку	
13	Раз на тиждень, але телефонуюмо кожного дня	
14		Нікого не бачу, телефон не маю
15		Немає контактів
16		Втратили зв'язок
34	Кожен день	
36	Часто, майже кожен день.	
37	Кожен день.	
38	Практично кожен день	
39	Дуже часто, рази 3 в неділю.	
29	Дуже рідко.	
28	Часто, телефонуюмо кожен день.	
27	Телефонуємо часто, зустрічаємось рідше.	
26	Бачимось рідко, частіше телефонуюмо.	
25	По вихідним зустрічаємось.	
40	Часто, приблизно 1 раз в неділю.	
17	По святкам, на день народження збираємось.	
41	Так, з деякими до цього часу спілкуюсь дуже добре, майже кожен день.	
42	В основному ми не бачимось, а телефонуюмо один одному.	
43	Не з усіма тільки з самими близькими бачимось десь 1 раз на місяць.	
18		Зайнята навчанням
19		Немає бажання.
20	Телефонуємо один одному, бачимось з тими, хто вчиться в ХДУ.	
21	Дуже рідко в останній час. У мене сім'я.	
22	Дуже рідко, всі чимось зайняті.	
23	Коли є час – телефонуюмо.	
24	Телефонуємо один одному кожен день.	
30	Іноді, більше по телефону.	
32	Приблизно раз на тиждень.	
33	Бачу рідко, десь раз на місяць.	
47	1 раз на місяць.	
46	1 раз в неділю.	

45	Регулярно телефоную, я буду приїжджати до них 1 раз в 2-3 неділі, спілкуємось через Інтернет.	
31	Телефонуємо, переписуємось SMS.	
44	Бачуся дуже рідко, якщо тільки зустрінемося випадково.	
81	Бачимось не часто, телефонуємо один одному.	
82		Я не маю їх контактів.
79	Буквально вчора бачив своїх однокласників. З тими хто проживаю в Перечино, бачимось майже щодня.	
63	Один раз на тиждень.	
64	1 раз в 2 місяці.	
65	Я бачуся один раз на місяць.	
66	1 раз в неділю. У нас є спонсор над нашими двома класами. Він допомагає з одягом, медичними послугами.	
70		Ми подорослішали, у нас різні інтереси.
69	Підтримую, не часто, так як деякі навчаються, інші працюють.	
68	Зараз не часто, у мене дитина.	
67		Вже три місяці нікого не бачив.
98	Раз, два в місяць	
100	1 раз на місяць	
99	1 раз на місяць	
101	Поки тільки передзвонюємось	Нема грошей і часу їздити
102	Майже кожен день. Ми разом вчимося. Іноді у вихідні дні ходимо на дискотеку	
103		Я там не з ким не хотів спілкуватись
104	Багатьох кого я знаю з інтернату, навчаються зі мною	
105	Пару разів зустрічались, але не зі всіма. Передзвонююся і бачуся більш часто з одною-двома подругами	
106	Ще не зустрічалась зі всіма	
107	Під час навчання з однокласниками, вони в моїй групі в технікумі	
108	Дуже рідко, майже весь час йде на навчання	
109		Живу в іншому місті
110	Раз на місяць	
111	У мене залишилася подруга – однокласниця з інтернату, з якою я досить часто спілкуюсь, бачуся, разом ходимо до церкви.	

F2. Чи знаєте Ви, як у цілому склалося життя Ваших друзів й приятелів по інтернату?

№ анкети	F2.1. Якщо можна, розкажіть детальніше
1	По-різному, враховуючи що мої однокласники, друзі по інтернату – інваліди, то в більшості випадків їм дуже важко в житті через фізичні обмеження та складність реалій сьогодення життя.
2	Всі пішли вчитися далі.
3	Одні друзі вивчилися, працювали, одружились, народились діти. Життя у таких склалось добре. Інші вийшовши з інтернату жили в притонах, хтось в занедбаній квартирі (Центр допомоги допоміг зробити ремонт, влаштуватися на роботу). Третій приклад: хлопець вчився в училищі, познайомився з талановитими людьми, які допомогли йому реалізуватися як музиканту. Тепер він спілкується з зірками Голівуду.
4	Хтось поступив до училища, їм дали гуртожиток, інших забрали родичі, декого усиновили/удочерили.
5	Деякі мої однокласниці вийшли заміж, мають своїх дітей. Про хлопців мало знаю. Про одного знаю, що повісився.
6	В класі було 13 людей: п'ятеро вступили на бюджет до ВУЗів, двоє вступили до ПТУ, шестеро – на контрактну основу до ВУЗів.
7	У них склалося життя по різному, хтось вступив до ПТУ у Василькові, хтось пішов працювати, а когось вже немає у житті
8	Хтось не працює, а інші працюють в різних місцях
9	Всі навчаються
10	Не всіх. А тих, котрих знаю, вони живуть, працюють. Декого вже немає в живих, деякі пропали. Друга мого вбили в тюрмі
62	В кожного по різному склалося життя, дехто одружився, хтось сидить, дехто в бізнесі

61	Хто вступив навчатись, хто працює
60	Декого знаю, з ким спілкуюсь
59	Навчалися, двоє працюють разом зі мною на фабриці
58	Деякі одружились, працюють
57	Деякі вже мають родини та дітей, деякі працюють
56	Майже всі пішли навчатися
54	Хтось працює, хтось навчається, хтось повернулись в село до горе-батьків
53	Хтось працює, хтось навчається
51	Одні працюють, інші вчаться
49	Тільки свого друга
80	Багато хто працює в Ужгороді, деякі поїхали на заробітки в Одесу, Київ
78	У мене гарні друзі, всі вони продовжили навчання, дехто працює
76	Навчаються
74	Всіх відправили до навчальних закладів, три людини загинуло, одна покинула через сімейні обставини
73	По сімейним обставинам не закінчили ВУЗи, деяким доводилось працювати
72	Мотаються по квартирах, проблеми з працевлаштуванням
82	Всі працюють, деякі ще вчаться. Всі намагаються підтримувати зв'язок один з одним, продовжують спілкуватись і з старшими випускниками. В основному у всіх все однаково
83	Один хлопець потрапив у в'язницю, інші працюють, деякі дівчата вийшли заміж, народили дітей, троє загубились
84	Загалом можна сказати, що життя кожного склалось добре, кожен по різному влаштувався в житті, але в кожного є якась ціль і подальша мета
13	Хто навчається, хто працює, а хто ні те ні друге
15	Може створити сім'ю і піти жити до чоловіка, а хлопцю потрібно заробляти кошти для утримання сім'ї
16	Подружка однокласника вийшла заміж має дох дітей – виховує.
34	Деякі дівчата вийшли заміж, одній чоловік купив, навіть, автомобіль
35	Не всі влаштувались у житті. В основному всі працюють і навчаються.
36	Багато навчаються, деякі вийшли вдало заміж, народили дітей.
37	Що конкретно розповідати не знаю, але всі якось влаштувались, намагаємось підтримувати зв'язок один з одним. В основному мої друзі зараз навчаються.
38	Багато хто завів сім'ю, працює або навчається. Хтось цілеспрямовано йде до цього і в нього все добре.
39	Деякі добре влаштувались, деякі в місцях не дуже віддалених.
29	Практично всі працюють.
28	Всі вступили в Вузи і коледжі.
27	Хто працює в Харкові, а хто поїхав у Росію – заміж вийшли.
26	З мого класу багато вступили в ВУЗ, отримали освіту, а по спеціальності працюють одиниці.
25	Хто вступив в Вузи, хто в ПТУ.
40	В цілому всі влаштувались – хто вчиться, хто працює. У всіх практично все однаково.
17	Моя близька подруга була усиновлена італійцями. Закінчила там школу. Працює рекламним агентом – дизайнером. Приїжджає в гості, в неї тут сестра. Але так складається не у всіх.
41	Знаю, але не всіх: одні працюють і вже створили сім'ю, інші одні живуть, треті, на їх думку, вибрали більш кращу долю (спилися або стали наркоманами).
42	У всіх по-різному: хто одружився, хто поїхав в інше місто, майже всі працюють.
43	Життя моїх друзів і приятелів склалась по-різному: деякі вчаться і працюють, багато тільки працює, а хто просто зайнятий сімейними справами.
18	Знаю тільки про тих, хто вчиться зі мною в університеті.
20	Ті, хто вступив у ВУЗ – вчаться ще. Поки у всіх успішно, ніхто не покинув навчання.
32	Нормально. Мої друзі вступили в технікум.
33	В цілому всі вдало вступили в училища і технікуми.
47	Коля – вступив в ПТУ. Марина – поїхала в Керч до бабусі.
31	Вчаться десь, ще ніхто не створив сім'ю.
44	У всіх по-різному, хто вийшов заміж, хто вчиться в інших містах, а хто працює.
81	Мій найкращий друг Юрій зараз на заробітках, постійної роботи немає, майже всі на заробітках.
79	Деся половина, хто гарно навчався і хотів працювати – працюють, половина бомжує. Коли я намагався влаштуватись на роботу в м. Ужгород, зустрів однокласника який бомжує.
63	Вступили в училища, інститути.
64	Навчаються в вищих навчальних закладах, створили сім'ю, навчаються в технікумах.
66	Один закінчує автодорожній технікум, живе в гуртожитку, збирається піти на роботу, але у нього є мама. Ще один друг (сирота) одружився, працює, орендує квартиру
69	Хлопець навчається в Одесі в училищі, вечери працює. Живе в гуртожитку. Дівчина – вийшла заміж. Майже всі навчаються в училищах
68	Дві подружки заміж вийшли, у них є своє житло, одна незаміжня

67	Один мій друг вступив в нафто-газовий технікум, він добре вчився, в технікумі йому дали гуртожиток
98	Багато продовжують навчання, а багато вже працюють (закінчили технікум)
100	Хто хотів поступити навчаються, інші працюють
99	Вчать, працюють, а хтось і те і інше
101	Деякі поступили в училища, деякі залишилися в інтернаті
102	Більшість навчаються зі мною в ліцею, деякі їдуть в Дніпропетровськ.
104	Після 9 класу діти випускатися і поступають в училище
105	Багато поступили у ВУЗи. Одна дівчина вийшла заміж. У всіх все добре
110	По-різному: хто став пити, хто почав колотися, хто працює, і тільки я і ще одна дівчина навчаємось.
111	Третина моїх одногрупників сидить у тюрмі, двоє дівчат рано народили дітей, один однокласник був обманутий шахраями, втратив квартиру, зараз живе на вокзалі в коробках. Тільки 3 з 12 учнів нашого класу більш-менш добре влаштувалися в житті.

F3. Як Ви вважаєте, чи існує різниця в тому, як влаштовується в житті вихованець школи-інтернату, залежно від того, хлопець це чи дівчина?

№ анкети	F3.2. Поясніть, чому
4	Не знаю. Просто так гадаю
5	Вважаю, що хлопці більше цілеспрямовані, напористі. Вони не гребають такою роботою, до якої б не пристали дівчата. Дівчата більше домашні і при труднощах скоріше складають руки.
8	Тому що хлопці сильніше, їм будь-яка робота під силу
10	Хлопці можуть піти на будь-яку роботу, а дівчата не можуть виконувати всі роботи
62	Одружились, та й живуть припіваючи
61	Вони намагаються швидше вийти заміж щоб не бути самотнім
59	Хлопці пробивніші, а дівчатам ПТУ заміж і все
57	Хлопець може працювати і вантажником, а дівчина ні. І всі думають, якщо з інтернату значить якийсь злодій і «кончений» якийсь
56	Всіх дітей з інтернату вважають бандитами, злодіями і повіями
55	Дівчина одружилась і їй легше в житті
50	Через ліжко все вирішується
48	Важко всім і хлопцям і дівчатам
73	Хлопців беруть швидше на роботу
82	Якщо дівчина гарна, то її візьмуть куди завгодно і на роботу, і на навчання
83	Дівчат не всюди беруть на роботу, бояться що підуть в декрет на 3 роки. Чоловічої роботи без освіти більше: кухар, вантажник
84	Хлопець може влаштуватись більш-менш, це може бути важка робота
13	Є такі професії, де беруть більше чоловіків ніж жінок
16	Бо хлопцю потрібно мати своє житло, а дівчині піти в дім до чоловіка з житлом
34	Вони можуть копати, охороняти, а дівчатам така робота не підходить.
36	Хлопцям легше влаштуватись на роботу, більший вибір роботи і більше грошей платять (вантажники, охоронники)
39	Працювати можна адміністраторами – легка професія, її можна знайти.
28	У них є сила, наполегливість.
17	Вони більш активні.
46	У хлопців життя краще влаштовується, вони можуть влаштуватись на складну роботу.
82	Хлопцю легше знайти роботу вантажником, на будівництві.
69	Хлопці сильніші, вони можуть працювати де завгодно, а дівчата ні.
100	Вони сильніші
101	У них легша робота, вони можуть влаштуватись працювати і без спеціальності
102	Можна вийти заміж
103	Завжди можна знайти будь-яку роботу, на будівництві, в клубі, а дівчат туди не беруть
105	Дівчатам завжди легше
111	Респондент дав відповідь „ні”, однак зазначає: „все залежить від того, хто буде поруч, хто буде підтримувати”.

F4. Чи були у Вас труднощі в знаходженні нових друзів, коли Ви опинилися за стінами інтернату?

№ анкети	F4.1. Якщо так, у чому це полягало?
5	Коли пішла вчитися в ліцей, то всі однокласники дивились один на одного з недовірою, стосунки спочатку були недружніми, але згодом ми краще дізнались один одного і здружились. Тепер у мене з інтернату багато подруг.
8	Всі були однакові, але всім потрібно було показати свою силу, тому були притирання і прилаштування один до одного
10	Справа звички і в пристосуванні

53	Люди шарахаються нас, для них на нас лежить тавро ненадійних
48	Думала, що грабіжник, уникали, а потім все налагодилось
78	Це було з самого початку. Мені було важко спілкуватись з новими людьми
74	Різниця в поглядах, думках, смаках
72	Не вмію знайомитись з чужими людьми
82	Не дуже дружать з сиротами, у всіх своє коло спілкування
84	Перші півроку я майже ні з ким не спілкувалась. Не могла підійти до когось і просто запитати „як справи”
16	Тому що замкнулась у собі і не швидко йду на контакт з іншими людьми
35	Діти із інтернату дивляться на життя більш реально.
40	Я був скромний, поступово проявляюсь, немає чітко вираженої особливості показати себе в характері.
82	Я майже нікого не знав. У мене були труднощі у спілкування із незнайомими людьми.
101	Я не міг звикнути до людей, кімнати, всі в все чуже
102	Я хвилювалась, як мене приймуть нові дівчата
104	Тяжко привикнути до нових людей
111	Були труднощі в тому, що спочатку питали чи є в мене батьки. Якщо дізнавались, що батьків немає, до мене зразу ж пропадав інтерес з боку нових знайомих. Згодом до мене звикали з нового оточення і я також звикла, до мене і моїх подруг з інтернату зверталися навіть за допомогою, підказкою тому, що ми і я зарекомендували себе з хорошої стороги, як кмітливих, проворних, розумних, пронириливих і порядних.

БЛОК G. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ-ІНТЕРНАТІ

G1. Як би Ви оцінили загальний соціально-психологічний клімат (атмосферу) в школі-інтернаті за час Вашого перебування там?

№ анкети	G1.1. Поясніть, чому Ви дали саме таку оцінку?
1	Мені подобалося вчитися в цьому інтернаті, бо там працюють люди, які віддано допомагають дітям. Навіть поза робочим часом проводили роботу, яка не входила в їхні обов'язки. У нас була хороша бібліотека.
2	Вихователі, весь персонал дуже добре відносяться до дітей. Матеріальні умови хороші. Позакласна робота дуже добре налагоджена: виїжджали на концерти, театри, в парки, дельфінарії і т.п.
3	Серед однокласників були дружні стосунки, багато разом проводили часу, їздили в різні поїздки.
4	У мене були хороші стосунки з вихователями та однолітками
5	Мені краще було в інтернаті, бо вдома, коли була з батьками, були постійні сварки, бійки, пиятика. А в інтернаті я краще стала харчуватися, стала більш спокійною.
6	Практично домашнє середовище, всі діти, вчителі дружельюбно спілкуються, я знаю майже кожного з 1 по 11 класи
7	Якщо порівнювати дітей, які живуть на вулиці і нас, то ми мали все і ніхто нас не принижував, а навпаки вили жити, виживати і берегти людські якості
8	В цьому закладі працюють дуже хороші люди, які з розумінням ставляться до дітей, які туди потрапляють
9	Мені цікаво, багато друзів
10	Це було моє життя і цим життям я був задоволений
62	Не було добре це не сім'я з одною дитиною і батьками
61	Все було добре
60	Було добре, нормально піклувалися про нас, був дах над головою
59	Нормальні вчителі, вирішували всі проблеми
58	Скоріше добрий та і все
57	Ніхто не може відчувати ту атмосферу дитячого будинку, якщо там не був
54	Жили дуже дружно
53	У нас був дружельюбний колектив, це залежить від керівників, їх особистих якостей
51	Для дітей із невдалих сімей створюють в інтернаті домашній затишок і тепло, і ми цьому раді і вдячні
50	Мене всі любили
49	Є адекватні діти, а є повні психи
78	До мене добре ставились
77	Мені все подобалося
76	До мене всі добре ставились
75	До дітей було нормальне ставлення
74	Було таке, що забороняли виходи, навіть застосовували насилля, під час карантину не дозволяли виходити на вулицю
73	Харчування не дуже добре, не було ТВ, ремонтів
72	На нас не тиснули
82	Строго, але це тоді коли я навчався так думав, а зараз розумію, що це було правильно, нас виховували щоб ми вирости людьми
83	Було рідне, в початкових класах ще не подобалося, ми були менші і не могли дати здачу. А коли стали старші,

	здружились і поставили хорошого вихователя
84	Дуже важка психологічна обстановка через керівництво. Заставляли багато робити, не мали права відпочити, особливо щось сказати проти, відразу ставили на місце і не найкращими методами
12	До мене нормально ставились
13	Тому що серед однокласників були такі, які ображали і знущались
14	Є і хороші і погані люди
15	Проблем не виникало
16	Відчувала себе комфортно
34	Всі дружать, живуть однією сім'єю.
35	Забезпечують харчуванням, одягають, дають знання.
36	Добре годують, добре ставляться, гарні вчителі.
37	Ставились до всіх вихованців добре.
38	Жили там як в раю. Вихователі, весь персонал робив із тебе людину, ніхто нас не принижував.
39	В чомусь були труднощі, але нас вчили, нам допомагали.
29	Тримались один за одного, спілкувались
28	У мене тут майже все життя, спілкування більше.
26	Відчувалась підтримка, взаємодопомога. Старші завжди опікували молодших.
25	Старші піклуються про молодших.
40	Просто вік такий самий безтурботний.
17	Бувало все.
41	Мені подобалась атмосфера в інтернаті, адже ми були як одна велика сім'я.
42	Подобалась сама атмосфера в цій школі-інтернаті.
43	Так як люди багато часу проводять разом і серед цих людей з'являються справжні друзі.
18	Все було нормально.
19	Дисципліна дістала.
20	Дружила, і сварились, і бились. Все було.
21	Не хочу згадувати.
22	Там було «занятно», затишно, не було турбот і проблем.
23	Відношення було нормальне.
24	Відносини майже родинні.
30	Всяке було, вже не пам'ятаю.
32	Мене все влаштовувало.
33	Був забезпечений харчуванням, проживанням.
47	Добре ставились.
46	Добрі вихователі.
45	Дуже сприятливі умови, увага, доброзичливе ставлення.
31	Дружний був клас.
44	Був хороший догляд за нами і багато друзів.
81	Мені не подобалось спілкуватись, мене ображали, дражнили.
82	Іноді виникали конфлікти.
79	До мене ставились нормально.
63	Ставлення вихователів, вчителів, працівників інтернату дуже добре.
64	Мало суворості у вихователів.
65	Ніхто не давив на психіку, атмосфера була доброзичлива.
66	Я себе погано поведив, відповідно ставились суворо.
70	Про нас добре дбали.
69	Вихователі ставляться добре, а викладачі більш суворо.
68	Тому що до мене приходила моя мама.
67	Було весело, ніхто не змушував навчатись, годували, одягали.
100	Відчуваєш себе комфортно
98	У нас був дружний колектив
99	Добре відношення, всі однакові, немає різниці
101	Нас нормально годували, одягали, ми їздили літом в табір на море
102	Мене не ображали, там були друзі
103	Мені там не сподобалось. Там все погано, всім усе «по барабану»
104	Там всі по собі
105	Там типичні умови проживання, зовсім інші, ніж у загальноосвітніх школах
106	Там доброзичливі вчителі. Завжди є чим зайнятись, мене без проблем відпускали додому, тому що не іногородня
107	Було де спати, добре годували, хороше відношення
108	Я себе почувала там комфортно

109	До нас добре відносились, добрий педагогічний колектив
110	Ми жили як у сім'ї
111	Коли потрапила я до інтернату, я була маленькою зовсім. Але тоді я вже пережила шок: чужі люди, багато дуже дітей.

G2. Оцініть будь-ласка ставлення до Вас з боку педагогічного колективу школи-інтернату:

№ анкети	G2.1. Поясніть, чому Ви дали саме таку оцінку?
1	Педколектив (в основному) хороший, чуйний.
2	Вихователі добре відносились, довіряли мене, добре цінували мою особистість.
3	Вихованці добре до мене ставилися.
4	Відношення було хороше. Вихователі мене любили, поважали. Деякі запрошували до себе додому.
5	Вихователі до мене (в основному) добре. Мені довіряли бути старшою в групах з маленькими дітьми
6	Я два роки була президентом молодіжної організації «Лідер» (шкільне самоуправління) і тому частіше за інших спілкувалась з вчителями поза уроками.
7	Навчили всьому, що потрібно вміти у повсякденному житті
8	До мене ставились добре, так як я ніколи не відмовлялась від прохання щодо допомоги, була слухняною дівчиною
9	Ми з ними були друзями
10	Я був слухняним і прикладом для інших дітей. Мене ніхто не ображав і ставлення було дуже добре
62	Діти і самі винні
60	Все залежало від якого вчителя, а в основному нормальних люблячих мало. Вони просто виконують свою роботу
59	Можна було звернутися в разі чого
54	Всі люди були душевні
53	Я добре вчився
52	Не ображали нас
51	До нас ставляться з добром і теплом
50	Багато гуляла і не слухалась
49	Був відмінником, активістом
78	Мене не ображали, завжди підтримували
77	До мене добре ставились
76	Вихователі нам дуже допомагають
75	Мене оцінювали по заслугам
74	В дитинстві намагались опікати, коли подорослішали почали втікати від проблем
73	Вихователі, педагоги намагались дати знання, навчити як треба жити за стінами закладу
72	Жаліли нас
82	До всіх однаково, але до тих хто гірше навчався і відносились гірше (це я)
83	Були вихователі чи викладачі, які добре відносились до нас, а були які ображали
84	До мене ставились добре, бо я знала як і де себе поводити. Знала коли і що можна зробити і ніколи не попадалась з чимось поганим
13	Педагоги ставились до мене добре, допомагали, якщо мені потрібна була допомога, мене навчили і читати і писати в Трипільській школі-інтернаті
14	Мене дуже любили, бо був спортсменом
15	Мене ніхто не ображав
16	Колектив не ображав не принижував
34	Вчителя і вихователі добре ставляться до нас.
35	Відносились до мене добре, але і я себе поводив добре.
36	Вчителі дають гарні знання, ставляться по-доброму.
37	Не порушував дисципліну, не мав шкідливих звичок, спокійний.
38	Я був командиром школи, мене поважали, і я поважав всіх.
39	Я був людиною безвідмовною, виконував всі доручення.
29	Піклувались про нас.
28	Добррозичливі, допомагають, якщо виникають проблеми. Вчитель географії підготував мене до тестування по географії.
26	Вихователі замінювали нам батьків.
25	Ми уже дорослі і просто так на нас надавити не можна.
40	Коли хотілось щось запитати, не дуже звертали уваги, але в цілому ставились добре.
17	Уважні, люблять нас як своїх (але не всіх)
41	Педагогічний колектив був добрим до нас, але завжди ставив нас на своє місце (виховували)
42	Хороше ставлення до нас, допомагали по можливості.
43	Тому що з боку викладацького колективу було добре ставлення до дітей і бажання завжди прийти на допомогу.
18	Допомагали нам порадами.

19	Турбувались.
20	Завжди можна було звернутись за порадою.
21	Відношення до нас було добре.
22	Відносились до нас добре.
23	Турбувались про нас, до сих пір хвилюються, телефонують.
24	Турботливі, допомагають, намагаються зробити все, щоб ми не відчували відсутність батьків.
30	Вихователь був хороший.
32	Вони мене виховали.
33	Нормально спілкувались, не кричали.
47	Добре вчився.
45	Добре ставився педагогічний колектив.
31	Відносились до нас як до своїх дітей.
44	Дружньо і привітливо ставились до нас.
81	Я не хочу про це говорити, на мене морально тиснули.
82	Іноді вчителі мені сварили.
79	До мене ставились нормально.
63	Не б'ють, не кричать, можна порадитись по будь-якому питанню, підкажуть, допоможуть.
64	Було взаєморозуміння з учителями і вихователями.
65	До нас відносились дуже добре, контролювали як ми робимо домашнє завдання.
66	Вихователі були всі хороші. Особливо одна літня вихователька.
70	Про нас дбали, нікого не ображали.
69	Вже розповіла.
68	Я лінувався, погано поводив себе на уроках.
100	Були суворі і добрі, давали поради, навчали як жити
98	Вчителі у нас були хороші, я згадую їх з теплом
99	Все було добре, відносились як до своєї дитини
101	Дехто був нормальний, деяких бачити не хочу
102	Мені допомогли в навчанні, поступити в ліцей
103	Заставляли робити все по їхньому
104	Я вів себе нормально, мене не наказували, я не грубив
105	Вони нас всіх люблять, цінують. Майже сімейна обстановка
106	В хорошому колективі завжди хороше відношення до учнів
107	Я хороший і до мене добре
108	З розумінням, підтримкою
109	Я добре навчався і поводив себе, тому педагоги до мене добре відносились
110	Нас любили, хрестили у церкві, давали можливість бути і рости добрими і щасливими.
111	Вихователі ображали, принижували дітей, робили, що хотіли. Але деякі вчителі (їх було 2) по-людському ставились до нас, підготовували і жаліли нас, навіть за свій кошт купляли необхідні речі дітям. А інтернат видавав нам взуття і одяг один раз на рік. Якщо щось порвалось, розклеїлося чи виріс з чогось – на це не звертали уваги: що хочеш, те і роби, а ці дві вчительки допомагали дітям.

G3. Оцініть будь-ласка ставлення до Вас з боку інших вихованців школи-інтернату?

№ анкети	G3.1. Поясніть, чому Ви дали саме таку оцінку?
1	Мені легко було спілкуватися з такими, як я сам. Друзів у мене там залишилося багато.
2	Ставлення до інших було дуже добре.
3	З однокласниками дуже дружні стосунки були і є зараз.
4	Я була лідером серед однолітків. Вони мене любили і поважали, хоча деякі може і боялися
5	Хоча в класі у нас не було міцного дружнього колективу, проте стосунки були хороші серед однокласників і до мене ставилися добре.
6	У мене не було сварок ні з ким, у нас всі дуже дружні
7	Всі ми були в однакових умовах, всі мали одні і ті ж самі проблеми. Ми розуміли інших і мене теж розуміли інші
9	Багато друзів, ставились добре
10	Ставлення було добре, один одного підтримували, тому що ми буди всі однакові, покинуті, без батьківської допомоги і любові
62	Всі діти з різними характерами, по різному було, а в основному дружили
60	Де з ким дружити, з деякими ненавиділи один одного
59	Вела себе стримано
58	Нормальне
57	Відносини як відносини між дітьми
56	В інтернаті діти між собою майже не сваряться

54	Я улюблениця
53	Ми дружили
52	Ми дружили
51	Швидко знаходжу спільну мову
50	Знаходила спільну мову з усіма
49	Я був авторитетом в інтернаті
80	У мене було багато друзів
78	В інтернаті у мене було багато друзів
77	Я був авторитетом в колективі
76	У нас досить дружні вихованці
75	Мене поважали інші
74	Через релігійні погляди, негативно відносились до того, що я ходив до церкви
73	З багатьма дружила і зараз підтримую зв'язок
72	Мене любили
82	До всіх по різному, були спокійні діти, були дебошири. До кожного відносились так як вони заслуговували, таких друзів і знаходили
83	Не було серйозних конфліктів
84	Я була прихованим лідером, до мене можна було звернутись по допомогу
12	Мене ніхто не принижував
13	Ситуації були різні, але думаю, що скоріше погане
15	Була гарна
16	Були дружні відносини
34	Ми – одна сім'я.
35	Не було конфліктних ситуацій.
36	Одна сім'я.
37	Я нікого не ображав, зі мною дружили
38	Допомагали один одного.
39	Я людина безвідмовна, чим зможу, тим допоможу.
29	Я не вередлива була, з усіма знаходила спільну мову.
28	Друзі завжди підтримували.
27	Відношення нормальне – всяке було.
26	У мене з усіма були гарні відносини.
25	З усіма дружу.
40	Дружили, було весело завжди, сумно не було ніколи.
17	Я людина не зла, в мене багато друзів.
41	У нас в інтернаті царила в основному дружня атмосфера, адже у всіх дітей одні і ті ж проблеми в житті.
42	Мі в основному дружили, але іноді були і розбіжності.
43	Так як у всіх вихованців школи-інтернату були приблизно однакові проблеми всі розуміли один одного.
18	Дружили.
19	Не бились.
20	Більше знаходили спільні інтереси.
21	Все було нормально.
22	Дружили і сварились, все було.
24	У мене багато друзів.
30	Дружили в групі.
32	Були друзями.
33	Дружили, нормально.
47	Дружив з усіма.
46	Іноді бились.
45	Ми всі добре ставились один до одного, допомагали, підтримували.
31	Дружили всі, допомагали один одному.
44	Ми дружили, добре між собою спілкувались.
81	Я розмовляв з усіма.
82	Іноді мене дразнили.
79	Мене не ображали.
63	З дівчатами товаришую, а з хлопцями не завжди є контакт.
64	Взаєморозуміння, дружили.
65	Вони ні в чому не принижували.
66	Як до мене так і до всіх.
70	Ми жили дуже дружно.

69	Вихователі ставились однаково добре. І викладачі добре.
68	Ми дружили один з одним.
67	Мене всі поважали.
100	Підтримували один одного
98	Я дружила майже зі всіма вихователями
99	Підтримували один одного
101	У мене були друзі, ми разом тусувались
102	З деяким я дружу до цих пір
103	Мене не чіпали. «я мог всех чмырить»
104	Ми спілкувались, разом грали в футбол
105	Ми всі жили як одна сім'я, не сварились.
106	Я любила свій клас і вони любили мене. У нас в класі у всіх був добрий характер, не було зарозумілих
108	Мала дружні відносини
110	Ми всі були братами та сестрами, як в сім'ї
111	З боку старших вихованців проявлялася жорстокість, насилля. Били всіх маленьких, душили подушками. В інтернаті була відверта дідівщина.

G4. Чи були випадки жорсткого ставлення до Вас зі сторони педагогічного колективу або зі сторони інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	G4.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто саме проявляв до Вас жорстоке ставлення та в чому воно полягало?	G4.2. Що стало причиною такого ставлення?
5	Одна вихователька через свій характер погано ставилася до дітей (кричала, потимняники давала)	Це було внаслідок порушення дисципліни серед вихованців та правда характер у цієї виховательки був дуже поганий.
62	Сварили, наказували, але зараз я розумію по моїй вині це все було	Хотілось бути вільним, самостійним
60	Не хочу коментувати, щоб не підставити когось	
57	Потимнячки якісь і все	Дитячий непослух, важкі долі та характер
55	Не хочу це оголошувати	
77	Інколи кричали, коли ми були малими, могли і вдарити	
74	Я вийшов за територію інтернату і запізнився на урок. Вихователька за волосся била головою об парту	Конфлікти були у виховательки в сім'ї і вона зривалась на нас
83	В першому класі нас побили хлопавками до синяків. Могли стукнути головою об стіну. Потім прийшов інший вихователь	Ми стрибали на дивані
84	В 4-му класі мене так побили, що я це пам'ятаю й досі	У цієї виховательки була порушена психіка, це я зараз можу так сказати, коли проаналізувала минулі події. В неї часто були такі методи виховання
36	Профілактичні бесіди працівників міліції і деяких вихователів були жорсткими, але не жорстокими.	Порушення дисципліни.
39	В 3-му класі били, карали.	Втівав зі школи, був ще маленький, тільки туди поступив.
25	Словесне виховання.	
69	Одна із вчителів била чим попало і куди попало.	Сімейні, особисті проблеми.
68	Я часто втікала зі школи – інтернату, так як моїй мамі не дозволяли до мене приїжджати, потім мене перевели в 5 клас. В іншу школу – інтернат, і новий директор дозволяє бачитись з мамою.	
101	Ми могли дещо не поділити	Ми билися з хлопцями
111	Був один вихователь-педофіл, який ночами забирав до своєї кімнати дівчаток, примушував роздягатись догола і дивився на них. Мене він теж забирав до себе і роздягав. За опір нас били, карали.	Вихователі знали, що за нас ніхто не вступиться, тому дозволяли собі все, що хотіли. Вони відчували всездозволеність, а на наші скарги ніхто не звертатиме уваги, нам просто не повірять. Всі свої негаразди виміщували на дітях.

G5. Чи відомо Вам про випадки жорсткого ставлення до інших вихованців з боку педагогічного колективу або зі сторони інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	G5.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто	G5.2. Що стало причиною такого ставлення?
----------	--	---

	саме проявляв жорстоке ставлення та в чому воно полягало?	
1	Вихователі інколи могли повести себе жорстоко до вихованців: покарати за якусь провину, дати потимячника.	Людський фактор, психологічне напруження, порушення дисципліни з боку вихованців.
3	Педагоги обмежували в іграх, в перегляді телепрограм, були випадки коли вихователі били вихованців. Вихованці теж могли жорстоко себе поводити до вихователя.	Вихованці хотіли посміятися, поглузувати з вихователів, а вихователі відповідно до цього реагували.
5	Вихователі могли наказувати за непослух дітей	Діти погано слухались вихователя
60	Не хочу говорити	
59	Вихованці з інших сімей, але були такі до яких не можна було по іншому, можна і по шії дати якийсь раз	Було декілька лідерів груп із своїми заморочками, різні характерами
55	Не хочу говорити	
77	Інколи кричали, могли вдарити. Дуже сильно нікого ніколи не били	
74	Коли Ц ядували у вікна столової, що дають американцям, змушували потім давитися сушками	Ми були голодні, давали мало їжі. Вихователі наказували за цікавість
83	Могли вдарити ногами. Одного хлопчика два вихователі побили ногами	Балувався, не прийшов в столову, бісився
84	В школі били і мені зараз відомо, що дітей б'ють в таких школах	Це був метод виховання. Зараз я в дечому і розумію цих вихователів. В той час в мені було закладено той метод виховання. Інколи мене ставили подивитись за класом, я так само жорстокими методами хотіла поставити інших на місце, могла вдарити, лишити без обіду. Вже зараз я розумію, що це не правильно
15	Погане поводження було (били)	
39	Могли на сіль поставити, паском побити.	Погано себе поводити – втікали, або самовільно йшли у місто.
69	Вже розповіла, як до мене так і до всіх. Але у нас вже забрали вихователя.	
68	Інтернатських дітей у кого не було родичів карали, могли вдарити вихователі.	Погана поведінка.
101	Діти могли ображати і сваритись	Заздрість, комусь чогось не вистачало
111	Вихователі знущалися, як хотіли. Били гімнастичною палкою по п'яткам, руки засовували в кип'яток, душили. У мене лишилися шрами і досі.	Безкарність, всюдозволеність. Якщо хтось обмочився вночі, то роздягали догола і на голову вішали обпіяне простирadlo.

G6. Чи були прояви насильства (морального або фізичного) до Вас з боку педагогічного колективу або зі сторони інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»	
	G6.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто саме проявляв до Вас таке ставлення?	G6.2. Що стало причиною такого ставлення?
5	Одна вихователька могла принизити мене, ображала, говорила мені образливі слова. Я плакала.	Коли я хотіла відстояти свою позицію чи правду, мої спроби грубо обривали
7	Якщо сідав вчителю на голову, то я б сказала, то був момент виховання	Моє особисте ставлення до людей-педагогів. Часто не хотілось прислуховуватись
9	Змушували прибирати, коли не була черговою	Я завжди говорила правду в очі, а вихователям це не подобалось
62	Не хочу про це казати	Причини були різні
60	Не хочу говорити	
77	Інколи кричали, могли вдарити.	
74	Не випускали на заняттях в туалет і я написав в штани	Не дозволяли пропускати заняття
83	Били, ображали, називали „конченими дурами”, повіями	Безлад в кімнаті
84	Били дітей, могли без їжі залишити, прибирати клас чи туалет	Таким способом вихователі хотіли поставити дітей на місце
36	Читали «мораль» з приводу дисципліни.	Довго гуляли.
81	Коли ми вчилися у молодших класах вихователі підвищували на нас голос, ображали.	Іноді наша поведінка, ми не слухались, іноді, я думаю, причини не було.
68	Могли побити за погану поведінку на уроці, в їдальні. Мене не били, до мене приходила мама.	

102	Мене заставляли робити дім.	
111	Вихователі били, старші учні били, принижували, як тільки могли.	Вихователі били, тому що відчували повну владу над нами, вважали нас за непотреб, а старші вихованці били тому, що їх в свою чергу били, ображали, тому свою злість виливали на менших.

G7. Чи відомо Вам про прояви насильства (морального або фізичного) над іншими вихованцями з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»	
	G7.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто саме проявляв таке ставлення?	G7.2. Що стало причиною такого ставлення?
3	Вихователі могли бити своїх вихованців за певні поступки.	
5	Як мене, так і інших деякі вихователі могли образити поганими словами, або докласти до вихованців.	
77	Інколи кричали, могли вдарити.	
74	Школяр назвав матірнім словом вихователя, вона привела чоловіка і дитину побили до синяків	Образили матірнім словом вихователя
83	Били, ображали, називали „конченими дурами“, повіями. Іноді забирали цукерки вихователі (в 1-3 класах)	Будь-яке порушення
81	Вихователі підвищували голос і ображали майже всіх дітей.	Іноді наша поведінка.
64	Приниження, образи.	
68	Про це говорила раніше.	
111	Були випадки, коли дівчаток гвалтували вихователі. Нас били по п'ятах, щоб не тікали, не могли ходити.	Вихователі відчували, що можуть робити з дітьми все, що захочуть, тому і користувались безнаказанністю. Якщо хтось не хотів їсти те, що давали, виливали на голову те, що було в тарілках.

G8. Чи були випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували Вас виконувати важку роботу?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
82	В поза навчальний час – корисна праця щотижнева (1 раз в неділю): різали сорго, плели валянки. Але це не тяжка праця, а тоді це було „напрягало“
84	Ми робили ремонтні роботи (в кабінеті директора), працювали на полі. Ми працювали, ще окрім навчання 5 годин в день
35	Тягали плити, підвіконня.
36	Переставляли ліжка.
68	Літня практика, прибирали спальний корпус, білили, фарбували.
67	Допомагали, білили, фарбували школу, прибирали на кухні, в спальні.
103	Просили перенести меблі, допомогти робити ремонт, прибирати
109	Не змушували, а просили допомогти по облаштування інтернату

G9. Чи відомі Вам випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували інших вихованців виконувати важку роботу?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
84	Хлопці наші під час навчання також виконували ремонтні роботи, вони навіть повністю відновлювали дачу директору
35	Прибирання території, але це не тяжка праця.
36	Це не зовсім важка робота, але переносили ліжка.
44	Іноді просили хлопців перенести який-небудь предмет меблі з місця на місце.
101	Старші могли мінятися з молодшими чергування
103	Багато дітей допомагали по роботі, прибирати, чергувати

G10. Могли б Ви сказати, що той факт, що Ви є випускником школи-інтернату, вплинув у цілому на те, як склалося Ваше життя дотепер?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
----------	---

1	Я отримав там спеціальність майстер-художник. Мені допомогли вихователі вступити до технікуму. Інтернатні працівники допомагають вирішити організаційні питання щодо моєї реабілітації.
2	У мене немає батьків, в інтернаті мені було де жити, вчитися і саме інтернат надав мені житло в соціальному гуртожитку і попіклувався про моє навчання і про майбутнє житло. Вихователі надають всіляку допомогу тим вихованцям, яким важко адаптуватись і реалізуватись в житті.
3	Якби я не був випускником цього інтернату, то я би не був працівником Центру Ц.. Допомоги молоді і не займав би цю посаду, яку посідаю зараз.
5	Те що я рано втратила батька, я була обділена батьківським піклуванням. Я рано вступила в доросле життя, рано народила дитину, вийшла заміж
7	Дали путівку в життя, навчили, нагодували, одягли і замінили ласку і добре відношення батьків.
8	Так, тому що інтернат робить велику справу. Якби не ці заклади, то такі як я вже давно пропали.
10	Якби були живі батьки, то життя склалося інакше.
60	Тому що ми хоч і розумні виходимо, але у нас нема підтримки
59	Була сама, ніякої допомоги зі сторони сім'ї, родичів, сама вирішую проблеми
58	На дітей з інтернатів дивляться геть зовсім по-іншому.
57	Навіть і не знаю. Багато людей і не з інтернату живуть ще гірше. Зараз мабуть життя таке
55	Деяким чином так
51	Ті діти, які не мало повноцінної сім'ї, вміють цінувати те що їм так не вистачало і досягати самому в житті без допомоги батьків, тому що їх просто нема.
49	Не влаштувався на нормальну роботу, неможливо отримати водійські права
48	В сім'ї було по іншому
75	Можливо так, якби у мене була нормальна сім'я, я б мала житло, підтримку близьких
74	Я нікому не довіряю, розраховую сам на себе. Виховали самостійність в рішенні життєвих проблем. Переконали, що треба отримати освіту
73	В школі-інтернаті діти більш пристосовані до життя
72	Нема житла, тому проблеми з працевлаштуванням
82	В хорошу сторону. Якби я продовжував жити як жив до інтернату, хуліганив би і до цієї пори, а інтернат з мене зробив нормальну людину
84	Я рада, що навчалась в інтернаті, бо не знаю як склалося б моє життя, якщо б залишилась з матір'ю. Як би не вчилась в інтернаті, то не закінчувала б зараз ВУЗ.
12	Дотепер не маю власного житла, родичів, які б мене підтримали
34	Ну живу ж в інтернаті, а не сама.
36	В тому, що живу у великій «сім'ї» таких же дітей, як і я.
39	Я виріс людиною, мене виховали. Якби я туди не потрапив би, не знаю, що зі мною зараз було б.
27	Для «інтернатських» один шлях – в ПТУ, а якщо б я росла в сім'ї, можливо, вступила в ВУЗ.
25	Є більше шансів вступити в ВУЗ, так як у нас є пільга.
41	Думаю, що вплинуло. Так як я вчився в школі-інтернаті, то у мене було менше шансів себе реалізувати, аніж в інших дітей.
42	Думаю, що сприймаю життя більш серйозно і критично, ніж мої однолітки.
43	Вплинуло, так як якість навчання в школі-інтернаті нижча ніж у звичайній школі. Можливо, якби навчалась в простій загальноосвітній школі, то вступила б на більш перспективну в фінансовому плані спеціальність.
19	Можливо б я здобув нормальну професію, якби жив у сім'ї.
31	У мене була пільга на отримання, а так я не знаю змогла би я вступити.
44	Я думаю, що більше прагнення у мене з'явилося до нормального влаштування свого майбутнього для гарного забезпечення своїх дітей.
81	Можливо так.
79	Якщо б я мав нормальну сім'ю, родину, міг би жити на багато легше.
68	Мене нікому захищати, мама померла в 2005 році, я фактично залишилась на вулиці одна з дитиною.
67	Мені нікуди піти, немає рідних, ніхто про мене не піклується.
101	Якщо б я залишився жити у сестри, то навчався в ПТУ
102	Якби в мене були живі батьки, я жила по іншому. Я б не навчалась у школі-інтернаті
104	Я навчаюсь не там де хотів
108	Стала самостійна, відповідальна, цілеспрямована
110	Мені багато допомагали ті люди, які зі мною працювали, особливо керівництво, за що я їм вдячний.

G11. Скажіть, будь ласка, чи приховуєте Ви в розмовах, при знайомствах, при влаштуванні на роботу й інших життєвих ситуаціях те, що закінчили школу-інтернат?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
1	Я не хочу, щоб той факт, що я з інтернату робив якийсь відбиток на мені у сприйнятті мене іншими людьми. Бути вихованцем інтернату – не значить бути поганим, утиснутим. Є діти з сімей, які можуть гірше себе проявити на відміну від інтернатівських вихованців. Навпаки мене часто сприймають як такого, що має свою сім'ю. Але я нічого про це не говорю.
2	Я не всім розкакую, що я вихованка інтернату. Багато тих у кого є сім'ї високомірні, сміються над такими як я.
4	Я не зразу розкриваю своє минуле перед незнайомими людьми. Якщо людина в мене викликає довіру, то я можу сказати, що я з інтернату
5	Мені б не хотілося, щоб мені чи дорікали, чи використовували інформацію про моє минуле в інтернаті проти мене ж.
62	Де в чому це було добре відношення, а інколи ігнорували
74	Дуже опікають або не хочуть спілкуватись
82	При знайомствах так, при хлопцях – ні, а при дівчатах – так. Вони одразу починають до нас відноситись по іншому. Соромно якось говорити, що ти сирота
83	Якщо близько знайомі, то казала. У багатьох думка про інтернати хибне, склався стереотип – бандити, бродяги і т.п.
84	Я ніколи не розкакую при нових знайомствах. В людей відразу змінюється ставлення, коли дізнаються, що ти з інтернату
13	Тому що інколи можуть не брати на роботу, коли знають, що навчався в школі-інтернаті
28	Відношення може змінитись. Багато хто думає, що якщо з інтернату, то він «дебіл» і щось погане від нього можна очікувати.
26	Є стереотип – якщо закінчив інтернат і жив там, то ти трохи не злочинець або невдаха по життю.
25	У деяких інтернат асоціюється з «дебілами» та невлаштованими
40	Тільки в особистому житті. Багатьох лякає, думають, можливо, що раз сирота, то бешкетник.
17	Навіщо всім знати.
43	Не те що приховую, просто не розповідаю без причини. А якщо зайде про це мова, то іноді говорю, правда, дивлячись кому. Причиною служить упереджене ставлення людей до дітей, які вийшли з інтернату.
19	А навіщо комусь це знати? Хтось починає «охати» - як його шкода, а хтось одразу відвертається – що з ним розмовляти.
22	Відношення до «інтернатських» - погане, начебто ми неповноцінні якісь.
46	Змушена приховувати, щоб влаштуватись на роботу.
79	Я соромлюсь цього. Дуже хотів би мати батьків. Коли приходили до нас діти з сімей, вони говорили, що з нас нічого путнього не буде.
65	Так, приховую що я сирота, щоб не було обговорювання з боку людей.
69	Їх вважають крадіями, погано розвинутими; немає ніяких прав, як у інших домашніх дітей.
99	Боявся призириства
111	Тому, що інформація, що я з інтернату, відштовхувала від мене. Але коли змушена говорити про це, то говорила чесно, бо приходилося заповнювати анкети, писати автобіографію.

БЛОК І. УСТАНОВКИ ТА ОРІЄНТАЦІЇ НА СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ РОДИНИ

I5. Чи плануєте Ви створити сім'ю у найближчі 2–3 роки?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «НІ»
1	Я про це не задумувався.
2	Поки що нема постійного житла, ще не закінчила навчання, ще не стала фінансово незалежною. В гуртожитку не можна жити з сім'єю, вагітніти.
4	Мені ще рано створювати сім'ю. Я ще не отримала освіти, професію
5	Мені досить того досвіду, який я отримала в першому х, заміжжі. У мене є дитина. Я живу заради неї.
9	Потрібно закінчити навчання
61	Навчання та й зарано
60	Хочу вивчитись та й мені зараз це не потрібно
56	Треба спочатку вивчитись і отримати спеціальність
53	Немає житла
52	Потрібно закінчити навчання
51	Мені ще рано, не готовий
50	Не знаю

49	Є але не офіційно. Через років 5
48	Немає стабільності і впевненості в майбутньому і своїх силах
80	Не маю можливості утримувати сім'ю, не маю власне житло
78	На даний час я думаю лише про роботу, житло, хочу створити міцну матеріальну базу. Я не хочу щоб мої діти відчула, те що пережив я
76	Я ще дуже молода і маю навчатись
74	Хочу вивчитись, займаюсь спортом
73	Не готова, треба закінчити навчання та досягти чогось у житті
82	Хотілося б, але питання квартири
83	Немає ще нічого, потрібна робота, нормальне житло
84	Як складеться так і буде, планувати це неможливо
13	Немає де жити, немає роботи, яка б давала можливість нормально жити. Немає ще диплома про закінчення вищого навчального закладу.
14	Тому що я ще молодий, рано
36	Хочу спочатку вивчитись.
37	Час покаже, не можу поки що сказати.
38	Потрібно спочатку стати на ноги, чогось досягти, сім'ю потрібно за щось утримувати.
29	Немає підходящих чоловіків на кого можна покластись.
28	Потрібно вчитись.
25	Спочатку потрібно життя влаштувати.
18	Потрібно закінчити ВУЗ.
19	Я ще молодий, не до цього.
20	Потрібно закінчити ВУЗ, влаштуватись на роботу, а потім вже думати про сім'ю.
23	Немає підходящих наречених.
24	Немає можливості утримувати сім'ю. я навчаюсь і поки на закінчу навчання і не знайду роботу, навіть, не хочу про це думати.
30	Немає підходящих молодих людей, немає де жити.
32	Спочатку потрібно стати на ноги, щоб було за що сім'ю утримувати.
33	Не повністю готовий, і думаю продовжувати вчитися далі.
47	Хочу вчитись, знати хорошу роботу.
45	Спочатку освіта.
31	Для мене головне навчання і моя кар'єра.
81	Я не маю ні житла, ні грошей.
79	Я не маю ні житла, ні стабільного високого заробітку.
64	Закінчити навчання, здобути спеціальність.
65	Потрібно вивчитись, назбирати гроші на житло.
66	Потрібно влаштуватись у житті.
70	Рано, потрібно побудувати кар'єру, досягти певного статусу.
69	Поки не буде стабільної роботи і не буду забезпечена.
67	Немає де жити.
101	Я хочу заробити грошей і жити з сестрою, щоб виростити її
104	Хочу почати зароблять
105	Рано якось, потрібно закінчити інститут
106	Не зустріла свою другу половину
107	Поки вчусь, стану на ноги, потім
111	Респондент дав відповідь „так”, але зазначив: якщо буде хтось достойний.

18. Вас влаштовує Ваше місце проживання?

№ анкети	18.1. Чому, ні?	18.2. Що Ви робили, щоб вирішити цю житлову проблему?
3	Хочу жити окремо	Поки що нічого
5	Хочу окремо жити від бабусі, бо ми часто сваримось	
7	В гуртожитку, в кімнаті живе, ще одна жінка, в якій 9-річна дитина	Зверталась до соціальної служби
8	Хочеться мати нормальне житло, своє, а не залежати від роботи	
9	Мала жила територія	Поки нічого
59	Хочеться якийсь свій куток	Вийти заміж і проблема вирішиться
58	Хотілось би мати своє	До соціальної служби
57	В гуртожитку з сім'єю жити важко	Заробляє гроші

54	Тому, що чуже	
53	Некомфортно, брудно, не знаю що з чим робити	
50	Потрібен капітальний ремонт	
78	Воно тимчасове, на термін навчання, а воно вже завершилось, але на даний час я іншого не маю	Я шукаю житло, щоб його винаймати
73	Далеко їхати до академії	
84	Хотілось би власного житла	Я не маю права полу
13	Тому що це місце тимчасове	Звертаюсь в соціальні служби щоб допомогли з постійним житлом
43	Тому що хотілось би мати власну квартиру.	Збираємо гроші, щоб взяти квартиру у кредит.
20	Хочу окрему квартиру.	
22	Багато платили за квартиру.	
30	Це все тимчасово.	Стала на облік у виконкомі.
63	Поки немає ремонту, чекаю на дитину, а умов ніяких.	
67	У мене зараз немає житла, тільки з першого числа йду в училище.	
98	Хочу свій будинок або квартиру	Поки нічого
99	Маленька територія	нічого
109	Тому що це гуртожиток	Збираю гроші
110	На даний час влаштовує, але так як дружина вагітна, вона маленька для того, щоб жити там з дитиною	

БЛОК К. ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА МОРАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ

K7. Які проблеми найбільше турбують Вас особисто в даний час? Розкажіть детальніше:

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Проблем як таких немає. Є певні труднощі, з якими я згодом впораюсь. Доки навчаюсь я не можу вирішити питання щодо свого протезування. Після закінчення технікуму я займусь цим.
2	Я раніше жила і вчилася в іншому місці. Я мала там друзів, я за ними сумую. Тут я ще не маю таких близьких друзів, як там, тому мені важко інколи.
3	Особливих проблем немає.
4	Зараз проблеми не відчуваю
5	По скоріше б зайти нормальну роботу. Не вистачає грошей. Шукаю окреме житло. Почало турбувати серце. Останнім часом бувають болі, але до лікаря не зверталась
6	Як до мене віднесуться в новому колективі
7	Житло, виховання сина, навчання і робота
8	Мала з/п, а високі ціни на одяг, продукти харчування, дуже важко вижити
10	Проблеми житла, навчання, працевлаштування
11	Подальше проживання після соціального Гуртожитку
60	Знайти роботу
59	Матеріальний не достаток, особисті питання
58	Багато проблем, не знаю з чого почати
57	Які заробити гроші на своє житло
55	Вступ у ВУЗ
54	Гроші
53	Що робити після закінчення сезону, де шукати роботу
52	Закінчити навчання з відзнакою і влаштуватися на роботу по спеціальності
51	Закінчити навчання, влаштуватися на роботу щоб хоч якось допомогти сестрі
50	Грошей не вистачає
49	Закінчити навчання в ПТУ і продовжити далі навчання. Фінансова проблема
48	Відносини між дівчатами, фінансові
80	Над проблемами на замислююсь. Поки у мене є все: робота, житло, заробіток
78	На даний час я дуже хочу знайти недороге житло
77	Хочу продовжувати навчання у Львові, але ще не заробив досить грошей
76	На даний час нічого не турбує
74	Навчання, займався пошуком матері, проблеми зі здоров'ям, самотність
73	Ніякі
72	Важко одній з дитиною без житла свого, без грошей. Я повинна підняти сина
82	Чи можливо ще вступити в одне училище. Хвилює питання квартири, хочеться і дівчину привести, а куди. Якщо я не один знімаю цю квартиру. Одному не зможу оплатити, жити в орендованій квартирі дорого

83	Фінансове положення, робота
84	Турбує, щоб в мене все вийшло як я запланувала, тому зараз роблю все для того, відкладаю гроші на майбутнє
12	Проблеми здоров'я, погане самопочуття
13	Де буду жити після закінчення ліцею. Знайти роботу.
14	Немає
15	Зробити ремонт в будинку
16	Оформлення батьківства на чоловіка (тобто усиновлення)
34	Ніякі.
35	Фінансові. Потрібно оплачувати навчання, житло.
36	Чим харчуватися після закінчення інтернату до стипендії.
37	Житло. Нічого не роблять, а хотілось би мати своє житло, скоро закінчиться навчання і потрібно буде десь шукати житло.
38	Проблема з житлом – стою на черзі, але результатів немає.
39	Хочеться мати окрему квартиру, щоб вона була своя.
29	Поведінка мами та її здоров'я – сильно п'є.
28	Як прожити до стипендії. Гроші які видали вже витратив.
27	Відносини з моїм другом. Скоріше всього ми розійдемося і це мене пригнічує.
26	Хочу завагітніти, а не виходить.
25	Як будуть складуватись відносини в технікумі з новими друзями.
40	Житлові – життя іде, я ж не буду жити як циган в чужій оселі.
17	Здоров'я.
41	В даний час мене турбують проблеми фінансові, а також конфлікти з родичами.
42	Нестача фінансових благ.
43	В даний час мене непокоять фінансові проблеми, потрібно збирати на квартиру, забезпечувати дітей.
18	Як отримати житло.
19	Хочу отримати професію, влаштуватись на нормальну роботу.
20	Я вже на 4 курсі. Хочу знайти додаткову роботу, щоб покращити своє матеріальне становище.
21	Втриматись на своїй роботі як можна довше.
22	Проблеми взаємовідносин з моїм молодим чоловіком.
24	Конфлікт з комендантом гуртожитку, це ускладнює моє життя в гуртожитку.
30	Отримати житло.
32	Ніякі.
33	Що робити далі після випуску?
47	Немає проблем.
46	Не вистачає грошей на проживання.
45	Серце, вегето-судинна дистонія.
31	Добре закінчити технікум.
44	Це фінансова сторона. А також іноді виникали проблеми у вигляді нерозуміння один-одного з родичами.
81	Хочу отримувати більшу заробітну плату, щоб орендувати житла.
82	Продовжити навчання.
79	Хотів би влаштуватись на роботу на хімічний комбінат. Якщо отримаю закордонний паспорт, то хотів би виїхати до Голландії, але мені сказали, що це дуже складно.
63	Сварки з майбутнім батьком, нервую без причини.
64	Квартирне питання, повинен отримати квартиру.
65	В даний час проблем у мене немає.
66	Пошук роботи.
70	Успішно навчатись.
69	Іспити в училищі.
68	Я хочу переїхати до батька дитини. Він живе з бабусею у Львові.
67	Не знаю, як я буду далі після училища
100	Мати свою квартиру, отримати вищу освіту
98	Влаштуватись на роботу після ВУЗу
99	Добрий заробіток, вища освіта
101	Хочу купити модний одяг, новий телефон
102	Іноді ми сварились з друзями
103	Хочу зробити ремонт в маминій квартирі і купити меблі
104	Я закінчував училище, де працювати, скільки заробляти
105	У мене немає проблем, навчатись важко, але я встигаю добре і думаю все вирішиться
106	Я хочу закінчити ВУЗ. Знайти роботу, отримати положення в суспільстві. Потім подумаю про сім'ю
107	Нема проблем

108	Поки тільки добре закінчити навчання, потім знайти роботу по спеціальності
110	Навчання і народження дитини.
111	В інтернаті мені хотілося навіть покінчити з собою. Зараз же, коли прийшла до Бога, у мене життя налагодилося, жити мені стало легко, добре, у мене радість на серці і впевненість у майбутньому.

БЛОК L. ВІЛЬНИЙ ЧАС

L1. Скажіть, де і як в основному Ви проводите свій вільний час?

L1.1. Де?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	В парках, театрах, в кіно, в арт-галереях.
2	Дивлюся в гуртожитку у себе телевізор, читаю книжки, слухаю музику, співаю, зустрічаюсь з друзями.
3	Кінотеатри, парки, пікніки, їджу по різних містах.
4	Гуляємо в центрі міста
5	Люблю ходити з сином по гостям. Нас часто запрошують до себе друзі, або сиджу вдома.
6	Вдома або гуляю з друзями
7	Дома
8	Відпочиваю вдома, в гуртожитку
9	Дивлюсь телевізор, слухаю музику, відпочиваю з друзями, читаю книги
10	Провожу дома або їджу до братів, часто зустрічаюсь з друзями
11	Стадіон
62	Вдома, в кафе
61	Річка, вдома
60	Вдома
59	Ходжу по місту, гуляю, кафе, дома в'яжу на шпичках
58	З друзями зустрічаюсь
57	Ходжу гуляти зі своєю дівчиною та друзями
56	Буду в Києві, ходити буду по музеям
55	На дискотеці
54	На дискотеки, їджу до бабусі
53	На роботі, пляжі
52	Вдома, гуляю
51	Дома, інтернет-кафе
50	Дома і на вулиці
49	Вдома, за комп'ютером, у дворі з друзями
48	В парку, в інтерне-кафе
80	В Ужгороді, в гуртожитку у Перечені
78	Із друзями
77	На вулиці, у гуртожитку, можу підробляти
76	В інтернаті
75	Я їджу у село до свого хлопця, у вихідні в гуртожитку
74	В кімнаті, дивлюсь фільми по Інтернету, гуляю по місту, ходжу на секції
73	Кінотеатри, їздимо на природу з друзями, на море
72	Вдома
82	Мало вільного часу, іноді гуляю по місту з дівчиною, іноді просто сиджу вдома, іноді з друзями в кіно
83	Вдома, гуляю з друзями, іноді в клуб, кафе
84	Погуляти на дискотеці, їздимо в гори з друзями
12	В соціальному гуртожитку у друзів
13	Люблю малювати або ліпити з глини, вишивати стрічками або нитками.
14	З друзями на стадіоні, на вулиці
15	На стадіоні граю у футбол
16	В селі у родичів чоловіка
34	В інтернаті.
35	В спортзалі, на стадіоні.
36	В школі-інтернаті.
37	В парку, в гуртожитку.
38	В компанії друзів, дома.
39	В парку, в комп'ютерному клубі.
29	В гуртожитку.

28	В парку, спортивний майданчик.
27	Парк, вдома.
26	Їду в центр міста, вдома, у мене багато знайомих.
25	З друзями в Харкові.
40	На тренуваннях і з друзями.
17	Дома.
41	Дома, на вулиці.
42	Дома, на вулиці.
43	Дома, на вулиці.
18	В бібліотеці, в парках.
19	Вдома.
20	Парк, дома.
21	Дома, з дружиною та дитиною.
22	Дома.
23	Дома.
24	В парку, в гуртожитку.
30	Парки, кафе, дома.
32	З друзями в парку.
33	На спортивному майданчику і в парку.
47	На вулиці, в лісі.
46	В дворі або дома.
45	Дома у родичів.
31	Відвідую кінотеатри, зоопарк.
44	Дома на вулиці.
81	Граю у футбол, ходжу за грибами, ловлю рибу, дивлюся телевізор у гуртожитку.
82	На вулиці.
79	У гуртожитку, іноді їду в Ужгород, купувати собі речі.
63	Ходжу в церкву.
64	На дискотеці, до моря ходжу.
65	Займаюсь спортом.
66	Сиджу в Інтернет, спілкуюсь з друзями в «Дорога до Дому». Тут багато друзів.
70	Гуляю з подругами, ходимо на дискотеку.
69	Беру участь в команді «ФК Домовёнок» – ми з дівчатами у футбольній команді.
68	Вільного часу немає, так як займаюсь дитиною.
67	На вулиці з хлопцями.
100	Парки
98	В місті: парки, сквери, в гуртожитку
99	Парки, органний зал
101	В гуртожитку, буває гуляємо в центрі
102	В гуртожитку, іноді гуляємо, ходимо на дискотеки
103	Гуляю з хлопцями, в комп'ютерному клубі або у дівчини
104	Можу поїхати до бабусі, гуляю на вулиці
105	По різному, з друзями по академії, з іншою компанією, гуляю, вчусь. Ходжу в гості
106	Гуляю з друзями, ходжу на концерти, іноді вдома
107	На дачі
108	В гуртожитку, з хлопцем, друзями
109	З друзями
110	Дома, з дружиною
111	Вдома, їжджу на прогулянку на велосипеді в Пуцу-Водицю до цілющих джерел, ходжу в гості, кухарю, допомагаю іншим.

Л1.2. Як?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Цікавлюсь картинами різних художників, спілкуюсь з друзями, гуляємо по місту.
2	Їду в інтернат, де вчилася (там зустрічаюсь з друзями, вихователями), їжджу в село до подруги.
3	Зі своїми друзями, дівчиною
4	Люблю фонтани, розважаємось с молодіжних нічних клубх
5	Читаю багато, в'яжу
6	За книжками або за комп'ютером, а гуляю з друзями утворі, іноді ходили в парк, кіно

7	Приділяю багато уваги сину
8	Виходжу на природу, інколи їжджу до сестри
10	Володію комп'ютером, люблю ігри, ходити в інтернат
11	Займаюсь спортом, бігаю
62	Відпочиваю
59	Спілкуюсь з друзями зі своїм хлопцем
58	Ходимо в парк
53	Або працюю, або засмагаю
52	В мене є хлопець
50	Багато маю друзів, гуляю
49	за комп'ютером
48	П'ємо пиво
80	Зустрічаємось з друзями, ходжу в кіно, бар, граю в футбол, дивлюся ТВ
78	Я танцюю брейк-данс, люблю гуляти, просто спілкуватися
77	Підробляю, граю в футбол
76	Дивлюсь ТБ, спілкуємось
75	Дивлюсь ТБ, на дискотеки
74	Дивлюсь фільми, займаюсь плаванням, читаю книжки
73	Дивлюся кіно, спілкуюсь з друзями
72	Сиджу з дитиною
82	Зустрічаюсь з дівчиною або відсипаюсь
83	з друзями
12	Дивлюсь телевізор, спілкуюсь з друзями
13	Усамітнівшись у кімнаті свого гуртожитку
34	Перед телевізором.
35	Спорт, футбол.
36	Дивимось телевізор з подругами.
37	З друзями гуляємо.
38	Ходимо в парк, кіно, на футбол.
29	Відпочиваю, читаю книги.
28	Гуляємо, граємо, спілкуємось.
27	Гуляємо, дивлюсь телевізор.
26	Дивлюся телевізор, ходимо, гуляємо з друзями.
25	Розваги, кіно, ролики, карти.
40	Гуляємо на вулиці на районі в футбол, в теніс.
17	Дивлюсь телевізор.
41	Дома – відпочинок, на вулиці – спілкування з друзями, заняття спортом.
42	Дома – відпочинок, на вулиці – спілкування з друзями, заняття спортом.
43	Дома відпочиваю, граю з дітьми. На вулиці – граю з дітьми, просто гуляю, відпочиваю.
18	Готуюсь до занять, гуляю.
19	Відпочиваю.
20	Гуляю, дивлюсь телевізор.
21	Дивлюсь телевізор.
22	Дивлюсь телевізор.
23	Дивлюсь телевізор.
24	Гуляю, читаю книги.
30	Гуляю, дивлюсь телевізор.
32	Спілкуємось.
33	Граю в футбол, гуляю в парку з друзями.
47	Катаюсь на велосипеді.
46	З подругами.
45	Спілкувались, гуляли.
31	Гуляю, відпочиваю.
44	Дома відпочиваю, маю, на вулиці спілкуюсь з друзями, гуляю.
81	Дивлюсь телевізор, граю у футбол, ходжу за грибами, ловлю рибу.
82	Спілкуюсь з людьми.
79	Дивлюсь телевізор, граю у футбол.
63	Читаю книги.
64	Відпочиваю, слухаю музику.
66	Тут займаюсь з тренером (качаюсь).

70	Спілкуємось.
69	В цьому році планую зайнятися танцями.
67	Ходжу на море.
100	Гуляємо
98	Зустрічаюсь з друзями, спілкуємось, гуляємо, зустрічаюсь зі своїм хлопцем
99	Гуляємо
101	Можемо випити пиво
102	Весело
103	Чудово, можемо пива попиту
104	Ми спілкуємось з друзями
105	Завжди різноманітно
106	Завжди комфортно і весело
107	Гуляю з друзями, допомагаю бабусі
108	На прогулянках, за навчанням, в гуртожитку
109	Гуляємо на вулиці, граємо на гітарі
110	По-різному, сімейному.
111	Вишиваю, читаю, прогулююсь на велосипеді.

L2. Розкажіть про Ваші зустрічі з друзями? Як часто Ви з ними зустрічаєтесь?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Зустрічаюсь постійно з тими, з ким дружу в технікумі. Ми спілкуємось, обмінюємось враженнями, обговорюємо, сперечаємось. Нам дуже цікаво і весело разом.
2	По-різному, з одними рідко (1 раз на місяць), з іншими кожного дня.
3	2-3 рази на тиждень, з іншими – щодня. Дивимось, граємо в футбол. Буває, що на вечірках, просто гуляємо по парках, по місту.
4	Майже кожного дня з найближчою подругою, а взагалі у мене багато друзів
5	З друзями зустрічалась 1-2 рази на місяць. Зараз немає можливості частіше бачитись, бо у кожного свої проблеми, плани
6	Часто бачимось, іноді ходимо в кіно, один до одного на дні народження
7	Рідко зараз, немає такої можливості
8	Ще поки не зустрічались, бо дуже далеко живуть
9	Кожного дня
10	5-6 разів в місяць зустрічаємось. Морально і духовно підтримуємо один одного
11	Часто
62	Рідко
61	Недуже часто
60	Дуже рідко
59	Пару раз на місяць
58	Майже щодня, гуляємо, співаємо, танцюємо
57	Коли є вільний час та гарна погода
55	Інколи в кафе
54	Раз в місяць, іноді я їжджу в інтернат
53	Зустрілись, попили пива, поговорили
52	Часто
51	Майже щодня
50	Кожного дня
49	Кожного дня
48	Кожного дня маже
80	Раз на місяць. Ми ходимо разом у бар, кіно. З друзями із гуртожитку бачуся щодня, ми разом дивимось ТВ, рибалимо
78	Зустрічаємось часто, спілкуємось, гуляємо
77	З друзями у гуртожитку щодня, ми спілкуємось, граємо у футбол, рибалимо, збираємо гриби
76	Щодня
75	На вихідних
74	Раз на півроку
73	3 рази на місяць, майже кожні вихідні
72	Приїжджають до мене в гості
82	Бачимось часто, намагаємось триматись разом, допомагати один одному
83	Два рази в неділю
84	На дискотеку, в гори їздимо

12	Не часто
13	Раз на тиждень
14	Кожен день
15	Дуже часто зустрічаюсь з друзями
16	Не зустрічалась
34	Кожен день, поки живу з ними бачусь з ранку до вечора.
35	З новими друзями (по навчанню) зустрічаюсь часто, кожен день.
36	Розмовляємо про життя практично кожен день.
37	Зустрічаюсь кожен день.
38	Телефонуємо один одному, зустрічаємось по можливості просто для спілкування.
39	Часто зустрічаємось після роботи в центрі, в парку, можемо посидіти у кафе.
29	Дуже рідко.
28	Часто, проводимо вільний час разом.
27	Рідко, так як багато працюю.
26	Більше телефонуємо, зустрічаємось рідко, нема часу.
25	На вихідних, спілкуємось, обмінюємось інформацією.
40	Рідко, заважає робота, мало вільного часу.
17	Приїжджають додому, не часто.
41	Зустрічаюсь зі своїми друзями 3-5 раз на тиждень. Ходимо з ними на концерти, разом їздимо відпочивати.
42	Зустрічаюсь зі своїми друзями 2-3 раз на тиждень. Ходимо з ними на концерти, разом їздимо відпочивати
43	Зустрічаємось досить часто. Гуляємо разом з своїми дітьми виходимо на природу, ходимо в кіно.
18	Рідко, немає часу.
19	Рідко.
20	Зустрічаємось на заняттях у Вузі.
21	Практично ніколи.
22	Практично не зустрічаємось. Я так втомлююсь на роботі, що мені не до зустрічей.
23	У вихідні ходимо в парк.
24	Більше телефонуємо один одному. Іноді в неділю зустрічаємось в інтернаті.
30	У мене мало друзів і зустрічаємось ми рідко.
32	Кожен день, ходжу з ними в парк, в кіно, на футбол.
33	Кожен день, просто спілкуємось.
47	Кожен день.
46	2-3 рази на тиждень.
45	Деякі раз в неділю, ми живемо в різних містах. Зустрічі дуже теплі, ми завжди дуже раді бачити один одного.
31	Рідко, багато занять, тільки по неділям.
44	Зустрічалися досить часто. Гуляємо, ведемо бесіди про проблеми, які нас хвилюють.
81	Кожен день, у мене є друзі у гуртожитку, де я проживаю.
82	З друзями не бачимось, оскільки був із батьком на заробітках в Росії, а потім потрапив до притулку
79	Із друзями з гуртожитку – кожного дня. Говоримо про життя.
63	Один раз на тиждень.
64	1-2 рази в місяць.
65	Кожен день, я їх бачу в училищі.
66	Гуляємо по парку, на море їздимо.
70	Кожен вечір.
69	В останній час дуже рідко, частіше всього по телефону, в парку сидимо.
67	У мене зараз нові друзі, я з ними живу.
100	Раз в тиждень, гуляємо в парках, обговорюємо політику
100	1-2 рази в місяць.
99	Раз в тиждень, обговорюємо досягнення в житті
101	Я живу з ними і навчаюсь, а друзів з інтернату зараз не бачу
102	Ми разом живемо
103	Кожен день.
104	У вихідні їжджу до бабусі і друзям
105	Коли є можливість практично через день
106	Регулярно, ходимо іноді в кіно, нічні клуби. Я веду активний спосіб життя
107	З Віталіком (друг і сусід) кожен день
108	Старалась по можливості часто, ми гуляємо, веселимось, спілкуємось
109	Зустрічаємось на вулиці, гуляємо, ходимо в кіно, кафе, їздимо на природу
110	Зустрічаємось, ходимо в кафе або в парк.
111	При найближчій можливості. Майже кожні вихідні. Ми бесідуємо, п'ємо чай.

L5. Розкажіть, де і як Ви проводите канікули/відпустку?

L5.1. Де?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Їжджу в різні поїздки, відвідаю цікаві місця, шукаю нові знайомства.
2	У подруги в селі, на морі.
3	Їздив закордон, до Криму
4	Вдома
5	Їздила на море з сином
6	На дачі, в цьому році була с другом в Бердянську
7	Вдома
8	Ще не було відпустки
9	Неділю була в лікарні, потім балу на ставку
10	Їздили на море, в Карпати. В цьому році ще ніде не був
11	У друзів
62	На роботі
61	Їздив в Крим
60	Вдома, на річці
59	Дома по місцю проживання
58	Ще не було відпустки
57	Їздив до бабусі, відпочивав зі своєю дівчиною
55	Вдома, в цьому році буда на морі в Скадовську
52	Цим літом їздила в Закарпаття
51	Вдома
49	Вдома, з сім'єю
48	Дома, літом на морі
80	У Голландію, коли навчався в інтернаті. Тепер їжджу в Ужгород, або залишаюсь в гуртожитку
78	В Ужгороді
77	У гуртожитку, інколи їді до Ужгороду
76	У Голландію
75	У гуртожитку, у селі до проживає мій хлопець, була у брати в Харкові
74	В гуртожитку, монастирі, у знайомих, в Лузанівку
73	На море, з друзями на природу
72	Нема відпустки
82	На море
83	В Туреччину їздила в цьому році, а зазвичай на море
84	В Карпатах була, додому на тиждень
12	У друзів
13	Підробляв і заробив собі на життя
14	У селі Гайсин
15	В селі у Дядька
16	В селі у рідні
34	Їздила в табір з інтернатом
35	В Донецьку.
36	В таборі.
37	На Азовському морі, в Славяногорську.
38	В Святогор'є, в Бердянськ на море. Знімали житло.
39	На море.
29	Вдома.
28	В інтернаті.
27	Вдома.
26	Їздили з моїм другом на море.
25	В інтернаті, на морі.
40	На морі, в лісі.
17	На море, якщо є гроші.
41	На дачі, на природі, на горі.
42	Їздили на дачу, на природу, виїжджали на річку, море.
43	Виїжджали на дачу, їздили на природу до річки, а також іноді на море.
18	У знайомої людини.

19	У мене його немає.
20	На будівництві.
21	Якщо виходить, як в цьому році, їздили на морі.
22	Вдома.
23	Вдома.
24	В лікарні цим літом.
30	Дома.
32	В технікумі дають путівки на море.
33	В гуртожитку або в таборі (дають путівки).
47	В лісі з дідусем, був у селі.
46	Вдома.
45	Дома.
31	У родичів.
44	Виїжджали на дачу, їздили на природу до річки, на море.
81	У гуртожитку, виїжджаю в Ужгород.
82	Важко відповісти.
79	У гуртожитку.
63	В таборі.
64	На морі.
65	На море їздили.
66	В таборі від «Дорога до дому», потім до друга в село.
70	Дома, з бабусею, ввечері з подругами.
69	В таборі від «Дорога до дому».
68	На базах відпочинку від інтернату.
67	Не проводжу ніде.
100	Море
98	У тітки в селі
99	Море
101	З інтернатом їздили в табір на море
102	Поки навчалась в інтернаті, ми їздили в Керч на море
103	«Тусуюсь» в Дніпропетровську
104	Дома у бабусі
105	На море
106	На море
107	В основному на даче
108	З хлопцем кожен рік по різному
109	На море
110	В цьому році були на морі в Феодосії.
111	Їджу в гості, їджу до цілющих джерел в Пущі водиці.

L5.2. Як?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Малюю, майструю, читаю багато філософських книжок.
2	Здавала екзамени в училищі, під час відпочинку – на пляжі.
3	Гостьові, тур-поїздки.
4	Бувала на пляжі з друзями, з батьком, мачухою, звідною сестрою
5	На пляжі засмагала
6	Купаюсь, засмагаю, читаю
10	Катались на лижах, купались в морі
11	Відпочиваю
59	В'яжу, читаю, зустрічі, відпочиваю від роботи
52	Подорожувала, ходила на озеро
49	За ТВ
80	Дивлюся ТВ, гуляю, спілкуюсь з друзями, граю в футбол
78	Гуляю, спілкуюсь із друзями. У нас є спільні інтереси.
77	Підробляю інколи, дивлюсь ТБ, граю у футбол, спілкуюсь з друзями, ходжу в бар
76	Проживаємо у сім'ях голландців, спілкуємось з ними
75	Дивлюсь ТБ, спілкуюсь з друзями, ходу на дискотеки
74	Як звичайний день

73	Веселимось, спілкуємось
82	Знімав кімнату
83	Купалась, засмагала
84	В Карпати з друзями, проживали в палатках
12	Відпочиваю
34	Не знаю, просто відпочивали.
35	Просто відпочиваю, іноді підробляю.
36	Як і все в таборі.
37	Знімав кімнату і відпочивав.
38	Жарили шашлики, купались.
39	Відпочиваю, купаюсь, загоряю, ходжу на дискотеки.
29	Відпочиваю.
28	Гуляв, відпочивав.
27	Відпочиваю.
26	Купались, загоряли, оздоровились.
25	Їздимо в Харків, дали путівку на море в Євпаторію.
40	Знімаю квартиру.
17	Відпочиваю.
41	Весело.
42	Добре, весело.
43	Думаю, весело, по сімейному.
18	Відпочиваю, читаю.
20	Працюю.
21	Відпочиваємо.
22	Відпочиваю від роботи.
23	Відпочиваю від навчання.
24	Лікувався.
30	Відпочиваю.
32	Просто відпочиваю.
33	Якщо є можливість – працюю.
47	Їзда на велосипеді.
45	Допомагаю родичам, спілкуюсь з друзями.
31	Відпочиваю, допомагаю їм на городі.
44	Купались, загоряли, відпочивали.
81	Гуляю, граю у футбол, дивлюсь телевізор, ловлю рибу.
82	Важко відповісти.
79	Дивлюсь телевізор спілкуюсь з хлопцями.
64	Відпочиваю, підробляю.
66	Купались, загоряли, жили в наметах.
70	Гуляємо, ходимо розважатись.
69	Загоряли, купались, дискотеки, фільми дивились.
67	Гуляю по вулиці.
100	Екскурсії, купались, засмагали
98	Допомагала по господарству
99	Екскурсії, купались, засмагали
103	Мені подобається
104	Їздимо на річку
105	Купаюсь, засмагаю, сплю
106	З родичами. Знімали квартиру чи кімнату в пансіонаті
107	Допомагаю, гуляю з друзями
108	Кожен раз по різному
109	Відпочиваю
111	Спілкуюсь з людьми

БЛОК N. ЖИТТЄВІ ПЛАНИ ТА РЕАЛІЇ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

N1. Могли б Ви згадати найкращу подію, яка у Вас сталася в перший час після закінчення інтернату?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Вступити до технікуму. Для мене кожний новий день – це гарна подія.

2	На Новий рік поїхала в тур-поїздку до Чехії. Мені там дуже сподобалось.
3	Найкраща подія – це те, що вийшов з інтернату і живу в дома.
4	Залишилися хороші спогади про день народження. Бачилася з мамою, отримала подарунки, були гості. День народження пройшов дуже добре
5	Поїздка в Крим, екскурсія до Бахчисараю.
6	Головне те, що я стала студенткою ДНУ
7	Поступила в університет, а потім народила сина
8	Найкраща подія мого життя, це те що я не залишилась під забором. Живуть зі мною ще дві дівчини. Важкувато, так як кімната не велика, але і на тому спасибі
9	Від школи-інтернат поїхала на море в Євпаторію, а потім від школи в Бердянськ
10	Наприкінці закінчення інтернату – це був кінець 9 класу, ми їздили на конкурс прикладного мистецтва, вишивав хрестиком, мені дали грамоту. Після конкурсу нас провозили повз базу Динамо. Ми попросили, щоб нам показали базу і футболістів. Я насмівся підійти до О. Шовковського і потиснути йому руку. А потім я купив білет на футбол і попав на полу фінал кубку УЄФА Шахтар-Динамо
62	День народження
61	Одужав після операції дідусь. Мій день народження
60	Зустріла своїх родичів, ми можна сказати один про одного не знали і випадково зустрілися
59	Швидко влаштувалась на роботу
58	Влаштування на роботу та перша з/п
57	Зустрів кохану людину, яка мене розуміє і кохає, якій я потрібен, а вона мені
56	Вступ до інституту
55	Вступ до ВУЗу
54	Купила мобільний телефон за 950 грн., їздила в гості до імферополь в Керч
53	Новий рік
52	отримала нову сім'ю
51	Знайшов нових друзів
50	Народження дочки, виплата грошей на дитину
49	Народження дитини
48	Я вийшов з інтернату, це вже подія
80	Загалом почалось інше життя, я відчув свободу, можу піти куди хочу, з'явилися власні гроші
78	Я здобув свободу, але разом з тим вона мене лякала. Я був невпевнений у своїх силах
76	Поїздка у Голландію
75	Зустріч з новими цікавими людьми, навчання
74	Отримав першу стипендію, відчуття свободи
73	Вступ до ВУЗу
72	Народження сина
82	Не пам'ятаю
83	Вступ до інституту
84	Зустріч з випускниками інтернату, вступ до ВУЗу
13	Коли я навчався в Василькові зліпив з глини козака і півня, покрив їх глазур'ю. Ці скульптури відправили в Київ на конкурс прикладного мистецтва. Там вони вийшли у фінал і зайняли перше місце серед навчальних закладів. Вручили диплом за перше місце, який і тепер висить на стіні Васильківського ліцею, а фото на дошці пошани
14	Вступив в університет
15	Зустріч з давнім другом
16	Народження дитини
34	З'їздила в табір відпочити в Славянгорську.
35	Купив собі мобільний телефон.
36	Випускний.
37	Перша стипендія.
38	Зустрів нових друзів.
39	Зустрів дівчину.
29	Навчання в ПТУ – було весело, безтурботно.
28	Вступ до Вузу, похід в гори по Криму.
27	В ПТУ я відчувала себе вільною, могла піти куди завгодно.
26	Заселення в гуртожиток Вузу і та атмосфера, що там була.
25	Вступив в технікум.
40	Закохався в дівчину.
17	Знайшла нових друзів.
41	Можливо, вступ в технікум та інші позитивні події.
42	Вступ в університет.
43	Самою гарною подією став вступ в університет.

18	Таких не було.
19	Став вільним.
20	Поселився в гуртожиток університету – нові знайомі. Переїхав в м. Харків – велике місто. Отримав повну свободу – куди хочу, туди і йду, що хочу – те і роблю.
21	Це повна свобода – що хочу, те і роблю. Втомив строгий режим інтернату.
22	Навчання в технікумі
23	Відчуття повної свободи і можливість піти куди хочеться, не питаючи дозволу.
24	Добре відзначив свій день народження, з друзями в кафе.
30	Нічого не було.
32	Вступив у технікум.
33	Дали стипендію 8000,00 грн.
47	Вступив в ПТУ.
46	Подарували шубу.
45	Я вступила в університет.
31	Добре прийняли в групі в технікумі.
44	Це була моя найперша перемога – вступ в інститут.
81	Знайомство з різними дівчатами. Бо до дівчат, з якими я навчався в інтернаті, я ставився як до сестер і вони не дуже звертали на мене увагу.
82	Коли до мене приїхав батько, що все у моєму житті змінити.
79	Я отримав більше свободи, став заробляти гроші, міг витратити їх на власний розсуд.
63	Дізналась що вагітна.
64	Подорож по містам України.
65	Зустріч з друзями.
66	Нема такої події. Спокійне нормальне життя. Допомогаю в організації «Дорога до дому», часто тут буваю, у мене тут друзі.
70	Вступ до інституту, особливо коли вдалось перевестись із політехнічного в будівельну академію.
69	Потрапила в «Дорогу до дому», годують, одягають, всі діти однакові. Гуляєм самостійно.
68	Зраділа самостійності, дядько забрав у імферополь – було весело, а потім мене вигнали на вулицю.
67	Я став самостійним, роблю що хочу.
100	Вступив до ВУЗу
98	Я познайомилась з хлопцем з хорошої родини і його не збентежило, те що я з інтернату, він почав зі мною зустрічатись
99	Вступ до ВНЗ
101	Я мріяв жити в великому місті і робити що хочу
102	Я стала вільною
103	Знайомство з дівчиною, з якою жив. Крута робота адміністратора
104	Познайомився і подружився з дівчиною
105	Вступ до ВУЗу
106	Я закінчила навчальний заклад. Я відчула себе впевнено, що без грошей я не залишусь, без грошей я не залишусь, тому що в мене вже є професія
107	Вступ в технікум
108	Я почала навчатись у ВУЗі і зустрічатись з хлопцем
110	Придбав плеєр і пішов вчитись в училище.
111	Коли познайомилась з американськими друзями.

N2. А чи була якась прикра, сумна подія? Яка?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Не пам'ятаю.
2	Я не очікувала зустрітись з самозакоханими егоїстичними, неодруженими людьми, з якими спіткнулася в училищі. Мені важко просто це зрозуміти. Були різні інциденти побутового характеру.
3	Смерть батька.
6	Розрив з хлопцем
7	Помер батько
8	Перед випуском потягнула зв'язки, дуже боліла нога
9	Померла бабуся
10	Прикро було єдине – друзі роз'їхались. А потім багатьох втратив, деяких уже немає в живих.
62	Не вступила навчатись
61	Хвороба діда
60	Поступила в коледж який хотіла
55	Померли батьки, в через деякий час і бабуся

53	Коли влаштувався минулого літа до одного турка і два місяці проробив, він мені не заплатив, а замість цього побив і вигнав
50	Мені зламали ніс, потрапила в лікарню
48	Бабуся потрапила в лікарню
78	Сумно було залишати школу, вихователів, друзів. Я відчував страх, невпевненість
74	В гуртожитку було важко, не давали спати, було тяжко здавати сесію
72	Мене покинув батько моєї дитини
82	Не хочу розповідати
83	Поїхала в інше місто, розлучилась зі своєю інтернатською сім'єю
84	Смерть матері
12	На душі важко, навіть, згадувати не хочу
13	Наче такого не було
14	Ніяка
15	Смерть матері
16	Смерть мами
34	Йду на свій хліб, небагато відпочила і доведеться самій пробивати дорогу в життя.
35	Не було.
36	Прощання з класом.
37	Поганих подій не було, тільки цілий місяць ходив голодний, так як по закінченню школи-інтернату у мене не було грошей, мені видали дуже маленьку суму.
38	1-ший місяць не було грошей, видали всього 42,00 грн. – не вистачало на харчування, можна сказати голодував.
39	Розійшовся з дівчиною.
29	Мама зовсім спилася.
28	Проблеми при вступі. Дуже хвилювався.
27	Ні.
26	Не було.
25	Не було.
40	Втратив брата і батька.
41	Нічого сильно поганого не відбувалось.
42	Нічого серйозного, тільки маленькі невдачі.
43	Сильно печальних подій я не пригадую, тільки розчарування.
18	Також не було.
23	Немає.
24	Загострились хвороби.
32	Все було добре.
33	Нічого такого не було.
47	Нічого.
46	Немає.
45	Ні.
31	Немає.
44	Були і погані події у житті, коли назавжди прощалась зі своїми рідними.
81	Не було.
82	Так, коли я залишився на вулиці без житла і грошей.
79	Важко відповісти, можливо, зустріч з мамою.
63	Всі хотіли щоб я зробила аборт.
64	Не було.
65	Не було сумних подій.
66	Не було.
70	Не було.
69	Не було.
68	Коли жінка дядька вигнала мене з дому.
67	Все добре.
100	Ні
98	Влаштуватись на роботу і вийти заміж
99	Ні
101	Я розлучився з сестрою, вона залишилась в інтернаті
102	Мені потрібно відповідати самій за себе. У мене немає мами
103	Помер батько. Два рази забирали в притулок
104	Треба було вчитись, де не подобалось
105	Не було

107	Забрали хлопці першу стипендію і не повернули
110	Дорога в невідомість після закінчення школи-інтернату, а особливо після випуску – це не забувається ніколи.
111	Коли вийшла з інтернату. Мене викинули звідти, як цуценя, нікому не потрібне.

№3. Які Ваші плани на найближчі 2–3 роки?

№ анкети	КОМЕНТАР
1	Вивчитися, стати гарним художником. Втілити в життя свої творчі задуми.
2	Хочу вчитися далі, не менше 4-5 років, а то і більше.
3	Влаштувати своє життя, піти далі вчитися (на юриста), створити сім'ю.
4	Вчитися, отримати професію. Буду працювати кондитером і підробляти на дому перукарем
5	Отримати вищу освіту. Мати хорошу роботу
6	Навчання і створення стосунків с хлопцем, на канікулах – цікаві поїздки, екскурсії, відпочинок на морі
7	Отримати житло. Пристроїти сина в дитячий садок. Продовжити навчання
8	Поступити в будівельний університет, стати на ноги, досягти в житті нормальної роботи і житла
9	Закінчити навчання і поступити до мед. Університету
10	Поступити на навчання в університет, закінчити, отримати спеціальність, стати артистом, познайомитись з дівчиною і думати про майбутнє
11	Створити сім'ю
61	Навчання
60	Заробити гроші вивчитись на перукаря
59	Вийти заміж, створити сім'ю
58	Власне житло та міцна сім'я
57	Одружити та народити дитину
56	Вчитися
55	Навчання
54	Закінчити ВУЗ
53	Знайти постійну роботу, вирішити проблему з житлом
52	Навчання
51	Знайти хорошу роботу
50	Знайти роботу, вийти заміж, зробити ремонт, повернути бабусю
49	Вивчитись, а потім працювати в м. Бахчисарай
48	Машину, одружитись, свій бізнес
80	Хочу підзаробити грошей, спочатку винаймати якесь житло, а потім можливо придбати власне
78	Знайти житло, продовжити через рік навчання у ВУЗі, знайти високо оплачувану роботу
77	Навчання, стати професійний футболістом
76	Продовжити навчання, ще поїхати закордон
75	Вдало вийти заміж, народити дитину
74	Отримати освіту, досягти спортивних успіхів, налагодити особисте життя, отримувати велику з/п
73	Закінчити навчання і влаштуватись на роботу по спеціальності
72	Вийти заміж, створити сім'ю
82	Продовжити працювати. Можливо одружусь. Дівчина проживає в Донецьку в гуртожитку (вчиться), а її батьки з іншого міста. Але їхати туди не хочу, не знаю де там можна працювати, а сім'ю треба утримувати
83	Іздила закордон, знайти добре оплачувану роботу
84	Хотіла б поїхати працювати закордон, якщо не вийде, то буду тут в Україні знімати житло і влаштовувати власне життя
12	Знайти достойну роботу, вийти вдало заміж
13	Поступити на навчання до вищого навчального закладу, закінчити, набути спеціальність і мати добру роботу
14	Навчатися
15	Зробити ремонт в будинку і знайти дружину
16	Народити дитину і виховати
34	Вивчитися, оволодіти англійською мовою.
35	Отримати стабільну хорошу роботу, завести сім'ю.
36	Навчання в училищі, далі поки не загадую.
37	Продовжувати навчання, шукати високооплачувану роботу, щось вирішувати з житлом.
38	Отримати професію, яка користується попитом, працювати і добре заробляти.
39	Облаштуватись з житлом, створити сім'ю.
29	Хочу спробувати вступити на заочне відділення в ВУЗ.
28	Вчитися, старатися, щоб не виключили з університету.
27	Вийти заміж, народити дитину.
26	Зареєструвати шлюб з другом, народити дитину.

25	Успішне навчання в технікумі, а потім гарно оплачувану роботу.
40	Зібрати грошей, хоча поїхати за кордон попрацювати.
17	Зробити ремонт в квартирі, придбати нові меблі.
41	Жити окремо від родичів, створити сім'ю.
42	Придбати власне житло, створити сім'ю, назбирати грошей на автомобіль.
43	Найголовніший план на ці роки – це придбати власну квартиру.
18	Закінчити успішно ВНЗ, визначитися з роботою.
19	Влаштуватися на нормальну роботу.
20	Закінчити добре ВНЗ
21	Оформити шлюб з дружиною, покращити житлові умови.
22	Створити сім'ю, народити дитину.
23	Вивчитись, отримати спеціальність, яка мені подобається, знайти хорошу роботу.
24	Після 2 курсу на практиці літом попрацювати – заробити грошей.
30	Визначитись з житлом, знайти хорошу роботу.
32	Навчатись далі.
33	Вчитись. Вступити в інститут по своїй спеціальності.
47	Вивчитись, отримати спеціальність.
46	Піклування про дитину.
45	Закінчити університет, знайти роботу, реалізувати себе.
31	Закінчити технікум і вступити в ВНЗ, тобто продовжити навчання.
44	Закінчити інститут, знайти після цього гарну роботу і бажано завести сім'ю.
81	Вчитися, стати продюсером. Заробити гроші та мати власний великий будинок, можливо одружитися, щоб мати сім'ю.
82	Закінчити навчання та влаштуватися на роботу.
79	Хочу заробити багато грошей і поїхати у Голландію.
63	Взяти академвідпустку в училищі, здати дитину в дитячий садок і почати навчання заново.
64	Закінчити Академію, оформити на себе квартиру.
65	Закінчити училище, знайти роботу, придбати житло і створити сім'ю.
66	Виїхати з України в Італію чи в Росію на заробітки. Хотілось би плавати в рейси.
70	Закінчити інститут, знайти цікаву роботу.
69	Плани особливо не буду, хочу навчатись у Вузі, але не визначилась в якому.
68	Вийти заміж.
67	Закінчити училище, знайти роботу.
100	Навчатись, народити дитину
98	Хочу свій будинок, великий і гарний
99	Навчатися, працювати, утримувати сім'ю
101	Хочу закінчити навчання і знайти роботу
102	Хочу закінчити навчання, вийти заміж, знайти роботу, народити дитину, щоб у мене був дім
103	Закінчувати училище, отримати свободу
104	Хочу знайти роботу, може поступлю в інститут на заочне
105	Закінчу академію, влаштуюсь на роботу, можна буде подумати про сім'ю
106	Закінчити університет
107	Закінчити технікум, влаштуватись на роботу на електростанцію
108	Працювати по спеціальності
109	Завести сім'ю
110	Придбати квартиру і жити щасливо в своїй сім'ї
111	Хочу закінчити ремонт в квартирі, придбати меблі, плиту, холодильник.

N5. Ви хотіли б ще щось додати до нашої розмови?

№ анкети	КОМЕНТАР
5	Випускникам інтернатів потрібно більше допомагати в питаннях фінансового забезпечення, одягом, взуттям, предметами побуту, бо після інтернату, як правило у них нічого немає.
6	Вважаю, що кожен сам будує своє життя як хоче. Важливо думати своєю головою і намагатися стати самостійним.
8	Допоможіть мені із житлом
9	Зацікавтесь будь-ласка мою анкету
57	Хотів би щоб з приводу виховання в інтернаті мене більше не дуже турбували
52	Дякую, що даруєте радість
51	Дуже приємно, що є люди котрі цікавляться дітьми з інтернатів
74	Хочеться знайти свою любов

15	Дякую за те що хтось допомагає в цьому житті
16	Хочу бути щасливою і небажано жити нікому без батьків в інтернаті і хочу щоб мої діти жили в здоровій і щасливій сім'ї
34	Приємно було поспілкуватись.
38	Сказати спасибі за опитування.
64	Щоб соціальний педагог і юрист шкіл-інтернатів допомагали завчасно в практичному оформленні особової справи (статус сироти, квартирне питання). Документи не оформлюються повністю.
65	Нічого.
67	Я до 7 років був в будинку малюка м. Білгород-Дніпровський, потім вчитись мене перевели в школу-інтернат м. Анан'їв. А тепер я буду навчатись і жити в Одесі.
100	Після інтернату не так і погано складається життя. Інтернат з тебе робить людину
99	Менше дітей-інтернатівців
101	Хочу, щоб такі питання задали і моїй сестрі
102	Я хочу щоб було таке місце, де можна було не тільки відповісти на питання, але й щоб хтось міг допомогти в рішенні моїх проблем
104	Мені сподобалась анкета
105	Приємно було згадати про школу
106	Мені приємно згадати ще раз шкільні роки. Це був хороший час.
110	Держава повинна допомагати таким людям з працевлаштуванням, це основне, в чому помагає допомога нормальній молодій людині.
111	Потрібно жити так, щоб кожен день був для тебе як останній, тобто встигнути зробити якомога більше хорошого, доброго в житті. Я щаслива, що пройшовши такий складний життєвий шлях на початку, а зараз у мене все добре. Я щаслива і хочу цим поділитися з іншими людьми.

**Лінійний розподіл та аналіз відповідей на відкриті запитання
випускників прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу
(ДБСТ)**

**“Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих
будинків сімейного типу та прийомних сімей”**

Опитування проводилося з 17 серпня по 13 вересня 2010 року

Всього опитано 57 респондентів.

Київ-2010

Лінійний розподіл відповідей (у абсолютних числах)

БЛОК А. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

A1. Стать респондента:

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Чоловіча	8	12	20
Жіноча	17	20	37

A2. Вік респондента

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
15 років	0	1	1
16 років	2	0	2
17 років	1	2	3
18 років	7	6	13
19 років	3	4	7
20 років	4	8	12
21 рік	2	3	5
22 роки	3	4	7
23 роки	1	3	4
24 роки	1	0	1
26 років	1	0	1
28 років	0	1	1

A3. Ви були вихованцем...

Прийомної сім'ї	25
Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	32

A4. Скільки років Ви прожили в цій прийомній сім'ї/ДБСТ?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
1–5 років	14	11	25
6–10 років	11	12	23
11–15 років	0	3	3
Більше 16 років	0	6	6

БЛОК В. ЖИТТЯ В ІНТЕРНАТІ

В1. Чи проживали Ви коли-небудь в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	13	10	23
Ні	12	22	34

В2. Як довго Ви проживали в інтернатному закладі?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
2 роки	0	2	2
4 роки	1	0	1
5 років	1	1	2
6 років	2	0	2
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В3. Чи подобалося Вам жити в інтернатному закладі?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	4	2	6
Ні	9	8	17
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В4. Якщо порівнювати Ваше життя в інтернаті та в прийомній сім'ї/ДБСТ, де Вам подобалось більше та чому?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
В інтернаті	1	2	3
В ПС/ДБСТ	12	8	20
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В5. Чи були випадки жорсткого ставлення до Вас з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	6	1	7
Ні	7	9	16
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В6. Чи відомо Вам про випадки жорсткого ставлення до інших вихованців з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	4	3	7
Ні	9	7	16
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В7. Чи були прояви насильства (морального або фізичного) до Вас з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	1	6
Ні	8	9	17
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В8. Чи відомо Вам про прояви насильства (морального або фізичного) над іншими вихованцями з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	4	1	5
Ні	9	9	18
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В9. Чи були випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували Вас виконувати важку роботу?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	2	0	2
Ні	11	10	21
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

В10. Чи відомі Вам випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували інших вихованців виконувати важку роботу?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	2	0	2
Ні	11	10	21
<i>Кількість респондентів, які ніколи не проживали в інтернатному закладі для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування</i>	12	22	34

БЛОК С. ПРОДОВЖЕННЯ НАВЧАННЯ

С1. Скільки класів школи Ви закінчили?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
9 класі	10	12	22
11 класів	15	20	25

Назвіть Ваш навчальний заклад?

	Закінчили 9 класів			Закінчили 11 класів		
	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Коледж, ліцей, технікум	9	11	20	9	7	16
ПТНЗ	1	0	1	0	0	0
Інститут, університет, академія	0	1	1	4	12	16
Немає відповіді				2	1	3

Назвіть Вашу спеціальність?

	Закінчили 9 класів			Закінчили 11 класів		
	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	2	3	5	1	2	3
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	0	1	1	0	1	1
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	3	3	6	1	0	1
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	1	1	2	1	2	3
Кваліфіковані робітники фінансової сфери (касири в банках і бухгалтерський облік)	0	0	0	2	1	3
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	0	1	1	1	1	2
Спеціаліст у сфері легкої промисловості (дизайнер, модельєр верхнього одягу)	0	0	0	0	1	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	0	0	0	1	1	2
Педагог, викладач з вищою освітою	0	1	1	3	2	5
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	1	0	1	0	0	0
Менеджер	0	0	0	0	1	1
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору (тепличниця)	0	1	1	1	2	3
Медичні працівники із середньо-спеціальною освітою (медсестра, фельдшер, мед брат)	0	1	1	0	0	0
Кваліфікований робітник у сфері послуг (перукар-візажист)	1	0	1	0	0	0
Спеціаліст з юридичною освітою (адвокат)	0	0	0	0	1	1
Робітники збройних сил	0	0	0	0	1	1
Спеціаліст у сфері типографії	0	0	0	1	0	1
Спеціаліст з вищою технічною освітою (інженер, технолог)	1	0	1	0	1	1
Спеціаліст у сфері природничих наук (гідрогеолог)	0	0	0	0	0	0
Медичний працівник з вищою освітою	0	0	0	1	1	2
Немає відповіді	1	0	1	2	2	4

С2. Яка освіта у Вас зараз?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	5	6	11
Повна загальна середня (або професійно-технічна) освіта (11 класів тощо), незакінчена вища освіта	15	18	33
Базова вища освіта (ВНЗ I–II рівнів акредитації, технікум)	5	4	9
Повна вища освіта (бакалавр, магістр) (ВНЗ III–IV рівнів акредитації), (університет, інститут)	0	3	3
Інше	0	1	1

С4. Чи самі Ви вирішили обрати цей навчальний заклад та спеціальність навчання?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Вирішив/ла самостійно	12	14	26
Допомогла прийомна сім'я/ДБСТ	11	18	29

С6. Ви закінчили навчання?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	8	13	21
Ще вчуся	13	16	29
Ні	2	3	5

С6.1. Яка Ваша спеціальність?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	0	1	1
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	0	1	1
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	0	1	1
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	2	3	5
Кваліфіковані робітники фінансової сфери (касири в банках і бухгалтерський облік)	2	1	3
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	1	0	1
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	1	0	1
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору (тепличниця)	1	1	2
Спеціаліст з юридичною освітою (адвокат)	0	1	1
Робітники збройних сил	0	1	1
Спеціаліст у сфері типографії	1	0	1
Спеціаліст з вищою технічною освітою (інженер, технолог)	0	1	1

С6.2. На якому курсі?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
1 курсі	6	2	8
2 курсі	3	5	8
3 курсі	2	6	8
4 курсі	2	1	3
5 курсі	0	1	1
6 курсі	0	1	1
Кількість респондентів, які не продовжили навчання після закінчення школи, закінчили навчання та не закінчили навчання	10	16	26

С6.3. Яка спеціальність?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	4	2	6
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	0	1	1
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	3	2	5
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	0	2	2
Спеціаліст у сфері легкої промисловості (дизайнер, модельєр верхнього одягу)	0	1	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	0	1	1
Педагог, викладач з вищою освітою	2	2	4
Менеджер	0	1	1
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору (тепличниця)	0	2	2
Кваліфікований робітник у сфері послуг (перукар-візажист)	1	0	1
Спеціаліст з вищою технічною освітою (інженер, технолог)	1	0	1
Медичний працівник з вищою освітою	1	1	2
Немає відповіді	1	1	2

С7. Ви задоволені, що навчалися/навчаєтесь саме в цьому навчальному закладі?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	22	30	52
Ні	1	2	3

С8. Чи були/є у Вас в цілому якісь проблеми, пов'язані з навчанням?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	10	15
Ні	18	22	40

C9. А чи були якісь утиски під час навчання через те, що Ви – дитина-сирота?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	2	3	5
Ні	21	28	49

C10. Чи доводилося Вам підзаробляти під час навчання?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	6	13	19
Ні	17	18	35

Увага інтерв'юєре, запитання C11–C13 ставляться тільки тим респондентам, котрі після школи не продовжили навчання

C12. Чи шкодуєте Ви, що так склалося?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	2	0	2
Ні	0	0	0

C13. Якби було можливо повернути час назад, Ви зробили б все так само після закінчення школи чи щось усе ж змінили б?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	2	0	2
Ні	0	0	0

БЛОК D. МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

D1. Чи продовжували Ви проживати в прийомній сім'ї/ДБСТ після досягнення 18 років?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	17	15	32
Ні	5	14	19
Респондент молодше 18 років	3	3	6

D2. Чи було у Вас якесь житло (своя квартира, свій будинок, разом з родичами, з батьками), куди Ви могли б поселитися після виховання в прийомній сім'ї/ДБСТ?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	12	16	28
Ні	12	16	28
Немає відповіді	1	0	1

D3. Як у цілому Ви вирішували житлову проблему в подальшому? Чи зверталися Ви в будь-які організації, соціальні служби, фонди тощо?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	11	16
Ні	17	21	38

БЛОК Е. ТРУДОВИЙ ШЛЯХ

E1. Спочатку про Вашу професійну підготовку. Назвіть основну спеціальність, яку Ви отримали в будь-якому навчальному закладі.

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	2	5	7
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	0	1	1
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	4	2	6
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	2	3	5
Кваліфіковані робітники фінансової сфери (касири в банках і бухгалтерський облік)	2	1	3
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	1	0	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	1	0	1
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	1	0	1
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору (тепличника)	1	1	2
Кваліфікований робітник у сфері послуг (перукар-візажист)	0	1	1
Спеціаліст з юридичною освітою (адвокат)	0	1	1
Робітники збройних сил	0	1	1
Спеціаліст у сфері типографії	1	0	1
Спеціаліст з вищою технічною освітою (інженер, технолог)	1	1	2
Не отримав/ла професійної підготовки в навчальному закладі	9	15	24

E2. Чи працювали Ви за цією спеціальністю?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	6	9	15
Ні	10	7	17

E2.3. Чи працюєте Ви зараз за даною спеціальністю?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	4	6	10
Ні	2	3	5

Е3. Яку спеціальність Ви вважаєте основною для себе в ДАНИЙ ЧАС?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Кваліфіковані робітники легкої промисловості (швачка, мотальниця ниток, чоботар)	0	1	1
Кваліфіковані робітники харчової промисловості (кухар, кухар-кондитер)	2	4	6
Кваліфіковані робітники у сфері будівництва (будівельник, маляр, штукатур, тесляр, столяр, плиточник)	0	2	2
Кваліфіковані робітники сантехнічного, технічного профілю (сантехніки, водопровідники, електрозварювальник, автослюсар, механік)	5	3	8
Кваліфіковані робітники сфери транспорту (водій/шофер, комбайнер, тракторист)	2	3	5
Кваліфіковані робітники фінансової сфери (касири в банках і бухгалтерський облік)	1	1	2
Фахівець у сфері мистецтва (художник, майстер прикладного мистецтва, художник-оформлювач, різбляр по дереву, художній розпис)	1	1	2
Спеціаліст у сфері легкої промисловості (дизайнер, модельєр верхнього одягу)	0	1	1
Спеціаліст у фінансовій сфері (бухгалтер-економіст) (з вищою освітою)	1	0	1
Педагог, викладач з вищою освітою	1	1	2
Спеціаліст з гуманітарною освітою (психолог, соціолог)	1	0	1
Менеджер	0	1	1
Кваліфіковані робітники сільського господарства/аграрного сектору (тепличниця)	0	2	2
Кваліфікований робітник у сфері послуг (перукар-візажист)	1	1	2
Спеціаліст з юридичною освітою (адвокат)	0	1	1
Робітники збройних сил	0	1	1
Спеціаліст у сфері типографії	1	0	1
Спеціаліст з вищою технічною освітою (інженер, технолог)	1	1	2
Медичний працівник з вищою освітою	1	1	2
Приватний підприємець	0	1	1
Немає спеціальності	1	0	1

Е5. Чи змінювали Ви місце роботи?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	4	6	10
Ні	12	24	36

Е5.1. Коли (в якому році) Ви в останнє пішли з роботи?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
2006 році	0	1	1
2009 році	1	2	3
2010 році	3	3	6

Е5.2. Назвіть, будь ласка, основну причину, яка вплинула на те, що Ви пішли з останньої роботи?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Заради кращої роботи в іншому місці	2	0	2
У зв'язку з вагітністю і народженням дитини	0	1	1
Через незадовільні умови праці, заробітну платню	1	2	3
Через початок денного навчання (з відривом від виробництва)	1	1	2
Через ліквідацію підприємства, скорочення штатів	0	1	1
З причин, пов'язаних зі здоров'ям	0	1	1

Е6. Скільки у Вас було основних робочих місць після закінчення середнього навчального закладу? (враховуйте всі форми основної зайнятості – як роботу за наймом, так і самозайнятість, підприємництво, а також зміну основних місць всередині одного підприємства).

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Декілька основних робочих місць	8	15	23
одне	4	9	13
два	0	2	2
три	1	3	4
чотири	1	1	2
сім	2	0	2
Жодного місця роботи, взагалі не працював/ла на повну ставку	11	16	27

Е8. Чи була у Вас ще будь-яка робота (на цьому підприємстві або іншому) після цієї роботи?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	4	9
Ні	3	11	14

Е9. Чи працюєте Ви зараз?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	7	8	15
Ні	1	7	8

Е10. Чи мали Ви роботу за сумісництвом або іншими видами трудової діяльності, що дають

заробіток?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	6	11
Ні	16	24	40

Е11. Чи були Ви коли-небудь безробітною?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	5	10
Ні	11	19	30
<i>Важко відповісти</i>	1	1	2
<i>Відмова від відповіді</i>	5	2	7
<i>Респондент ніколи не працював/ла</i>	3	5	8

Е12. Вкажіть, як довго Ви залишалися безробітним/ою?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
1 рік	1	0	1
2 роки	0	2	2
4 роки	1	0	1
<i>Важко відповісти</i>	2	1	3

Е13. Чи отримували Ви коли-небудь допомогу по безробіттю?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	1	1	2
Ні	3	4	7
<i>Важко відповісти</i>	0	0	0
<i>Відмова від відповіді</i>	1	0	1

Е14. Чи допомагав Вам хто-небудь з пошуком роботи?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	1	6
Ні	0	4	4

Е14.2. Чи звертались Ви до кого-небудь по допомогу?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	1	6
Так, до кого саме?			
Друзі	2	0	2
Родичі	1	0	1
Центр зайнятості	2	0	2
Чоловік	0	0	0
Немає відповіді	2	1	3
Ні	0	4	4

БЛОК F. СОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ДРУЖНІ ВІДНОСИНИ

F1. Чи підтримуєте Ви зв'язки з Вашими батьками із прийомної родини/ДБСТ?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	23	30	53
Ні	1	2	3

F2. Чи підтримуєте Ви зв'язок з іншими вихованцями прийомної родини/ДБСТ?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	15	31	46
Ні	9	1	10

F3. Як Ви вважаєте, чи існує різниця у тому, як влаштовується в житті вихованець прийомної сім'ї/ДБСТ, залежно від того хлопець це чи дівчина?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Існує	9	6	15
Ні	15	26	41

F3.1. Кому легше, а кому важче влаштувати своє життя?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Хлопцю	5	5	10
Дівчині	4	1	5

F4. Скажіть, до кого б Ви звернулися в першу чергу, якщо б у Вас виникли такі проблеми:

	Проблеми на роботі			Проблеми зі зміною або пошуком роботи			Повсякденні проблеми			Фінансові проблеми			Проблеми в сім'ї			Особисті проблеми (інші)		
	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
До вихователів школи-інтернату	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
До друзів	5	3	8	4	3	7	2	5	7	2	3	5	4	3	7	5	6	11
Сам вирішую проблеми	2	4	6	2	4	6	10	6	16	5	7	12	7	6	13	11	7	18
До родичів (бабуся, дідусь, тітка)	1	2	3	0	2	2	1	1	2	3	1	4	1	0	1	0	1	1
До керівництва підприємства	3	3	6	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
До знайомих	0	1	1	1	1	2	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1
До пастиря церкви	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1
До батьків (мами, батька)	5	4	9	4	4	8	2	5	7	4	5	9	2	6	8	2	3	5
До сестри/брата	1	1	2	2	1	3	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	2	2
До хлопця, дружина	1	4	5	4	4	8	4	4	8	3	3	6	2	1	3	3	2	5
До колег по роботі	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
До психолога	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1
До Центру соціальних служб для молоді	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
До Центру зайнятості	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
До батьків ПС, батьків-вихователів ДБСТ	6	8	14	9	8	17	10	9	19	13	9	21	4	9	13	7	8	15
Немає таких проблем	3	4	7	4	4	8	1	1	2	1	2	3	3	3	6	1	3	4
Важко відповісти/не знаю	1	1	2	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0

F5. Скажіть, а до кого Ви вже зверталися по допомогу із зазначених по допомогу:

	Проблеми на роботі			Проблеми зі зміною або пошуком роботи			Повсякденні проблеми			Фінансові проблеми			Проблеми в сім'ї			Особисті проблеми (інші)		
	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
До друзів	3	1	4	2	1	3	3	3	6	3	4	7	2	2	4	4	1	5
Сам вирішую проблеми	3	4	7	1	4	5	8	8	16	4	5	9	4	7	11	7	8	15
До родичів (бабуся, дідусь, тітка)	0	1	1	0	1	1	1	1	2	1	2	3	1	0	1	0	1	1
До керівництва підприємства	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
До знайомих	0	2	2	0	2	2	0	1	1	0	3	3	0	1	1	0	1	1
До пастиря церкви	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
До батьків (мами, батька)	1	2	3	2	2	4	1	4	5	3	4	7	0	3	3	1	3	4
До сестри/брата	0	1	1	2	2	4	1	1	2	0	2	2	0	4	4	0	2	2
До хлопця, дружина	0	2	2	0	2	2	3	3	6	3	3	6	1	1	2	2	0	2
До психолога	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
До батьків ПС, батьків-вихователів ДБСТ	3	3	6	5	3	8	3	6	9	12	7	19	5	6	11	6	5	11
Немає таких проблем	15	15	30	13	14	27	3	5	8	3	3	6	12	7	19	5	9	14

БЛОК Н. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ В ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї АБО ДБСТ

Н1. Як би Ви оцінили загальний соціально-психологічний клімат (атмосферу) в прийомній сім'ї/ДБСТ?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Дуже добрий	11	13	24
Добрий	10	16	26
Скоріше, добрий	2	2	4
Скоріше, поганий	0	1	1
Поганий	0	0	0
Дуже поганий	0	0	0
<i>Важко відповісти</i>	1	0	1
<i>Відмова від відповіді</i>	1	0	1

Н2. Оцініть будь-ласка ставлення до Вас з боку батьків/опікунів прийомної сім'ї/ батьків-вихователів ДБСТ:

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Дуже добре	13	19	32
Добре	8	10	18
Скоріше, добре	2	1	3
Скоріше, погане	1	2	3
Погане	0	0	0
Дуже погане	0	0	0
<i>Важко відповісти</i>	1	0	1

Н3. Чи були випадки жорсткого ставлення до Вас з боку батьків/опікунів прийомної сім'ї / батьків-вихователів ДБСТ?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	0	1	1
Ні	25	31	56

Н4. Чи були прояви насильства (морального або фізичного) до Вас з боку батьків/опікунів прийомної сім'ї / батьків-вихователів ДБСТ)?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	0	1	1
Ні	25	31	56

Н5. Чи були випадки, коли батьки/опікуни прийомної сім'ї/батьків-вихователів ДБСТ примушували Вас виконувати важку роботу?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	1	1	2
Ні	24	31	55

БЛОК І. УСТАНОВКИ ТА ОРІЄНТАЦІЇ НА СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ РОДИНИ

І1. Перерахуйте, хто входить до складу Вашої сім'ї в даний час?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Я	25	32	57
Мій/моя чоловік/дружина	5	10	15
Наші діти (спільні)	1	4	5
1 дитина	1	4	5
ВАШІ РОДИЧІ			
Мої діти від попереднього шлюбу	0	0	0
Моя мати / мачуха	9	8	17
Мій батько / вітчим	7	5	12
Мій дідусь, бабуся по материній лінії	1	2	3
Мій дідусь, бабуся по батьковій лінії	2	1	3
Інші мої родичі	6	7	13
РОДИЧІ ЧОЛОВІКА/ДРУЖИНИ			
Діти чоловіка/дружини від попереднього шлюбу	0	0	0
Мати/ мачуха чоловіка/дружини	1	3	4
Батько / вітчим чоловіка/дружини	1	2	3
Дідусь, бабуся чоловіка/дружини по материній лінії	1	0	1
Дідусь, бабуся чоловіка/дружини по батьковій лінії	0	0	0
ІНШІ			
Прийомні діти	2	2	4
4 дитині	2	0	2
10 дітей	0	2	2

І2. Скільки всього осіб, враховуючи Вас, у Вашій спільній сім'ї в даний час?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
1–3 особи	15	17	32
4–7 осіб	9	4	13
8–17 осіб	0	6	6
Важко відповісти	1	1	2
Відмова від відповіді	0	4	4

І3. Чи перебуваєте Ви у зареєстрованому шлюбі?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	2	7	9
Ні	23	25	48

І4. Чи плануєте Ви створити сім'ю у найближчі 2–3 роки?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	10	16	26
Ні	13	7	20

І4.1 Чому, ні?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Ще не закінчила навчання/не отримала освіти	6	3	9
Немає власного житла	1	0	1
Ще не стала фінансово незалежною	2	2	4
Немає коханої людини	1	0	1
Немає стабільності й упевненості у майбутньому	2	1	3
Юний вік (зарано)	5	2	7
Не знаю, важко відповісти	0	1	1

І5. Скільки Ви плануєте мати дітей?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
1 дитину	5	6	11
2 дитини	14	18	32
3 дитини	3	3	6
4 дитини	2	1	3
5 дітей	1	1	2
Не знаю, ще не задумувалися	0	3	3

І6. Який тип житла Вашої сім'ї зараз?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Гуртожиток	2	10	12
Будинок барачного типу	0	1	1
Наймана кімната	1	0	1
Наймана квартира	1	2	3
Своя окрема квартира	7	4	11
Свій будинок	5	6	11
Квартира батьків	4	2	6
Будинок батьків, родичів	4	1	5
Квартира/будинок знайомих, друзів	1	0	1
Будинок ДБСТ	0	3	3
Відмова від відповіді	0	3	3

І7. Вас влаштовує Ваше місце проживання?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	23	19	42
Ні	2	11	13

БЛОК К. ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА МОРАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ

К1. Наскільки регулярно Ви займаєтесь фізкультурою або спортом?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Дуже рідко або зовсім не займаюсь	4	5	9
Інколи займаюсь фізкультурою або спортом, але не регулярно	12	16	28
Більш-менш регулярно, самостійно	4	7	11
Займаюсь регулярно в секції, на тренуваннях	4	2	6
Важко відповісти	1	2	3

К2. Як Ви оцінюєте стан свого здоров'я?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Були лише звичайні застудні захворювання	18	27	45
Були і більш серйозні захворювання, травми, але вдалося вилікувати	4	1	5
Є хронічні захворювання, недомагання	2	3	5
Були серйозні захворювання, травми, від яких страждаю по цей час	0	1	1
Важко відповісти	1	0	1

К3. Скільки років у Вас такий стан здоров'я?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
1–5 років	2	3	5
6–10 років	1	3	4
11–15 років	1	1	2
16–20 років	6	8	14
Більше 21 року	1	4	5
Важко відповісти	7	6	13
Відмова від відповіді	3	0	3

К4. Що Ви можете сказати про свою працездатність, якою мірою вона обмежена Вашим станом здоров'я: обмежена незначно, обмежена певною мірою або сильно обмежена?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Обмежена незначно	6	10	16
Обмежена певною мірою	0	1	1
Важко відповісти	8	8	16
Відмова від відповіді	5	0	5

К5. Скільки років або місяців у Вас такі обмеження в працездатності?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
7 років	1	0	1
20 років	1	0	1
21 рік	0	1	1
<i>Важко відповісти</i>	7	15	22
<i>Відмова від відповіді</i>	6	0	6

К6. Як часто Ви переживаєте сильну нервову напругу, почуття нервового зриву?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Постійно перебуваю в такому стані	0	2	2
Зі мною таке відбувається досить часто	0	3	3
Іноді переживаю подібні стани	11	10	21
Дуже рідко, майже ніколи	12	11	23
Ніколи	2	6	8

К8. Говорячи в цілому, чи можете Ви сказати, що Ви...

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Дуже щасливі	1	9	10
Досить щасливі	18	14	32
Не дуже щасливі	5	8	13
Зовсім не щасливі	1	1	2

БЛОК L. ВІЛЬНИЙ ЧАС**L3. Чи зустрічаєтесь Ви із прийомною родиною / батьками-вихователями ДБСТ?**

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	22	27	49
Ні	1	3	4
Інколи	2	2	4

L4. Чи зустрічаєтесь Ви з кимось із вихованців Вашої прийомної сім'ї/батьками-вихователями ДБСТ?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	14	29	43
Ні	11	2	13

L4.1. З ким саме?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
З батьками	7	13	20
З братами, сестрами ДБСТ, вихованцями ДБСТ, ПС	11	27	38
Кількість респондентів, які вказали, що не зустрічаються ні з ким із вихованців прийомної сім'ї/батьками-вихователями ДБСТ	11	2	13

БЛОК М. ДОХОДИ І ВИТРАТИ. ВПОРЯДКОВАНІСТЬ ПОБУТУ

M1. Я зачитаю список можливих джерел доходу, а Ви назвіть, будь ласка, є чи немає у Вас таких джерел доходів.

ДЖЕРЕЛА ДОХОДІВ	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Заробіток на основній роботі	6	10	16
Заробіток на додатковій роботі, від тимчасових/разових робіт для фірм, організацій або приватних осіб	6	5	11
Реалізація предметів/продуктів, вироблених у Вашому господарстві (вдома або на дачі, садибі)	1	2	3
Продаж предметів товарів, спеціально закуплених з цією метою	2	2	4
Приватна справа (фермерство, магазин), що належить повністю або частково Вашій сім'ї	0	2	2
Виплати з боку держави (оплата відпустки по догляду за дитиною, допомога по безробіттю і т.п.)	8	12	20
Інші доходи:	3	9	12
Стипендія	2	6	8
Заробіток чоловіка	0	3	3
Пенсія	1	0	1

M2. Скажіть, будь ласка, яким був Ваш особистий дохід минулого місяця? (З урахуванням доходів як від офіційної, так і неофіційної діяльності (роботи), пенсій, стипендій, субсидій, а також допомоги, подарунків від родичів і знайомих.)

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Менше 550 гривень	6	3	9
551–900 гривень	5	6	11
901–1500 гривень	7	8	15
1501–3000 гривень	6	10	16
Більше 3000 гривень	1	1	2
Важко відповісти	0	3	3
Відмова від відповіді	0	1	1

М3. А який місячний дохід Ви вважаєте для себе достатнім?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
1000–2000 гривнів	7	9	16
2001–3000 гривнів	10	7	17
3001–5000 гривнів	6	11	17
Більше 5001 гривні	1	2	3
<i>Важко відповісти</i>	0	3	3
<i>Відмова від відповіді</i>	1	0	1

М4. Чи придбали Ви (якщо респондент одружений/на: і Ваш/а чоловік/дружина) будь-які цінні речі (машина, телевізор, меблі і т.п.) в минулому році?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	7	12	19
М4.1. Скільки коштів Ви витратили на це порівняно з середнім місячним прибутком Вашим/Вашої сім'ї?			
<i>Значно менше, ніж місячний дохід Ваш/Вашої сім'ї</i>	1	1	2
<i>Приблизно місячний дохід</i>	3	2	5
<i>Дохід за кілька місяців</i>	2	9	11
<i>Важко відповісти</i>	1	0	1
Ні	16	18	34

М5. Скажіть, будь ласка, чи є у Вас (якщо респондент одружений/на: у Вашого/ої чоловіка/дружини) борги – неоплачені рахунки, взяті в кредит або в борг гроші і т.п.?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	5	3	8
Ні	19	28	47
<i>Відмова від відповіді</i>	1	1	2

М6. Будь ласка, оцініть суму Ваших боргів. Порівняйте Ваші борги з середнім місячним доходом Вашим/Вашої сім'ї. Ваші борги...

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Значно менше, ніж місячний дохід Ваш/Вашої сім'ї	2	2	4
Складають дохід за кілька місяців	1	1	2
<i>Кількість респондентів, які вказали, що не мають боргів та відмовилися відповідати</i>	22	29	51

М7. Чи є у Вас грошові накопичення?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	11	17	28
Ні	13	15	28

М8. Оцініть розмір Ваших накопичень. Порівняйте Ваші накопичення з середнім місячним прибутком Вашим / Вашої сім'ї.

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Значно менше, ніж місячний дохід Ваш/Вашої сім'ї	5	8	13
Складають приблизно місячний дохід	2	3	5
Складають дохід за кілька місяців	3	3	6
<i>Важко відповісти</i>	0	1	1
<i>Відмова від відповіді</i>	1	1	2
<i>Кількість респондентів, які вказали, що не мають грошові накопичення</i>	14	15	29

БЛОК N. ЖИТТЄВІ ПЛАНИ ТА РЕАЛІЇ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

Н4. Чи маєте Ви мрію?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Так	21	31	52
Ні	4	1	5

Н4.1. Розкажіть про що Ви мрієте?

	Вихованці ПС	Вихованці ДБСТ	Разом
Мати власне житло (квартиру)	9	12	21
Створити (мати) хорошу сім'ю	10	11	21
Знайти хорошу роботу (гарно заробляти)	5	10	15
Мати власний автомобіль	6	5	11
Щоб світ змінився на краще	1	0	1
Закінчити навчання/отримати освіту	2	2	4
Реалізуватися в житті	1	3	4
Мандрувати по всьому світу	0	2	2
Жити в іншій країні (Голландії, Китаї, Америці)	1	1	2
Щоб тато повернувся з в'язниці	0	1	1
Мати мотоцикл	0	1	1
Грошей	1	0	1

Відповіді на відкриті запитання

БЛОК В. ЖИТТЯ В ІНТЕРНАТІ

В3. Чи подобалося Вам жити в інтернатному закладі?

№ анкети	В3.1. Що саме Вам подобалось?	В3.2. Чому?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
6	Отримання освіти, робочої спеціальності, гуртки, багато друзів, хороший педагогічний колектив.	
8	Взагалі-то я був дуже малий, але нічого поганого не пам'ятаю.	
9		Не було сімейного затишку.
12		Багато людей, усе за графіком, жорстка дисципліна.
15		Не відчувала батьківського тепла, діти ображали, ніхто не заступався в інтернаті.
18	Це був мій перший інтернат. Там нас усьому вчили. Директор, вихователі, вчителі добре до нас відносились. Багато чому нас навчили. Потім нас перевели в інший інтернат в селищі Михайлівка.	
20		Там були різні діти, які мали важкий характер.
21	Спілкування з дітьми.	
22		Фактично, було сумно, не було рідних, всі були чужі і злі.
2		Немає повноцінного спілкування, немає уваги від вихователів до дітей, немає піклування та любові. Немає свободи, нецікаво жити
3		Не бачила любові, відношення було сухе, офіційне
53		Я гарно запам'ятала постійне почуття голоду – ніколи в інтернаті я не наїдалась вдосталь
59		Там були злі вихователі, дітей ображали, погано годували.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
23	Ставлення директора, вихователів було дуже хорошим, чуйним, не командували і ставилися дружно до дітей.	
43		Це як концтабір. Відносини були погані, не було розуміння у вихованні дітей. Не було затишку.
47		Іжа погана, мало уваги приділяли, пішов в сімейний дитячий дім в 5 років.
50		Морально важко.
29		Тому що інтернат не може замінити справжню сім'ю
35		Важко відповісти
38		Погано годували
41	Колектив дітей, був привітний і гучний, бо діти усі були сиротами або з неблагополучних сімей	
56		Небезпека на кожному кроці (поряд жили цигани).

В4. Якщо порівнювати Ваше життя в інтернаті та в прийомній сім'ї/ДБСТ, де Вам подобалось більше та чому?

№ анкети	КОМЕНТАРІ
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
6	В інтернаті, бо прийомна родина не може замінити рідної.
8	В прийомній родині. Я вважаю їх своїми справжніми батьками і навіть не гадаю, що я не рідний.
9	Більше в прийомній родині, тому що інтернат зовсім не схожий на справжню родину.
12	Звичайно в прийомній родині.
15	В прийомній родині подобається більше. Тут краще, мене поважають, і люблять як рідну дочку, піклуються про мене на рівні з рідними братами.
18	В родині краще, там до нас ставилися як до рідних дітей, вдягали, годували.
20	В прийомній родині зовсім інше відношення до тебе.
21	В прийомній родині інше ставлення. Все дають тільки тобі.
22	Подобається жити в родині, де мене взяли на виховання мої батьки і тепер в мене є брати і сестри.
2	Більше сподобалось в сім'ї, я відчула себе потрібною, любимою своїми прийомними батьками, у мене з'явилась

	справжня родина, де я знайшла спокій та щастя
3	Подобалося більше в сім'ї, тому що в сім'ї мене дуже любили, постійно піклувались, рідну маму я сприймаю як чужу людину, я дуже люблю прийомних батьків
53	Звичайно в сім'ї, мене і приділялось багато уваги, піклувались за мною, а в інтернаті, коли у мене і в інших дівчат з'явився педикульоз – медсестра просто на вигнала і ми вибирали воші один у одного
59	В прийомній сім'ї. Тут мені добре. Мені купували подарунки, необхідні речі, добре до мене ставилися батьки і інші діти. Мене не ображали.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Більше подобалося в реабілітаційному центрі. Там було більше можливостей почувати себе вільним. А тут є певна відповідальність, яка більшою мірою відмінна від цього дитячого будинку сімейного типу.
43	Звичайно у дитячому будинку сімейного типу. Я пізнала більше про життя. Мене готували до самостійного життя. Я шукала маму і тата. Я завдячую дитячому будинку тим, що я змогла досягти своєї мети. Мене навчили молитися, вірити (без фанатизму), але з повагою. Бути відкритою.
47	Це набагато краще, тут відносини як в справжній родині.
49	Дитячий будинок.
50	Добре відносились як до дитини.
29	Звичайно в прийомній сім'ї. Мені приділяли достатньо уваги, допомагали в навчанні та задовольняли деякі примхи
35	Тут сім'я і дім
38	В ДБСТ я був як голова сім'ї
40	ДБСТ була мама
41	У ДБСТ подобалося більше, бо я відчувала себе як у сім'ї, теплі відносини батьків відчувала, відчувала що воно за мене переживають
56	В сім'ї, тому що більше уваги, розуміння, поваги.

В5. Чи були випадки жорсткого ставлення до Вас з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	В5.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто саме проявляв до Вас жорстоке ставлення та в чому воно полягало?	В5.2. Що стало причиною такого ставлення?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
15	Бували випадки, коли не дізнавшись причину мого вчинку, мене наказували.	Вчителі вважали себе правими в усьому, і не враховували моєї думки, бо знали, що ніхто за мене не заступиться.
18	В Михайлівці були. Ми не спитали дозволу і пішли на футбол. Нас поставили в куток на колінах на сіль, на кукурудзу, а над головою ми мали тримати на витягнутих руках подушки.	
2	Вихователька постійно біла книжкою по голові	Суше, формальне відношення до дітей
3	Часто наказували ні за що, не було атмосфери сімейного затишку	В інтернатах знаходяться різні діти і у вихователів немає диференційованого відношення – вони відносяться до всіх однаково погано
53	Вчителька за маленьку неслухняність інколи мене біла по голові (давала під затильник)	Повна байдужість до дітей сиріт і формальний підхід до своїх обов'язків
59	Вихователі часто карали дітей і мене за найменші провини.	Вихователі в інтернаті не люблять дітей і все своє зло виміщують на дітях.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
23	Були випадки обмежити мене в іграх, планували робити додаткові завдання через порушення дисципліни.	

В6. Чи відомо Вам про випадки жорсткого ставлення до інших вихованців з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	В6.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто саме проявляв жорстоке ставлення та в чому воно полягало?	В6.2. Що стало причиною такого ставлення?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
18	Вчителі та вихователі наказували усіх так же як і мене.	На уроках ми погано себе вели, грубощами відповідали вчителям, йшли з уроків без дозволу.
2	Діти поступають різні, і з багатодітних сімей і з колоній для неповнолітніх	Вихователь неодноразово біла і мене і інших дітей

3	Щось чула, але в інтернаті кожен сам за себе і точно сказати не зможу.	Діти в основному з відхиленнями психіки, а ніхто цього не враховує, можуть бити про а те що не відповів на просте запитання
59	В інтернаті діти між собою як вовки: сам за себе, а якщо є можливість, то показати свою зверхність, владу над іншими.	В інтернаті такий закон: або ти когось, або тебе інші.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
43	До хлопців було. Важко згадувати.	
41	Педагоги могли обізвати. Образити і навіть вдарити (ці педагоги там вже працюють)	Не розуміють дитячої психології, не розуміють що з дитиною такою потрібно більше терпіння проявляти
23	До тих, хто порушував дисципліну і порядок, до тих вживали жорсткі заходи: вони більше працювали, їм не давали права грати на комп'ютері.	

В7. Чи були прояви насильства (морального або фізичного) до Вас з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	В7.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто саме проявляв до Вас таке ставлення?	В7.2. Що стало причиною такого ставлення?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
20	Морально було важко. Все різне і долі важкі.	Різні діти з важким характером.
2	Вихователь могла вдарити по голові, по лицю за найменшу неслухняність	Вихователю було все одно права вона чи не права, інші діти могли її розгнівати її і вона відривалась на мені (та на інших дітях)
53	Коли у мене та моїх подруг з'явився педикюльоз, а медсестра на прогнала, ми пішли у міську санстанцію, і після цього директору було зроблено догану, а нас дуже лаяли і класний керівник та інші вихователі, а нам було соромно і образливо	
59	Вихователі принижували нас, виставляли на посміховисько іншим дітям, могли бити.	Майже у всіх в інтернаті (у менших) був енурез. Тому того, хто обмочував постіль виставляли на глум усіх інших дітей. Діти плакали, замикалися в собі і озлоблялися.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
18	На нас тільки кричали, а грубих образ як таких не було.	Вже було сказано вище.
49	Тільки морально.	

В8. Чи відомо Вам про прояви насильства (морального або фізичного) над іншими вихованцями з боку педагогічного колективу або з боку інших співробітників школи-інтернату?

№ анкети	В8.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Хто саме проявляв таке ставлення?	В8.2. Що стало причиною такого ставлення?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
18	Вже відповідав.	
2	Одного раз мій однокласник повісився (закінчив життя самогубством) і вихователі швидко все зам'яли, були випадки зґвалтування хлопцями дівчат і вихователі все покривали, боялись відповідальності, тому що вони за дітьми не дивились, а якщо і дізнавались про такі випадки – то не розбиралися і не наказували винуватих.	
3	Деталі я вже не пам'ятаю	
59	Мене ображали тільки за одне: те що мій брат має затримку психічного розвитку. Били за прояви непокорі, за інші огріхи.	В інтернаті такі порядки. Старші діти або вихователі з меншими дітьми робили те, що хотіли, і це було безкарно для них.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
41	В інтернаті пригнічували учнів вихователі	Іноки були випадки, коли діти не слухаються і потрібно терпіння більше проявляти, а вихователі за такі поступки могли вдарити, обізвати

В9. Чи були випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували Вас виконувати важку роботу?

№ анкети	В9.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Що саме Вас примушували робити?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
18	Ми мусили носити вугілля та шлакоблоки до кочегарки в Михайлівці. В першому інтернаті ми теж працювали, але виконували неважку роботу, і в кінці нам платили зарплатню 2000-3000 грн.
2	У нас був сад і ми у ньому працювали – копали, прибирали сміття, листя.

В10. Чи відомі Вам випадки, коли співробітники школи-інтернату примушували інших вихованців виконувати важку роботу?

№ анкети	В10.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Що саме їх примушували робити?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
2	Працювали всім інтернатом по прибиранню території, по прибиранню саду у спеку, було важко.
18	Вже розвідав.

БЛОК С. ПРОДОВЖЕННЯ НАВЧАННЯ

С1. Скільки класів школи Ви закінчили?

11 класів

№ анкети	С1.2. Чи продовжували Ви навчання в іншому навчальному закладі після закінчення школи?
	Якщо ні, то яка була причина?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
15	Слабкі були знання, які я здобула у школі і я не готувалася йти далі вчитися.

С3. Чому Ви прийняли рішення продовжувати вчитися?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Я ж не міг залишитися на ший у своїх опікунів. Мені потрібно було освоїти якусь професію. Мені запропонували освоїти професію оператора друку, щоб потім до своїх знайомих на фірму на роботу.
2	Хотіла отримати професію
3	Хочу розвинути свій талант і знайти своє місце в житті
53	Дуже хочу отримати спеціальність, яка мені знадобиться в майбутньому
5	Хотіла отримати хорошу спеціальність.
6	Необхідно було отримувати робочу спеціальність.
7	Щоб здобути спеціальність, а потім отримати вищу освіту. Освіта потрібна для того, щоб краще влаштувати своє життя, почуватися впевненим в ньому.
8	Хочу отримати гарну роботу з високою заробітною платнею, щоб забезпечити себе та свою майбутню сім'ю.
9	Отримував стипендію та треба було отримувати освіту.
11	Хочу мати професію.
12	Хотілось навчатись, порадили прийомні батьки.
13	Хочу здобути яку-небудь спеціальність.
14	Хочу самостійно реалізуватися в житті.
16	Це краще для мого майбутнього, я хочу присвятити своє життя дітям.
18	Хотів отримати нормальну професію, щоб заробляти на життя.
19	Отримати вищу освіту; якщо ти навчаєшся в академії, то отримуєш більше можливостей в плані посади та високої зарплатні.
20	Батьки настояли.
21	Щоб була хоч якась освіта надалі.
22	Навчатися потрібно, щоб можна було заробляти гроші, здобути професію.
51	Після закінчення ліцею з відповідною підготовкою, захотілося самореалізації, втілення своїх рішень, спеціальність має великий потенціал, маю надію, що після закінчення буде більше шансів знайти гідну роботу.
54	Хотів отримати спеціальність, освіту.
58	Для того, щоб заробляти нормальні гроші, бути фінансово незалежною.
59	Вважала, щоб можна було заробляти на життя, потрібно чомусь навчитись. Тому я вирішила вчитись на кухаря. Це і робота хороша(ситна), і вдома ці знання потрібні.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Без професії нікуди не підеш працювати. У мене є інтерес до автомобілів, було цікаво навчатись розбиратися в

	машинах.
24	Мені потрібно мати професію, щоб чогось досягнути. Без освіти і професії нічого не вдасться зробити.
25	З рекомендаціями мами-виховательки. Вона вважала, що у мене є потенціал навчатися в вищому навчальному закладі.
26	Щоб отримати професію.
42	Щоб мати освіту, спеціальність і бути впевненим у своєму майбутньому.
43	Я хотіла мати вищу освіту. Мені здавалося, що до людей з вищою освітою краще ставляться. І легше знайти роботу.
44	Мені подобається подорожувати, відкривати щось нове, знайомитися з новими людьми.
45	Хотілося отримати освіту.
46	Хочу отримати вищу освіту, мати забезпечене життя, створити родину.
47	Хочу бути хореографом, подобаються танці, хочеться йти вчитися далі в інститут культури і мистецтв в Києві.
48	Без освіти та спеціальності в житті буде дуже важко. Немає спеціальності, то немає як заробити собі на життя, адже ти не будеш жити у дорослих на шії.
49	Родина
27	Хотілось здобути спеціальність
28	Тому що отримання вищої освіти необхідне для мого подальшого розвитку, як особистості а також для майбутнього працевлаштування
29	Хочу здобути вищу освіту та мати можливість піти на гарну роботу
30	Щоб отримати вищу освіту
31	А як же без освіти, сьогодні це неможливо. Тим паче я дуже люблю тварин
32	Хотілось отримати професію повара, люблю готувати
33	У наш час дуже важко отримати освіту
34	Бажання навчатися далі
35	Щоб мати вищу освіту
36	Мені це подобається, хотіла отримати спеціальність
37	Бажання отримати професію
38	Дуже хотілось
39	Порада мами
40	Отримати освіту
41	Я хочу мати вищу освіту і нормальну роботу в подальшому
52	Мрія з дитинства, дуже хотілось бути лікарем
57	Потрібна повна середня освіта, спеціальність, щоб знайти гарно оплачувану роботу.
56	Щоб отримати вищу освіту.
55	Щоб отримати спеціальність

С7. Ви задоволені, що навчалися/навчаєтесь саме в цьому навчальному закладі?

№ анкети	1. Так. С7.1. Поясніть, чому	2. Ні. С7.2. Поясніть, чому
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
1	Навчання там мені було цікавим, вчителі ласкаві, добре до мене ставились.	
2	Вчитися було цікаво, у мене з'явилося багато друзів	
3	Дуже подобається, відчуваю що все у мене вийде і я реалізую свої таланти	
53	Це престижний ВНЗ, по закінченню можна буде знайти роботу	
5	Хороший заклад, хороший викладацький склад.	
6	Отримую якісні знання в повному об'ємі, щоб стати хорошим спеціалістом.	
7	Дуже цікаві предмети, доброзичливі викладачі, майстри. Почуваю себе самостійною і дорослою.	
8	Мені подобається моя майбутня професія.	
9	Було складно, а я думав, що буде легко.	
11	Мені подобається ця професія.	
12	Мені подобається.	
14	Завжди хотіла бути лікарем. Подобається вивчати анатомічні відомості про людину.	
16	Це мені цікаво. Відстань влаштовувала і допомога на той час прийомних батьків і представників районної служби.	Не врахувала свої здібності, важко було вчитися

18	Тому що, по-перше, отримав хорошу спеціальність, по-друге, там працюють хороші люди. Успішно здав екзамени, отримав права.	
19	Я тільки вступив до університету, в холодильну академію, тому я не знаю. А в технікумі вчитися цікаво, я навчався добре. Усі іспити вчасно складав.	
20	Здобула освіту в технікумі.	
21	Навчання давалося легко і цей заклад дуже хороший.	Мало дає ВНЗ практичних навиків. Потрібно більше самому виходити з проблем в ході пошиття. Я думала, що буду у ВНЗ шити більше, а там тільки лекції а практики мало.
22	При вступі я дуже хвилювалася, тому що думала що мене не приймуть на навчання, але мене всі так підтримували, що я набула впевненості в собі. Навчальний заклад дуже подобається, у мене пов'язані з ним великі надії.	
51	Мені подобається мій навчальний заклад, тому що він 7-ий в рейтингу всіх престижних закладів України. Тут навчаються справжні патріоти, мені прививають справжню любов до історії. Я рухаюсь вперед і мені дуже цікаво.	
54	Гарні викладачі, добре відношення до учнів.	
58	Хороша група, залишилось багато друзів.	
59	Мені подобається оволодівати професією кухаря. Тут хороші вчителі, хороші однокласники, гарні класи. Тут же можна практикуватися по спеціальності.	
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
23	Мені подобається відносини з однокласниками, вчителями. Мені допомагають і навчатись і підтримувати дружні стосунки. У нас хороший колектив в групі.	
24	Подобається тим, що я можу потім працювати на судні, побачити світ, його розмаїття. Не кожний може працювати на воді, а у мене є так перспектива. Вчителі хороші.	Можуть бути проблеми зі здоров'ям (морська хвороба), може бути аварія на судні (небезпека втопитися). Є проблеми з працевлаштуванням.
25	Цікаво навчатися.	
26	Ця професія мені підходить, мене все в ній влаштовує.	
41		Мало дає ВНЗ практичних навиків. Потрібно більше самому виходити з проблем в ході пошиття. Я думала, що буду у ВНЗ шити більше, а там тільки лекції а практики мало.
42	Подобається навчатися.	
43	Так. Є можливість побувати закордоном. Поглибити свої знання, познайомитися з європейською культурою.	
44	Мені подобається моя спеціальність. Тут я зустріла багато нових друзів. Мені подобаються викладачі.	
45	Була надана хороша соціальна допомога, платили стипендію, забезпечували гуртожитком, надавали місце роботу.	
46	В майбутньому хочу бути фермером, тому знання, які я отримаю в технікумі, мені дуже потрібні.	
47	Дуже задоволений, дуже подобається, хочу бути хореографом та танцювати.	
48	Повар-кондитер завжди потрібен, адже всі хочуть їсти. Так професія потрібна завжди, і в житті стане у пригоді.	
49	Кондитер. Гідна освіта і стане у пригоді.	
50	Допомагають здобувати професію.	
55	Тому що я отримала спеціальність і навчання тривало недовго – 1 рік.	
27	Якісне навчання	
28	Держава та навчальний заклад на даний момент забезпечують мене всім необхідним для отримання	

	мною знань	
29	Має навчання тільки почалося, але мені вже подобається. В мене багато нових, цікавих предметів і в нас дуже дружня група	
30	Тому що сподобалась ця спеціальність	
31	Я задоволена своєю спеціальністю, а ще Прибреженський технікум розміщено у самого моря. Супер!	
32	Сподобалось, гарне відношення викладачів, близько додому	
33	Мені подобається обрана мною спеціальність	
34	Навчилась готувати, знайшла друзів, спілкування	
35	Було моє бажання і я туди вступила	
36		Не врахувала свої здібності, важко було вчитися
37	Дисципліна, гарний підбір викладачів, умови проживання в гуртожитку	
38	Так, мені хотілось бути залізничником	
39	Є робота яка подобається	
40	Подобається спеціальність	
57	Подобаються викладачі, умови проживання, друзі.	
56	Високі вимоги до співробітників, хабарів не було, відношення до студентів справедливе, гарна освіта.	

С8. Чи були/є у Вас в цілому якісь проблеми, пов'язані з навчанням?

№ анкети	С8.1. Якщо так, то які саме?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
2	Недостатня підготовка по шкільній програмі (математика і фізика у мене погано йшли). Недостаток спілкування зі звичайними дітьми
51	Через брак часу я не завжди встигаю готуватися, а тим більше, що теперішня система освіти ще більш складна. Проблеми як і в усіх.
53	Тому що в інтернаті я погано навчалась по фізиці та математиці – то в училищі мені було важко наздогнати програму
9	Мене ненавидів викладач, занижував оцінки та я зі складнощами закінчив навчання.
12	Важко було навчатися.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Через мою власну неорганізованість. А з предметами все було гаразд.
24	Проблеми з точними науками, а з предметами за спеціальністю у мене все добре.
25	Матеріал засвоювати було важко, не вистачало шкільної бази.
33	Я не хотіла б говорити про них
34	Не можу пояснити
36	Не вистачало знань
39	Проблеми з предметами: вища математика, фізика
41	Я хворіла і змушена була брати академічну відпустку
57	На 1 курсі українська мова і література, я їх не люблю зі школи.
56	Тяжко через високі учбові навантаження.

С9. А чи були якісь утиски під час навчання через те, що Ви – дитина-сирота?

№ анкети	С9.1. Якщо так, то які саме?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
9	Докори та образи з боку однокурсників.
12	Прикро, що так сталося в житті (в мене померли батьки).
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
33	Мій психічний стан, я навіть зверталась до психолога, спочатку мені було дуже важко
38	У всіх є батьки, а я ж в інтернаті то в , то в прийомній сім'ї
41	Мене могли принизити перед групою, бо у мене висока стипендія (це було з боку викладачів), а можливо я не даю стільки знань, скільки мені платять стипендії. Я себе відчувала приниженою

С10. Чи доводилося Вам підзаробляти під час навчання?

№ анкети	C10.1. Де саме?	C10.2. Як часто?	C10.3. Яка головна причина того, що Ви їд заробляли?
Колишні вихованці прийомної сім'ї			
4	В мережі супермаркетів – продавцем-консультантом.	Один рік на другому курсі.	Для себе (щоб були гроші на кишенькові витрати)
5	Розносила та роздавала листівки	Один раз в тиждень.	Хотіла грошей на особисті потреби
8	В торговельному центрі	В літній період.	Хотів трішки допомогти своїй родині
18	На зборі винограду, на зборі врожаю	Не часто.	Для особистих потреб
19	На будівництві, офіціантом, охоронцем, рятувальником на морі, працював на мийці, станції технічного обслуговування.	Постійно десь підробляв, бо у мене родина	У мене молода родина, дитині 3 роки
1	В поліграфічній фірмі у своїх знайомих	Коли були великі замовлення від клієнтів, а фірмі були потрібні люди для виконання замовлення	
54	Допомога на будівельних роботах, прибирання будівельного сміття	1-2 рази на тиждень	
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)			
23	В одному приватному господарстві. Косив сіно, прибирав у тварин.	2 рази на тиждень.	Мені дуже подобаються тварини. Відношення господаря було добрим.
25	Разові, вантажник, різноробочий.	Час від часу.	Потрібні були гроші.
26	На станції технічного обслуговування.	Під час канікул.	Щоб набути досвіду, отримати практику.
43	Влітку в Херсонській області (Генічеськ). Працювала вожатою в дитячому оздоровчому таборі.	2 роки (тільки влітку).	Я хотіла підзаробити грошей для оплати квартири. Плюс, щоб не сидіти без діла.
45	В юстиції, вантажником.	4 місяці.	Щоб була можливість відпочити, придбати авто.
27	На будівництві, разові роботи, листівки	рідко	Щоб було чим зайнятись
28	Влітку я працюю перекладачем англійської мови	Кожного літа	По-перше, мовна практика з носіями англійської мови, по-друге – додаткові кошти.
30	Де доводилось		Щоб трохи мати і собі
39	Супермаркет	Один місяць	Не вистачає грошей
41	Офіціанткою в ресторані	Під час академічна відпустки (біля двох років)	Потрібно більше років на лікування
52	В лікувальному закладі приватного типу	Літом, коли канікули	Щоб заробити грошей
57	Розвантажувач метал, прибирав у хазяїна, з 9 до 17 130 грн. на день	Після навчання часто, а під час навчання – 2 рази на тиждень	Не вистачало грошей на одяг
56	Доглядалася за дітьми	Кожен день	Потреба у грошах

Запитання C11–C13 ставляться тільки тим респондентам, котрі після школи не продовжили навчання

C11. Що вплинуло на Ваше рішення не продовжувати навчання далі?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
10	Лінь було навчатися, зараз трохи жалкую.
12	Не хочу про це говорити. Дуже шкодую.
15	Я не здобула у школі високого рівня знань для того, щоб іти вчитися далі і тому вирішила працювати.
18	Ще не визначився. Хоча, якби було декілька професій, то це не завадило б в житті.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
36	Відмова у відповіді

C12. Чи шкодуєте Ви, що так склалося?

№ анкети	C12.1. Про що саме?
----------	---------------------

Колишні вихованці прийомної сім'ї	
10	Доки б я навчалася, мені б стипендію платили, говорять, що зараз вона близько 1000 гр.
12	Що покинув навчання.
15	Шкодную, бо у школі я могла працювати більше і тоді могла б продовжувати навчання.

С13. Якби було можливо повернути час назад, Ви зробили б все так само після закінчення школи чи щось усе ж змінили б?

№ анкети	С13.1. Що саме хотіли б змінити?
10	Закінчила б училище, знайшла б роботу.
12	Продовжував би навчання.
15	Ставлення моє до навчання було б кращим та серйознішим, і більш прикладала би зусиль, щоб скласти добре іспити.
18	В дитинстві я мріяв стати художником та водієм. Але теперішньою спеціальністю я задоволений.

БЛОК D. МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

D1. Чи продовжували Ви проживати в прийомній сім'ї/ДБСТ після досягнення 18 років?

1. Так

№ анкети	D1.1. Чия це була ініціатива? Чи подобалось це Вам?	D1.2. Чи проживаєте Ви там зараз?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
5	Моя. Подобається	Поки що так
8	Ми вирішили це всі разом. Звичайно подобається	Так, проживаю
11	І моя, і батьків	
12	Прийомних батьків і моя	
14	Моєї мами, з якою мені дуже подобається жити	Так
15	Ініціатива моєї прийомної мами. Подобалася мені, бо прийомна мама запропонувала мені жити у неї	Проживаю зараз у прийомної мами.
16	З обох сторін. І я хотіла вчитися і батьки допомогли підготуватися до екзаменів	Ні. На даний час у мене є родина(знаходжусь в громадянському шлюбі)
18	Наша спільна з родиною. Звичайно мені подобається жити в родині	Зараз прийомні батьки купили нам дім. Власне, ми живемо і там, і у прийомних батьків
20	Настояли батьки	Так.
21	Прийомних батьків. Вони вирішили, що я залишаюсь	Так, продовжую і далі проживати
22	Продовжити проживання в родині мені запропонували батьки і мені це дуже сподобалося	Так.
51	І батьків і моя. Мені дуже подобається.	Так. Живу там на вихідних та канікулах.
1	Деякий час ще жив, поки квартира здавалася квартирантам. Прийомна сім'я хороша, мені там буде добре	Інколи живу в прийомній сім'ї, коли гостюю.
2	Взаємна ініціатива батьків і моя	Ні, я перебуваю у шлюбі і живу окремо від батьків
3	Взаємна батьками ініціатива	Ні, зараз переїду жити в Луганськ до місця навчання
58	Це ініціатива прийомних батьків. Мені подобалось. Вони хороші.	Ні. Рік назад вийшла заміж, живу у чоловіка в квартирі.
59	Мені недавно виповнилося вісімнадцять років. Я ще живу в прийомній сім'ї. Мене звідси не виганяють.	Так.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
23	Мене поставили перед вибором: я йду вчитися і залишаюсь в родині, або йду куди хочу, при цьому втрачаю право жити в родині.	Так.
25	Так, моя	Ні
42	Буквально декілька місяців і я поступила до вищого навчального закладу на повне державне утримання	Ні
45	Ініціатива загальна. Прийомна родина стала рідною. Мені це сподобалося.	
46	Мене там залишили, ніхто не змушував змінювати місце проживання доки в мене немає іншого.	Так.
47	Як жив до училища так і живу.	Так, живу.
50	Батьківська ініціатива, подобається.	
27		Є своє помешкання
28	Це була ініціатива обох сторін – і прийомної родини	Відвідую на вихідних і канікулах
30		Періодично
31	Тільки три місяці, батьки самі запропонували	

32	Так, мені дозволили, дуже подобається	Так
35	Моя	
36	Сумісна, так подобалось	
38	Мама з ДБСТ	Ні, але часто зустрічаємось
39	Бажання батьків і моє, так подобалось	Приїжджаю на вихідних по можливості
40	Подобалась, моя	Ні
56	Ініціатива мами, мені це подобалось.	Постійно – ні.

2. Ні

№ анкети	D1.3. Чому?	D1.4. Де Ви проживали в перші місяці?	D1.5. Де Ви проживаєте зараз
Колишні вихованці прийомної сім'ї			
6	Навчаюсь.	В гуртожитку.	В гуртожитку.
9	Прийомні діти живуть до 18 років в родині, потім беруть інших, але в гості приїжджати дозволялось.	До вступу я жив з батьками 3-4 місяці.	У мене власне житло, власна квартира.
12	Вступила до університету.	В гуртожитку.	З чоловіком.
14	Квартира.	Люблю своїх батьків(маму) і вона любить мене.	
19	Навчався в технікумі, жив в гуртожитку в Одесі. Прийомна родина живе у місті Котовськ, Одеської області.	В гуртожитку технікуму.	Брат винаймає квартиру і ми у живемо з ним.
22	Квартира моєї рідної бабусі, яку вона мені подарувала.	Я хочу жити поки що у своїй прийомній родині, де мене всі люблять. Згодом, коли я створю родину, вийду заміж піду туди жити.	Там ніхто не живе, мої батьки здають її квартирантам.
52	Поїхала навчатися в інше місто	В гуртожитку університету	В гуртожитку університету
54	В мене є власна квартира, хотів жити самостійно	У власній квартирі	У власній квартирі.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)			
24	Вийшла заміж.	В квартирі у свекрові.	З чоловіком. В його з матір'ю квартирі.
26	Вирішив жити самостійно.	Була власна квартира.	Власний дім.
42	Тому що вирішила жити самостійно.	У квартирі, що належить мені на третину.	У квартирі, яку ми з чоловіком придбали. Ми продали стару і придбали нову 2-кімнатну нам з чоловіком і бабусею, та 1-кімнатну для матері та сестри.
43	Втратила статус.	На квартирі, потім у соціальному гуртожитку благодійного фонду.	Соціальний гуртожиток благодійного фонду. Субота та неділя, - у бабусі та у свата.
44	Я проживала в гуртожитку, вчилася на повному державному утриманні.	В гуртожитку.	В гуртожитку.
45	Живу в Татарбунарах на квартирі, бо працюю тут, на вихідні їду додому в родину.	Жив в родині дитячого будинку сімейного типу.	В Татарбунарах.
49	Село Трушківці.	Ні.	Ні.
50	Квартира.		
27	Є своє помешкання	У власному помешканні	У власному помешканні
29	Тому що я переїхала до гуртожитку, поблизу навчального закладу	До початку навчання я проживала в ДБСТ	В гуртожитку
33	Мені надали гуртожиток	В гуртожитку	На канікулах у мами з татом, інколи у знайомого
34	Наявність квартири, роботи, самостійне життя	В своїй квартирі у м. Гусинка	Свій будинок в с. Шапківка
37	Вийшла заміж і проживаю з чоловіком в своїй квартирі	В своїй квартирі	В своїй квартирі, пл. Жовтнева 5/7
41	Я хотіла бути самостійною	У знайомих	У своїй квартирі

57	Проживаю у гуртожитку ПТНЗ-6	Проживаю у гуртожитку ПТНЗ-6	Проживаю у гуртожитку ПТНЗ-6
55	Вийшла заміж, живу з чоловіком в м. Новомосковськ.	З чоловіком, в його будинку.	З чоловіком, в його будинку.

D2. Чи було у Вас якесь житло (своя квартира, свій будинок, разом з родичами, з батьками), куди Ви могли б поселитися після виховання в прийомній сім'ї/ДБСТ?

№ анкети	D2.1. Якщо так, то яке саме?	D2.2. Чи хотіли Ви жити у батьків/родичів? Поясніть свою відповідь	D2.3. Чи пішли Ви до них жити?
Колишні вихованці прийомної сім'ї			
9	Отримав житло від держави з частковими зручностями.	Так, звичайно мені не вистачало батьків та близьких, спілкування з ними, я сумував за братами і сестрами.	
10	Мене вже випустили. Я якось погано знаходила спільну мову з мамою, особливо останні 2 роки.	Відразу пішла до подружки, а зараз у далеких родичів.	У подружки.
12	Будинок бабусі.	Так.	Ні.
13	Вдома.		
16	Будинок біологічних батьків.	Ні, бо в будинку моїх біологічних батьків живе моя сестра з родиною.	Ні.
18	Про це я вже розповідав.	Потрібно бути самостійним, тим більше що вже є де жити.	
51	Будинок.	Напевно, ні. Мені добре у моїх прийомних батьків.	Не знаю.
1	Квартира яка дісталась від батьків	Після смерті батьків я залишився сам, родичів немає (не знаю про них)	
54	Власна квартира, що перейшла до мене після смерті матері.	Ні, мені хотілося жити самостійно	Ні
59	Є родичі(тітка), у неї своя квартира. Я там буваю, але я там зайва.	Я зайва в сім'ї родичів, у них без мене клопоту вистачає.	Ні.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)			
23	Є будинок далеко від Києва (від недобудований). Я збираюсь винаймати житло в Києві.	Ні, не хочу. Вони про мене згадали тільки зараз, а коли був маленьким – не хотіли і знати про мене.	Ні. У них своя родина, свої проблеми. Мені вони не пропонували йти до них жити.
26	Квартира, яку отримав у спадок від бабусі.	Родичів та батьків не було.	
42	2-кімнатна квартира, там живе бабуся, може і сестра.	Ні. Моя мама і бабуся зловживають.	Так, але недовго, бо вийшла заміж.
44	В мене є квартира в селі. Вона належить бабусі, мені та моїй сестрі. Але житло потребує ремонту. І мене зручніше проживати в гуртожитку.	Поки я навчаюсь.	Ні, тому що це у селі, тому треба було б щодня добиратися. У гуртожитку зручніше.
48	У батька є будинок, але я не знаю чи повернуся я туди, бо батько сильно п'є.	Якби батько не пив, то мабуть так.	
27	Приватний будинок	Ні, у своєму будинку	Ні
28	Дім мого батька	Ні, не хотіла б, бо мій батько позбавлений прав і веде асоціальний спосіб життя	Ні
31	Однокімнатна квартира	Важко відповісти	Важко відповісти
32	Квартира в с. Ромашкіно, Сакського району		
33	Комунікабельна, квартира в смт. Жовтнєве	Звичайно так, мені дуже не вистачає маминого тепла і тієї обстановки яка була в сім'ї, тому мене до них тягне і я приїжджаю. Я їх дуже люблю	
34	Поселили в вихователський	Ні	Раніше так, зараз ні

	будинок		
35	Квартира		
39	Гуртожиток		
41	Квартира двокімнатна	Біологічних немає. У прийомних – ні, бо хочу бути самостійною	Ні
52	Однокімнатна квартира	У мене немає рідних мами і тата	

D3. Як у цілому Ви вирішували житлову проблему в подальшому? Чи зверталися Ви в будь-які організації, соціальні служби, фонди тощо?

№ анкети	D3.1. Якщо так, куди саме?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
9	Особисто я ні. Зверталася мама. Вона знає.
16	Жити разом запропонував мій хлопець.
19	В Одесі звертався до Приморської громадської адміністрації. З адміністрації мене з грубощами вигнали та нічим не допомогли.
59	Прийомні батьки зверталися до соціальних служб.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Моя мати – вихователь, зустрічалася з міським високо посадовцями.
24	Соціальна служба у справах сім'ї та молоді.
43	“Карітас Чехія”
45	Звертався до татарбунарської адміністрації, щоб надали житло, але не надали, тому жив на квартирі.
30	ЦСССДМ Броварського району
33	В селищну раду
35	Було збережено житло з дитинства
36	Виконком
38	Кругом в усі інстанції
39	Виконком, ЦСССДМ (Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді)
40	Відділ квартир Орджонікідзського району
57	В ССД міста Ново московська.

БЛОК Е. ТРУДОВИЙ ШЛЯХ

E2. Чи працювали Ви за цією спеціальністю?

№ анкети	E2.1. Де саме?	E2.2. Які були Ваші обов'язки?	E2.3. Чи працюєте Ви зараз за даною спеціальністю
Колишні вихованці прийомної сім'ї			
8	В торговельному центрі.	Все, що пов'язане з електрикою.	Ні.
18	У фермера.	Виконувати польові роботи.	Так.
19	На будівництві.	Електрик.	Навчаюсь на другому курсі інституту.
20	На підприємстві.	Бухгалтер.	Так.
21	Водій.	Перевезення вантажу.	Так.
1	В поліграфічному центрі	Був оператором друкарської машини. Друкував поліграфічну продукцію.	
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)			
26	Вантажні перевезення.	Розвозив продукти.	Так.
43	Ресторан «Ажур», «Колиба».	Офіціант.	
45	Татарбунарський відділ Саратовської податкової державної податкової інспекції.	Старший інспектор.	Так.
50	Місто Черкаси. Служба охорони.	Водій.	Так.
31	У м. Сімферополь у приватній клініці	Була на підхваті, а потім сама приймала тварин	Так
34	ФГ (фермерське господарство) “Коньшена В.Д.”	Помічник повара	Ні
38	На залізниці	Обов'язки проводника на фірменні вагони	Так
39	місто Куп'янськ	Робота з документами	Так

40	СТО "Омиги"		Hi
----	-------------	--	----

Е4. Яке Ваше основне заняття в даний час?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Працюю там же, в поліграфічному центрі
2	На сьогоднішній день безробітна
3	Студентка коледжу
53	Студентка ДГМА (Донбаська державна машинобудівна академія)
5	Не працюю.
6	Студент технікуму.
8	Студент.
9	Підсобний працівник. Мою машини, займаюсь їхнім ремонтом.
12	Домогосподарка.
14	Навчання в університеті.
15	Не працюю, немає тільки кваліфікації. Поки що я вдома і хочу підшукати роботу.
16	Студент. Ще не розпочинала свою трудову діяльність.
18	Я працюю трактористом в місті у фермера. Тут краще платять і тут мій брат, який зараз на заробітках, а я тут допомагаю його родині.
19	Зараз займаюсь не по спеціальності. Налагоджую комп'ютери (збираю їх та розбираю).
20	Бухгалтер.
21	Водій.
22	Навчання в технікумі
54	Студент
58	В декреті
59	Учениця училища
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Натягую тенти, каркаси, металоконструкції
30	Працюю на пилорамі
31	Працюю, але вже в іншій ветеринарній лікарні
32	Не працюю
33	Студентка третього курсу, я цим дуже пишаюся
34	безробітна
35	Майбутній студент
36	Дивлюсь за дитиною у віці 2 роки 11 місяців
37	Дивлюсь за три місячною дитиною
38	Провідник на залізниці
39	Робота за спеціальністю
40	Навчаюся
41	Навчання у ВНЗ
52	Навчаюся в університеті
23	Студент.
24	Студент училища.
25	Робота інженером-технологом лакофарбових покриттів.
26	Робота водія.
42	Навчання.
43	Навчання.
44	Навчання.
45	Старший державний інспектор.
50	Охоронець.
57	Учень ПТНЗ №6
56	Торгово-закупівельна діяльність
55	Домогосподарка

Е7. Зазначте Ваш рід заняття, посаду на цій роботі. Ким Ви працюєте (або працювали)? У чому полягають/ли Ваші професійні обов'язки?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Старший зміни друкарського цеху. Перевіряти якість виконаної роботи іншими працівниками.
8	Електрик, обслуговування електромережі
9	Підсобний працівник на будівництві

10	Продавець одягу, працюю на господаря, він має декілька точок, і я працюю на відсоток.
18	Спочатку в одного фермера, потім в другого. Потім працював на току, розгрібав зерно і таке інше
19	Вже розповідав про це раніше
20	Бухгалтер
21	Водій
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Помічник будівельника (підсобник)
31	Облік, первинний прийом, робила розтин і т.д.
34	Помічник повара: мила посуд, підлогу, допомагала готувати, розвозити їжу
36	Мила машини на авто мийці
37	Продавець продуктів
38	Робота провідника на фірмовому потязі
39	Оператор СТЦ
25	Інженер-технолог. Супровід технічної документації, консультації по вибору лакофарбових покриттів.
26	Водій, розвозу вантажі.
43	Офіціант.
49	Хлібозамішувач.
50	Водій, інспектор міліції.
56	Приватний підприємець, торгівельно-закупівельна діяльність.

Е8. Чи була у Вас ще будь-яка робота (на цьому підприємстві або іншому) після цієї роботи?

№ анкети	Е8.1. Що саме це була за робота, вкажіть рід занять, посаду на цій роботі?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Коли потрібно було відправляти до замовника надруковану продукцію
9	Продавав квас та напої.
10	Знову ж таки на ринку, тільки я тоді овочі продавала.
18	Я зараз працюю.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
26	Водій, розвозу вантажі.
27	Підсобний працівник на іншому будівництві
31	Рід занять той самий, тільки змінювала місця роботи
34	Кухар: годувала, мила, готувала

Е9. Чи працюєте Ви зараз?

№ анкети	Е9.1. Що саме це за робота, вкажіть рід занять, посаду на цій роботі?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
9	Підсобний працівник на станції технічного обслуговування.
10	Продавець на ринку.
18	Вже розповідав.
19	Збираємо і розбираємо старі комп'ютери.
20	Бухгалтер.
21	Водій.
1	Коли потрібно було відправляти до замовника надруковану продукцію
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
25	Інженер-технолог.
26	Водій, розвозу вантажі.
49	Хлібозамішувач.
50	Водій.
27	Монтажник тентових покриттів
31	Уже як лікар, приймаю хворих
56	Приватний підприємець, торгівельно-закупівельна діяльність.

E10. Чи мали Ви роботу за сумісництвом або іншими видами трудової діяльності, що дають заробіток?

№ анкети	E10.1. Якщо так, позначте, що саме це була за робота
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Бізнес в маркетинговій компанії
5	Роздавала листівки.
18	З мотоблоком виконував деякі роботи і орав, культивував і таке інше.
54	Допомога на будівництві.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Сусідам допомагав по дому (разові роботи)
31	Не хочу
41	Офіціантка
25	Разовий, різноробочий.
57	Підробляв після навчання в училище.

E14. Чи допомагав Вам хто-небудь з пошуком роботи?

№ анкети	1. Так	2. Ні. E14.2. Чи звертались Ви до кого-небудь по допомогу?	
	E14.1. Хто саме?	1. Так, до кого саме?	2. Ні, чому?
КОЛИШНІ ВИХОВАНЦІ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї			
5	Хочу стати на біржу праці.		
8	Так, мої батьки.		
9	Друзі родини моєї покійної матері, в нього своя фірма.		
10	Подруги		
12	Прийомні батьки.		
18	Брат.		
2	Центр зайнятості допомагав але робота так і не знайшлась		
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)			
27			Сам знайшов
31	Чоловік		
32			Дома вистачало роботи
34			Самостійно шукала роботу
36			Не знала до кого звертатись

БЛОК F. СОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ДРУЖНІ ВІДНОСИНИ

F1. Чи підтримуєте Ви зв'язки з Вашими батьками із прийомної родини/ДБСТ?

№ анкети	1. Так. F1.1. Як часто Ви з ними бачитесь?	2. Ні. F1.2. Поясніть, чому
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
1	Може раз на місяць. Частіше спілкуюсь по телефону. Коли приїжджаю до них в гості, то залишаюсь у них дець на тиждень	
2	Достатньо рідко, тому що вони живуть в Києві, але зідзвонюємось кожен день	
3	Поки що живу в сім'ї, але під час навчання їду в Луганськ	
53	Кожен день	
5	Кожен день.	
6	Намагаюсь якомога частіше приїжджати в гості. Вони завжди раді моєму візиту.	
8	Кожен день.	
9	По великим святкам: Новий Рік, Дні народження. Збирається уся велика родина, близько 20 чоловік.	
10	Інколи раз в півроку я їм дзвоню, або вони мені.	
11	Я живу з прийомними батьками.	
12	Інколи.	
13	Кожні вихідні та свята.	
14	Щоденно.	

15	Кожний день. Я живу з прийомними батьками.	
16		Самі батьки не хочуть підтримувати зв'язку, бо проти моїх стосунків з хлопцем.
18	Майже кожного дня. А інколи, коли я працюю в іншому місці, я приїжджаю на вихідні.	
19	На свята, бо немає часу часто спілкуватися. Але часто зідзвонюємося по телефону.	
20	Я там живу, тому бачу їх кожен день.	
21	Продовжую жити в прийомній родині.	
22	Я бачуся кожного дня, бо тут живу.	
51	Постійно.	
54	2-3 рази на тиждень, буває частіше.	
58	Кожну суботу або неділю.	
59	Я там живу.	
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
27	Часто	
28	Майже на кожних вихідних	
29	Нажаль тільки в вихідні дні	
30	Кожну неділю	
31	Один раз в 3-4 місяці	
32	Кожен день	
33	Ви що, я практично прожила у них	
34		Не можу пояснити
35	Кожен день	
36	Рідко, тільки зідзвонюємось	
37	По святам	
38	Часто	
39	По можливості	
40	Часто	
41	Досить рідко, немає часу із-за поточних проблем	
52	На канікулах приїжджала до них регулярно	
23	Я продовжую жити в цій родині до закінчення навчання.	
24	Як тільки є можливість (2 рази на місяць).	
25	2 рази на рік.	
26	Раз на рік.	
42	Час від часу ми зідзвонюємося. Іноді зустрічаємося.	
43	Коли дзвонять, бувають у нас в гостях. Я телефоную. Вони часто телефонують та допомагають.	
44	Частіше зідзвонююся. Я телефоную і мені телефонують. Інколи зустрічаємося у місті. Інколи я приходжу до дитячого будинку.	
45	На вихідних, їду в родину до батьків, допомагаю, спілкуюсь з братами і сестрами.	
46	Я зараз живу з ними.	
47	Живу разом з батьками, як жив раніше.	
48	Я в них і зараз проживаю, бо ще навчаюся.	
49	Інколи батьки відвідують, іноді сама їжджу.	
50	Проживаю разом з батьками.	
57		Немає взаєморозуміння між мною та мамою.
56	По різному, інколи кожні вихідні, іноді раз на 3 місяці.	
55	Раз на тиждень	

F2. Чи підтримуєте Ви зв'язок з іншими вихованцями прийомної родини/ДБСТ?

№ анкети	1. Так. F2.1. Як часто Ви з ними бачитесь?	2. Ні. F2.2. Поясніть, чому
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
1		Тому що я один був з дітей, якого взяли під опіку в цій сім'ї
2		Не було інших вихованців
3	Декілька разів на рік, в основному спілкуємось по телефону або по Скайпу в комп'ютері	

53	Кожен день, тому що ми разом живемо	
5		Я єдина дитина.
6		Я єдиний вихованець в родині.
8	Кожен день.	
9	Тому що в нас майже однакове життя та ми намагаємось підтримувати один одного у скрутну хвилину.	
10		Не хочу.
11	Живемо разом.	
12	Теж інколи.	
13	Часто.	
14	Достатньо часто.	
15		Інших не було, є ще 2 сини моїх прийомних батьків.
16		Не було інших прийомних дітей. Є двоє дітей рідних у прийомних батьків, але вони теж не хочуть підтримувати зв'язок.
18	5 моїх братів та 2 сестри. Бачимось дуже часто. Молодші ще живуть в прийомній родині.	
19	Я був єдиною прийомною дитиною, але з рідними дітьми з родини я спілкуюсь. В мене я рідні брат та сестра та прийомні.	
20	Я тут живу.	
21	Підтримую, бо я тут живу.	
22	Бачуся кожного дня, бо живемо під одним дахом.	
51	Регулярно.	
54		Я був єдиною прийомною дитиною.
58		Я в сім'ї була однією прийомною дитиною.
59	Постійно, бо ще живу з ними.	
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
23	Продовжую з ними жити.	
24	Як приїжджаю до вихователів, так бачуся із іншими вихованцями. Але ми не передзвонуємося.	
25	3 рази на рік.	
26	Раз на 2 місяці.	
42	Майже кожен день зустрічаємось у місті.	
43	З деяким досить часто телефонуємо один одному. Раз на місяць буваю в дитячому будинку.	
44	Так, досить часто. Буває зустрічаємось у місті або відзвонуємося. Цікавлюсь про долю тих, хто вибув або вступив на навчання, одружився.	
45	По вихідним.	
46	Кожен день.	
47	Кожен день, ми живемо разом.	
48	Кожен день.	
49	Підтримую, телефоную. Зустрічаємось.	
50	Так часто.	
57	Майже кожен день	
56	Часто, кілька раз на тиждень.	
55	Дзвонимо один одному 2 рази на місяць.	

Ф3. Як Ви вважаєте, чи існує різниця у тому, як влаштовується в житті вихованець прийомної сім'ї/ДБСТ, залежно від того хлопець це чи дівчина?

№ анкети	Ф3.2. Поясніть, чому
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Дівчина може знайти собі гарного перспективного чоловіка, з гарним заробітком. Дівчина може скористатись своєю зовнішністю, щоб краще влаштуватися в житті.
2	Хлопцям легше знайти роботу, можна піти служити в армію, в кінці кінців гарно женитися
5	Хлопців завжди беруть на роботу, а молоду дівчину не хочуть, бо вона скоро завагітніє та піде у декретну відпустку.
9	Виходять заміж і все після цього в них добре!

12	Мені так здається.
15	Дівчина знаходиться поруч із прийомними батьками, а хлопець, коли досяг 18 років йде працювати. Йому важче, бо мусить скоро вставати на ноги, щоб вижити, - мусить навіть важко працювати.
16	Дівчата, на мою думку, більш розумніші, більш націлені на серйозні стосунки, і тоді їх життя міняється та набуває змісту.
18	Можна більше роботи знайти. Чоловіча сила потрібна на будь-якій роботі. А дівчина не всюди зможе працювати.
20	Якщо бачать, що дівчина з прийомної родини, то вважають, що вона готова іти на панель, торгувати собою.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Хлопець, куди б не влаштувався, скрізь зміг би працювати, а дівчині важко.
24	Я не знаю, все залежить від характеру людини.
45	У хлопця більше фізичних сил і можна займатися фізичною роботою.
48	Хлопець сильніший за дівчину, і до них мало чіпляються.
49	Не ті фізичні можливості, і всі чіпляються як до дівчини.
57	Дівчина може вийти заміж і не працювати, а хлопцю потрібно гарно працевлаштуватися.

БЛОК Н. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ В ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї АБО ДБСТ

Н1. Як би Ви оцінили загальний соціально-психологічний клімат (атмосферу) в прийомній сім'ї/ДБСТ?

№ анкети	Н1.1. Поясніть, чому Ви дали саме таку оцінку?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
5	Приємне відчуття на душі.
6	Про мене добре піклувалися та добре відносились до мене.
7	Мені комфортно в родині. Мене розуміють і підтримують батьки.
8	Ця сім'я для мене як рідна.
9	Відносились як до рідних, не розділяли нас та своїх власних дітей.
11	Відчуваю себе рідною.
14	Тому що мені дуже влаштовує те, як до мене відносяться в родині!
15	Відчуваю дуже добре ставлення до мене як до рідної, я відчуваю, що вони мене люблять, брати теж прийняли мене як рідну сестру. І у нас в родині завжди є порозуміння, допомагаємо один одному.
16	Прийомна родина старалася щоб усе було добре, ставлення було однокровне до мене і до рідних дітей, відчувала, що за мене переймаються.
18	До нас ставилися як до рідних дітей.
19	Чудові взаємовідносини в родині, піклування один про одного.
20	Це родина, мені тут дуже подобається. І відносини тут дуже добрі. Ми підтримуємо дружбу.
21	В родині все гаразд.
22	Всі проживають однією великою родиною, де все добре і всіх люблять і є батьки.
1	До мене гарно ставилися мої прийомні батьки, але поблажок особливих не робили.
2	В сім'ї панує атмосфера любові, взаєморозуміння, у мене з'явилась своя кімната, мама навчила мене готувати, шити, спілкуватись з іншими людьми
3	Я знайшла те, чого у мене не було – папу і маму, любов та піклування
53	Я відчуваю себе захищеною і це прекрасно – жити в сім'ї
54	До мене гарно відносились
58	Мене любили (я це відчувала).
59	Прийомні батьки добре до мене ставляться, піклуються про мене, цікавляться моїми інтересами, допомагають при потребі, ми разом відпочиваємо.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Мені добре тут живеться, подобається, почуваю себе вільним.
24	В основному були хороші відносини з вихователями, хоча і сварилися.
25	В нас були дуже добрі стосунки. Усі один одного розуміли.
26	Хороші відносини вдома, жили дружно, вихователі вчать як жити.
42	Добре ставляться до мене. Значно краще ніж в інтернаті (це небо і земля). Тут значно краще вчать самостійному життю.
43	Привітна та приємна атмосфера.
44	Дуже добре ставлення. Я не відчувала, що не мала батьків. Почувала себе наче вдома.
45	Хороше виховання, ставлення, як до рідних дітей, підтримка, завжди з радістю приймають, завжди допоможуть.
46	У нас усі гарно ставляться один до одного, ми дружимо, допомагаємо один одному.
47	Усі проблеми вирішуємо мирно, якщо щось не так, в нас є психолог, звертаємося до нього.
48	Бо у нас в дитячому будинку дійсно все добре.
27	Всі дружать
28	Важко пояснити двома словами

29	Мені подобалося жити в цьому ДБСТ
31	Без коментарів
32	Дуже добре ставляться до прийомних дітей, всі дружать
33	Старші діти відповідають за молодших, є почуття відповідальності за них. Добрі батьки для них роблять все можливе
34	Не ображали, допомагали, знаходила спільну мову з сестрами та братами
35	Як в дружній сім'ї
37	Як в рідній сім'ї
38	Мені пощастило з мамою з ДБСТ
39	Підтримують
41	Діти тут почувають себе як у сім'ї, дружні, бачать постійний догляд, відчувають що їх люблять, є батько і мама
52	Теплі відносини, дружні з допомогою відносились один до одного. Завжди виділяють час для сумісних справ, прогулянок
57	Немає взаємо порозуміння між мною та мамою і вихованцями.
56	Все було, ми ні в чому не мали потреби, все найголовніше ми мали. Було взаємо порозуміння.
55	Мама відносились до всіх однаково, справедливо і по-доброму.

Н2. Оцініть будь-ласка ставлення до Вас з боку батьків/опікунів прийомної сім'ї/ батьків-вихователів ДБСТ:

№ анкети	Н2.1. Поясніть, чому Ви дали саме таку оцінку?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Прийомні батьки відносили до мене добре та особливо не балували. Що мені було необхідно – те мені давали (одежа, взуття, їжа), а на розваги грошей не давали.
2	Гарне і любляче відношення, якого у мене ніколи не було, я стала комусь потрібною і важливою.
3	Я не знала, що так можуть любити не свою дитину (всиновленого). Дуже багато гарного я отримала від прийомних папи та мами.
53	Мене люблять і за мною піклуються.
5	Мені вони дуже подобаються, ми наче рідні.
7	Ставлення як до повноцінного члена сім'ї. Зі мною радяться, враховують мою думку.
8	Вони завжди мені допомагають, підтримують, дуже добре відносяться.
9	Нас не розділяли, а любили усіх однаково.
10	Вони мене одразу не полюбили.
11	Найкращі батьки.
12	Відчуваю, що мене дуже люблять.
15	Ставляться дуже добре до мене, з розумінням, завжди мене вислухають, цікавляться моїми проблемами.
16	Ставлення було хороше, часто я могла поділитися з ними моїми переживаннями, а вони намагалися зрозуміти мене, допомогти.
18	Не ображають, підказують, радять, допомагають чим можуть.
19	Вдома мені було добре. До мене ставились як до рідного, не було різниці між своїми дітьми та мною.
20	Дуже хороші батьки. Якби вони були поганими, то діти б тут не затримувалися.
21	Хороше ставлення з їхнього боку до дітей, яких вони виховують.
22	Мені завжди говорили, що я тут бажана і мене взяли на виховання тому, що полюбили мене.
51	До мене прекрасно відносяться, я надзвичайно люблю своїх батьків і вдячна їм за все, думаю, мої рідні батьки були б за мене раді.
54	В нас було взаєморозуміння.
58	У мене були хороші прийомні батьки.
59	Батьки прийомної сім'ї добрі до мене, але і строгі. Але в міру. Мене цінують, поважають, мені цікаво з ними спілкуватися. Я отримую все необхідне.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Провели в життя, старались обрати максимально оптимальний шлях в життя
29	До мене дуже добре відносились
32	Коли виникають складнощі всі допомагають і відгукуються
33	Ну а як же мама відноситись по іншому?
34	Навчали, допомагали, підтримували
35	Мама по іншому не може відноситись
37	Як до однієї дитини
38	Вона мене любила
39	Дзвонять, хвилюються, цікавляться
40	Всі були дружними
41	Могли мене вислухати, дати пораду. Я знала що прийомні батьки завжди мені хочуть добра і я могла довіритись їм
52	Відносились дуже добре. Я їм вдячна

23	Вихователі добре ставляться. Вони мені довіряють, цікавляться моїми інтересами, проблемами, турбуються про моє подальше життя.
24	Вихователі показували себе дволикими. Перед службами контролю вони були хорошими, а коли ті уходили – сварили мене за те, що не виконувала все зі списку завдань, за розмови по телефону, за друзів.
25	Мама завжди докладає максимум зусиль, щоб вивести нас в люди, всебічно нас розвивати.
26	До мене ставились добре. Не було сварок, ні в чому не обмежували.
42	Вони вкладали в мене душу. Гарно виховували, допомагали у навчанні.
43	Я була найстаршою. До мене часто зверталися як до помічниці. Мені довіряли доглядати за меншими. Дуже багато чого навчили. Я навчилася смачно готувати. В мені виховали почуття відповідальності.
44	Дуже добре ставлення. Ці люди вкладають в нас душу.
45	Відчуваю підтримку, завжди зустрічають з радістю, як рідного.
46	Вирішується кожна наша проблема: вдома, в школі, в подальшому навчанні, з житлом, з їжею, одягом.
47	В нас стосунки з батьками дуже хороші, ми розуміємо один одного.
48	Бо ці люди добрі, турботливі і всіх дітей нашої великої родини сприймають як рідних.
57	Між мною і мамою не було взаєморозуміння, вона вимагала щоб я весь час працював та працював.
56	Була довіра, взаєморозуміння, повага.
55	Я не відчувала поділу між прийомними дітьми та рідними.

Н3. Чи були випадки жорсткого ставлення до Вас з боку батьків/опікунів прийомної сім'ї / батьків-вихователів ДБСТ?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»	
	Н3.1. Розкажіть докладніше про такі випадки:	Н3.2. Чи відома Вам причина такого ставлення?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
57	За провинності могла відлупцювати, ми молоді – хочеться гуляти, а вона вимагала виконання своїх завдань.	

Н5. Чи були випадки, коли батьки/опікуни прийомної сім'ї/батьків-вихователів ДБСТ примушували Вас виконувати важку роботу?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК» Н5.1. Розкажіть докладніше про такі випадки. Що саме Вас примушували робити?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Коли робили ремонт в квартирі, то я працював як і всі дорослі.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
57	Вся робота по догляду за присадибними ділянками виконувалась нами.

БЛОК І. УСТАНОВКИ ТА ОРІЄНТАЦІЇ НА СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ РОДИНИ

І4. Чи плануєте Ви створити сім'ю у найближчі 2–3 роки?

№ анкети	І4.1 Чому, ні?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
6	Необхідно довчитися та знайти роботу, бути фінансово незалежним.
7	Ще досить маленька.
13	Є хлопець.
14	Зараз для мене головним є навчання.
19	Ми живемо в незареєстрованому шлюбі.
21	Ще зарано. На мою думку.
22	Тому що ще не час, як каже мама: ще мала.
51	На даний момент мені треба вивчитися, отримати роботу, самореалізуватися, зробити якісь кроки в кар'єрному зростанні, а родина потім.
1	1)Поки що в мене немає достатньо фінансів, щоб утримувати сім'ю. 2)Ще не зустрів підходящу дівчину.
3	Я студентка і мені потрібно закінчити освіту
53	Хочу закінчити навчання
54	Треба в житті становитися, закінчити навчання, знайти роботу.
59	Ще рано.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	

23	Як вийде. Найближчим часом не хочу створювати родину, бо це велика відповідальність.
46	Спочатку треба отримати освіту та роботу.
47	Треба закінчити навчання, мати роботу, тоді думати про родину.
32	Відмова
35	Буду навчатися
40	Я ще маленький

17. Вас влаштовує Ваше місце проживання?

№ анкети	17.1 Чому, ні?	17.2. Що Ви робили, щоб вирішити цю житлову проблему?
Колишні вихованці прийомної сім'ї		
2	Хочеться своє помешкання	Стояла в черзі але шансів отримати квартиру немає
19	Бо це зйомна квартира, яку винаймає брат.	Працюємо з дружиною, виконуємо будь-яку роботу.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)		
31	Не хочу жити зі свекрухою	Грошей накопичити не вдається
33	Це просто барак, в якому жити неможливо	Потрібно гроші на ремонт
38	Хочу мати свій дім	Це зараз важко купити, не можу, грошей немає, а власного не маю
39	Погані умови	Заробляють гроші на нове житло
40	Багато людей, тісно	
41	Квартира досить стара і потребує ремонту великого. Опалення взагалі нема і тому я часто хворію	Ходила в ЖЕК але нічого вони не допомагають
52	Дуже шумно, тісно, важко навчатись	В деканаті вирішити не можуть, звертались неодноразово
25	Маленькі розміри кімнати.	Будемо писати заяву на заводі щодо розширення житлової площі, як для родини.
46	Дім, де я жила до дитячого будинку, знаходиться в районі, який майже зруйнований, до речі, там живе моя мама.	Нічого.
49	Хотілося б власне житло.	
57	Я не хочу все життя жити в гуртожитку, хочу мати власне житло.	Поки що нічого не робив.

БЛОК К. ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА МОРАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ

К7. Які проблеми найбільше турбують Вас особисто в даний час? Розкажіть детальніше:

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
5	Необхідно влаштуватися на гідну роботу.
6	Навчання в технікумі. Переймаюся щодо того, яка буде група, які друзі?!
7	Навчання (поєднати навчання в училищі та у вечірній школі).
8	Як заробити достатньо грошей на власне помешкання та власну машину.
9	Немає проблем.
10	Немає грошей, немає житла, немає кохання.
12	Не хочу говорити.
13	Ніякі. Добре навчатися.
15	Знайти хорошу роботу, щоб прийомні батьки вже не витрачали так багато грошей на мене, бути хоч трошки незалежною.
16	Особливих проблем немає. Звичайні поточні проблеми, пов'язані з навчанням, гуртожитком.
18	Необхідно зробити вдома ремонт, купити меблі, щоб завести родину.
19	Житло, немає високооплачувана роботи. Потрібно вчитися в інституті.
20	Вийти заміж, створити міцну родину, турбує фінансовий стан. Хотілося б заробляти 5 тисяч гривень.
21	Робота, родина, щоб все було гаразд.
22	Була одна проблема через яку я переживала, це чи вступлю я до навчального закладу чи ні.
51	Мене на даний момент турбує навчання, навчальний процес. Проблема осмислення та пошук свого творчого-я.
1	Турбують фінансові проблеми. У мене немає родичів крім прийомної сім'ї. Хочу отримати вищу освіту, та поки грошей замало для навчання.
2	Відсутність свого житла та відсутність роботи
3	Я не знаю про долю біологічних батьків та брата

53	Хочу зробити в своїй квартирі ремонт
54	В мене скоро захист диплому, я переживаю, щоб все зробити добре.
58	Скоро пологи. Боюся народжувати, готую себе до цього.
59	Я розумію, що коли стану самостійною, то вже не зможу жити весь час з прийомними батьками, що мені потрібно самостійно влаштувати своє життя. Але мене звідси не гонять.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	На мене покладена відповідальність більше за всіх в родині. Мені не подобається, що я повинен більше за інших виконувати якісь доручення. Є інші вихованці, але більше всіх зобов'язують мене.
24	Квартирне питання. Я дуже хочу отримати власне житло і жити окремо від свекрові. Турбують фінансові проблеми. Чоловік небагато заробляє і мало мені дає грошей.
25	Фінансові, затримки у виплаті зарплатні.
26	Проблем немає.
42	Бабуся. Вона також любить випити зайвого. Їй 63 роки і вона хворіє.
43	Пошук роботи. Бажання мати власне житло.
44	Зараз мене нічого не турбує, але мені треба зробити ремонт в квартирі.
45	Власне житло.
46	Ніяких проблем.
47	Немає проблем.
49	Фінансовий стан, хотілося б своє житло.
50	Зарплатню більшу хочеться.
27	Нічого не хвилює
29	Як жити далі? Як здобувати гарну, забезпечену сім'ю?
31	Грошові
32	Немає проблем
33	Потрібно гроші на ремонт
35	Немає проблем
37	Маленька дитина
38	Житлова проблема
39	Відмові у відповіді
40	Ні
41	Ремонт квартири і оформлення її на себе (проблема №1). Догляд за хворою бабкою (потрібно оформити на неї опікунство)
52	Тільки розподіл по навчанню – розподіл турбує тому що не мають можливості розподілити як хочеться. Розподіл буде в інше місто, чи дадуть там житло?
57	Поки що ніщо сильно не хвилює.
56	Хочеться мати власне житло, а не орендувати квартиру.
55	Виносити здорову дитину

БЛОК L. ВІЛЬНИЙ ЧАС

L1. Скажіть, де і як в основному Ви проводите свій вільний час?

L1.1. Де?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	В гостях, у друзів, дома
2	З друзями, у церкві
3	Дома чи в церкві з молоддю
53	Гуляю по місту з друзями, подругами, однолітками
5	На вулиці, у кафе, на тренуваннях, вдома.
6	На вулиці, з друзями
7	Вдома за комп'ютером, з друзями
8	В спортивному залі, в кафе, на вулиці
9	На вулиці
10	На роботі або вдома, або гуляю.
11	Ходжу до хорового гуртка-люблю співати, до гуртка малювання.
12	В місті, на святах.
13	З друзями, в прийомній родині.
14	На вулиці (коли хороша погода), дома в друзів, або в себе вдома.
15	У друзів.
16	У друзів, вдома, на природі.
18	Влітку мало вільного часу. В основному робота, але коли виходить, то я гуляю з друзями, зустрічаюсь з дівчиною,

	ходжу на дискотеку, ввечері гуляю.
19	Вдома, з дитиною в парку гуляю.
20	Вдома, в родині.
21	Вдома.
22	Вдома, в колі родині.
51	В подорожах, чи то в гори, чи то на екскурсію.
54	З друзями
58	Дома з чоловіком. Або ходимо в гості до батьків.
59	Вдома, на природі, в гостях.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Парк, кінотеатр
28	На природі, у друзів, в університеті під час репетиції
29	В гуртожитку, в парку, а в вихідні з задоволенням їду ДБСТ
30	Вдома
31	Дома
32	В м.Саки в парку, інколи в селі Фрунзе
33	Дома за телевизором (в гуртожитку)
34	Вдома
35	На морі, подорожуємо на морі
36	Дома
37	На вулиці, у друзів
39	У друзів, батьків
40	вдома
41	Дома
52	В основному в гуртожитку
23	Люблю ходити на спортмайданчик, вдома щось робити, майструвати.
24	Вдома.
25	В місті, в парку.
26	Вдома. В парку, в кінотеатрі.
42	Вдома, на природі, будь-де.
43	В селі у бабусі.
44	Або в гуртожитку, або в друзів вдома.
45	На вихідні їду додому.
46	В своєму дитячому будинку.
47	На морі, ввечері біля комп'ютера, ходжу на дискотеки.
48	Допомагаю по господарству, ходжу інколи в кіно та на гуртки.
49	Гуртожиток.
57	Гуляю з друзями, дивлюся телевизор, слухаю музику, займаюся спортом.
56	З друзями, рідними.
55	Вдома

Л1.2. Як?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
5	Розважаюсь, отримую задоволення від життя, весело проводжу час.
6	Гуляємо, спілкуємося, ходимо на дискотеки.
7	Прогулянки з друзями, танці на дискотеці.
8	Займаюсь спортом, спілкуюсь з друзями.
9	З друзями.
10	Гуляємо в парку, дивимось телевизор, п'ємо пиво інколи.
12	Добре.
14	Весело.
15	Спілкуюся із друзями, слухаю музику, переглядаю фільми.
16	У друзів – спілкуємося, слухаємо музику, дома – дивлюсь телевизор, читаю книги, на природі – оздоровчі поїздки на озера, пікніки.
19	Проводжу час з родиною, у мене дуже хороша дружина.
20	Допомагаю батькам, відпочиваю з друзями, ходимо на річку.
21	Допомагаю родині, відпочиваю.
22	Допомагаю по господарству вдома, я вважаю, що це щастя допомагати мамі чи батькові по господарству.

51	Багато часу приділяю музиці, співаю багато, беру участь в регіональних та обласних фестивалях.
1	Ходжу в гості, зустрічаюсь з друзями в місті, ходимо гуляти, в кіно, в розважальні центри. Дома дивлюсь телевізор.
2	Проводимо молодіжні служіння
3	Проводили молодіжні церковні служби, ходили один до одного в гості
53	Ходимо в парки, кафе
54	Гуляємо, спілкуємось.
58	Розмовляємо, дивимось телевізор.
59	Читаю, в'яжу, дивлюсь кіно, спілкуюсь з друзями.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Люблю майструвати своїми руками.
24	Сиджу за комп'ютером, в Інтернеті.
25	Гуляю.
26	Гуляю.
42	Проводимо спільно з родиною час, гуляємо, дивимось телевізор.
43	Допомагаю їй, відпочиваю.
44	Спілкуємось, гуляємо, слухаємо музику, працюємо на огороді.
45	Ходжу на дискотеки, займаюсь охотою, рибалкою.
46	Дивимось телевізор, іноді гуляємо з подругами.
47	Ходимо на пляж, граємо в комп'ютерні ігри, ходжу в театр.
48	Люблю дуже співати і танцювати.
49	Читаю книжки.
50	Спортом займаюся, допомагаю батькам.
27	Атракціони
28	Спілкуюсь з друзями, подорожую, граю на гітарі
29	Спілкуюсь з новими та старими друзями
31	З чоловіком
32	Гуляємо з братами та сестрами. Катаюся на роликах
33	Дивлюсь телевізор, спілкуюсь з подружками
34	Відпочиваю
35	На машині катаємось по Криму
36	Дивлюсь телевізор
37	Прогулянки
38	Вдома
39	Спілкуємось
40	Інтернет, сиджу за комп'ютером
41	Гуляю із собакою, читаю, дивлюсь телепередачі
52	Навчаюсь, читаю
57	Іноді п'ю пиво з друзями, хочу записатися на секцію боксу для самозахисту.
56	Спілкуємось, йдемо кудись, дивимось фільми, робимо шашлики.
55	Іноді з друзями, іноді з чоловіком.

L2. Розкажіть про Ваші зустрічі з друзями? Як часто Ви з ними зустрічаєтесь?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Досить часто (2-3 рази на тиждень)
2	В основному зідзвонюємось, а зустрічаємось декілька разів у рік.
3	Кожен день зараз
53	Майже кожен день, у мене гарні друзі
5	Практично кожен день, ми гуляємо, п'ємо пиво.
6	Зустрічаємось 2-3 рази на тиждень, спілкуємось, гуляємо.
7	На канікулах кожен день зустрічаюся, а під час навчання – по вихідним.
8	Досить часто, я завжди можу на них розраховувати.
9	Кожен день.
10	Кожен день на роботі.
11	Є друзі, зустрічаюся часто.
12	Часто
13	Постійно.
14	Дуже часто зустрічаємось.
15	Два рази на тиждень зустрічаюся з друзями. Ми гуляємо, розказуємо про свої мрії чи якісь здобутки, що плануємо

	робити.
16	Кожний день зустрічаюсь. Вони мене морально підтримують, у нас з друзями взаєморозуміння.
18	Ввечері сидимо разом з друзями.
19	Буває, зустрінемося на роботі, поговоримо.
20	Разів 3-4 на тиждень, коли виходить.
21	Пару разів на тиждень.
22	З друзями зі школи я зустрічаюсь доволі рідко, більш зідзвонюємося і говоримо по телефону.
51	Мої друзі – творчі люди, тому ми зустрічаємося на різних концертах або просто зустрічаємося часто.
54	Під час навчання 1-2 рази на тиждень
58	Один раз в місяць. Розмовляємо, готуємо смачні страви.
59	По мірі можливості (2-3 рази в тиждень). Ходимо на прогулянки по місту, на природу, в кіно
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Кожен день
28	Це залежить від пори року. Влітку – частіше, взимку – не дуже часто.
29	Майже щодня бачусь зі своїми друзями
30	Кожну неділю по вихідним
31	Рідко, чоловік у мене гарний заміняє всіх подружок
32	Кожні вихідні
33	Кожен день, я з ними навчаюсь
34	Дуже часто, на свята, зідзвонюємося
35	Літом рідко, а зимою у школі кожен день
36	Раз в неділю, спілкуємось, гуляємо
37	Не часто, маленька дитина
38	Тільки з братами та сестрами ДБСТ часто, а з іншими на роботі
39	По мірі можливості
40	Дуже часто, кожен день
41	Дуже рідко, бо подруга працює
52	Дуже рідко, немає часу, весь час займає навчання, я дуже стараюсь навчатися
23	Зустрічаюсь майже щодня. Ми любимо змагатися у спортивній підготовці на спортмайданчику.
24	З друзями рідко бачусь. Після навчання їду додому до чоловіка.
25	Спілкуємось кожен день, обговорюємо новини.
26	Кожний день, відпочиваємо в парку. На пляжі.
42	Щонеділі або ми йдемо в гості, або до нас. Також зустрічаюся з друзями з дитячого будинку.
43	2-3 рази на тиждень. Ми зустрічаємося або в кафе, або у мене. Розмовляємо, спілкуємося.
44	Щодня.
45	Кожні вихідні.
46	Не часто, бо вони живуть в іншому місті.
47	Коли навчальний рік, то рідко, а на канікулах достатньо часто.
48	Мої друзі – це моя велика родина, а в коледжі друзі роз'їхалися.
49	По мірі можливостей.
50	Як тільки вихідні у спортзалі.
57	Раз на тиждень
56	Доволі часто, майже кожен день.
55	Часто, через день.

L3. Чи зустрічаєтесь Ви із прийомною родиною / батьками-вихователями ДБСТ?

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК» Колишні вихованці прийомної сім'ї
1	Зустрічаюсь один раз на місяць а може й рідше
2	В основному зідзвонюємось, а зустрічаємось декілька разів у рік
3	Я живу з ними до сих пір
53	Я з ними живу
5	Так, кожен день.
6	Так.
7	Я ще проживаю в прийомній родині.
8	Так, я з ними проживаю.
9	Дуже часто.
10	Я вже говорила, що дуже рідко.
11	Живу з прийомною родиною.

12	Так
13	Так
14	Так, з братом.
15	Я у них живу до сих пір.
16	Ні
18	Так, і вже про це розповідав.
19	Зустрічаємося на свята, бо я живу не один, а вони в районному центрі. Часто телефонуємо один одному.
20	Так, бо я з ними живу.
21	Проживаю в родині.
22	Так, кожного дня, адже я тут живу.
51	Я з ними живу (вихідні, канікули).
54	Зустрічаюсь
58	В гості ходимо кожні вихідні. Вони нам допомагають продуктами
59	Я ще живу з ними
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Так
28	Так, зустрічаюсь кожних вихідних та протягом канікул
29	Так зустрічаємось, але по вихідним, а так розмовляємо по телефону
30	Так
31	Раз в 3-4 місяці
32	Так
33	Так стараюся якомога частіше
34	Ні
35	так
36	Так, рідко, спілкуюсь по телефону
37	Так
38	Так, часто
39	Так
40	Так
41	Дуже рідко, по мірі необхідності
52	Та, на канікулах
23	Я живу в цій родині.
24	Зустрічаюсь по мірі можливостей.
25	Так
26	Раз на рік
42	З вихованцями частіше, бо зустрічаємося в місті. З батьками частіше зідзвонююся, та і зустрічаюся
43	Так. Вони питають чим можуть допомогти. Допомагають морально. Я відвідую їх раз в 3 місяці.
44	Досить часто зідзвонююся. Раз на місяць зустрічаємось, або частіше.
45	Кожні вихідні
46	Я ще живу з ними, поки що не поїхала.
47	Живу з ними
48	Кожного дня
49	Так, зустрічаюсь
50	З ними проживаю
57	Ні
56	Бачимось, коли є вільний час
55	1 раз на тиждень.

L4. Чи зустрічаєтесь Ви з кимось із вихованців Вашої прийомної сім'ї/батьками-вихователями ДБСТ?

№ анкети	L4.1. З ким саме?
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
3	Це Олена, вона живе в Маріуполі але інколи приїздить
5	З батьками.
8	З усіма.
9	З братами та з сестрою.
10	Я вже казала, що дуже рідко.
13	З усіма.
14	З братом.
18	З батьками і братами.

19	З прийомними братом та сестрою.
20	З усіма. Я там живу.
21	З усіма, бо я живу в родині.
22	З усіма, тому що я їх бачу кожного дня. Я проживаю в родині.
59	Я ще живу з ними.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
39	Міхайлюк О., Михайлик В., Железова О.
40	Сестра, брат
41	Христина, Аліна (ті, що вийшли з будинку)
52	З опікунами, з усіма дітьми цієї сім'ї (ДБСТ)
23	Я живу з ними.
24	Коли бачусь з вихователями, тоді і з іншими вихованцями.
25	Настя, Максим, Олексій (вихованці).
26	Максим, Толик (вихованці тієї ж школи).
42	З вихованцями, що ще там живуть, а також з тими, хто вже вийшов з дитячого будинку.
43	І з дівчатами і хлопцями, яких там виховують.
44	Так, із тими, що вийшли з дитячого будинку. Зараз 2 з них вступили до того ж університету де і я навчаюсь. Буду давати їм мої конспекти.
45	З сестрою та братом.
47	Зі старшим братом та сестрою.
48	Я з ними живу.
49	З вихованцями.
57	З випускниками ДБСТ
56	Всі для мене браття та сестри, вони приїждять в гості, я приїжджаю до них.
55	З всіма однаково.

L5. Розкажіть, де і як Ви проводите канікули/відпустку?

L5.1. Де?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	На морі
2	В основному дома з чоловіком
3	В основному дома з батьками, з братами та сестрою
53	Намагаюсь кудись від'їхати, наприклад – на море
5	На природі, біля річки, на море.
6	Вдома з прийомними батьками.
7	Частину часу проводжу вдома, частину – у бабусі, відпочинок на морі, в оздоровчому таборі.
8	Вдома, на роботі, на морі.
9	Вдома.
10	Немає відпустки
11	На канікулах була в санаторії.
12	По різному, на морі.
13	Вдома.
14	Вдома, на природі.
15	Вдома.
16	Вдома.
18	Відпустки не було. Поки літо, треба заробляти гроші.
19	Відпустки немає, потрібно постійно працювати.
20	Вдома.
21	Вдома.
22	Канікули я провела вдома, але не всі ми їздили на море в Скадовск.
51	На морі, в горах, на фестивалях, залежить від настрою, змоги.
54	На морі
58	На дачі.
59	В таборі відпочинку для молоді (на морі – в Євпаторії).
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	На морі
28	В різних містах або вдома (вдома з прийомною родиною)
29	Ці канікули ми провели разом з сім'єю ДБСТ. Ми ходили на річку, озера та один раз ходили в похід

31	Цім літом з'їздили в Одесу
32	В селі на морі
33	У батьків
34	Вдома
35	Вдома, в лагері, подорожуємо по Криму
37	На морі, в ДДСТ
38	На річці, на природі
39	Дома
40	На морі, вдома
41	В походах, на природу
52	Їду додому (в дитячий будинок сімейного типу)
23	В таборі
24	У першої прийомної мами (в Донецькій області). У своєї бабусі.
25	В селі у дружини.
26	Вдома.
42	У мене немає відпустки. На канікулах я з чоловіком і сином не їздила нікуди, бо сину 11 місяців, тому і вдома.
43	В Херсонській області в дитячому оздоровчому таборі.
44	У друзів вдома (в селі).
45	На море їздив, додому.
46	Відпочивали в таборі в Рибаківці, їздили в Карпати.
47	Вдома, ходимо на море, в луна-парк, в зоопарк.
48	Ще коли в дитячому будинку ходила до школи, то раз була в санаторії.
49	В дитячому будинку сімейного типу.
50	Відпустки не було.
57	Їздив до лагерь в Придніпровськ
56	Іноді на природу виїжджаємо.
55	На Азовському морі, на турбазі.

L5.2. Як?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	На пляжі
2	Ходимо в церкву, до родичів чоловіка
3	Просто відпочиваєм, або буває їздимо разом на природу
53	Пасивно відпочиваю – плаваю, загораю
5	Відпочиваємо.
6	Відпочиваю, працюю на дачі, на городі.
7	Відпочиваю, купаюся, допомагаю родині.
8	Встигаю і попрацювати і знаходжу час для відпочинку.
9	Немає грошей їздити кудись.
10	Немає відпустки.
12	Весело.
13	Весело.
14	Добре.
15	Працювала по господарству, на городі, готувала сіно.
16	У колі друзів. Часто їздимо на природу, на озера, в інші області.
20	Допомагаю батькам, відпочиваю.
21	Відпочиваю та допомагаю по господарству.
22	Відпочивали частину на морі, а частину канікул вдома.
51	Дуже активно. Мене все цікавить.
54	Купався, засмагав, відвідував екскурсії.
58	Прополую грядки, збираю овочі і фрукти.
59	Нам там було добре: купалися, загаряли, їздили на екскурсії, влаштовували свята.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
23	Це будівельний табір. Будує в таборі всі необхідні об'єкти для табору (столові, технічні будівлі, душові і таке інше).
24	Їздили на курорт в Трускавець. Зустрічалась з друзями, які там залишилися.
25	Працюємо на огороді.
26	Ремонт.
43	Працювала вожатою.

44	Живемо разом. Щось робимо на городі. По-різному.
45	Спілкувався, допомагав по господарству батькам, відпочивав на морі.
46	Відпочивали в таборі, а там все за розкладом.
48	Літом на річці, на лузі.
49	Допомагаю або відпочиваємо разом.
57	Відпочивав, купався в басейні.
56	Робимо шашлики, гуляємо.
55	Відпочиваємо, купаємось в морі, проводимо конкурси, веселимось.

БЛОК N. ЖИТТЄВІ ПЛАНИ ТА РЕАЛІЇ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

N1. Могли б Ви згадати найкращу подію, яка у Вас сталася в перший час, після виходу/випуску із прийомної сім'ї/ДБСТ?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Поїздка з друзями в Карпати
2	Вийшла заміж за гарну людину
3	Подарунок на день народження від прийомних батьків - відеокамера
53	Я вперше з'їздила на Чорне море в м.Керч, гарно відпочила
5	Я все ще живу з батьками.
6	Вступ до навчального закладу, нові друзі та нові відносини.
8	Я досі проживаю в прийомній родині.
9	Ні.
10	Вступила і тоді раділа, але чому покинула навчання до сих пір не розумію.
11	Вступ до професійного технічного училища.
12	Кохання.
13	Вступила на навчання.
14	Пройшло достатньо мало часу.
15	Конкурс на кращу пісню (тоді зайняла призове місце, мені вручили грамоту).
16	Створення родини (те, що я переїхала до свого коханого хлопця).
18	В мене є сестра, рідна донька моїх прийомних батьків, вона вийшла заміж і народила дитину. Ми з нею в дуже добрих відносинах.
19	Маю родину, народилась дитина.
20	Перша зарплатня.
21	Навчання – це була найкраща подія.
22	Те що мене залишили жити в родині, дали змогу вступити в навчальний заклад.
51	Я вважаю, що найкраща подія те, що я член родини, для мене це головне, коли тебе люблять і підтримують. Коли я стала студенткою.
54	Поїздка до моря
58	Моє весілля. Я вийшла заміж. Біле плаття, гості, квіти.
59	Коли мені виповнилося вісімнадцять років, мені влаштували справжнє свято. Було багато гостей, багато радості, сміху, сюрпризів. Але я ще живу в прийомній сім'ї.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Купив машину
28	Знайомство з університетом, враження від нового міста, нові друзі
29	1-го вересня я мала свято з приводу посвяти в студенти
31	Вступ до технікуму
32	Важко відповісти
33	Знайшла подружок
34	Не було
35	Важко відповісти
37	Весілля та народження дитини
38	Важко відповісти
39	Отримання диплому
40	Їздили на море всією сім'єю
41	Відчула самостійність, коли після 18 років пішла з ДБСТ. Я дуже хотіла бути самостійною, це у мене в характері
52	Вступ до університету
23	День народження на 18 років.
24	Коли я прийшла в родину, вийшла заміж (весілля), мене добре зустріли, гарно справили мій День народження. Я стала самостійною.

25	Закінчення інституту.
26	Одружився.
42	Одруження, придбання квартири, народження дитини.
43	Чогось суттєвого не було. Через якийсь час я вступила до університету без будь-яких пілг і на державне замовлення.
44	Придбання мобільного телефону, що мені подобався.
45	Вступ до університету.
46	Вступ до технікуму.
47	Вступив в училище. Зустріч із старшим братом Ванею.
48	Я ще досі проживаю в дитячому будинку. Вступ до коледжу.
49	Перша зарплата.
50	Випускний у школі.
57	Не знаю
56	Я зустріла свого нареченого.
55	Моє весілля

№2. А чи була якась прикра, сумна подія? Яка?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Ситуація через яку мене мало не вигнали з роботи через мою вину
2	Смерть дідуся
3	Померла бабуся
53	Нічого такого не було
6	Ні
9	Ні
10	Захворіла на венеричне захворювання і лікування коштувало дорого.
11	Ні
12	Не хочу про це говорити.
13	Ні.
15	Не було.
16	Не було.
18	На роботі в полі мене вкусив ядовитий павук, і пролежав у лікарні.
19	Сестра захворіла, лежала в реанімації. Але зараз одужала.
20	Якщо хтось хворіє з родини.
21	Ні, я не пам'ятаю.
22	З того моменту як мене взяли на виховання батьки, нічого страшного і сумного в мене не було.
51	Ні.
54	Вкрали мобільний телефон
58	Ні.
59	Не було.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Поганих подій не було
29	Ні
31	Ні
32	Ні
33	Сумних не було
34	Не хочу розповідати
35	Ні
37	Ні
38	Я не можу знайти своїх рідних брата та сестру
39	Ні
40	Ні
41	Те, що хворіла, більше прикрих випадків я не пам'ятаю
52	Нічого поганого не відбулося
23	Відмовився відповідати.
24	Сварки з чоловіком. Вони трапляються щотижня. Це мене дуже гнітить. Іноді можу сказати чоловіку, що йду від нього (це траплялося кілька разів).
25	Ні.
26	Ні.

42	Ні.
44	Ні.
45	Ні.
46	Не було.
47	Я не міг скласти іспит з танців.
48	Сумна подія, це коли хтось з дитячого будинку хворіє.
50	Ні.
57	Не знаю
56	Не було
55	Не було

№3. Які Ваші плани на найближчі 2–3 роки?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Стати фінансово незалежною людиною. Отримати вищу освіту, купити машину
2	Найти роботу, само реалізувати і в майбутньому стати мамою
3	Навчання в Луганському художньому коледжі
53	Закінчити ВНЗ, знайти роботу
5	Знайти роботу, житло, створити родину, виховувати дитину.
6	Закінчити навчання в технікумі, отримати роботу на Північному Гірсько-збагачувальному комбінаті. Отримувати гідну заробітну плату, а потім можна і одружитися
7	Успішно закінчити навчання в училищі і вступити до вищого навчального закладу
8	Закінчити навчання, знайти гідну та постійну роботу
9	Працювати
10	Немає планів
11	Вчитися та здобути професію
12	Не знаю
13	Закінчити професійне технічне училище та вступити до вищого навчального закладу.
14	Позитивні.
15	Знайти хорошу роботу та успішно вийти заміж.
16	Вступити на магістратуру, народити дитину та створити міцну родину.
18	Заробити на облаштування будинку, зробити там ремонт.
19	Навчатися в Холодильній академії та заробляти багато грошей на квартиру.
20	Вийти заміж успішно, народити дитину, жити у власному будинку. Якщо вистачить грошей.
21	Працювати.
22	Вчитися і здобути спеціальність, влаштуватися на хорошу роботу.
51	Вчитися.
54	Закінчити технікум та вступити до ДХТІ
58	Виховання дитини. Сім'я.
59	Закінчити навчання, влаштуватися на хорошу роботу, згодом піти вчитися до ВУЗу. Вирішити питання зі своїм житлом.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	женитись
28	Закінчити навчання в університеті та спробувати здобути ще одну спеціальність або ж переїхати до Києва і працевлаштуватись
29	Хотілося б знайти якийсь підрібок для студентки, та гарно вчитися
31	Хочу дитину
32	Знайти роботу за спеціальністю
33	Хочу вивчитись на водія, закінчити навчання
34	Ні
35	Навчатися в університеті "Кримський гуманітарний університет", м.Ялта (дизайнер)
36	Влаштувати дитину в дитячий садок і самій влаштуватися на роботу
37	Виховувати дитину, продовжувати навчання
38	Працювати, одружитися
39	Купити житло, вийти заміж, кар'єра
40	Навчатися
41	Закінчити навчання і знайти хорошу роботу
52	Пройти інтернатуру, щоб потім влаштуватись на гарну роботу
23	Закінчити навчання, під час навчання почати працювати, добудувати будинок, зняти житло, щоб жити самостійно.
24	Що буде, те й буде. Боюся планувати, тому що не хочу відчувати біль від нереалізованих планів і сподівань.

25	Народження дитини.
26	Працювати, заробляти гроші.
42	Закінчити навчання. Продати цю квартиру і придбати будинок. Народити дитину.
43	Закінчити навчання. Знайти роботу. По можливості знайти житло.
44	Ні.
46	Навчатися в технікумі.
47	Закінчити навчання, вступити до університету культури, вивчити англійську мову.
48	Закінчити навчання та вступити до вищого навчального закладу тільки заочно.
49	Народити дітей і вийти заміж.
50	Машину придбати, одружитися, народити дітей.
57	Закінчити ПТНЗ №6, піти до армії.
56	Весілля наступного року.
55	Народити і виростити дитину.

№4. Чи маєте Ви мрію?

№ анкети	№4.1. Розкажіть, про що Ви мрієте
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
1	Хочу жити за кордоном (в Німеччині), бо там у мене є друзі.
2	Багато про що, хочу щоб було своє житло, відкрити свою справу і хочу крім своїх дітей взяти дітей з приюту
3	Створити свою сім'ю, всиновити багато-багато дітей, щоб закрились інтернати
53	Я мрію стати модельєром-дизайнером одягу
5	Мати власний будинок та машину.
7	Мати власну квартиру, машину, гарну роботу, хорошу сім'ю (успішно вийти заміж).
8	Мрію про власне авто.
10	Мати власний будинок із садом та городом і мерседес.
12	Про багате та щасливе життя.
13	Про щасливу родину.
14	На те вона і мрія.
15	Хочеться в майбутньому здобути професію масажиста, про яку я мрію.
16	Стати хорошою людиною, хорошою мамою та хорошим спеціалістом.
18	В нас з братом мрія купити трактор. Ми ніяк не можемо зібрати гроші. І ще, щоб в мене була нормальна дружина, діти, хороша родина.
19	Щоб у всіх людей все було чудово, і тоді не треба буде мріяти.
20	Про великий будинок та щасливу міцну родину.
22	Жити зі своєю родиною. Щоб мене любили батьки і ніколи від мене не відмовились.
51	Мрію, що стану видатним істориком, прекрасно співачкою і гарною мамою, такою як була моя рідна мама і моя прийомна.
54	Вступити та закінчити ДХТІ
58	Хочу хороші меблі і машину.
59	Хочу мати свою квартиру, мати вищу освіту. Хочу стати незалежною, освіченою, багатою і щасливою людиною. Хочу щоб у мене була хороша сім'я.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
27	Мати гарний дім і автомобіль
28	Моя мрія – це майбутня повноцінна родина. Ще я мрію віднайти своє місце в цьому світі, мати цікаву та високооплачувану роботу.
29	Як кожна жінка я мрію збудувати гарну родину. Але ще б я дуже хотіла б відвідати Париж
30	Побудувати дім, купити машину і створити собі сім'ю
31	Діти, чоловік, дім, сім'я
32	Купити мотоцикл, об'їхати весь Крим
33	Хочу свій дім та сім'ю
34	Ні
35	Хочу влаштуватись на пристойну роботу купити машину, вивчитись на водія, мати свій дім
36	Вийти заміж і жити щасливо
37	Підвищити матеріальне становище, налагодити побут
38	Знайти рідних
39	Відмова у відповіді
40	Поїхати звідси
41	Я мрію в майбутньому відкрити своє ательє по пошиттю одягу та дизайну
52	Вступити в аспірантуру
23	Мрію мати 3-кімнатну квартиру і мотоцикл. Хочу придбати комп'ютер.

24	Я хочу, щоб у мене була мама, до якої я могла б прийти як до подруги і все розказати та поділитися своїми проблемами, тривогами. Хочу мати власну квартиру.
25	Придбати квартиру, покращити житлові умови.
26	Нормально жити, вийти в люди, мати хороший та стабільний прибуток, щоб не я на когось працював, а на мене працювали інші люди.
42	Мрію бути щасливою у родині (щоб всі мої плани здійснилися).
43	Мати власну квартиру.
44	Здобути освіту, знайти роботу, вийти заміж.
45	Досягти кар'єрного зросту.
46	Мрію добре закінчити технікум і працювати по спеціальності. Створити родину та жити зі статком.
47	Стати видатним танцюристом.
48	Моя мрія така ж як і у всіх дітей і не тільки тих, в кого немає кровної родини: мати свою власну родину, чоловіка, дітей, будинок, може якийсь свій бізнес.
49	Щоб все було добре в сімейному і в фінансовому плані.
50	Міцна родина.
57	Хочу мати своє власне житло (квартиру).
56	Хочу відкрити власну перукарню.
55	Не буду називати.

N5. Ви хотіли б ще щось додати до нашої розмови?

№ анкети	КОМЕНТАР
Колишні вихованці прийомної сім'ї	
2	Я хочу, щоб всі знали – дітям в інтернатах дуже погано. Діти від байдикування та відчуття нікому непотрібності нікому гвалтують і вбивають один одного. Бійки між вихованцями – звичайне діло в інтернаті і побороти це можливо, тільки якщо діти будуть жити в прийомних сім'ях та дитячих домах сімейного типу. Врятуйте наших дітей!!!
3	Хочу висловити свої побажання та враження нашому Президенту Віктору Федоровичу Януковичу!
53	Ніякий, навіть самий гарний університет не замінить сім'ї
5	Ні
6	Ні
8	Ні
9	Ні
10	Здивована як ви мене знайшли.
12	Хочу побажати всім щастя.
13	Ні
14	Дякую за запитання.
15	Нічого.
16	Ні
20	Ні
21	Ні
22	Ні.
51	Ні.
58	Ні.
59	Діти, які по якимсь причинам втрачають родину, повинні органами опіки влаштовуватись в сім'ї, а не в інтернати. В інтернатах готують деградованих, обмежених, озлоблених кандидатів на нещасне життя.
Колишні вихованці Дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ)	
24	Я хотіла б більше розповісти про своє життя, я вважала, що я сама нещаслива в світі, але побачила ще більш нещасливіші за мене, а то і більше
25	Якби я потрапив не в дитячий будинок сімейного типу, то мабуть вже був у в'язниці. Я дякую долі, що потрапив в дитячий будинок сімейного типу
26	Щоб менше було сиріт, дім сімейного типу – це добре, але краще, щоб були рідні батьки
42	Система дитячих будинків сімейного типу дуже добра. Ми жили в родині, отримали навички самостійного життя. Я маю мету в житті і мрії. Я вдячна цим батькам. Я думаю, що мені пощастило, що мене виховували в дитячому будинку. Я задоволена як склалося моє життя
43	Мені сподобалося, що відбулося у мене в житті після виходу з дитячого будинку сімейного типу. Перебування там відіграло значну позитивну роль в моєму житті. Я вдячна!
44	Хочу щоб інтернати закрили, а більше створили дитячих будинків сімейного типу, бо це краще. Тут краще пристосовуєшся до життя. Треба жити самостійно, тоді ти усвідомлюєш, що через дитячі будинки ти краще пристосований. Треба пропагувати такі будинки. З великою повагою відноситися до таких батьків. Може і збільшити їм зарплатню.

45	Не усі приписи законів виконуються соціальними службами стосовно дітей сиріт
46	Ні
47	Ні, я наче все сказав
48	Я вдячна, що мала розмову з вашим працівником, але не дуже подобається говорити на гостру для мене тему, адже я дуже сумую за рідною мамою, хоча в нашому дитячому будинку дуже добре і ти неначе в люблячій родині
49	Ні

Додаток 3

Лінійний розподіл та аналіз відповідей на відкриті запитання учнів останнього 2010/2011 року навчання

Проект «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей»

Опитування проводилося з 3 по 17 вересня 2010 року

Всього опитано 438 респондентів.

Kuiv-2010

Лінійний розподіл відповідей (у відсотках)

БЛОК А. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

А1. Твоя стать:

Чоловіча	61
Жіноча	39

А2. Скільки тобі повних років?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
13–14 років	21	19	20
15 років	36	36	36
16 років	31	24	28
17 років	9	16	12
18–19 років	3	5	4

А3. В якому класі ти навчаєшся зараз?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
В 9-му класі	75	71	73
В 11-му класі	25	29	27

А4. Ти навчаєшся в школі-інтернаті або в загальноосвітній школі неподалік інтернату?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
В школі-інтернаті	95,5	94	95
В загальноосвітній школі неподалік інтернату	4,5	6	5

А7. Скільки часу ти живеш в цьому інтернаті?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
1 рік	5	9	7
2 роки	10	6	8
3 роки	9	11	9
4 роки	11	5	9
5 років	9	5	8
6 років	9	5	7
7 років	4	7	5
8 років	12	10	11
9 років	20	21	21
10 років	7	12	9
Більше 11 років	4	9	6

A8. Чи живі твої батьки?

	З мамою			З батьком			Маю або мати, або батька		
	Хлопці	Дівчата	Серед усіх	Хлопці	Дівчата	Серед усіх	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Так	61	64	62	47	43	45	72	71	72
Ні	33	29	31	37	43	40	21	20	20
Не знаю/важко відповісти	6	7	6	16	14	15	7	9	8

A9. Чи підтримуєш ти зв'язок або з мамою, або з батьком?

	З мамою			З батьком		
	Хлопці	Дівчата	Серед усіх	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Так	44	45	44	31	29	30
Ні	17	18	18	13	10	12
Немає одного з батьків	39	37	38	56	61	58

	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Так	51	54	52
Ні	25	23	24
Немає ані батька, ані мам	28	29	28

A10. Чи маєш ти рідних братів або сестер?

	Брат/братів			Сестру/сестер		
	Хлопці	Дівчата	Серед усіх	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Так	63	60	62	55	53	54
Ні	34	37	35	41	43	42
Не знаю/важко відповісти	3	3	3	4	4	4

	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Так, маю брата або сестру	76	74	75
Ні, не маю ні брата/братів, ні сестру/сестер	23	23	23
Не знаю/важко відповісти	1	3	2

A11. Чи підтримуєш ти зв'язок зі своїми братами або сестрами?

	З сестрою/сестрами			З братом/братами		
	Хлопці	Дівчата	Серед усіх	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Так, проживають в школі-інтернаті разом зі мною	16	17,5	17	20	18	19
Так, але вони проживають окремо від мене	31,5	29	31	31	32	31
Ні	4,5	3,5	4	7	6	7
В мене немає таких родичів	48	50	48	42	44	43

	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Так, проживають в школі-інтернаті разом зі мною	28	28	28
Так, але вони проживають окремо від мене	44	42	43
Ні	9	9	9
<i>В мене немає ані брата, ані сестри</i>	24	26	25

A12. Чи маєш ти інших родичів?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	65	66	65,5
Ні	27	20	24
<i>Не знаю/важко відповісти</i>	8	14	10,5

A12.1. Кого саме?

Сума відповідей не дорівнює 100% тому, що респондент міг вказати декілька варіантів відповідей

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Тітку, дядька	33	41,5	36
Бабусю, дідуся	27	36	31
<i>Двоюродні сестра, брат</i>	5	7	6
<i>Хрещені батьки</i>	4	3	3
<i>Мачуха</i>	0	0,6	0,2
<i>% тих, у кого немає інших родичів або не знають про їх існування</i>	35	34	35

A13. Чи підтримуєш ти зв'язок зі своїми родичами?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	85	90	87
Ні	15	10	13

БЛОК В. ЖИТТЄВІ ПЛАНИ ТА РЕАЛІЇ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

В1. Які в тебе плани на найближче майбутнє (найближчі 2–3 роки)?

<i>Сума відповідей не дорівнює 100% тому, що респондент міг вказати декілька варіантів відповідей</i>	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Отримати, продовжити, закінчити освіту	82	88	84,5
Знайти роботу	10	9	10
Вийти заміж/одружитися (створити сім'ю)	2	4	3
Забезпечення житлом	1,5	2	2
Стати футболістом, співаком і т.д.	3	0	2
Стати людиною	0,4	2	1
Знайти хорошу родину (жити в хорошій родині)	0	2	1
Купити автомобіль	1	0	0,7
Стати бізнесменом	1	0	0,7
Піти до армії	0,7	0	0,5
Переїхати жити в іншу країну	0	1	0,5
<i>Важко відповісти</i>	5	2	4

В2. Як ти думаєш, ким ти станеш у віці 30 років?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Буду мамою, батьком	14	17	15
Модель, співачкою, видатною спортсменкою	2	1	2
Хорошою людиною, досвідченою	5	9	6
Бізнесмен, хазяїн фірми/ресторану	4	2	3
Людиною яка має роботу, місце проживання	4	1	3
Буду працювати за спеціальністю	45	44	45
Матиму свій дім	0,4	0	0,2
<i>Важко відповісти, не знаю</i>	25	27	26

В3. Розташуй перелічені нижче цілі в тому порядку, в якому ти хотів(ла) б досягти в своєму житті.

Будь-ласка, постав напроти цілі якою би хотів(ла) досягти першою, «1», напроти другої – «2», і т.д.

<i>Середнє значення за 7-ми бальною шкалою</i>	Стать респондента		Серед усіх	Ранг важливості
	Хлопці	Дівчата		
Навчання, здобуття освіти	1,79	1,48	1,67	1
Досягнення професійної кар'єри	2,83	2,49	2,69	2
Мати власну квартиру (будинок)	3,53	3,90	3,68	3
Стати матеріально незалежним(ною)	3,88	3,58	3,75	4
Створення власної родини	4,15	4,49	4,29	5
Народження дитини	5,34	5,68	5,48	6
Мати автомобіль	5,19	5,91	5,48	7

В4. Чи плануєш ти в майбутньому мати дітей?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	91	89	90
Ні	4	6	5
Не знаю/важко відповісти	5	5	5

1.1. Скільки дітей ти хотів(ла) б мати?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Одну дитину	27	27	27
Дві дитини	48	49	48
Три дитини	8	9	9
Чотири дитини та більше	2	1	1
Важко відповісти	6	3	5
% тих, хто не планує мати дітей	9	11	10

Відсоток тих, хто планує в майбутньому мати дітей, N=395

	Стать респондента		Серед усіх
	Чоловік	Жінка	
Одну дитину	30	30	30
Дві дитини	52	54	53
Три дитини	9	11	10
Чотири дитини та більше	2	2	2
Важко відповісти	7	3	5

В5. В якому віці ти почав(ла) замислюватись над тим, що потрібно буде влаштовувати своє життя після закінчення школи-інтернату?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Менше 11 років	8	14	11
12 років	7	12	9
13 років	16	16	16
14 років	29	21	26
15 років	15	17	15,5
16 років	9	9	9
17 років	1	1	1
18 років	2	1	2
Не замислювався про своє майбутнє	5	2	3,5
Важко відповісти	8	7	7

В6. Що на твою думку, із перерахованого в таблиці, здається для тебе найлегшим, а що найскладнішим після випуску із школи-інтернату?

<i>Серед усіх</i>	Продовжити навчання		Влаштуватися на роботу		Отримати житло	
Дуже легко	17,5	36	4	12	11	20
Скоріше, легко	18,5		8		9	
І не легко, але і не складно	44		41		19	
Скоріше, складно	14	20	30	47	23	61
Дуже складно	6		17		38	

<i>Серед хлопців</i>	Продовжити навчання		Влаштуватися на роботу		Отримати житло	
Дуже легко	19	38	6	16	14	25
Скоріше, легко	19		10		11	
І не легко, але і не складно	41		44		19	
Скоріше, складно	15	21	23	40	23	56
Дуже складно	6		17		33	

<i>Серед дівчат</i>	Продовжити навчання		Влаштуватися на роботу		Отримати житло	
Дуже легко	15	32	1	6	6	13
Скоріше, легко	17		5		7	
І не легко, але і не складно	48		37		18	
Скоріше, складно	14	20	41	57	24	69
Дуже складно	6		16		45	

В7. Чи є у тебе почуття неспокою, страху перед закінченням школи-інтернату та переходом до самостійного життя?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	53	68	59
Ні	35	21	30
Не знаю/важко відповісти	12	11	11

В8. Як ти вважаєш, з якими труднощами ти можеш зіткнутися в першу чергу після випуску із школи-інтернату?

Сума відповідей не дорівнює 100% тому, що респондент міг вказати декілька варіантів відповідей

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Вступ до навчального закладу (скласти іспити)	34	36	35
Знайти роботу, гроші	16	19	17
Житло	13,5	19	16
Жити самостійно	7	12	9
Незнайомі учні та вчителі	5	10,5	7
Боюсь, що буду пити, потраплю в погану компанію	1	1	1
Труднощі з підтримкою старих відносин	2	0	1
Не візьмуть до армії	1	0	0,7
Не знайду жінку, чоловіка	0,7	0,6	0,7
Звикати до нового розкладу дня	0,4	0,6	0,5
Не достатньо знань	0,4	0,6	0,5
Можуть бути проблеми у новій сім'ї	0	0,6	0,2
Не буде труднощів	6	3,5	5
Важко відповісти, не знаю	15	16	15

БЛОК С. ПРОДОВЖЕННЯ НАВЧАННЯ

С1. Чи плануєш ти продовжити навчання після закінчення школи-інтернату?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	95,5	98	96,5
Ні	4,5	2	3,5

С2. Чому ти прийняв рішення не продовжувати навчання?

Відсоток тих, хто не планує продовжити навчання, N=15

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Буду працювати	17	67	27
Не можу, але хочу	17	0	13
Не знаю ким бути	8	25	12,5
Хочу самостійно жити	8	25	12,5
Навіщо вчитись	15	0	12,5
Важко відповісти	8	0	7

Запитання С3-С5 для тих, хто планує навчатися, N=419

С3. До якого саме навчального закладу ти плануєш вступити?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Навчальний заклад I-II рівнів акредитації (училище, технікум)	57	40	51
Навчальний заклад III-IV рівнів акредитації (інститут, університет, академія)	28	46	35
<i>Ще не визначився/Важко відповісти</i>	15	14	14

С4. За якою спеціальністю ти плануєш навчатися далі?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Механік, електрозварювальник, автослюсар	19	0,6	11,5
Кухар, кондитер	7	9	8
Столяр, будівельник, маляр	13	1	8
Водій, тракторист	9	0	6
Вчитель	4	6	5
Медицина, фармацевтика	0,4	8	4
Комп'ютерні технології	6	0,6	4
Юрист	4	4	4
Військовим, міліціонером, слідчим	2	5	3
Косметолог, перукар, візажист	0,4	7	3
Актор, актриса, хореограф, режисер	1	4	2
Бухгалтер, економіст	2	4	2
Спортсмен, тренер, арбітр	2	2	2
Архітектор, дизайн, художник	2	3	2
Швея	0	4	2
Моряк	3	0	2
Менеджер	1	2	1
Психолог, соціолог	0	4	1
Філолог, перекладач	0	2	0,7
Музикант, Ді-джей	1	0	0,7
Журналістика	0,4	1	0,7
Флорист	0	1	0,5
Продавець	0,4	0,6	0,5
Духовна семінарія	0,4	0	0,2
Оператор комп'ютерного набору	0,4	0	0,2
Сомельє, дегустатор	0	0,6	0,2
Ветеринар	0,4	0	0,2
Спеціаліст у сфері харчування (технолог)	0,4	0	0,2
Пожежник	0,4	0	0,2
Агроном	0,4	0	0,2
<i>Ще не визначився/Важко відповісти</i>	20	31	24

С5. Познач, будь-ласка, які із наведених в таблиці мотивів є для тебе виправданими при виборі навчального закладу та спеціальності навчання

Відсоток ствердних відповідей	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Цей навчальний заклад та обрана спеціальність найбільше відповідають моїм здібностям	80,5	78	80
Поступивши саме в цей навчальний заклад, я буду забезпечений житлом (проживати у гуртожитку тощо)	71	67	70
Цей навчальний заклад, в якому я мріяв навчатися	64	77	69
Після завершення цього навчального закладу я зможу легко знайти роботу	71	65	69
В цьому навчальному закладі навчання є безкоштовним для мене	68	61,5	65
Мій вчитель/вихователь радить поступати саме в цей навчальний заклад	47	43,5	46
Я не зможу поступити ні до якого іншого навчального закладу	24,5	16	21
До цього навчального закладу вступають всі випускники моєї школи-інтернату	20	14	18
Інше	10	7,5	9

УВАГА! НАСТУПНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ВСІХ РЕСПОНДЕНТІВ

С6. Чи рекомендував тобі хтось із педагогів/вчителів школи-інтернату, в який навчальний заклад поступити?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	55	66	59
Ні	45	34	41

С7. Чи вплинули рекомендації педагогів/вчителів школи-інтернату на твої плани щодо подальшого навчання?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	50	40	46
Ні	36	44	39
Не знаю/важко відповісти	14	16	15

С8. Чи проходив(ла) ти тестування щодо профорієнтації, тобто яка спеціальність найбільше тобі підходить?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	45	45	45
Ні	47	50	48
Не знаю/важко відповісти	8	5	7

С9. Чи отримав(ла) ти спеціальність під час навчання в школі-інтернаті?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	26	21,5	24
Ні	74	78,5	76

С9.1. Яку саме?

% тих, хто отримав спеціальності під час навчання в школі-інтернат, N=102

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Слюсар, механік, токар, сантехнік	22	14	19
Столяр, будівельник	22	0	15
Швачка-мотористка	3	34	14
Вчитель, перекладач, психолог	4,5	6	5
Різні	4,5	9	6
Кухар	3	9	5
Водій	4,5	0	3
Музиці (гра на бандурі)	0	8	3
Програміст	1,5	3	2
Актор, співак	1,5	3	2
Газозварювальник, зварювальник	3	0	2
Перукар	0	6	2
Дизайнер	3	0	2
Оператор комп'ютерного набору	2	0	1
Художник	1,5	0	1
Робітник сільськогосподарське хазяйство	1,5	0	1
Юрист	1,5	0	1
Важко відповісти	21	8	16

С9.2. Чи плануєш працювати за цією спеціальністю?

% тих, хто отримав спеціальності під час навчання в школі-інтернат, N=102

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	36	34	35
Ні	16	20	18
Не знаю/важко відповісти	48	46	47

БЛОК D. МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

D1. Чи є у тебе якесь житло (своя квартира, свій будинок, разом з родичами, з батьками), куди ти можеш повернутися після випуску із інтернату?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	67	57	63
Ні	33	43	37

D2. Чи плануєш ти повернутися в це житло (свою квартиру, свій будинок, разом з родичами, з батьками) після випуску із школи-інтернату?

<i>Серед тих, хто має житло, N=272</i>	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	69	31	79
Ні	43,5	56,5	17
% тих, хто не дав відповідь	5	3	4

D3. Чи є повернення до цього житла (своїєї квартири, свого будинку, разом з родичами, з батьками) для тебе проблемою?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	4	4	4
Ні	11	13,5	12
% тих, у кого немає житла, куди можна повернутися після випуску із інтернату або не планує повертатися в житло	85	82,5	84

<i>Серед тих, хто не планує повертатися, N= 46</i>	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	50	50	30
Ні	42	58	67
Немає відповіді	0	3,8	3

D3.1. Чому?

<i>%, тих хто вказав, що має житло, в яке може повернутися після випуску зі школи-інтернату і не планує повернутися в це житло через те, що для респондента це являється проблемою, N=16</i>	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Там мало місця	11	43	25
Я не хочу там жити	0	29	12,5
Житло потребує ремонту	11	14	12,5
Будинок знаходиться далеко	11	0	6
Важко відповісти	67	14	44

D4. Де саме, ти плануєш жити після випуску із школи-інтернату?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
В гуртожитку від навчального закладу, до якого вступлю після випуску із школи-інтернату	32	44	37
В своїй власній квартирі/будинку	39	25	33
В соціальному гуртожитку	8	5	7
В орендованій квартирі/будинку	5	6	5
Лишусь в інтернаті	1	2	2
У друзів	2	1	2
Інше	4	6	4
Не знаю/Важко відповісти	9	11	10

D5. Чи є питання пошуку житла після випуску із школи-інтернату для тебе проблемним та невирішеним?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	30	38	33
Ні	61	50	57
Не знаю/важко відповісти	9	12	10

БЛОК Е. ПІДГОТОВКА ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ

E1. Чи проводилось будь-яке навчання або підготовка на тему самостійного життя в твоїй школі-інтернаті?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	81	84	82
Ні	14	13	13
Не знаю/важко відповісти	5	3	5

E2. Чи навчали тебе в межах цієї підготовки....?

% ствердних відповідей серед тих, у кого проводилось навчання або підготовка на тему самостійного життя, N=336

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
... які права та обов'язки в тебе є як у громадянина своєї країни	93	94	93,5
... куди слід звернутися, якщо тобі потрібна медична допомога	91	93	92
... куди слід звернутися, якщо тобі потрібна допомога правоохоронних органів	90	88	89
... як впорядкувати свій побут (як прати речі, готувати їжу тощо)	77,5	87	81
... куди слід звернутися, якщо тобі потрібна соціальна допомога	76	85	79,5
... як купувати продукти або інші речі в магазині/на ринку	72,5	84	77
... куди слід звернутися, якщо тобі потрібна юридична допомога	72,5	79,5	75
... як оплатити комунальні послуги	59	73	64

БЛОК F. ЖИТТЯ В ІНТЕРНАТІ

F1. Чи є в школі-інтернаті чіткий розпорядок дня?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	97	97	97
Ні	1,5	1	1
Не знаю/важко відповісти	1,5	2	2

F2. Чи є в тебе свій особистий час, коли ти можеш займатися справами, які тобі подобаються?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	95	92	94
Ні	3	6	4
Не знаю/важко відповісти	2	2	2

F3. Оціни будь-ласка ставлення до тебе з боку педагогів та вчителів школи-інтернату?

	Стать респондента				Серед усіх	
	Хлопці		Дівчата			
Дуже добре	40	77	47	84	43	80
Скоріше, добре	37		37		37	
Скоріше, погане	4	5	2	3	3	4
Дуже погане	1		1		1	
Відмова від відповіді	9		10		10	
Важко відповісти	9		3		6	

F4. Оціни будь-ласка ставлення до тебе з боку вихователів школи-інтернату?

	Стать респондента				Серед усіх	
	Хлопці		Дівчата			
Дуже добре	47	83	51	83	48	82,5
Скоріше, добре	36		32		34,5	
Скоріше, погане	2	3	1	1	2	2,5
Дуже погане	1		0		0,5	
Відмова від відповіді	7		11		9	
Важко відповісти	7		5		6	

F5. Оціни будь-ласка ставлення до тебе з боку інших вихованців школи-інтернату?

	Стать респондента				Серед усіх	
	Хлопці		Дівчата			
Дуже добре	42	75	39	80	41	77
Скоріше, добре	33		41		36	
Скоріше, погане	4	6	5	5	5	6
Дуже погане	2		0		1	
Відмова від відповіді	10		10		10	
Важко відповісти	9		5		7	

F6. Чи легко тобі розмовляти на теми, які тебе турбують з такими людьми ...?

<i>Серед усіх</i>	Дуже легко	Легко	Важко	Дуже важко	В мене не має таких людей або я з ними не бачусь
З іншими вихованцями	31	48	18	3	
	79		21		
З вчителем/вихователем	28	49	20	3	
	77		23		
З директором/керівництвом інтернату	20	45	21	11	3
	65		32		
З медичним працівником	24	49	14	8	5
	73		22		
З психологом інтернату	30	51	11	4	4
	81		15		
З іншими співробітниками інтернату	20	39	13	7	21
	59		20		
З родичами/батьками	44	22	8	5	21
	66		13		
З братом/сестрою	43	25	5	5	22
	68		10		

Серед хлопців	Дуже легко	Легко	Важко	Дуже важко	В мене не має таких людей або я з ними не бачусь
З іншими вихованцями	37	42	19	2	
	79		21		
З вчителем/вихователем	29	48	20	3	
	77		12		
З директором/керівництвом інтернату	25	42	22	8	3
	67		30		
З медичним працівником	27	49	14,5	7	2,5
	76		21,5		
З психологом інтернату	32	51	9	4	4
	83		13		
З іншими співробітниками інтернату	23	38	13	7	19
	61		20		
З родичами/батьками	45	24	6	4	21
	69		10		
З братом/сестрою	42	25	4	4	25
	67		8		

Серед дівчат	Дуже легко	Легко	Важко	Дуже важко	В мене не має таких людей або я з ними не бачусь
З іншими вихованцями	23	58	17	2	
	81		19		
З вчителем/вихователем	26	52	20	2	
	78		22		
З директором/керівництвом інтернату	12	49	21	15	3
	61		36		
З медичним працівником	19	48	14	11	8
	67		25		
З психологом інтернату	26	50	14	4	6
	76		18		
З іншими співробітниками інтернату	15,5	40	13,5	7	24
	55,5		20,5		
З родичами/батьками	41	21	11	7	20
	62		18		
З братом/сестрою	46	26	6	6	16
	72		12		

F7. Якщо в тебе виникають проблеми до кого ти звертаєшся по допомогу в першу чергу?

<i>Серед усіх</i>	До друзів/ вихованців інтернату	До вчителя/ вихователя	До медичного працівника	До психолога	До інших співробітників інтернату	До батьків/родичів	До брата/сестри)	Не звертаюсь по допомогу	Важко відповісти
Проблеми із навчанням	20	64	0,5	0,2	0,7	5	2	4	4
Проблеми зі здоров'ям	1	8	77	1	0,5	6	0,2	3	4
Проблеми у взаємостосунках з іншими вихованцями	22	20	1	28	2	5	2	13	7
Проблеми у взаємостосунках із співробітниками інтернату	12	23	1	13	11	9	1	17	13
Повсякденні проблеми	29	22	0,5	7	1,5	14	5	11	10
Проблеми особистого характеру	21	13	0,5	23	0,7	9	7	17	9

<i>Серед хлопців</i>	До друзів/ вихованців інтернату	До вчителя/ вихователя	До медичного працівника	До психолога	До інших співробітників інтернату	До батьків/родичів	До брата/сестри)	Не звертаюсь по допомогу	Важко відповісти
Проблеми із навчанням	21	62	0,4	0	1	7	1	4	4
Проблеми зі здоров'ям	2	9,5	74,5	1	0	6	0	3	4
Проблеми у взаємостосунках з іншими вихованцями	25	21	2	24	2	3	1	13	9
Проблеми у взаємостосунках із співробітниками інтернату	13	25	1	11	11	8	1	17	13
Повсякденні проблеми	28	25	1	7	2	9,5	4,5	13	10
Проблеми особистого характеру	19	13	0,8	26	0,8	7	5	17	11

<i>Серед дівчат</i>	До друзів/ вихованців інтернату	До вчителя/ вихователя	До медичного працівника	До психолога	До інших співробітників інтернату	До батьків/родичів	До брата/сестри)	Не звертаюсь по допомогу	Важко відповісти
Проблеми із навчанням	18	67	0,6	0,6	0	3	3	4	4
Проблеми зі здоров'ям	0	5	80	2	1	6	0,6	2	3
Проблеми у взаємостосунках з іншими вихованцями	19	17,5	0,6	33	2	7,5	2,5	14	4
Проблеми у взаємостосунках із співробітниками інтернату	10	21	1	15	11	11	2	16	13
Повсякденні проблеми	30	17	0	8	0,6	20	7	9	9
Проблеми особистого характеру	23	12	0	18	0,6	14	9	16	7

БЛОК G. ДРУЖНІ ВІДНОСИНИ ТА СОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ

G1. Вкажи скільки дітей в твоїй групі/класі, які проживають та навчаються разом із тобою?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Менше 5 осіб	4	4	4
5–10 осіб	12	14	13
11–15 осіб	27	29	28
16–20 осіб	39	33	37
21–25 осіб	11	12	11
Більше 25 осіб	7	8	7

G2. Скільки на даний момент в тебе близьких друзів та подруг?

	G2.1. Кількість друзів (хлопців)			G2.2. Кількість подруг (дівчат)		
	Хлопці	Дівчата	Серед усіх	Хлопці	Дівчата	Серед усіх
Жодного	3	11	6	17	3	11
Один	7	13	9	11	13	12
Два	8	11	9	10	12	11
Три	8	11	9	7	14	10
Чотири та більше	74	54	67	55	58	56

G3. Чи плануєш ти зустрічатися зі своїми друзями/подругами або іншими вихованцями після випуску зі школи-інтернату?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	96	98	97
Ні	1	2	1
Не знаю/важко відповісти	3	0	2

G3.1. Чому?

Кількість=6

Хочу порвати всі контакти
В мене своє життя
Тому, що не хочу

G4. Чи плануєш ти зустрічатися з кимось із педагогів або співробітників школи-інтернату після випуску?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	83	93	87
Ні	9	7	8
Не знаю/важко відповісти	8	0	5

G4.1. Чому ні?

Кількість=34

Я ще малий
Можуть розказувати моралі
Вони мені набридли, не подобається
Не бучу сенсу
Не знаю, як це я буду робити

БЛОК Н. ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА МОРАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ

Н1. Як ти оцінюєш стан свого здоров'я?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Були лише звичайні застудні захворювання	60	59	60
Були і більш серйозні захворювання, травми, але вдалося вилікувати	18	13,5	16
Є хронічні захворювання, недомагання	5	10	7
Були серйозні захворювання, травми, від яких страждаю до цього часу	4	0,6	2
Інвалідність	2	2	2
Інше	2	1	2
Відмова від відповіді	2	7	4
Важко відповісти	7	7	7

Н2. Скільки років у тебе такий стан здоров'я?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Менше 2 років	9	6	8
3–5 років	7	7	7
6–10 років	10	9	10
11–15 років	18	19	18
Більше 16 років	8	6	7
Відмова від відповіді	13	22	17
Важко відповісти	35	31	33

Н3. Як часто ти переживаєш сильну нервову напругу, почуття нервового зриву?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Постійно перебуваю в такому стані	3	4	3
Зі мною таке відбувається досить часто	9	14	11
Іноді переживаю подібні стани	24	31	28
Дуже рідко, майже ніколи	45	43	44
Ніколи	19	8	14

Н4. Говорячи в цілому, чи можеш сказати, що ти...

	Стать респондента				Серед усіх	
	Хлопці		Дівчата			
Дуже щасливий(а)	25	68	21	71	23	68,5
Досить щасливий(а)	43		50		45,5	
Не дуже щасливий(а)	29	32	23	29	26,5	31,5
Зовсім не щасливий(а)	3		6		5	

Н5. Чи маєш ти мрію?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Так	87	94	90
Ні	13	6	10

Н5.1. Розкажи, про що ти мрієш?

	Стать респондента		Серед усіх
	Хлопці	Дівчата	
Вивчитись, отримати освіту/професію	23	37	29
Знайти роботу, добре заробляти	21	23,5	22
Створити свою сім'ю	22	17	20
Мати своє житло	9	10,5	10
Здійснити плани на життя, чогось досягти у житті, влаштувати своє життя	7	6,5	7
Мати автомобіль, мотоцикл	8	3	6
Стати відомим спортсменом, співаком, актором, модел'єром	7	3	6
Щоб я був здоровий	3	8	5
Стати заможним/бізнесменом, виграти в лотерею	5,5	2	4
Жити в родині, сім'ї	2	6	3,5
Стати хорошою людиною	2	1	2
Жити за кордоном	1	3	2
Хочу щоб усі були щасливі	2	3	2
Подорожувати по світу	3	1	2
Знайти/побачити членів сім'ї (сестру, маму)	1	1	1
Малювати, вишивати, танцювати	1	2	1
Мрію про все на світі	1	1	1
Мати багато друзів	2	0,7	1
Мрію, щоб мене любили та я любила, знайти кохану людину	0,5	1	0,8
Щоб мої батьки були живі	0,5	0,7	0,5
Хочу полетіти на Місяць	1	0	0,5
Розводити коней	0	0,7	0,3
Мрію стати президентом	0,5	0,7	0,5
Фотоапарат, комп'ютер, телефон мобільний	0,5	0	0,3
Ходити в православну церкву	0,5	0	0,3
Важко відповісти, не знаю	5	11	8

Аналіз відповідей на відкриті запитання

F3. Оціни будь-ласка ставлення до тебе з боку педагогів та вчителів школи-інтернату?

Номер пакету	Номер анкети	Коментар
21	5	Всі добре ставились до нас
21	4	Усі дуже добрі
22	15	Не завжди вони нас розуміють
22	17	Тому, що в мене позитивна поведінка
22	19	Я спокійний, добре навчаюсь
22	20	Мене вчителі і вихователі поважають і довіряють
22	11	Бо такі вони в нас
		Вони завжди допомагають, якщо щось не можу зробити
22	3	Я спокійна і врівноважена
22	2	Характер поганий
22	1	Я навчаюсь довго і вони мене дуже добре знають
1	14	Гарно себе поводжу
2	3	Не усі добре ставляться.
2	4	Я ще не бачив вчителів, що погано ставляться до своїх учнів.
2	5	Намагаюсь особливо не виділятися, вести себе спокійно, вчити уроки.
2	9	Тому що, хоча мені і важко вчитись, вчителі бажають мені добра.
2	10	Усі вчителі до мене добре ставляться.
2	12	Всі вчителі добре ставляться до учнів в нашому закладі.
2	14	Тому що вчителі ставлять оцінки, що відповідають моїм знанням.
2	19	Вони не відносяться до мене як до тих, хто погано себе поводить.
2	20	Намагаюсь добре навчатися, активно беру участь в житті школи.
3	1	Вони навчили нас усьому чому тільки можна.
3	2	Тому що вони нормальні вчителі.
3	3	Тому що я всіх поважаю і добре до них відношусь, і до мене теж відносяться добре.
3	4	Вони мене розуміють.
3	5	Я поважаю вчителів.
3	10	Гарно навчаюся, допомагаю вчителям, вихователям.
3	11	Вони навчають нас як жити в цьому світі.
3	14	Тому що я виконую їхні обов'язки.
4	3	Вони допомагають.
4	11	Бо я слухаю всіх старших за себе.
5	3	Я це відчуваю.
5	4	До мене скоріше добре ставилися.
5	6	Серед нас немає святих.
5	8	Я добре бачу хто як до мене відноситься.
5	10	Вони ставляться до мене так я заслуговую.
5	12	Бо я дуже добре себе поводжу.
5	15	В нас педагоги не злі, завжди вимагають, щоб ми дотримувалися порядку.
5	16	Вони мене люблять, допомагають у будь-яку хвилину, і не кидають напризволяще.
5	18	Вони мене хвалять.
5	20	Бо я президент школи.
6	3	Тому що я їх поважаю

6	4	Ольга Яківна дуже добра та добре ставиться до нас усіх
6	6	Допомагають якщо я щось не зрозумів на уроці
6	12	Вони завжди допомагають учням
6	13	Бо воно так і є
6	14	Вони бажають нам тільки добра
6	15	Я їх слухаю і роблю свої обов'язки
6	17	Наші вихователі нас розуміють і люблять однаково
7	5	Вони класні, прикольні
7	4	Можуть на мене покластись
7	2	Мене розуміють, завжди підтримують, допомагають
7	1	Мені допомагають і турбуються про мене
8	3	Всі вчителі і вихователі дуже добре до мене ставляться, тому що я добре навчаюсь, слухаюсь, до всіх добре відношусь
8	4	Бо я сильний бешкетник
8	5	Не знаю, тому що важко
8	6	Я до них добре відношусь
8	7	Добре до мене ставляться
8	8	Вони добрі
9	1	Я дуже люблю свою виховательку
9	2	Я люблю свою виховательку, вона мені як мати
9	3	Я не можу судити як до мене відносяться педагоги
9	4	Я стараюсь слухатись, готуюсь до власного життя
9	5	Я з ними по доброму і вони зі мною теж
9	6	Іноді вони добрі, іноді навпаки
9	7	Інколи кричать і навіть руки тягнуть
9	8	До мене ставляться так як я ставлюсь до них
9	9	Я до них з повагою і вони до мене
9	10	Допомагаю їм
10	2	Мене поважають вчителі та педагоги, я їх теж поважаю та прислухаюся до їхніх зауважень та порад. І вчусь в них я добре.
10	3	У мене з вихователями та вчителями завжди добрі відносини.
10	6	Наші вчителі найулюбленіші та найкращі.
10	7	Тому що я слухаюся своїх викладачів.
10	9	Мене відправляють в різні табори, такі як „Артек”.
10	10	Іноді я погано себе поведжу.
10	11	Інколи у нас виникають суперечки з наукової теми, інколи я сам їх провокую.
10	12	Намагаюсь добре вчитися та допомагати вчителям та вихователям.
10	13	Я їх розумію і допомагаю їм.
10	18	Часто трапляються погані випадки.
10	19	До мене дуже добре ставляться.
11	1	Вони такі як і я.
11	4	Вони до мене добре відносяться.
11	5	Вони добрі та допомагають у важку хвилину.
11	6	Якщо є якась проблема, то вони завжди вислухають.
11	8	Мене не розуміють.
11	9	Я навчаюсь середнє.
11	15	Усі викладачі різні і не всі зі мною працюють.
11	18	Мене сварять та б'ють.
11	19	Допомагають з навчанням.
11	20	Зі мною добре спілкуються.
12	9	Я вчусь добре і відношусь нормально до педагогів

14	1	Навчили читати, писати
13	9	Нормальні вчителі
13	6	Нормальні всі вчителі
19	12	У мене мама тут працює і я добре себе поведжу
19	8	Мене вчителі дуже люблять, я навчаюсь на середньому рівні
19	5	Вони зі мною з першого класу, розуміють і підтримують
19	4	Вони хороші
19	3	Тому що я слухаюсь
16	1	Я люблю своїх вчителів.
16	3	Я добре вчусь, добре себе поведжу, виконую прохання вчителів і вихователів.
16	4	Дуже добре виховують.
16	5	Мене таким вважають педагоги і вчителі.
16	6	Вони навчають мене, дають поради, допомагають.
17	1	Вони дійсно добрі люди.
17	3	Коли ти ставишся до людей добре, то тоді і люди так само ставляться до тебе.
17	5	Тому що педагоги до мене відносяться добре.
17	6	Вони завжди мені допомагають, рекомендують що і як робити.
17	7	У мене ніколи не буває конфліктів.
17	8	До мене добре відносяться.
17	9	Бо це дійсно так, я знаю, бо не перший рік тут вчусь.
17	10	Бувають суперечки з вчителями та вихователями.
17	12	Вони завжди ідуть мені назустріч.
17	13	Думаю, що і я так до них ставлюсь.
17	14	Мені подобається навчатись.
26	1	Вони добре виховують.
26	2	Намагаюсь добре вчитись, добре себе поводити, приймати активну участь в шкільному житті.
26	3	Вони мене добре виховують.
26	4	Всі вчителі добрі до нас.
26	6	Я намагаюся вести себе так як потрібно.
26	7	Я спокійна людина, і все що треба я слухаю.
26	8	Всі вчителі до мене добре ставляться.
26	9	Я буваю різною.
26	12	Майже все оточення дуже добре.
26	14	Вчителі ставляться так же як і до інших. Вони нас люблять як рідних.
26	15	Вони завжди допомагають в усьому, ніколи не відмовлять.
26	17	Вони намагаються зрозуміти мене і якщо виникають проблеми, то ми вирішуємо їх разом.
26	18	Бо на мою думку вони саме так до мене ставляться.
27	1	Я добре вчусь.
27	3	Вони допомагають навчатися.
23	1	Бо вони добрі.
23	2	Справді допомагають та піклуються.
23	3	Вони підтримують.
23	4	Вчать як далі жити.
23	5	Вони мене виховують.
23	6	Вони ставляться до мене як до своєї доньки.
23	8	Вони підкажуть і підтримають у скрутну хвилину.
23	9	Вони допомагають мені в усьому, що я не розумію.
24	2	Вони мене навчають.
29	1	Бо вони дуже добрі.

29	2	Бо я до них добре ставлюсь.
18	1	Тому що нам все пояснюють на уроках
18	2	Тому що так воно і є
18	3	Мені подобаються всі вчителі
18	5	Я їх поважаю і вони мене
18	8	Я ціную вчителів і відношусь до них добре і вони до мене також
18	11	Добрі, допомагають
18	13	Ціную і поважаю вчителів
18	14	поважаю вчителів
23	1	Звідки я знаю яке у них ставлення
23	19	В нас добрі вчителі
23	17	Бо тут все добре
23	16	З вчителями та вихователями я маю взаємну повагу
23	12	Тому що добре навчаюсь
23	11	Це відчувається
23	10	Педагоги і вчителі дуже хороші і справедливі
23	9	Вони до мене відносяться нормально
23	4	Мені майже все подобається
23	3	Я добре спілкуюсь, не сперечаюсь і стараюсь на все реагувати добре
28	15	Я в хороших відносинах зі своїми вчителями та вихователями
28	11	Я не такий учень, який любить щось порушувати
28	10	Вони до мене дійсно добре ставляться
28	8	Вони до мене відносяться добре і я до них
28	6	Якщо я хочу, щоб до мене ставились добре так і я ставлюсь до них
28	3	Іноді конфлікую
28	4	Я хочу вчитись, але не можу себе контролювати
25	5	Вони люблять
30	21	Кожен вчитель вкладає в дитину душу і відноситься як до своєї
30	19	Вони мені казали, що таке зло і добро, вчили гарним манерам
30	17	Я ще не освоїлась після літа і не показала свої знання, вміння і не звикла до нового колективу
30	15	Нормально навчаюсь
30	14	Тому що я бачу, які доручення вони мені дають, як звертаються
30	13	Не хочу говорити, не знаю, мало зустрічаємось
30	12	Я веду себе добре на уроках
30	11	Бо немає проблем
30	10	Я поводжу себе добре
30	9	Я веду себе добре і не порушую правила цього закладу і навчаюсь добре
30	7	Мені всі допомагають і добре відносяться
30	6	Я тут з першого класу і мене всі дуже люблять
30	5	Вони нас розуміють, вчать життю та люблять і допомагають
30	4	Вчителі дуже добре до нас ставляться, роблять все щоб нам було добре
30	3	Дуже багато знаю, добре навчаюсь
30	1	До ставляться як до своїх дітей
32	20	Тому що бувають моменти, коли не учень винний, а вчитель
32	18	Не знаю
32	17	Вони до мене добре ставляться
32	15	Не завжди заслуговую, щоб до мене ставились дуже добре, але я стараюсь, щоб було краще
32	11	Вони часто допомагають, підтримують
32	7	Вони стараються викласти нам все щоб ми навчалися

32	5	Вони мої вчителі, що вони скажуть їм видніше
32	4	Вони ставляться до мене добре, піклуються, навчають
32	3	Добре ставляться
33	5	Мені тут подобається з 5-го класу
33	4	Нам завжди бажають всього самого найкращого
33	3	Мене тут все влаштовує
33	2	Нас підтримують
33	1	Добре, вони переживають за нас
31	3	Зі мною балакають, цікавляться мною, не ображають
34	3	До деяких не погано, а до деяких добре
35	3	Я хороша дівчина
35	2	Я постійно виконую домашні завдання та дуже вихована
35	1	Всі люблять нас
36	10	Ставляться до мене добре
36	9	Тому що так і є
36	8	Бо це правда
36	5	Вони такі добрі і всіх люблять
36	4	Спер-добре, так повинно бути
36	2	У нас всі вчителі добрі
36	1	Вони мене люблять

F4. Оціни будь-ласка ставлення до тебе з боку вихователів школи-інтернату?

Номер пакету	Номер анкети	Коментар
22	14	Мене ніхто не ображає
22	15	Не завжди вони нас розуміють
22	19	Я слухаю вихователів
22	20	Довіряють роботу
22	11	Бувало, коли добрі, коли злі
21	4	Всі дуже добрі
		Вони нас люблять
22	3	Я спокійна і врівноважена
22	2	Роботящий
22	1	Я навчаюсь довго і вони мене дуже добре знають
1	14	Нічого поганого не роблю
2	5	Я не доставляю їм проблем та турбот.
2	9	Вони допомагають мені у навчанні.
2	10	Усі вихователі до мене добре ставляться.
2	20	Активно беру участь в житті класу і школи. Виконую усі доручення вихователів.
3	3	Я їм допомагаю, слухаюсь їх, та розумію.
3	10	Працьовита, не лінуюсь, завжди намагаюсь допомогти.
3	11	Так як і всі.
3	14	Також допомагаю.
4	7	До всіх ставляться добре, терплять нас.
4	11	Я поведжуся культурно, не нервую, слухаюся.
4	13	До мене добре ставляться.
5	3	Зрозуміло, що до мене добре ставилися.
5	6	Мені легше домовитися з вихователем ніж з вчителем.
5	8	Мої вихователі знаходять зі мною спільну мову.

5	10	Не знаю як вони до мене ставляться, не можу відповісти.
5	15	Кожен педагог ставиться до дитини по-різному.
5	16	Я не чиню поганих вчинків. Вони відносяться до мене так, як заслуговую.
5	18	Вони мене допомагають у різних питаннях.
5	20	Я теж до них добре відношусь.
6	3	я їх поважаю
6	4	Мені довіряють та допомагають у всьому
6	6	Допомагає мені, коли в мене якісь проблеми
6	12	Вона вважає, що ми її діти
7	5	Вони хороші
8	3	Виконую всі домашні завдання, не ходжу без дозволу вихователя, я староста класу 8 років, вони мені заміняють рідних
8	4	Бо вихователь як матір рідна
8	5	В/в
8	7	Я знаю як поводитись з вихователями
8	8	Вони нас люблять
8	1	Я поводжу себе добре і допомагаю в роботі з меншими
9	2	Я всіх люблю і вихователів і педагогів
9	3	Не знаю, чому але так повинно бути
9	4	Вони у всьому мене підтримують, допомагають
9	5	Я з ними по доброму і вони зі мною теж
9	6	У нас хороший вихователь і добре ставиться
9	7	Я його вважаю за маму
9	8	Я допомагаю
9	9	Я добре до них відношусь
9	10	Я добре до них відношусь
9	11	Я допомагаю, я спокійний
10	1	Тому що вихователі добре відносяться.
10	2	Слухаю вихователів, допомагаю їм, а вони мені.
10	3	У мене з вихователями та вчителями завжди добрі відносини.
10	6	Вони допоможуть в будь-якій ситуації.
10	7	В мене буває, що я можу трішки посміятися на уроці.
10	9	Вони до мене гарно відносяться.
10	10	Я допомагаю вихователям.
10	11	Я може не завжди до них добре відношусь, а от вони завжди добре до мене ставляться.
10	12	Намагаюсь допомагати вихователям, навіть коли вони на мене сердяться.
10	13	Я їм допомагаю.
10	14	Вони відносяться до мене так, як відношусь до них.
10	17	Вони люблять усіх дітей.
10	18	Бувають погані випадки.
10	19	До мене дуже добре ставляться.
11	4	Вони до мене добре відносяться.
11	5	Вони люблять мені допомагати, захищають у важку хвилину.
11	6	Вони завжди допоможуть.
11	7	Вони до мене добре ставляться, як і я до них.
11	9	Я з ним добре спілкуюсь.
11	11	Вони хороші і допомагають мені.
11	15	Не можу сказати точно, бо один день все добре, а інший – погано.

11	18	Мене б'ють.
11	19	Ставляться до мене добре.
11	20	Зі мною добре спілкуються.
12	9	Я поважаю старших за себе, тому їм це подобається і вони до мене так ставляться
12	7	Ввічливі зі мною
14	1	Мені добре, спокійно
19	13	Тут всі добрі та небайдужі
19	8	Я їх поважаю так само як вони мене
19	5	Вони зі мною в добрих стосунках
19	4	Вони добрі
19	3	Допомагаємо, розмовляємо про особисте життя
16	1	Я поважаю вихователів, а вони мене.
16	3	Слухаюся вихователів, допомагаю їм, виконую розпорядок дня.
16	4	Дуже добре вчать.
16	5	Мене таким вважають педагоги.
16	6	Дають поради, роблять з мене справжню людини.
17	1	Вони до нас ставляться, як до своїх дітей.
17	3	Як ти відносишся до людей, так і люди відносяться до тебе.
17	5	До мене добре відносяться.
17	6	Тому що я їм не подобаюся.
17	7	В мене з вихователями немає конфліктів.
17	8	У нас до всіх добре відносяться.
17	9	Вони дуже добре мене знають.
17	10	Вони бачать мене щодня, ми знайшли спільну мову, розуміємо один одного.
17	12	Вони мені завжди допоможуть.
17	14	Весь час йде на підготовку до уроків.
26	2	Бо я не п'ю, не курю, та маю почуття гумору.
26	3	Вони мене добре виховують.
26	4	Вони нас поважають.
26	5	Бо я маю знання.
26	7	Я їх поважаю і відношусь до них добре.
26	8	В нас гарні вихователі.
26	9	Я буваю різною.
26	12	Всі хороші.
26	14	Вони нас люблять дужче за вчителів.
26	15	Вони вчать нас правильно жити.
26	18	Вони ввічливі та добрі.
27	1	Я добре себе поведжу.
27	2	Вони піклуються про мене.
27	3	Я це відчуваю.
23	1	Вони нам наче матері.
23	2	Вони виховують нас добрими.
23	3	Завжди допомагають та завжди поряд.
23	4	Вони допомагають в житті.
23	5	Вони мені подобаються.
23	6	Вони мене підтримують, дають добру раду.
23	8	Вихователі нас виховують.
23	9	Вони мене розуміють.
29	1	Бо вони дуже добрі.

29	2	Бо я до них добре ставлюсь.
18	1	Хороше відношення до нас
18	2	Тому що так воно і є
18	3	Я їм подобаюсь
18	5	Я їх поважаю і вони мене
18	9	Пояснюють все
18	11	Добрі, дають поради
18	13	Добре з ними спілкуюсь
18	14	Поважаю вчителів
23	19	В нашому інтернаті хороші вихователі
23	12	Я активна і люблю приймати участь у всьому і завжди слухаюсь
23	11	Це відчувається
23	4	Добре відносяться
23	3	Бувають конфлікти, але не значні, а так добре
28	15	Мої вихователі бачать мене як особистість і я їх за це поважаю
28	10	Вони до мене добре ставляться
28	8	Вони мені довіряють і я їм
28	7	Вони нас люблять
28	6	Я стараюсь робити все, що потрібно. Це мої права і обов'язки, вони для мене як рідні
28	3	Я своїх вихователів люблю і вони до мене дуже добре ставляться
28	4	Як будеш чесний, то до тебе добре будуть відноситись
28	1	Вони нормальні
30	21	Я відчуваю тепло зі сторони вихователя
30	19	Вони мені дали те, що батьки цього ніколи не зробили
30	17	Я ще не освоїлась після літа і не показала свої знання, вміння
30	15	Добре себе поведжу, не грублю старшим
30	14	Тому що я бачу, які доручення вони мені дають, як звертаються
30	13	Вони піклуються і бажають нам зробити краще
30	12	Я їх не ображаю, слухаюсь
30	10	Я поведжу себе добре, слухняна учениця
30	9	Я завжди слухаю своїх вихователів і не порушую їх правил
30	7	Відносяться як до своєї дитини
30	6	Я тут з першого класу і мене всі дуже люблять
30	5	Вони нас вчать життю і замінюють нам мати і батька
30	4	Стараються допомогти нам у всьому
30	3	У мене хороша поведінка і немає проблем
30	1	Люблять як своїх дітей, хвилюються і бояться за нас
32	20	Бувають моменти, коли і вихователь винний
32	18	Не можу сказати
32	17	Вони до мене добре ставляться
32	11	Вони часто допомагають, підтримують
32	7	Вони проявляють турботу, цікавляться
32	5	Мабуть в них професія, щоб нас виховувати
32	4	Вони ставляться до мене добре, піклуються
32	3	Вони мене гарно навчають, але не всі
32	2	Роблять все щоб було добре для мене
33	7	Добре до мене відносяться
33	6	Вони нас люблять і поважають
33	2	Добре виховують

33	1	Добре, вони переживають за нас
31	3	Зі мною балакають, цікавляться мною, не ображають
34	3	Деякі добре, а інші навіть не знаю
35	4	Стараюсь добре навчатись
35	2	Я постійно виконую домашні завдання та дуже вихована
36	10	Вони ставляться до мене добре
36	9	Тому що так і є
36	8	Бо це правда
36	5	Вони такі добрі, що ми для них як рідні
36	4	Вони мене люблять
36	2	У нас всі вихователі добрі
36	1	Піклуються про мене

Ф5. Оціни будь-ласка ставлення до тебе з боку інших вихованців школи-інтернату?

Номер пакету	Номер анкети	Коментар
22	20	Я вмію налагодити контакти з людьми
21	4	Усі хороші
		Ми всі друзі в школі
22	3	Я спокійна і врівноважена
22	1	Я навчаюсь довго і вони мене дуже добре знають
1	5	Я не дружу зі всіма
		Добре ставляться
2	10	З іншим вихователями школи я не знайома.
2	12	Ми дуже добре один з одним спілкуємось, в нас дружні стосунки.
2	14	Тому що в класі та школі спокійна атмосфера та немає сварок.
2	15	Бо я добре поведжуся.
2	20	Намагаюсь ні з ким не сваритись, допомагати у навчанні.
3	2	В цій школі у мене багато друзів.
3	4	Друзі – це все що є в нашому житті.
3	8	Я треную футболу молодших школярів різних шкіл у своє задоволення.
3	10	Доброзичлива, завжди виручу в біді.
3	11	Так як і всі вони до нас добре відносяться.
4	11	Бо хлопці не вміють поважати дівчат.
4	12	Не ображають і допомагають.
5	3	Це відчувається.
5	8	В мене є друзі і товариші, які завжди мене підтримають.
5	10	Знаходжу спільну мову, та маю дуже багато друзів.
5	12	Бо я маю авторитет.
5	16	В мене є друзі і є вороги, з ворогами я не розмовляю, бо вони чинять мені погано.
5	17	Ми наче одна родина, завжди один одному допомагаємо.
5	18	Вони мене ображають.
5	20	Я – авторитет.
6	4	Я ні кому ні в чому не відмовляю та допомагаю
6	6	Бувають одні ставляться добре, а інші ні
6	12	Вони допомагають в скрутний час
6	14	Тому що я нормальна
7	7	Я є іншою

7	4	Мені все одно, що думають про мене наші вихованці
8	3	З усіма вихованцями я дружу і відносяться до мене як до своєї сестри
8	4	Вони знущаються з мене
8	5	Тому що я їх не розумію
8	6	Тому що я їх не розумію
8	7	Якщо вони щось просять, а цього немає, то починають битись
8	8	Деякі люблять, деякі ні
9	1	Я не сварюсь і мої однокласники мене ображають
9	2	Я президент школи і мене поважають
9	3	Ми одна сім'я - це головне
9	4	Ми всі сім'я
9	5	Є деякі, які добре до нас відносяться
9	6	Кожен по своєму
9	7	Деякі б'ються
9	8	Я вмю розмовляти і підбирати слова
9	9	Ми друзі
9	11	Всі мене поважають
10	2	З іншими я майже не спілкуюся.
10	3	У школі у мене багато друзів, які мене поважають і я пишаюся такими друзями.
10	6	В нашій школі всі діти добрі і всіх поважають.
10	7	Я з усіма товаришую.
10	9	Зі мною усі товаришують.
10	11	Бо і я добре до них ставлюсь.
10	12	Вони поважають мене як товариша.
10	13	В мене багато друзів.
10	14	Я взагалі можу знайти спільну мову і розпочати дружбу з будь-яким вихованцем будь-якого інтернату.
10	18	Я до них нормально ставлюся.
10	19	До мене дуже добре ставляться.
11	4	Вони до мене добре відносяться.
11	5	Я їх дуже люблю.
11	6	Вони підкажуть що я не так роблю.
11	7	Допомагають у навчанні, вчать читати та правильно писати.
11	9	Вони до мене добре відносяться.
11	11	Вони мене сварять.
11	15	В мене є друзі, які можуть допомогти в будь-яку хвилину.
11	18	Хто як до мене відноситься.
11	19	Добре до мене відносяться.
12	9	Не кожна дитина любить щоб на неї говорили щось погане і тому я можу захиститися
12	7	Вони реагують на будь що, якусь образу
15	5	Б'ються
19	13	У нас дружна школа-інтернат
19	12	Я навчаюсь тут неділю
19	8	Ми з ними дуже добрі друзі
19	7	Ми одна сім'я
19	5	Вони мої друзі
19	4	Вони мої друзі
19	3	Ми дружимо

16	1	Я тут довго, тому в мене багато друзів, і я цьому радий.
16	3	Намагаюся нікого не ображати, допомагати йому у будь-яку хвилину.
16	4	Дуже добре пояснюють.
16	6	Бо як вороги так і друзі.
17	2	Тому що в мене багато друзів, і я слухняний.
17	3	Треба вміти знаходити спільну мову зі своїми однолітками.
17	5	З деякими ми дружимо і живемо разом багато років, ми як рідні.
17	6	Вони до мене добре відносяться.
17	7	У нас все добре, немає конфліктів.
17	8	В мене тут дуже багато друзів.
17	9	Я не остання людина в інтернаті.
17	10	Я з усіма спілкуюся і мене ніхто не ображає.
17	12	Я з будь-ким можу знайти спільну мову, і завжди їх підтримую у складний час.
26	2	Я з ними не дуже спілкуюсь.
26	4	До мене нормальне ставлення.
26	5	Бо я веселий.
26	6	Тут усі дружелюбні.
26	7	Бо деякі з них мене дразнять та сваряться на мене.
26	8	Тут усі діти нормальні.
26	9	Я дуже люблю їх усіх, вони мені як рідні.
26	14	З усіма знаходжу спільну мову, намагаюся з усіма дружити.
26	17	Ніхто мене не чіпає, не дорікає. Я з усіма спілкуюся.
26	18	Бо не кожен знає правила етикету та як мають люди ставитися один до одного.
27	1	Я з усіма дружу.
27	2	Немає друзів.
27	3	Ми дружимо.
23	1	Бо я дружу з ним дуже давно.
23	2	Ми всі наче одна родина.
23	3	Бо це мої друзі.
23	4	В нас розуміння та самоповага.
23	5	Вони мої друзі.
23	6	Ми тут як одна родина.
23	8	В мене тут багато друзів.
29	1	Нормальні діти і нормальний інтернат.
18	2	Тому що так воно і є
18	3	Ми розуміємо один одного
18	5	Дуже добре
18	8	Я з ними спілкуюся добре і ввічливо
18	11	Дуже добрі
23	1	Не поясню
23	12	Напевно я хороший друг
23	11	Це відчувається
23	4	Нормальна компанія
23	3	Я зі всіма дружу і вони зі мною, суперечок практично немає
28	15	Діти та однокласники мене люблять
20	10	Інколи погано ставляться
28	8	Нічого не роблю, щоб мене не любити
28	7	Не хочу щоб виходили за межі школи всі чутки

28	6	Я стараюсь ставитись як би хотіла щоб до мене ставились
28	3	Я добре контактую з друзями і мене поважають
28	4	Я не знаю як вони до мене відносяться
28	1	Вони мої друзі
25	5	Завжди смачно
30	21	Як ти до них, так і вони до тебе
30	19	Вони для мене всі як друзі, допомагають
30	17	Я новенька, вони мене ще добре не знали і я їх також
30	15	Я люблю спілкуватись, в мене багато друзів
30	13	Не хочу казати
30	12	Я веду себе дуже добре
30	10	Ми ставимось один до одного по доброму
30	9	Я дуже добре з розумінням і повагою ставлюся до них і вони також
30	7	Я зі всіма спілкуюсь і дружу
30	6	Мене добре всі знають
30	5	Ми всі одна сім'я
30	4	Ми стараємось відноситись один до одного добре і дружно
30	3	У мене багато знайомих але не дуже багато друзів
30	1	Всі нас люблять і поважають
32	20	Напевно я гарна співрозмовниця
32	18	Ставлять по різному
32	17	Поважають
32	15	Я не знаю чому вони не так добре до мене відносяться. Можливо я щось не так роблю
32	14	Деякі діти мені не до вподоби по характеру
32	11	Вони допомагають, підтримують
32	10	Я не можу це пояснити
32	5	Вони мої товариші
32	4	Вони мої друзі
32	3	Ми одна сім'я
33	6	Є друзі
33	2	Підтримуємо один одного
33	1	В нас гарні стосунки в групі
31	4	Нормально спілкуємось
31	3	Ми дружимо
35	4	Вмію бути другом
35	2	Думаю, тому що їм допомагаю
36	10	Я непогано навчаюсь
36	9	Бо я класна
36	8	Бо це правда
36	5	Ми одна сім'я
36	4	Як в сім'ї, так повинно бути
36	2	Буває по всякому
36	1	Ми одна сім'я, а справжня родина завжди так відноситься

Аналіз відповідей експертів національного рівня

**Проект «Життєвий шлях випускників шкіл-інтернатів,
дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей»**

Опитування проводилося з 17 серпня по 13 вересня 2010 року

Всього опитано 3 респонденти

1. Представник Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту

Назва установи	Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту
Посада респондента	Директор департаменту
Модератор	Начнем тогда. Скажите, пожалуйста, свой возраст.
Респондент	53.
Модератор	Скажіть, будь-ласка, скільки років Ви займаєтеся питанням/ми пов'язаними із дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування?
Респондент	Начала работу, начала работать инспектором по охране детей в Шевченковском, с 1988 года, был период работы в министерстве.
Модератор	Получается 22 года, да?
Респондент	Да.
Модератор	Как менялась политика относительно прав детей-сирот за время независимости Украины или за время Вашей работы?
Респондент	В постсоветское время отношение было такое, что необходимо ребенка забрать из кризисной семьи и поместить его в интернат. Там, по крайней мере, его накормят и будет крыша над головой. Но с наступлением независимости в Украине начали появляться семейные формы воспитания детей-сирот, и после 2006 года эта форма получила наиболее широкое распространение. Стала видна разница, когда на территории одной семьи или дома проживают, как правило, до пяти детей в этих семьях, и какое воспитания они получают в таких условиях. Вот тогда произошел перелом, все начали говорить о преимуществах семейной формы воспитания над интернатной. Было полностью урегулировано нормативно-правовое поле. Нормативно были расставлены приоритеты между интернатной и семейной формой воспитания.
Модератор	Какие Вы можете назвать наиболее острые проблемы в сфере воспитания детей сирот, детей лишенных родительской опеки?
Респондент	Дело в том, что мы, к сожалению, и до сих пор в работе своей, мы боремся с уже имеющимся результатом. Вот вся работа, которая направлена на воспитание ребенка уже после того как он стал сиротой, только тогда мы подхватываем. А системы предотвращения нет, есть только единичные случаи предотвращения социального сиротства. Мы понимаем, у нас приоритеты сформированы. Но пока, как на мене, как то кажут, пока что такой мощной системы по предотвращению нет, семья не испытывает мощную систему поддержки до того, когда возникнет кризис когда еще только формируется проблема семьи. Кроме того, что не развиты эти инфраструктуры, опять-таки система взаимодействия. Я всегда привожу пример: Кто первый видит, что ребенку плохо? Работник службы по делам детей, воспитатель до школы, учитель в школе. Они могут увидеть, что ребенок плохо развит или есть какие-то моменты подавленности, плохого состояния. Вот эти вот моменты, которые должны бы были сформироваться. А вот на этом этапе бить тревогу и привлекать специалистов, которые вот в этой системе взаимодействуют. В дальнейшем, опять-таки, если уже говорить о семейном устройстве, Вы знаете, вот они пошли на это, взяли ребенка под опеку, совершили очень хороший поступок, но бывают случаи, когда у них не хватило ни педагогического, правильного информирования населения - это у нас случается, знаете, даже после предварительной подготовки. Поэтому вопрос тщательного выбора приемных родителей стоит очень остро.

Модератор	Вопрос по поводу интернатных учреждений. Вы уже частично рассказывали, когда говорили о политике. Как сейчас изменяется количество интернатных учреждений, число детей устроенных в семейные формы?
Респондент	Семейные формы устойчивы, постоянно создаются. Опять-таки, проблема возникает с более старшими детьми, практически нет проблем, чтобы устроить ребенка младше 9 лет в семью или ДДСТ, но старше – таких детей не хотят брать под опеку. А в интернатах 70% таких детей более старших возрастных групп. Но темпы устройства, тем не менее, прирастают постоянно. Здесь получается так, что количество интернатных заведений, оно либо остается прежним, либо немного увеличивается в общем количестве детей. Собственно говоря, почему принято решение Кабинета Министров о передачи детей из кризисных семей в интернаты. Семья, у которой есть определенные проблемы, вот интернаты, как правило, они ж в городах маленьких, да. А интернат, он один или два на область. Он реально оторван. И из-за майнового стану семьи у вас заберут ребенка. Он будет в интернате. А за это время происходит разрыв отношений. Семья вообще начинает деградировать. Встречается система отрыва ребенка. Что вот такие вот отношения, то есть, в семьях будут.
Модератор	Если говорить об интернатной форме. Какие существуют преимущества интернатной формы воспитания.
Респондент	Честно говоря, нужно что-то сказать. Не хочу говорить, что у нее совсем нет преимуществ. Вот был период в области. Когда семейная форма сталкивалась с многочисленными трудностями. В первую очередь – это совсем маленькое материальная доплата на приемного ребенка, в зависимости от спрможности местного бюджета. В киевской области это могло быть 120. В период 90-х годов их было мало, потому что не развивались. Такие ситуации, когда эти семьи оказывались в жуткой материальной ситуации. Знаете, в интенатах в то время, было худо, бедно, но хоть какое-то финансирование было. В то время, конечно, можно говорить, что там дети были накормлены, да. Также нельзя полностью отказаться от интернатной формы воспитания. Был такой опыт в Ангии, и им все равно пришлось оставить некоторое количество интернатов. Так как возникают ситуации, когда ребенок не может быть определен в семью по физическим характеристикам – ему нужна помощь специалистов, или по возрастным характеристикам на него нет спроса. Поэтому этот ребенок нуждается в интернатной форме воспитания. Это одно из преимуществ этой системы.
Модератор	Знаете ли Вы о том, ведется ли учет выпускников, которые выпускаются из интернатных учреждений? Какие именно показатели отслеживаются?
Респондент	Эту статистику ведет высшее учебное заведение, при возникновении каких-то проблем у выпускника, его сопровождением занимается социальная служба.
Модератор	Что касается детей, которые выпускаются из интернатных учреждений до достижения совершеннолетия, им назначается опекун? Кто-то контролирует это вообще, так как он еще не совершеннолетний?
Респондент	Попечитель в этом случае будет. Есть, значит, попечитель. Ребенок устраивается, допустим, в профтехучилища или в другое учебное заведение, и его опекуном становится директор или руководитель этого учреждения. Органы опеки и попечения отвечают за систему контроля.
Модератор	Нас просто интересует ваше мнение об интернатной форме воспитания. Может, оно неполное какое-то, так как Вы работник другого министерства, да, вы там не знаете, вы говорите о выпускниках интерната. Как вы считаете, с чем в первую очередь встречается выпускник интерната? Проблемы.

Респондент	Проблемы?
Модератор	Да.
Респондент	<p>Вообще куда пойти и что, как делать? Как купить что-то в магазине. Как, до бытовых, как сварить, как приготовить. То есть, по крайней мере, наверное, проблемы бытового плана. Был случай в высшем заведении: молодой аспирант – девушка, воспитанница школы интерната поступает учиться. И там коллегия. Она дает детям деньги и говорит, что купите там что-то к чаю. И это девушка купила водку и колбасу. Эти дети, при том они все деньги потратили. Они даже не представляли, что можно купить печенье или сладости, у них нет этого основного опыта, как встретить гостей и чем их угостить, как их можно принять. Притом это были дети нормальные, они интеллектуально развитые, они поступили учиться в высшее учебное заведение. Вот со знанием предметов, у них как бы все нормально было. А вот со знанием жизни, с пониманием, даже элементарных вещей нет. Опять-таки пример из жизни. Мама попросила сходить в аптеку, потому что надо жаропонижающее. Вот она три раза пойдет, придет, пойдет, придет. И каждый раз : "Мама, в эту аптеку пошла, нет. В эту аптеку пошла, нет". А мама засомневалась, говорит, что пошли вместе. Приходят они в ближайшую аптеку, и девочка призналась, что она даже не спрашивала лекарство, она боялась это сделать, не знала как. Это все моменты самообслуживания. Для этих детей законодательством определена система льгот при поступлении в ВУЗ. Но эти дети не поступают в ВУЗы, так как у них в интернате только 9 классов. Я не готова назвать цифру – количество таких интернатов, но в Украине, это во многих областях. То есть, кажется, что ребенок может закончить только девять классов, он вынужден будет идти в ПТУ. В этом проблема. Не в том, что он не способен туда поступить или у него нет достаточного уровня знаний. Но их образование обрывается на уровне девятого класса.</p>
Модератор	Существуют ли целевые программы помощи выпускникам интерната в трудоустройстве?
Респондент	Рабочее место должно быть – есть квота. Но насколько это действительно и насколько это реализуется на практике, скорей всего нет.
Модератор	А программы обеспечения жильем?
Респондент	<p>Тоже еще одно. За ребенком-сиротой закрепляется жилплощадь в той квартире или дома, в котором он жил до того как он попал в школу-интернат. Какая-то часть этого жилья является его собственностью. Оно могло быть на праве користиування, но оно должно сохраняться. Очень часто, в это жилье ребенок не возвращается из-за конфликтов с родителями или другими родственниками, или просто ребенка туда не пускают.</p> <p>Еще одна проблема, что детей-сирот, за которыми нет жилья, необходимо поселить в тех населенных пунктах, где они выпустились или проживали до интерната. Но социального жилья под эту норму не строится и не выделяется. Получается так, приблизительно так. Из общего количества выпускников, процентов 60, это дети, которые нуждаются в жилье.</p>
Модератор	Были ли случаи нарушения прав детей в интернатных учреждениях?
Респондент	Конкретно, департамент не отслеживает.
Модератор	А случаи жестокого отношения, эксплуатации детского труда, насилия над детьми?
Респондент	Я знаю, что такие случаи существуют, но назвать в каком конкретном учреждении или рассказать более подробно не смогу. Потому что это вопросы местного уровня.
Модератор	А есть ли направленность у интернатных учреждений на передачу детей в семейную форму воспитания?

Респондент	Я могу сказать из нашей практики, исходя из того что, в большей степени интернаты - это препятствие. Когда приходят по направлению усыновители у них возникают проблемы с установлением контактов с сотрудниками. Вот проблемы, сотрудники могут настраивать ребенка, чтобы он отказывался от усыновления. У нас есть такие случаи. Больше знаем о таких случаях на местном, не на государственном уровне, нам сообщают только о фактах и результатах решения этой проблемы.
Модератор	Да.
Респондент	А в государственном усыновлении у нас есть ситуация такая достаточно интересная. Подружку усыновили. Сотрудники интерната пытаются найти. И пытаются, чтобы ее девочки-подружки из интерната ее переговорили. Опять-таки это борьба за контингент. Понимаете, чтобы не пришлось сокращать штат интерната, или вообще интернат не закрыли.
Модератор	А вот известно ли вам, ведется ли какая-то статистика по поводу того, сколько детей выпустились из приемных семей, которые остались проживать в приемной семье?
Респондент	Вот тот период пребывания в семье ребенка, они все-таки настолько привязываются, что возникают определенные связи. Опять-таки, это не говорю, что во всех случаях. О каждом своем ребенке социальная служба знает, кто, где, у кого сколько детей. Кто родился. Практически всех родителей учим, как правильно воспитывать детей, постоянно поддерживаем связь.
Модератор	Раньше говорили о проблемах, с которыми сталкиваются выпускники школ-интернатов. А вот можете назвать проблемы, с которыми сталкиваются дети из семейных форм воспитания?
Респондент	Конечно, у них могут оставаться проблем даже бытового характера, но они хоть как постирать, как пришить знают. Конечно сталкиваются с проблемами, но сказать, что ребенок-не сирота из родной семьи с ними не сталкивается тоже нельзя. Самостоятельная жизнь для всех оказывается сложной. Но то, что дети из приемных форм воспитания сталкиваются со значительно меньшим количеством проблем – это факт, и они более легко переходят к самостоятельной жизни, устраивают свой быт и т.д.
Модератор	Есть ли программы государственные или программы общественных организаций направленные на помощь в социальной адаптации к самостоятельной жизни?
Респондент	Я, вообще-то, эти программы в такой мере и не нужны. Не научились мы еще работать с людьми, даже те, которые приходят, которые хотят. Мы не научились еще работать вот с точки зрения интересов ребенка. Можно устраивать встречи для семей, которые только планируют стать приемными родителями, с участием приемных родителей или воспитателей, которые имеют положительный опыт воспитания приемных детей. Рассказывать как очень часто, как бы лепим определенный образ ребенка и готовим семью к тому ребенку, которого, может быть, и в реалиях центры социальных служб передают информацию. Когда уже социальный работник знает конкретно этих детей, конкретных этих детей. По каждому конкретному ребенку рассказывать, давать информацию, его жизненную историю рассказывать на тренинге, чтобы родителей подготовить к принятию именно того ребенка, конкретного.
Модератор	Если говорить о каких-то адвокационных мероприятиях по поводу воспитания детей-сирот и детей, как часто вообще вопросы связанные выносятся на национальном уровне?
Респондент	В заключительный период ежегодно проводились совещания при участии президента Украины. Пока что такого совещания не планировалось, но так, как на мене, для меня более важно, есть ли в программе діяльності уряду четко

	сформулированные. Поэтому на сегодня коллегии проходят, программа контроля, она существует. Опять-таки такая же система существует. С подачи центрального органа, в первую очередь, для того на местном уровне, как и куда. Как карта деятельности, как дорожная карта, как в какой ситуации, как и куда. Тот, кто рядом с ребенком. Вот вы видите этого ребенка. Вот вам о защите прав и интересов ребенка отчет центрального уровня. Чтобы знали, как в какой ситуации поступать. Или изучение работы департамента.
Модератор	Как бы Вы определили национальную стратегию относительно воспитания детей-сирот, детей, лишенных родительских прав?
Респондент	Я уже сказала об этом, четко определены правовые основания социальной защиты детей. Необходимо определить, формы в таком порядке - усыновление, опека, попечительство, дома семейного типа и за тем лишь только интернат. Устройство ребенка в интернат, форма не лишает обязательств органы власти для поиска устройства в семью. То есть, приоритет устройства ребенка, он очень четко закреплён на уровне законодательства и на уровне всех остальных документов должна быть семейная форма.
Модератор	Ранее мы уже начали говорить. Вы уже выразили свое мнение по этому поводу отношения относительно Поручения КМУ наполнить школы-интернаты детьми из кризисных семей?
Респондент	Негативное.
Модератор	Да Вы говорили в начале нашего разговора? А можете сказать, привело ли это Поручение уже к каким-то конкретным действиям на местном уровне? Повлияло ли на школы-интернаты? Семейные формы?
Респондент	На семейные формы нет, а вот некоторые интернаты уже поменяли под это поручения свои статуты, и уже в этом году планируют ему соответствовать.
Модератор	Необходимо ли формам воспитания детей-сирот реформирование?
Респондент	Я не имею ввиду узко формы, да. Берут ребенка под опеку. Говоря о реформе системы опеки. Сейчас просто скажу, какая есть программа реформирования интерната. Она оторвана от общего. Скажем так, не определены стандарты. Как одеялко лоскутное, которое иногда разрывается. Глобальное, государственное. Не будет изменяться, не будет кем-то трактоваться. Так же программа реформирования. У нас в этом интернате, в котором 400 детей, вот мы их поселим по комнаткам, и тут в этой комнатке будут братья, сестры. Задача ведь не в том, чтобы их разделить на комнатки. А в том, чтобы совершенно кардинально по-другому посмотреть. Они в учреждении, оно не большое. А учатся они за пределами учреждения. Министерство образования пытается вот так протактовать. Вот нужна идеология, нужно не допустить сиротства и что делать. Нужна идеология вообще по поводу воспитания любого ребенка, как сироты, так и обычного И чтобы эта система воспитания трактовалось однозначно, чтобы государством принято. И на всех уровнях, да, вот так я это понимаю. Так же это понимает Премьер-министр, так же вице-премьер, так же понимает министр и так же понимает самый обычный сотрудник. Должна быть глобальная поддержка семьи. Массированная глобальная поддержка семьи. Недопущение выхода ребенка за ее пределы. А если это только получилось, то не интернат должен появиться там где семью для ребенка пока не получается, а опять-таки должна появиться другая семья, которая тоже будет поддержана. Вот этого еще пока нет.
Модератор	И последний вопрос по поводу. Вот сравнивая форму, интернатную форму и семейную форму. Какая форма дает лучше?
Респондент	Я уже говорила, по поводу стартовых возможностей. И говорила, что именно семейные формы воспитания дают лучшие возможности. Вот в интернатной форме есть четкая, я даже сказала бы очень жесткая регламентация распорядка

	дня. И когда ребенок привыкает, он уже не может отвыкнуть, что ему всегда скажут, что делать, подадут завтрак обед и ужин. А в самостоятельной жизни такого нет. Такой жесткий распорядок напоминает пенитенциарную систему. Поэтому дети из интернатных учреждений, которые лишаются свободы, очень быстро приспосабливаются и нормально себя чувствуют в этих условиях.
Модератор	Вам есть еще, что добавить к нашему интервью?
Респондент	Нет.
Модератор	Спасибо, большое за Ваше время.

2. Представник Міністерства освіти та науки України

Назва установи	Міністерство освіти та науки України
Посада респондента	Головний спеціаліст відділу інклюзивної освіти
Модератор	Скажіть, пожалуйста, Ваш возраст.
Респондент	46 лет.
Модератор	Скажіть, пожалуйста, сколько Вы уже лет занимаетесь вопросами детей сирот?
Респондент	Пять.
Модератор	Пять лет. Скажіть, будь ласка, як змінювалася політика стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, за роки незалежності України або за роки Вашої роботи? Державна політика, регіональна політика, може.
Респондент	Так, за роки моєї діяльності в міністерстві, починаємо з моєї діяльності, це п'ять років назад, з травня місяця, якраз розпочалася концепція реформування інтернатних заходів, в написанні цієї концепції я приймала активну участь, в межах компетенції від Міністерства освіти в написанні цієї концепції. Концепція була прийнята, варіант концепції і державної програми, яка прийнята на сьогоднішній день, дещо відрізняється, тому що в концепції першочергово - закриття інтернатної системи стояло завдання, в державній програмі дещо акценти ми змінили, і все-таки більший акцент зробили на реформування системи утримування в інтернатних заходах. Це і є відмінністю між концепцією і державною програмою. Тому що які прогнози б теоретичні не були, на практиці дещо інше відбувається, тому що це залежить від економічного стану держави, залежить від політичних процесів, від зміни

	<p>влади, залежить взагалі від світової тенденції, і так далі. Багато чинників, які вплинули на реформування системи інтернатних заходів в Україні. На сьогоднішній день, враховуючи, що діти в інтернатній системі перебувають, діти-сироти, і це велика кількість дітей, тому в міністерстві пріоритетом залишається, все таки, перш за все створення умов для здобуття якісної освіти в інтернатній системі, створення належних умов утримання, наближених до сімейних, до родинних, реконструкція спальних приміщень в кімнати готельного типу, де більш кращі будуть умови утримання, чим кімнати, де по вісім-по десять дітей, звичайно. Через це ось таке завдання стоїть перед міністерством, доки хоча б одна дитина буде перебувати в інтернатній системі, наше завдання - створити належні умови, хоча б не гірші умови, утримання, чим в ДБСТ, прийомних сім'ях, і взагалі в сім'ї для дитини. Ось це таке наше завдання. Як реформа відбувається, розповісти, да, реально як це відбувається?</p>
Модератор	Да.
Респондент	<p>На мою думку, як це все реально відбувається не так, як хотілося б. На мою думку, ми перш за все зайнялися підзаконними і законними актами, які унормували і підготували всі процеси для того, щоб позбавити батьків дитини. Якраз упущений був той момент, коли першочергово потрібно було в Україні створити всю законодавчу базу, все підзаконне підґрунтя для того, щоб підтримати сім'ю з дитиною, особливо ту сім'ю, яка перебуває в кризовому становищі, сім'я, яка потребує термінової соціальної допомоги, психологічного втручання, психологічного супроводу, соціального супроводу. Потрібно було акценти, перш за все, розпочинаючи державну програму реформування, поставити на підтримку сім'ї, яка перебуває в тій чи іншій кризі. Криза може бути психологічна, матеріальна, фінансова і так далі. На жаль, акценти розставлені були неправильно. Ми спочатку зробили все для того, щоб позбавити батьків дитини, а тоді вже робимо все для того, щоб дитину влаштувати в нову сім'ю. А, мабуть, простіше було розпочати саме з підтримки сім'ї. І ті кошти, які передбачено на державну програму, більшу частину цих грошей потратити саме на підтримку сім'ї. І я думаю, що правильно би стосовно фінансування цієї державної програми, неправильно теж були акценти розставлені, тому що зовсім не передбачено коштів на підтримку інтернатної системи. Фактично це не підтримка самої системи, це підтримка дитини, яка перебуває в інтернатній системі, так як уже державна програма три роки, перший етап уже завершився, і ми домовлялися на міжвідомчій нараді, коли писали цю державну програму, що другий етап державної програми розпочнеться тільки у разі, коли ефективно використані гроші після завершення першого етапу, коли ефективні дії були вчинені, коли є взагалі якийсь результат після вдало проведеного першого етапу реформи. На жаль, такого обговорення за круглим столом не відбулося, відбулася і зміна влади, відбулася зміна тих консультантів, які першочергово взяли участь у написанні цієї програми, і плинність кадрів, і таким чином ця умова не була виконана. Хоча це, мабуть, перша державна програма в Україні, в якій не стоять роки по етапам, якщо подивитися уважно, в державній програмі орієнтовно тільки, етапи виписані, а роки чітко не стоять. Ось це і є тією умовою, що тільки у разі вдалого завершення першого етапу ми можемо чесно приступати до другого і розпочинати завдання другого етапу. І кожне міністерство для себе вибирало ті завдання, які реально в тій ситуації здійснити, що є на сьогоднішній день. Тому кожне міністерство по цій програмі відповідно розробляло заходи на свої етапи, і не чітка така є тут співпраця по цим заходам. Но я вважаю, що програма якимось так розпочалася</p>

	<p>не з того, з чого потрібно було б, і так вона і йде, не так, як це хотілося б. Взагалі ми вже говорили, на помилках вчаться, але жалко, коли в цих помилках, вчаться саме на помилках, які стосуються дітей, краще це було щоб паперів стосувалося, ці помилки. Взагалі ми вже після того, як розпочалася ця державна, коли вже прийняли концепцію, то всі одностайно сказали, що почали не з того, потрібно взагалі розпочати з реформування системи опіки в Україні, тоді б це включало всі процеси, і сім'ю, і суспільство, і фінансування, і взагалі підхід до цього питання. А так, як ми взяли тільки за систему інтернатних закладів, то без тих чинників, які навколо цієї системи, і без тих міністерств, без тих організацій, які опікуються долею дітей, без реформи тієї системи ми ніколи не досягнемо ніякого успіху. І я думаю, що все одно теоретично планувалося одне, а на практиці показується зовсім інше. На сьогоднішній день болючим є питання виходу з інтернатної системи, так само воно є болючим і виходу з ДБСТ, з прийомної сім'ї і будь-якої іншої системи, якщо вона існуватиме, можлива альтернативна ще якась форма, хтось придумас, вона існуватиме. Тому що, знову ж таки кажу, в державній програмі реформування інтернатних закладів всі акценти поставлені саме на час перебування в цій системі. Після виходу з цієї системи на сьогоднішній день, на жаль, політики нічого не передбачили, щоб дитині було комфортно і краще. І скільки б ми не створювали прекрасних умов утримання в інтернаті, в ДБСТ, в прийомних сім'ях, скільки б ми не виписували законів, скільки б ми не виписували підзаконних актів, ніколи не буде нічого хорошого з цього, якщо дитина, переступаючи поріг інтернату, переступаючи поріг сім'ї в самостійне життя після повноліття або вступу в вищі навчальні заклади, і так далі, дитина залишається сам на сам з проблемою. Проблемою, яку ніхто далі не хоче вирішувати. І не завжди це неможливо вирішити. Тут спрацьовує ще і людський фактор у нас в державі. Незавжди дитина попаде в те середовище, коли голова обласної держадміністрації, коли голова райдержадміністрації з розуміння поставиться до проблеми дитини, візьме за руку цю дитину і поведе далі по життю. От поганий в нас цей місточок переходу з інтернатної системи в іншу систему, в систему самостійного життя. Ось цей місток у нас дуже хиткий, недосконалий, непродуманий, і ось тут злам і відбувається. Якщо взяти, проаналізувати долю дитини після інтернату, то цей саме злам, цей період переходу, цей місток, який є в нас такий хиткий, от і він показує все, практично, подальше життя дитини, хто вистійть, хто не вистійть. Якщо в когось поруч буде хтось поруч, хто візьме за руку і допоможе по житті, підтримає його, та дитина утримається в цьому жорстокому суспільстві. Якщо поруч нікого не буде, і в дитини не вистачить сили самостійно боротися за житло, за своє майно, за перше робоче місце, за навчання і так далі, витримати навчання це, фінансові труднощі, витримати ось ці спокуси, які навколо дитини на сьогоднішній день є, тому що навіть сімейні діти не витримують, ми це прекрасно знаємо, і ми бачимо, що відбувається навколо, то тільки в такому разі дитина стає на ноги і стає справжнім громадянином України. І коли ми всі весь час говоримо, що випускники інтернатних закладів - це самий слабкий ланцюг в нашому суспільстві, то потрібно подивитися, що суспільство зробило для того, щоб цей ланцюг був сильнішим. Аж нічого. Тому тут якісь відсотки виводити успішності випускників інтернатних закладів - це дуже така, Ви знаєте, справа невдячна, абсолютно. Тому що якщо ми подивимося відсоток успішності сімейних дітей, проаналізуємо, коли мама і тато при всіх умовах, і дитина не змогла вистояти в цьому суспільстві, все-таки суспільство - це великий чинник, який впливає на свідомість дитини, на те, як дитина по життю далі</p>
--	--

	<p>підє. І діти не витримують, високий відсоток. То взяти дитину, в якій за плечима немає мамки і татка, і те ж саме сильне суспільство так впливає на дитину, то тут дуже нерівні умови, коли ми рахуємо по відсотках, хто успішніший, сімейні діти чи діти з інтернатної системи. Це не ті критерії, по яким ми можемо тут відсотки виводити. Тому я завжди, коли слухаю, що хтось там на круглих столах може сказати: "За нашими соціологічними обстеженнями, моніторинг проводили, вивели відсоток успішності дітей, то інтернатна система продукує негативізм повний, і людей, які не потрібні нашому суспільству, це проститутки, наркомани, п'яниці, злочинці", то, Ви знаєте, мені дуже образливо, бо ніхто не проаналізував оті умови, при яких дитина приходить до такого життя. І це трапляється не в інтернатній системі, все це трапляється після виходу з інтернатної системи. Ми теж моніторимо і успішність своїх дітей, і виховання своїх дітей, якість виховання дітей, досягнення дітей, і відсоток вступу до вищих навчальних закладів, і так далі, то ми б не сказали, що в нашій системі знаходиться переважна більшість злочинців, проституток, п'яниць і наркоманів, у нас їх немає. А отколи виходять з інтернатної системи, з поля зору нашої системи - ось тоді давайте запитасмо, в який момент, тоді давайте рахувати, прорахуємо, промоніторимо оту ситуацію, в який момент вони стають наркоманами, злочинцями, п'яницями і так далі. Ось цим потрібно і зайнятися суспільству. І чи суспільство все зробило для того, щоб вони такими не стали.</p>
Модератор	Ми проводимо дослідження - життєвий шлях їх.
Респондент	<p>Ви розумієте, да, ось це через це проблема. Ви знаєте, коли дітки в інтернатах, навіть проект у нас був дуже цікавий з "Фокстротом", три роки назад, і для мене було велике здивування, коли випускники, там умова проекту була, що тільки випускники інтернатної системи, дев'ятий або 11-й клас в вересні місяці писали проект свого майбутнього життя. І ви знаєте, це діти, дійсно, це був гарний моніторинг, це діти, які завтра виходять в самостійне життя, або після дев'ятого класу, або після 11-го. І ви знаєте все-таки на початку року проекти були майбутнього життя надзвичайно цікавими, перспективними, і ніде жодного натяку не було на те, що життя їх поверне зовсім в інше русло, негативне. І, в принципі, для мене було це, дійсно, ще одним доказом, на якому моменті ось це русло змінюється в дитини. Тому що навіть в дорослому вже житті, практично 11-й клас - це дорослий, самостійний парубок і дівчина, правда, і в них, коли вони не вийшли на ту ступінь, коли саме суспільство, не інтернат, не директор, не вихователь, а його сприйняли інші люди, суспільство те, в якому він буде жити в подальшому житті, на якому моменті, коли, на якій хвилині життя ось це злам і відбувається, коли міняються погляди, коли вони зустрічають не того, кого хотіли, не те відношення. Тому що там за десять років, за 11 років в інтернаті вони одне відношення бачили, і вони вірять в те, що це буде і далі по життю, тому вони і так пишуть, що майбутнє життя вони бачать саме от таким. А злам відбувається на певному етапі. Тому, я ж кажу, що всі ці проекти дуже гарні в тому плані, що зовсім незалежними очима експерти дивляться на цю ситуацію, і я дуже рада, що громадські організації втручаються в цю ситуацію, дивляться, що не так, можливо, все погано в цій системі, в інтернатній, тут якраз налагоджена система, вона працює. А давайте подивимось, де не працює, давайте займемось тим, що не працює. Ви знаєте, завжди аналізувати і докоряти можна тим, хто щось робить, там де є куди заглянути. А от якщо порожнина, нема що подивитися, нема куди заглянути, то важко оцінити, що там не робиться, бо там не робиться взагалі нічого, наприклад. І важко сказати, що не робиться.</p>

Модератор	Чи можна сказати, що перехід до самостійного життя - це та найбільша зараз проблема, от, як Ви казали?
Респондент	Найбільша.
Модератор	Найбільша. Які ще можна назвати гострі проблеми в питаннях виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки?
Респондент	В питаннях виховання дітей-сиріт, якщо під час перебування дитини в інтернатній системі, я можу сказати, які зараз болючі є сторони інтернатної системи, те, що бачу я. Можливо, я, звичайно, не все бачу, тому що ми не так часто відвідуємо інтернати, як би хотілося, не так ми практику бачимо багато, як хотілося б, більше ми в телефонному режимі спілкування з дітьми, скарги розглядаємо, то теж елемент якоїсь інформації про життя інтернатної системи, вона надходить до нас. Що я бачу, що болюче, що я хотіла б змінити. По-перше, в інтернатній системі що негативно впливає на дитину, виховання інтернатної системи - це чітке обмеження тільки статусу ось цього, що там тільки діти з однаковим статусом. Це діти з однакового середовища, ми 10-11 років тримаємо дітей, які інших дітей не бачать, дітей, які живуть в сім'ях, і так далі, в них немає життєвого цього досвіду. Я за те, щоб все-таки в інтернатну систему, в школи-інтернати для дітей-сиріт по можливості, якщо є вільні місця і гарна в нас матеріально-технічна база, педагогічний персонал, особливо це спеціалізовані заклади, з поглибленим вивченням іноземних мов, фізико-математичних, якщо є вільні місця, чому не включати до навчального процесу за можливістю дітей із сімей, які могли б на практиці показати досвід життєвий проживання в сім'ї. Скільки б ми не розповідали про це, воно ніколи, поки дитина не потрогає своїми руками, не подивиться своїми очима, не почує своїми вухами, це ніколи на малюнку не покажеш. Досвід цей має бути від живого спілкування. Це раз. Включення, зняття ось цього табу, що існують тільки інтернати для дітей-сиріт, і більше нікого туди до навчального процесу включити не можна. В школу, приміщення школи - воно велике, ми можемо включати до навчального процесу будь-кого, хто має бажання, хто має здібності навчатися в такому приміщенні. Спальне приміщення - це зовсім інше господарство, будь ласка, там тільки хай проживають діти-сироти. Але навчальний процес, життя шкільне в дитини має відбуватися так, як в звичайної дитини. Воно має бути змішане з іншими категоріями дітей. Тоді це буде життєвий досвід дитини, дитина знає, хто за воротами, за парканом його школи живе, що там теж є діти, і вони саме такі.
Модератор	Можна, секундочку. Я знаю, є досвід, коли діти з інтернатних шкіл навчаються у загальноосвітній школі, яка знаходиться поблизу.
Респондент	Це досвід дитячих будинків. В школі-інтернаті діти проживають і навчаються. Там наказ є підставою для проживання - то це наказ для навчання. В дитячих будинках - звичайно, це заклади, в яких діти тільки проживають, а навчаються в будь-якому закладі, в якому хоче дитина, тут обмежень немає. Але є система ще інша, це школи-інтернати, де діти і проживають, і навчаються. Тому що не в кожному районі в нас є дитячий будинок, не кожний дитячий будинок може задовольнити потреби регіону, плюс у нас є діти з вадами, і в районі не може бути школи-інтернату, наприклад, для глухих, сліпих, слабочуючих, слабобачучих, а дитина потребує саме корекції. Тому існує ще система така, як школа-інтернат, яка задовольняє повністю всі проблеми, і надає комплекс послуг, від медичних, юридичних, освітніх першочергово, соціальних і так далі. Інтернат - це більш такий організм універсальний, який може задовольнити любую потребу дитини, а дитячий будинок - це тільки для проживання. Тому ось це перша похибка, яка була, в принципі, раніше підхід був такий до інтернатної системи, зараз би хотілося все-таки з метою набуття

більшого життєвого досвіду, не обмежувати спілкування дітей, розвивати ці комунікативні функції дітей. І тут є ще інша сторона медалі, коли дитина бачить і відношення до себе, щоб це в 18 років не було для нього новиною, щоб вони прекрасно знали, що в нас не настільки толерантне суспільство, не настільки в нас свідомі не тільки діти, а й дорослі; що сприймаються діти не такими, як всі. Тут немає чого, я тут не обманю нікого, не буду обманювати, якщо скажу, що так суспільство не дуже любить цих дітей-сиріт і так прагне зустрітися з ними, і так хоче побачити їх і в фірмі, і в інституті, і так далі, і так далі. Це правда життя, це реальність. Через те тут дитина теж буде з першого дня свого життя реально бачити відношення до себе, і матиме змогу довести, що вона така, як всі, вона член суспільства, вона має право на життя. А так ми їх тримаємо окремо, відокремлено, і дорослим він стає, і тут, знаєте, як в театрі сцена, на сцені, дитина встає, піднялася - опа, він бачить: "А в залі-то багато людей, я не готовий до виступу перед цими людьми, мені потрібно підготуватися, я думав, що там п'ять людей, і в першому ряду тільки будуть плескати в долоні, а там ще на гальорці, вибачте, сидять якісь, сміються з мене", розумієте. Це така алегорія, але це правда життя, воно так і є, це те, з чим стикаються. З приводу інтернатної системи, виховання, це те що хотілося б мені змінити. Хотілося б кількість, наповнюваність виховних груп. Чомусь у нас дуже так не те, що неоднаковий, а я б навіть сказала - якийсь образливий підхід до того, що в дитячому будинку сімейного типу на десять дітей - мама і тато є, і там частина цих дітей - це їх рідні діти, там трішечки інший підхід буде. А в інтернатній системі в нас ці виховні групи надзвичайно великі, і не завжди вистачає сили і здоров'я того вихователя приділити належну увагу кожній дитині. Все-таки тут держава економить на тих моментах, на яких економити не можна, змінити ці норми наповнюваності дуже важко. Плюс віковий ценз в інтернатних закладах серед вихователів мене бентежить. Якщо ми піднімаємо питання, що педагогічний склад шкіл, то це люди все-таки за віком мають бути більш-менш рівними по свідомості, по розумінню, по сприйняттю світу, як до вихованців, тому що в нас і комп'ютеризація на сьогоднішній день, і взагалі темп життя надзвичайно високий. І люди похилого віку, пенсіонери, люди, які вже, в нас є частина вихователів, які взагалі ще є дітьми війни, і вони дуже цупко тримаються за ці місця, зрозуміло, тому що пенсія надзвичайно низька, і люди все життя пропрацювали в цій системі, вони себе не бачать в іншій системі, вони більше не можуть нічого вже робити, крім цієї системи, але як на мене, мені б хотілося, щоб дітки все-таки виховувалися серед більш-менш за віком рівних людей. Їм не цікаво з бабусями, з прабабусями, їм цікаво з мамами, з татами, з ровесниками практично. Оце в нас болюче питання. Тому що зарплата надзвичайно низька в інтернатних закладах. Складність, напруженість в роботі надзвичайно велика, тому що це не простий контингент дітей. Через те тут мають бути висококваліфіковані молоді кадри. Ті люди, педагоги, вихователі, які знають сучасні методики, які володіють сучасними методиками, знають, що таке соціальна робота, що таке соціальний підхід. Люди, які здатні аналізувати ситуацію і підходити вже після тільки глибокого аналізу. Зараз зовсім інші підходи до цих проблем, такі, які раніше не застосовувалися. Раніше не було стільки інститутів, які би готували соціальних працівників, соціальних педагогів. Зараз це дуже розвинена мережа, і це дуже хороша мережа, дуже багато методик, дуже цікавого і нового. Але люди, які, якщо в селі стоїть інтернат, от давайте реально подивимся, чи зможе той вихователь, є в нього доступ до цих цікавих методик, яким чином, якщо вона не володіє комп'ютером, якщо вона не

	проходить тренінги. Бо тренінги, як правило, проходять серед самих соціальних працівників. І якщо навіть взяти по державній програмі реформування, подивимося, скільки витрачається на підготовку кадрів. Але це стосується тільки батьків, вихователів та соціальних педагогів. Але чомусь упущений той момент, що найбільша кількість дітей перебуває саме в інтернатах, в інтернатній системі Міністерства освіти і саме, перш за все, потрібно не втрачати часу і перепідготовлювати, допомагати і проводити тренінги серед цієї категорії педагогів, які з найбільшою категорією дітей працюють.
Модератор	Так.
Респондент	От. Паралельно мають працювати всі системи, які дотичні до цих питань: Міністерство праці, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство освіти і Міністерство сім'ї, молоді. Всі чотири системи мають в своєму підпорядкуванні дуже чітку вертикаль: там де ДБСТ, прийомні сім'ї, у нас інтернатні заклади є в системі МО, системі Мінпраці, системі освіти. І ці інтернатні заклади, вони існують, вони не зникли. Вони ніде не ділися. І через те, треба подивитися, а що змінити в цій системі, щоб ця дитина, яка не потрапила в жодну альтернативну форму, не відчувала себе гіршою, не відчувала себе обділеною і так само мала право не конвенцію. Так само вона має всі права по конвенціях, як та дитина, яка усиновлена чи в сім'ї, чи в ДБСТ прийомної сім'ї. Але в нас дещо викривлення таке відбулося і пріоритетом, зрозуміло, ми всі хочемо і ми всі прагнемо, щоб не було інтернатів, ми всі прагнемо, щоб дитина була в сім'ї. Але ж як Міністерство освіти, представник Міністерства освіти, ми наполягаємо на тому, що допоки хоча б одна дитина перебуває в інтернатній системі, вона має право на нормальну освіту, на нормальне утримування і на тій самий захист тих прав, як і дитина в сім'ї. Оце такі зауваження до цієї системи і свої думки, що хотілося б змінити. Звичайно, хотілося б змінити, щоб це тільки не на папері в нас було, зменшення кількості інтернатів, а щоб воно дійсно відбулося. І щоб максимум всі приклали зусиль, щоб діти все ж таки були в сім'ях і якщо не в ДБСТ, не прийомних, то максимум зробить для того, щоб в своїй рідній сім'ї були створені належні умови, щоб дитина там змогла утримуватися, щоб ми все-таки її не забирали з тієї сім'ї. А максимально всі попрацювали над тією сім'єю, якщо є хоча б один шанс.
Модератор	А якщо говорити про переваги інтернатної системи, які б змогли в першу чергу назвати переваги такої системи?
Респондент	Від якої системи?
Модератор	Від сімейної.
Респондент	Від сімейної форми? Ви знаєте, знову ж таки, я скажу: коли моніторять успішність дітей, так само не можна зараз сказати переваги системи однієї над іншою. В кожній системі є свої плюси і мінуси, але це всередині системи. А поставити на одну вагу, що краще: ДБСТ чи інтернатна система - це ніколи ніхто не зробить. Тому що ми можемо розглянути, наприклад, прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу, в яких надзвичайно погані умови і погано відносяться до дітей, і дітям погано там. І поряд поставити інтернатну систему, в якій може бути дуже хороший директор, дуже хороший вихованець. І запитати дитину, вона вчора була в інтернаті, а сьогодні попала в ДБСТ. В нас же є відсоток повернення дітей в інтернатну систему і відсоток невеликий. Значить, є мінуси і в тій системі. Але порівняти і сказати, що краще, а що гірше, скрізь спрацює людський фактор. Я завжди говорила: яку б систему ми не зробили, яка б держава не була потужна, але коли змінюється керівник, ми знаємо, все може поламатися як карточний

	<p>домик. Тут же все ламається. Залежить все-таки від лідера, як в сім'ї, так і в інтернаті, от. Але єдине, що можна сказати в порівнянні: коли із школи-інтернату, от в нас є такі потужні, дуже гарні школи-інтернати, в яких, наприклад, спеціалізація дуже хороша. Коли дитина там майстер спорту, і займалася, і має вже певні досягнення і цю дитину забрали в дитячий будинок сімейного типу, наприклад, в сільську місцевість, де мама тільки має змогу любити дитину, нагодувати і дати належну освіту, але не може позашкільно організувати належним чином. Отут, звичайно, стоїть питання: що було краще, в принципі. Якщо дитина вже мала такі досягнення, правда, і в цьому буде майбутнє дитині, то тут якраз інтернатна система надає перевагу в цьому. Тому що тут всебічний розвиток іде дитини в цьому плані, дитині, можливо, саме спорт і дав їй на майбутньому хліб із маслом. Розумієте? А там, в тому селі, де дитина виходить в нікуди, знову в нікуди, і дитині налагоджувати ці стосунки з суспільством по-новому потрібно. І от коли вона виходить із сім'ї, наприклад, коли це стосується от, в таких далеких регіонах немає змоги дати дитині те, що давав в освіті і давала в розвитку саме інтернатна система. Отут буде проблема. То отут я можу сказати: чи краще ми зробили, коли дитину віддали саме в цю сім'ю. Любові, можливо, буде більше. Можливо, в чомусь буде достатку більше, да. Але десь ми щось і забираємо. Тут потрібно думати. І коли ми робили з Міністерством сім'ї, молоді та спорту спільний наказ про порядок вибуття з інтернатної системи в дитячі сім'ї, ДБСТ на усиновлення, то ми намагалися чітко прописувати всі моменти, щоб були враховані під час передачі дитини. І думка психолога, думка педагогів під час вивчення особової справи батьків, там, і так далі, перші знайомства, перші контакти. І щоб все-таки в дорослих вистачало глузду, і одній системі, і другій системі прийняти максимально правильне рішення. Тому що дитина в такому віці, оскільки вона згоду не давала, але прорахувати своє майбутнє дитині дуже важко. То тут якраз от людський фактор знову ж таки має спрацювати: наскільки чесні ми будемо перед тією дитиною. Чи ми будемо штучно утримувати дитину в інтернаті, бо в нас якісь показники порушуються, чи будемо штучно створювати прийомну сім'ю і дитячий будинок, бо там не вистачає одної дитини для того, щоб була створена сім'я. Знову ж таки у всьому людський фактор. А сказати переваги системи? На той час, коли ця система створювалась, можливо, це було, саме необхідний такий був захід і він задовольняв всі потреби. На сьогоднішній день ми розвиваємося, ми дивимося досвід інших країн, ми шукаємо нові форми. І ми в себе в системі шукаємо нові форми утримання, в межах інтернатної системи навіть. Не говорячи про інші форми взагалі утримання по державі дітей-сиріт, дітей позбавлених. Тому я ж кажу, тут пределу совершенства немає, от, але на сьогоднішній день максимум, що ми можемо зробити, то це все-таки в інтернатній системі максимально наблизити умови до сімейних.</p>
Модератор	Так.
Респондент	<p>Для тих дітей, в яких шансу уже немає бути усиновленим, бути забраним в прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу. Через те говорити про переваги, якщо говорять, що Міністерство освіти - це дуже таке, з одної сторони, кажуть, що ми, з одної сторони, виважені, да, а з другої, дуже консервативні, що ми так тримаємося за ту систему. То це, я думаю, говорить той, хто ніколи не аналізує ситуацію, і той, хто не має такої особистої зацікавленості піарити свої ідеї. Ми маємо справу з тим, що є. Ми реально працюємо над тою ситуацією, що є в країні. І ми аналізуємо, прогнозуємо і визначаємо для себе пріоритети, виходячи з тієї ситуації, що є на сьогодні. А на сьогодні ми побачили, що за три роки за результатами першого етапу, крім</p>

	<p>зменшення, я вважаю, штучно зменшеної кількості інтернатних систем, якісних змін нам ніхто не допоміг зробити завдяки цій програмі. Ми їх робимо самі. В межах своєї компетенції, в межах своєї потужності і в межах свого фінансування. Самотужки намагаємося розширити функції інтернатів, набагато, відповідно до сучасних вимог, набагато більше послуг надати дитині. От, і навіть в експериментальній діяльності все ж таки беремо на себе відповідальність і пробуємо, пробуємо, перші кроки вже є, після виходу з інтернатної системи все-таки за рахунок спонсорів, за рахунок своїх якихось можливостей надати перше житло дитині для того, щоб не перервати оцей процес переходу в самостійне життя. І якомога більше допомогти, якийсь супровід дитині забезпечити, щоб оцей саме ми піймали той момент, коли цей місток є хибким, переходу до самостійного життя. То ми цей перехід, хоча це вже не наша функція, але у нас дбайливі директори, переважна більшість, я не кажу, що всі, все-таки беруть на себе цю функцію і дбають про цей плавний перехід по цьому містку.</p>
Модератор	<p>А якщо говорити про дітей, які випускаються до досягнення 18 років, яка їх кількість в загальній масі та чизначається такій дитині опікун якийсь?</p>
Респондент	<p>Значить, дивіться, яка в нас система в Україні. До досягнення повноліття в дитини може бути або державний опікун, якщо дитина перебуває в закладі державному, або опікун, який призначається органами опіки і піклування, так. Це той опікун, який, він є один над однією або над двома, це діти можуть бути родичі, братик, сестричка, або просто одна дитина. І далі цей опікун до досягнення повноліття, перебуває дитина в інтернатній системі чи не перебуває, він несе повну відповідальність. Коли дитина вибуває з інтернатного закладу і директор, фактично, перестає, директор інтернатного закладу передає, перестає бути державним опікуном, державним опікуном стає той директор того закладу, куди вступає дитина. Це профтехучилища. Но в нас таких випадків практично немає, коли дитині немає 18 років, і він там рік уже навчається в вищому навчальному закладі. Як правило, це місяці, два, три, чотири місяці до повноліття дитина вступає в вищий навчальний заклад. І, фактично, тільки два-три місяці державний опікун - ректор чи директор коледжу, і так далі. Автоматично переноситься опікунство, якщо не встановлено було іншого опікуна на цей час, наступним директором закладу, державним. Так по законодавству. І всю відповідальність несе далі ректор, директор того навчального закладу, де перебуває дитина. Якщо дитина не навчається, а працевлаштовується, то вся відповідальність уже тоді, соціальні функції беруть на себе соціальні служби і директор того підприємства, на якому дитина працює. Він за соціальний пакет відповідає повністю. Але це вже має супроводжувати його соціальний фонд.</p>
Модератор	<p>Поняла. А чи є якісь цільові програми, розраховані на підтримку дітей випускників саме шкіл-інтернатів?</p>
Респондент	<p>Окремої державної програми на підтримку випускників інтернатної системи не існує. Є багато державних програм, в яких так чи інакше якимось питанням записано, якийсь захід, записано. Наприклад, "Державна програма по подоланню бездоглядності, безпритульності", в нас такий там один був, що "розробити механізми надання житла". На державному рівні розробити там механізми надання житла випускникам інтернатних закладів. На то є попередження бездоглядності, безпритульності. Але я можу відповісти, що в цьому році ця державна програма завершується. Цей пункт не виконується. Так само в державній програмі реформування є якісь натяки на те, що ми маємо, держава, розробити певний механізм подальшого влаштування дітей.</p>

Але я ж кажу, це самі болючі моменти, які, дійсно, от тут потребують великого акценту зі сторони держави. От вони як раз не виконуються. Біда в тому, що державні програми якимось чином в нас виписуються так і ми всі в них приймаємо участь, і не можемо нічого змінити. Я відповідально кажу за себе, наприклад, як за працівника міністерства. Я особисто не можу кардинально змінити зміст програми, розумієте, так, як би мені хотілося для мого міністерства, якщо це спільна програма із іншими міністерствами. Бо замовником або першим виконавцем там є зовсім інше міністерство. Ми тільки дотичне. Ми є співвиконавцями, але кардинально змінити ми цю думку не можемо. І якимось чином ці програми виписані на тих заходах, які є найлегшими, які є реальними для виконання, і можливі навіть без виконання державної програми, якщо всі будуть чесно виконувати свої функціональні обов'язки. А кардинальні речі, які дійсно потребують кардинальних змін і втручання Верховної ради, законодавство змінити потрібно, поставити посилену відповідальність, акцентувати на персональній відповідальності голів ОДА, голів райдержадміністрації за виконання своїх зобов'язань - такого в нас немає. І як правило, якщо такий пункт виникає дуже складний до виконання, то між собою починають міністерства спілкуватися так вже голосніше, хто буде першим виконавцем, хто буде відповідати за цей захід, який нереально здійснити. Хотілося б, щоб ці державні програми, якщо приймається державна програма, то всі співучасники були на рівних умовах, фінансування розподілялося між усіма, але щоб особисту і персональну відповідальність тоді несли чи міністри, чи представники Верховної ради, чи голови комітетів, які керують саме цими питаннями, у повноваження яких входять саме ці питання, щоб вони несли особисту відповідальність за зміни до чинного законодавства в тій частині, в якій потребує виконання цієї державної програми, щоб реалізувати цю програму, зробити певні дії. От якраз в Верховній раді чи всі разом, чи особисто міністри мають відповідати за внесення змін до законодавства і прийняття відповідних рішень, щоб тоді ця програма мала сенс якийсь до виконання, можна було її виконати. А те, що ми часто просто пишемо один одному звіти, що намагаємося зробити, шукаємо, перебуваємо у постійному пошуку, але реально змінити не можемо, тому що не пускає законодавство на сьогоднішній день зробити ті чи інші речі реальні, то це є реалії нашого життя. В нас проблема, мабуть, в Україні ще в тому, що ми довго пишемо зміни до закону або пишемо закон і пишемо під ті реалії, які є на сьогодні, а приймається закон набагато пізніше, коли цих реалій вже немає. І ще закон не прийнятий, а він вже потребує змін. Ми ще тільки в першому читанні, а його вже потрібно змінити. Він пішов на друге читання, а він вже непотрібний або потрібно змінити. А коли вже прийметься, дивимось, що під цей закон вже виникло багато проблем і потрібно змінити ще десять законів, внести зміни, щоб цей закон вже запрацював, бо за цей час змінилася ситуація в країні. Оце, нажаль, наші реалії. Про Україну ж кажуть, що в нас біда в Україні в тому, що ми не лабільне в цьому плані законодавство. Ми дуже довго їх виписуємо, ті закони. І користуватися не встигаємо, вже не встигаємо користуватися, в цьому і біда. Так само в інтернатній системі ми говоримо про заклад нового типу, а нам, можливо, він не потрібен. Нам потрібно змінити законодавство, підходи до форм утримання в нашій системі інтернату, оце і буде заклад нового типу, якщо ми змінимо певні якісь вимоги до санітарних норм, вимоги якісь до законодавства, яке існує в частині перевірок частих. Можливо, тоді знову в нас зміниться все, розумієте. Тобто, це така проблема. А сказати ще раз за переваги, знову ж таки кажу, від те законодавство, що виписане, не можна кардинально змінити цю систему так,

	як би ми хотіли, тому що нас не пускає низка підзаконних актів, які виписали інші міністерства. І ми самотужки їх змінити не можемо. Через те, яка задумка хороша би не була, а знову ж таки залежить від директора, від його вміння співпрацювати із іншими відомствами і максимально робити життя дітей кращим при тому фінансуванні і при тому законодавстві, яке існує. Знову ж таки тільки від людського фактору залежить.
Модератор	Зрозуміло. Скажіть, будь ласка, із якими в першу чергу зустрічається проблемами випускник школи-інтернату, коли він виходить за його стіни?
Респондент	Житло.
Модератор	Житло в першу чергу?
Респондент	Житло - це саме перше. Їм немає просто, де жити. Якщо на певний час дитина вступає до вищого навчального закладу і там є гуртожиток, то знову ж таки ця сама проблема постає після виходу із інституту чи університету.
Модератор	Ясно.
Респондент	Проблема їх переслідує все життя - саме житло. Ми ж всі прекрасно знаємо, яка би в нас робота гарна не була, як би ми не влаштувалися, якщо немає де жити, я не знаю, скільки потрібно платити нам, якщо немає житла, щоб ми працювали і були задоволені. Житло - це саме найперше.
Модератор	Є якісь програми підтримки?
Респондент	Житла, ні.
Модератор	Немає?
Респондент	Немає.
Модератор	А чи є якісь заходи, які вживаються, якимось виносьється це на розгляд, щоб внести якісь програми, заходи, щоб все ж таки?
Респондент	Ви знаєте, в нас є постановка Кабміну 226-та, яка чітко всім міністерствам роздала завдання, якщо в законодавстві написано, що дитина сирота або дитина, позбавлена батьківського піклування, має право на житло і майно, і перебуває на повному державному утриманні, то я не знаю, які ще потрібно заходи розробити, якщо закон в нас діє, а закон не спрацьовує. Тому що закон не читають і не виконують саме на місцях. А якщо запитати на місцях от в регіонах органи місцевого самоврядування, чому не виконуються закони, вони говорять: "Тому що на це не передбачене фінансування". В нас зараз соціальне житло не будується. На це немає грошей. Це дуже дорого. І можна зрозуміти ту голову райдержадміністрації, в якого не будується соціальне житло. Де взяти йому? От не пощастило, скажімо так, тому що в нього в цьому році п'ятеро дітей повернулося, наприклад, із інтернату або після інституту. Вони повернулися, не влаштувалися. Їм треба за постійним місцем проживання жити, за місцем походження. Він повертається і йому потрібно десь жити. Ну, де реально той голова райдержадміністрації візьме те житло? Якщо якимось це ще районний центр і там ще якимось в якихось підприємствах хоча би якісь гуртожитки є, звичайно, вони стараються це зробити, влаштувати. А якщо немає? Ну, не передбачає держава їм це житло. А має бути квота якась або саме перше - це фінансування. Піднімали питання про кредит, кредитування житла, соціального житла. Це питання теж в нас залишилося відкритим. Воно не спрацьовало. Ну, економічна криза, можливо, вплинула. Я знаю, що в Росії була розроблена така програма, що обов'язково дитина після закінчення отримувала житло, як соціальна програма. Але там теж є певні мінуси. Не спрацьовувала належним чином ця програма. Але наскільки я знаю, це житло діти продавали. Не було належного цього супроводу і не виписаний був механізм купівлі цього житла у цієї дитини. Мали бути певні обмеження заборони, там, на років 20, наприклад, продати це

	<p>житло. Можливо, тоді би вона спрацювала. От ми на сьогоднішній день не знаю чи ми так детально вивчаємо досвід Росії чи інших країн по цьому соціальному житлу. Це абсолютно не моє питання. Я не володію цією ситуацією. Але свої думки є. Можливо, вивчити помилки інших країн і розробити свою якусь програму, але щоб вона мала якесь фінансове підґрунття і обов'язково була до виконання. І знову ж таки мають бути пункти про персональну відповідальність перших осіб в регіонах за виконання цієї програми і не розбазарювання цих коштів, які передбачені на цю програму, не використання їх на інші якісь потреби, тимчасові потреби. Можливо, тоді би воно спрацювало, але знову ж таки, на це все має бути якась політична воля і чиєсь сильне слово, яке має не викривлювати систему і не розпулушуватися, а вивчити детально реальну картину, що існує на сьогоднішній день, виписати всі слабкі сторони, подивитися медаль із двох сторін, і не викривлювати, не розробляти заходи тільки на розвиток сімейного фонду. Це дуже важливо, це дуже необхідно, але на цей перехідний період, коли є і діти, які перебувають в іншій системі, не забувати про цю систему, підтримати її. Я думаю, що ми будемо сильною державою тільки тоді, коли ми не за рахунок політичних якихось ідей будемо це робити, а коли це душа попросить і ми подумаємо про кожну дитину, в якій системі вона би не була. Не казати, що ця система хороша чи погана, а робити все, щоб було краще в тій чи іншій системі. Нехай діти самі скажуть, в якій системі їм краще. Було би цікаве дуже опитування, коли би опитати цих дітей, які в інтернаті, тих, які в ДБСТ, і третю категорію дітей, які вийшли із ДБСТ, із прийомних сімей і повернулися в інтернати. Так, ми дещо зацікавлені, заангажовані. І ми не так знаємо іншу систему, як свою систему. От саме було би цікаво почути тих діток, які жили в одній системі, в іншій системі, а тоді повернулися знову ж таки в ту систему, про яку ми говоримо, в інтернатну. От їхні думки, як вони вбачають це, де отой камінь, об який спотикаємося ми, і знову ж далі йдемо, не повертаємося, не піднімаємо той камінь, не зважуємо і не виявляємо всі похибки на нашому шляху.</p>
Модератор	<p>Зрозуміло. Я ще хотіла Вас запитати, чи є якісь програми щодо подальшої освіти і потім працевлаштування? Тобто, є якесь, я знаю, там, що поступають всі майже випускники шкіл-інтернатів до професійно-технічних навчальних закладів, до вищих, але чи контролюється потім їх працевлаштування?</p>
Респондент	<p>Контролюється. Вищі навчальні заклади і першого, другого, і третього, і четвертого рівня акредитації обов'язково контролюють працевлаштування не тільки осіб, а взагалі всіх випускників. В нас існує така статистика, але це стосується іншого департаменту вищих навчальних закладів. В мене цієї статистики немає. Але я знаю, що обов'язково для того, щоб моніторити взагалі якість своєї роботи і прослідкувати подальший шлях, і наскільки доцільно випускати кількість, наприклад, педагогів, то обов'язково педагогічні ВНЗ моніторять цей процес працевлаштування, тому що звідси тоді держзамовленні і ці квоти виводяться. Але знову ж таки, якщо ми візьмемо працевлаштування звичайних випускників вищих навчальних закладів, відсоток працевлаштування буде зовсім інший, як у дітей-сиріт, тому що там чинники інші, підґрунття інше.</p>
Модератор	<p>У вищих навчальних закладів?</p>
Респондент	<p>Так, у вищих навчальних закладів. Знову ж таки житло. Якщо випускник вищого навчального закладу, який має батьків, може собі дозволити працевлаштуватися там, де він хоче, вибрати чи, куди його, там, наприклад, направили, йому фінансово допоможуть батьки, бо звичайно, там житла ж не</p>

	<p>дадуть, батьки зможуть допомогти житлом, то особа із числа дітей-сиріт не може собі дозволити таку розкіш. І ця дитина буде влаштовуватися там, де буде хоча б якесь житло. Тут вже стоїть право, якщо на вагу поставити за спеціальністю чи там, де є житло, піде там, де житло. Через те цей відсоток по працевлаштуванню по працівникам саме за спеціальністю так, як ми моніторим педагогів, наскільки вони влаштовуються, використовують свої знання і за професією влаштовуються, то він буде дуже хибним, дуже неправдивим. Він буде тут перший критерій - це житло. Не здібності і не професія.</p>
Модератор	Зрозуміло.
Респондент	<p>Знову ж таки житло і можливість, де він може зачепитися, скажімо таким словом, як це притаманно таким дітям, де зачепитися, щоб вижити. І часто повертаються додому, де якісь родичі є, і в село, де якась хатинка залишилася. Але як правило, я знаю зі слів діток, що те, що ми говоримо про повернення, збереження житла біологічної сім'ї цих дітей, як правило, вони туди не повертаються, тому що те житло і те середовище, як правило, непридатне для нормального проживання дитини. Або оте середовище за умови повернення дитини і є тим першим ланцюжком, щоб дитина повернулася до образу життя своїх батьків, якщо це п'яниці, наркомани і так далі, і так далі. Оце і буде той самий хибний місток, на який стає дитина. Вона повертається в середовище рідне і близьке для її батьків. І сенс повернення і збереження того житла для нас, якщо не можна відчужити, не можна його продати і за ці гроші щось купити інше, то воно теж не спрацює. І те, що ми кажемо, що діти без житла, діти-сироти, то іноді вони в кращій ситуації, чим ті діти, що мають житло, тому що тут хоч вони якимсь чином стають на чергу, можливо, і будуть вимагати якесь житло. І так як зорі складуться гарно, зірки складуться гарно, то, можливо, і отримають. А ці діти приречені на все життя, тому що той шматочок кімнати вони не зможуть ні продати, ні туди вселитися, ні там проживати, і не стати на облік, тому що в них житло є, довідка є, обречені вони.</p>
Модератор	Якщо говорити про проблеми інтернатної системи, чи відомі Вам якісь випадки порушення прав дітей-сиріт, може, жорсткого ставлення або випадку суїциду?
Респондент	<p>Відомі, звичайно, відомі. Так як інтернатна система надзвичайно розгалужена, і інтернатні заклади є, як і в кожній системі, є плюси, є мінуси і є порушення. Звичайно, нам стають відомі, тому що з кожним порушенням, яке стає нам відоме, ми розбираємося, є порушення, які до нас сигнали не доходять, вони залишаються на рівні регіонів, там розбираються. Але, слава богу, у нас дуже гарно працює прокуратура, то ця служба реагує тут же на ці всі випадки і детально розбирається, і допомагає кримінальна міліція у справах дітей. Ми дуже тісно з ними співпрацюємо, і ми, як раз ми ті дві служби, які зацікавлені в тісній співпраці, от як раз ми не приховуємо ці факти, і на любий виявлений факт ми реагуємо дуже серйозно. Як раз зацікавлені, щоб служба у справах дітей була на своєму місці, і ми розробили спільні заходи, і для них, ну, просто завжди відкриті двері в інтернатні заклади, от кому-кому, но їм просто завжди відкриті, тому що вони на сьогоднішній день є нашими друзями, вони зацікавлені в тому, що, так як це така дещо складна категорія дітей, і тут ми як раз співпрацюємо по складності, їм складно і нам складно, через те ми один одному допомагаємо. Ми утримуємо, навчаємо, а вони допомагають із втечами, допомагають із тими проявами злочинів і девіантності, саме вони нам є прямими, прямі допомози, без них ми ніяк не можемо. Ну, прокуратура обов'язково вже ж наглядає за додержанням законодавства, особливо</p>

	<p>порушення прав дітей, у нас теж дуже тісна співпраця з Генеральною прокуратурою, як раз ми теж є, як раз співпрацюємо в цих питаннях, стоїмо на одній позиції, що максимально потрібно зробити так, щоб дітям було краще. Якщо дорослим не дуже комфортно, то це справа дорослих, вони мають право звільнитися, піти на іншу роботу чи інше, там, щось для себе придумати, що стосується дітей, дитина тут вимушена перебувати в тому середовищі, куди її направили дорослі, через те тут як раз наша позиція дуже така жорстка в цьому плані, що тільки в інтересах дитини.</p>
Модератор	<p>Чи можна сказати, що служба у справах дітей, вона і попереджає ці якісь порушення?</p>
Респондент	<p>Кримінальна міліція в справах дітей попереджає це, займається профілактикою злочинності, девіантності. Служба у справах дітей - це система Мінпраці. Я говорила про кримінальну міліцію, в нас тут співпраця дуже тісна. Служба у справах дітей останніми роками,десь три останніх роки чи чотири навіть якесь дещо викривлення, нема в нас такої тісної співпраці, хоча, що перед нами стоїть завдання, у нас стоїть завдання перш за все освіти дітей і належного утримання дітей, і недопущення порушень прав дітей, да в наших закладах. Перед службою у справах дітей теж стоїть таке завдання, де ми співпадаємо, недопущення порушення прав дітей. Але такої співпраці, як хотілося б, немає на сьогоднішній день саме з службою у справах дітей. Хоча в різних регіонах по-різному. Знову ж таки скрізь спрацьовує людський фактор і розуміння своїх завдань. Якщо тільки в центрі ставимо дитину, всі амбіції всіх спадають тут же. Тільки починаються якісь свої ідеї прощтовхувати під оці всі заходи, тоді, звичайно, іде конфлікт інтересів по міністерствах, як на міжвідомчому тут рівні, у нас на рівні центральних органів виконавчої влади, так і на місцях. Коли немає спільності дій і ідеї розходяться вже на центральному рівні, звичайно, вони так само вниз в регіони доходять розрізненими, кожен вимагає своє. А дитина тільки стоїть, на це все дивиться, спостерігає, коли ж, знаєте, як кажуть, пани чубляться, а в холопів чуби тріщать, оце так наші діти на сьогоднішній момент.</p>
Модератор	<p>Зрозуміло. Невеликий блок запитань про адвокаційні заходи. Як часто взагалі питання про дітей-сиріт, які стосуються дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківської опіки, виносяться на якісь наради, на якісь, на державні.</p>
Респондент	<p>Це взагалі пріоритетом є у всьому абсолютно, на сьогоднішній день саме питання дітей-сиріт, дітей, позбавлених, дітей, так званих, соціально незахищених категорій, є настільки болючим в нашій державі і є таким першочерговим, що, болючим в тому плані, що і по кількості цих дітей, по змінах вікового складу цих дітей проблеми виникають, саме девіантність, соціально незахищених категорій, з розладами поведінкового характеру, дуже помолодшав вік цих дітей, вот. Тому що в міністерстві освіти, колеги розглядається постійно це питання, що на центральному рівні, що міжвідомчі у нас наради постійно. В нас немає, місяць не проходить, щоб не було тричотири міжвідомчої якоїсь наради або робочої групи з розроблення якихось питань по удосконаленню, нормотворчому удосконаленню. Що в структурах голів облдержадміністрацій стільки управлінь і підвідомств, які опікуються долею дітей, що ці питання постійно стоять першочерговими, постійно. Тому що знову ж таки ми не можемо справитися з цією ситуацією, що є на сьогоднішній день, справляємося, але дуже кволо, дуже кволо, на фоні зменшуваності народжуваності в Україні, зменшення кількості, не народжуваності, а кількості дитячого населення, все-таки відсоток неблагонадійності серед дитячого населення у нас занадто високий, занадто</p>

	високий. Тому тут не можна не ставити ці питання, тому що вони виникають кожен день, кожен день. І діти не можуть чекати, поки дорослі придумують, що зробити з цією ситуацією, тут має бути SOS і швидка допомога, швидко, терміново, в високому темпі і правильно, виважено і правильно. На жаль, не завжди це відбувається.
Модератор	Узагальнюючи нашу розмову, як би взагалі охарактеризували національну стратегію щодо виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки?
Респондент	Ви знаєте, я б не відокремлювала стратегію виховання саме дітей-сиріт, я більше говорила б глобальніше, стратегію взагалі виховання людини в нашому суспільстві. Проблеми в цьому є і на сьогодні розроблена державна програма в Міністерстві освіти щодо покращення виховного процесу дітей, всіх категорій дітей. Тому що тут відокремили, коли ми говоримо про виховання, це надзвичайно, в принципі, довгий процес і відокремлювати окремі категорії дітей - це неправильно, тому що кожна дитина в той чи будь-інший момент може перейти в іншу категорію. Сьогодні дитина може бути не сиротою, завтра осиротіти, сьогодні дитина не може бути злочинцем, завтра може бути вже злочинцем. Через те це настільки взаємопов'язаний процес, і я б сказала просто, удосконалення системи виховання дитини, і тоді вже виховання людини в суспільстві, тому що вони тоді стають громадянами. То проблем дуже багато, дуже проблем багато, знову ж таки пов'язано з багатьма чинниками в державі. Це і політична ситуація, економічна ситуація, економічна ситуація дуже вплинула, наприклад, на зріст злочинності і девіантності, і так далі, на розпад сім'ї, наприклад, досить чітко вплинула. Тому тут знову ж таки розглядати в комплексі, проблема є велика, і, мабуть, від цієї проблеми виховання, якщо не досконала система виховного процесу, заходів, тоді, можливо, і є отой слабкий місток, через який проходить дитина, вже вихід з інтернатної системи. Тому що скільки б ми тут не виховували, але якщо це не закріплено, і якщо це десь не враховані всі чинники, то отой місток, саме житло, працевлаштування, оточення, середовище, і являються сильними чинниками, які вбивають цей процес виховання до того, який нанівець зводить оцю всю роботу, яка була зроблена раніше. Тому що ці чинники сильніші, а потрібно все-таки, щоб моральність в людини і стійкість була занадто висока до всіх чинників, які будуть оточувати суспільство. Якщо ми зможемо зробити систему виховання занадто сильною, якщо ми зможемо до 18 років виховати людську гідність, повагу до себе і так далі, оце, що він є громадянином, гордість за громадянина в суспільстві, то тоді, можливо, цей місток, який би він не був хитким, уже він не був таким складним в той же час. Це така моя думка.
Модератор	Зрозуміла. Яке Ваше особисте ставлення до доручення Кабінету Міністрів по наповненість інтернатних закладів дітьми з неблагополучних сімей?
Респондент	Значить, яке ставлення, ми ініціювали теж цю пропозицію знову ж таки, тому що з досвіду роботи на сьогоднішній день те, що в результаті реформування штучно закриваються інтернатні заклади або змінюється вивіска, наповнюваність дітей залишається та, а просто звітують в регіонах, що замінили вивіску на іншу, а ситуація змінилася. Я думаю, цього робити не потрібно. Ми не маємо бігти кудись вперед і з цими прапорами, щоб поставити швиденько той прапорець, нам потрібно оглянутися, подивитися, що ми залишили після цього реформування. Знову ж таки кажу, що ми частину інтернатів реформували і зробили потужними, посилили матеріально-технічну базу, педагогічний персонал раніше. Ще з 2004 року, коли були доручення Кабінету Міністрів про підтримку інтернатної системи і були,

дійсно, досить багато державних грошей було вкладено в посилення саме матеріально-технічної бази і навчання педагогічного персоналу. І підготувавши таку потужну базу, і закривати або тримати їх порожніми, мабуть, це не під силу навіть розвинутій державі, а нашій державі, яка має такий зараз економічний спад, це дуже невигідно економічно тримати такі великі приміщення, в них 80 тільки, 100 дітей-сиріт, які мають статус. Це знову ж таки обмеження спілкування, неефективне використання цих грошей просто. Через те, якщо поряд є потреба, якщо в громади є потреба і дитина хоче навчатися в спеціалізованому хорошому закладі з потужною базою, а ходить, наприклад, в сільську школу, яка теж розташована в селі, але немає ні комп'ютерів, в класі сидить три-чотири дитини і батьки не мають змоги возити в місто чи в районний центр дитину на навчання, шкільний автобус, можливо, програма ця там не спрацьовує, тому що є ця сільська школа, чому не можна цій дитині, батькам вибрати потужний гарний заклад і навчатися там. Це ж не круглодобове перебування дитини, це тільки на навчання. Чому дитина не має права посидіти в гарному приміщенні, в гарному закладі, з оснащенням, з сучасною дошкою, правда, під час навчання. Ми не говоримо про те, що дитина має ночувати в інтернаті чи забирати з сім'ї, чомусь викривлено це сприйняли, що ми на круглодобове перебування забираємо дитину. Якщо дитина поряд живе, і мама не може кращі умови створити для освіти дитини, да, і організувати належне навчання, а тут чудовий є заклад з потужним педагогічним персоналом, чому не можна включити в цей процес. Знову ж таки це треба тільки сісти, подумати своєю головою. Знову ж таки, якщо ми будемо думати, що краще буде дитині, або якщо мати залишилась тимчасово, троє дітей і нема, чим нагодувати, поряд стоїть чудовий інтернат, в якому є місця, держава готова утримувати цю дитину, бо тимчасово сім'я в кризі перебуває, чому ця дитина має страждати, голодати, дивитися за забором, і, ви знаєте, ми іноді це виховуємо неправильне відношення, що в нас інтернатні діти с сирітських закладів іноді ходять в десять раз дорожче і краще, чим діти із сімей, і їдять в десять раз краще. А ця дитина, от яке тоді відношення, да, до цієї дитини, яка за забором, да, виховуємо, що для того, щоб були пільги, для того, щоб ти краще одягався і був майстром спорту, то мені треба осиротіти, так виходить? А якщо в мене в кризі зараз сім'я, то в нас такі закони, що я не можу досягнути навіть тієї дитини, бо у нас викривлення в усьому. Але, я ж кажу, в цьому здоровий глузд має бути. Це не значить, що ми завтра всіх дітей переведемо. Знову ж таки у зв'язку з закриттям інтернатних закладів для сиріт ми наповнили більше, чим потрібно, заклади так званих малозабезпечених дітей. Переважна більшість закладів на міських бюджетах, і вони, там не досконала база, і там умови утримання погані. І ми дітей із малозабезпечених, замість того, щоб в прекрасний інтернат сирітський, да, влаштувати, де чудові умови, де по дві дитини проживають в кімнатах, відправляємо в інтернат, де вже 300-350 дітей, тому що по статусу йому тут не можна бути. Я за те, щоб зняти взагалі цю статусність по інтернатах. Є потреба громади, виникли проблеми в сім'ї, чому цю дитину ми маємо відправляти в інший районний центр або в інше місто, в обласний інтернат для малозабезпечених? Отам ми дійсно відриваємо від сім'ї. А якщо за забором стоїть інтернат іншого типу, чому ця дитина не може навчатися і проживати вдома? Отут якраз ми попереджуємо сирітство. Тому це доручення дуже грамотне. Його тільки потрібно грамотно прочитати і зрозуміти суть цього доручення. Що поверніться до сім'ї, поверніться до дитини. У нас же не в кожному районному центрі стоїть інтернат, правда, для малозабезпечених. Далеко не в кожному. Правда? А коли ми в той інтернат

	<p>відправляємо в другий регіон, ми не думаємо про те, що ми відриваємо від сім'ї дитину? А за забором стоїть інтернат для дітей-сиріт. Чому сюди не можна дитину віддати? Щоб воно ночувало вдома, це дитя. І бачило свою маму. І мама не витрачала кошти, щоб їздити в суботу і забирати ту дитину далеко. Правда? Розумний підхід? Розумний. Так само і дошкільні відділення. При інтернатах у нас всіх є дошкільне відділення, передбачене законодавством. Ми зараз говоримо про проблему, що немає діток дошкільного віку, особливо в сільській місцевості, в районах, де немає фінансування на будівництво на сьогоднішній день цих дошкільних приміщень. Якщо є база інтернату, чому не використати грамотно? Все одно на опалення гроші вже пішли, на капремонт гроші все одно держава виділяє. Но чому ми розумно не можемо порахувати гроші? Знову ж таки починають спрацьовувати амбіції. Не встигло вийти це доручення Кабінету Міністрів, ажіотаж пішов страшенний громадських організацій, знову пішло, ніхто не дочитався, ніхто сюди не передзвонив, не запитав суть кожного пункту, як ми це будемо робити. А у нас підхід дуже грамотний - використати приміщення, які на сьогоднішній день стоять напівпорожніми, а ми їх фінансуємо. Тому що чи в кімнаті сидять дітки, навчаються, чи вони там не сидять, кімната закрита на ключ, батарея все одно опалює це приміщення. То чому будувати нове, чому придумувати велосипед, якщо велосипед уже на швидкості їде? А те, що тавро зробили інтернати, що це погано, то це штучно зробило Міністерство сім'ї, молоді та спорту в свій час, коли розпочиналась програма. На цих контрастах виросла якраз програма. І наскільки негарно спалюжили інтернатну систему, що, Ви знаєте, зараз довели до того, що соромно перебувати в інтернатній системі. Але чомусь несоромно перебувати в спортивному інтернаті, і гордяться. Скільки у нас олімпійських чемпіонів виросли в інтернатній системі? Не соромно? Не соромно.</p>
Модератор	Да.
Респондент	<p>Скільки в нас фізиків виросли в спеціалізованих інтернатах. Не соромно? Не соромно. Скільки в нас козацького мистецтва є інтернат, туди так престижно потрапити. Але це школа-інтернат. І це там, в тому випадку школа-інтернат нікого не бентежить і ніхто не лякається і вивіски там не міняються. А ще не можна зайти на конкурсній основі. Ще в черзі стоять, щоб туди потрапити. Тут штучно створили оцей негативний імідж цієї системи. На негативі побудували собі певний якийсь імідж собі зробили, дехто зробив собі імідж, не думаючи про те, що в цій системі діти залишаються жити, а це все дивляться діти і дивляться по телебаченню, коли, там, ці реклами, коли цю дитинку забрали. Розумієте, що відчуває ця дитина, коли їй весь час розказують: "А ти залишаєшся в інтернаті". Не показали ні разу хорошого інтернату, правда. Що в нас немає хороших інтернатів? Що в нас немає досягнень. Давайте подивимось скільки серед молоді спортсменів з інтернату, з системи для дітей-сиріт вийшло. Тому що, от як раз там дуже багато грошей витрачається на мистецтво, на позашкільну роботу, тому що нам потрібно цих дітей чимось зайняти, тому що діти круглодобово перебувають в замкнутому процесі. Через те максимально ми вкладаємо в позашкільля, в гурткову роботу позашкільля, щоб дитина мала собі, щоб навчилася і шити, і могла танцювати десь піти підробляти. У нас багато дітей, що і хореографами підробляють, і конкурсанти. Скільки у нас всеукраїнських конкурсів для дітей-сиріт, талановитої молоді проходить, скільки їх влаштовано, можна промоніторити вищі навчальні заклади, прямо члени журі їх тут же відбирають для себе цих дітей. Це ж інтерната система продукує. Скільки у верховній раді сидить депутатів з інтернатної системи, якщо на те пішло, правда. І ніхто з них не</p>

	сказав, що я соромлюсь. От Федор, наприклад, відомий юрист - він виходець з інтернатної системи. Він сказав: "Я вдячний інтернатній системі. Якби я не був в інтернаті, я ніколи не став би таким". Просто-напросто. Тому тут потрібно, Ви знаєте, як до цього підійдеш. От як з ранку просинаєшся з яким настроєм, можеш одяг одягати вчора і сьогодні, але настрої буде різний і ти себе бачиш в інших кольорах і сьогодні тобі пасує це - завтра не пасує. Це людський фактор. Як ми подивимося на це, так ми його... Можна пропіарити і знищити цю систему штучно інформаційно, а вона буде існувати. Але ніхто не подумав, як жити тим людям, працівникам і дітям, які залишилися в системі. Але ж кардинально нічого не змінилося, система-то існує. А ми потихеньку все робимо для того, щоб розширити функції і максимально, максимально ефективно використовувати державні кошти і зробити дітям краще.
Модератор	Скажіть, а вже були якісь заходи на регіональних рівнях через це доручення, чи були якісь зміни?
Респондент	Підтримали це доручення всі до єдиного регіони підтримали, всі до єдиного. У нас з регіонів не було, були тільки певні пропозиції до зміни законодавства, не законодавства, а підзаконних актів до положення про школи-інтернати в частині наповнення цих інтернатів кого ми ще, розширити категорії. Але це можна врегулювати статутною діяльністю закладів. Воно у нас в підзаконних актах все виписано, все дозволяється в межах фінансування закладу. Але от просто було цікаво, знаєте, був для нас моніторинг теж дуже хороший. Підтримали всі регіони ті, хто саме переймається цією проблемою. Ті, хто утримують ці заклади, всі підтримали. А от міністерство сім'ї і молоді виступило з відкритим листом до президента і підключили громадську. Заперечують і відкликають, щоб відкликати це доручення, це не можливо. Но вибачте, а як же бути цим дітям, що в цій системі. Ми завжди говоримо: "Це буде неможливо в тому випадку, коли сама остання дитина вийде з інтернатної системи. Отоді це буде не можливо. Пусті приміщення підтримувати ніхто не буде. Но підтримка заключається в грамотних, розумних речах. Просто треба їх прочитати, зрозуміти. І якщо громадські організації мінсім'я написала, що це спонукає до розширення мережі, вибачте, там жодного пункту у них немає, що створити потужну мережу інтернату-системи. А якщо там є пункт, стосовно дитячого будинку "Малютко", то, дійсно, там уже старе приміщення і місто Київ - центр, куди приїжджають, вибачте, дивитися досвід і всі приїжджають, у нас в Києві на сьогоднішній день дуже важко показати сучасний заклад нового типу, тому що його просто не існує. А іноземці, коли приїжджають, вони хочуть подивитися цю систему і там дуже цікавий досвід і дуже великі досягнення, і дуже шефська, спонсорська допомога дуже гарна. Але навіть не наради, нічого ми провести не можемо в Києві, тому що там немає змоги, розумієте. Там застаріле вже приміщення. У нас в регіонах набагато більше, краще приміщення, чим у місті Києві, це соромно для столиці держави. І те, що таку увагу приділили і "Київміськбуд", як спонсори виступають і будуть будувати приміщення. Якщо спонсори будуть, я не розумію, чого всі проти. Той, хто платить гроші - за, той хто не платить - всі проти, розумієте. У нас отаке якесь відношення до цієї проблеми. Те, що за ініціативи Азарова планується в Київській області побудувати заклад нового типу для дітей-сиріт, в якому б діти могли весь комплекс і оздоровчих, медичних, юридичних, освітніх і так далі, зробити, в цьому теж нічого поганого немає. Якщо у нас буде, під Києвом в центрі державі є, для хворих дітей "Ахмадіт", наприклад, туди всі з'їжджаються. Якщо є обдарована дитина, буде під АПН, буде якесь відділення для обдарованості і централізоване і дитина виявить, і виграс там

	<p>олімпіади і все, і приїде сюди, чому не можна. Якщо тут буде дуже сучасне обладнання і дитина на оздоровлення на місяць, в "Артек" же не всі можуть поїхати, а приїде, там, чудова буде база, приїде оздоровитись, чому ні, чому не можна. Розумієте, отут питання. Діти-то не зникають, діти залишаються. Нам для тих дітей, що залишаються в інтернатній системі, теж має ця система в середині розвиватися. Бо як вона буде на такому рівні, то, звичайно, ми ж не можемо тримати на рівні 17-го року, наприклад, да, ті підходи до виховання і до утримання і так далі. На сьогоднішній день ми для себе пріоритетом визначили якість освіти, має бути комп'ютеризація, так як в усіх школах не відстають у нас школи-інтернати абсолютно нічим, вони не мають бути обмеженими і умови виховання. Широкий спектр послуг для цих дітей, підготовка до самостійного життя, вихід з самостійного життя і обов'язково умови проживання наближені до кімнат готельного типу, щоб дитина не була в цьому плані обмеженою. Щоб вона мала право жити так само в сімейній формі, як і жила. І зменшити кількість на майбутнє виховних груп, щоб все-таки були сімейні такі групки для проживання невеличкі, виховні групки, які, в принципі, так як і в сім'ї це має бути.</p>
Модератор	<p>Я знаю, ми вже опитували директора школи-інтернату 12-го, там вже створені.</p>
Респондент	<p>Там є вже давним-давно. Але знову ж таки там на межі заборони це все відбувається, тому що санітарні норми не дозволяють, от, харчування не дозволяється по санепідемстанціях, вимоги з інших міністерств. Розумієте, від нас вимагають зробити багато і в той же час, нам це не дозволяють зробити інші міністерства, тому що свої підзаконні акти вони не змінюють відповідно до сучасних вимог. Тут вже за протоколом. Все, що ми прагнемо зробити, тут же приїжджає КРУ, тут же приїжджає прокуратура, тут же санепідемстанція, тут же служба у справах дітей. Якщо ми готуємо дітей до самостійного життя, це передбачає якусь трудову реабілітацію і профорієнтацію, і хоч якесь елементарне навантаження трудове. Тут же приїжджає служба у справах дітей, починають розказувати, що ми заставляємо дітей працювати і знімають фільми, і так далі, розумієте. Тут що не візьми - все не можна. От система освіти - це отака система, під яку виписано стільки не можна, що на можна не залишається нічого. Коли ми робимо тільки те, що можна, то тоді виходить дитина не підготовлена до самостійного життя, дитина не розуміє що таке праця, дитина не розуміє що таке інші структури, тому що вона обмежена в цьому всьому. Дитина на канікули, на вихідних, там, обмежена у виїздах до родичів і так далі, або навіть до спілкування з тією матір'ю, бо мати позбавлена і директор закладу не має права дозволити спілкуватися з матір'ю, розумієте. У нас ота система табу і породжує ту систему, про яку ми говоримо, що сьогодні потрібно реформувати систему утримання в інтернатних закладах. Знову ж таки ми в себе реформуємо, але все хто коло нас тільки дивляться на те, щоб ми закривали цю систему, а реформувати нам її не дадуть. Це тільки все рахується в кількості закритих закладах, у мене враження оце таке. Багато закрили - молодці, не закрили - значит ви погано реформуєтесь. А те, що ми якісно змінили, змінюємо систему утримання, навіть те, що залучені до навчального процесу дітей-сиріт, для самої ж дитини, яка перебуває в інтернаті це великий позитив, тому що у неї відкривається простір, відкривається вхід до суспільства. Він може піти в гості в ту сім'ю, він може другом залишитись цей товарищ на все життя, можливо, це буде його майбутня підтримка на все життя, що оця дитина з цієї сім'ї. Ті батьки до нього звикнуть, вони товаришують з тим хлопчиком. Тут багато чинників, які б могли допомогти змінити цю систему, але ж ми крок</p>

	зробимо - обступають навколо нас коло так всі служби, починають розповідати, що це не можна, це не можна, це не можна. Якщо це не можна, то який це заклад нового типу можна створити. То для чого тоді реформа.
Модератор	Зрозуміло. У мене ще до Вас декілька запитань про недоліки та переваги інтернатної системи та сімейної системи, але Ви вже мені, здається, сказали.
Респондент	Я в ході, да. Можете повибирати. Недолік у нас спільний один, Ви вже зрозуміли, вихід із системи у всіх однаковий.
Модератор	Так, я зрозуміла.
Респондент	В нікуди. То суспільство не чекає його, фактично не чекає.
Модератор	Дякую Вам.

3. Представник Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді

Назва установи	Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді
Посада	Начальник відділу
Модератор	Ваш возраст?
Респондент	31.
Модератор	Скажите, пожалуйста, сколько лет вы уже занимаетесь вопросами связанными с детьми сиротами и детьми, лишенными родительской опеки?
Респондент	4
Модератор	Можете рассказать, как изменялась политика государства за время независимости Украины либо за время вашей работы относительно детей-сирот и детей лишенных родительских прав?
Респондент	Ну, с точки зрения. Значит, по очереди.
Модератор	Да.
Респондент	Политика ведется в соответствии с нормативно-правовыми документами. И на законодательном уровне все урегулировано очень хорошо. Но на практике пока еще не достигнуты идеальные механизмы выполнения, да и пока возможности выполнять установленные в законодательстве нормы на местном уровне. За время независимости и за время моей работы политика изменялась, велась политика направленная на увеличение семейных форм воспитания, значительно увеличилось число приемных семей, детских домов семейного типа. И я уже говорила, на законодательном уровне было все отрегулировано, но не урегулированным до сих пор остается вопрос финансирования выполнения этих норм.
Модератор	А какие сейчас существуют наиболее острые вопросы, проблемы в воспитании детей-сирот, детей лишенных родительских прав?
Респондент	Самая главная проблема – это проблема перехода к самостоятельной жизни. Дети в интернатах воспитываются в тепличных условиях, и оказываются совершенно не готовыми к самостоятельной жизни. Вопрос обеспечения жильем выпускником нормативно урегулирован, но на практике дети получают жилье в единичных случаях.
Модератор	Как изменялась интернатная форма воспитания? Изменилось ли количество интернатных учреждений?
Респондент	Начиная с 2006 года приоритетом государства стала семейная форма воспитания, и сокращение интернатной формы воспитания. Но на практике наряду с увеличившимся количеством приемных семей или ДДСТ никаких мер для сокращения интернатной формы предпринято не было. Сейчас интернатную форму воспитания пытаются реформировать, наиболее приблизить к семейной форме воспитания, перестраивают помещения, сокращают количество детей в группах, но средства на это и желание есть далеко не у всех интернатов. В интернатную форму пытаются внедрять программы для полготовки к самостоятельной жизни, на местном уровне этим занимаются центры социальных служб. Мы работаем с сотрудниками интерната, с родителями, которые готовятся взять обязательства – стать приемной семьей, с самими детьми. Говорим о процессе подготовки к воспитанию, например, о такой важной теме как разговор с ребенком об основах семейной жизни, затрагиваем вопросы сексуальной жизни, сексуальной культуре. Эти тренинги больше направлены интернаты, так как в семейной форме воспитания, дети как бы проживают в семье полностью,

	приобретают все навыки семейной жизни, родители им дают развитие, индивидуальный подход, семейное проживание. Основной проблемой, как и семейной так и интернатной формы является то, что дети, когда только поступают на воспитание могут быть агрессивными, по отношению к близким и в семье тоже. Это все происходит в зависимости от того, какой опыт проживания у него был там, переживания. Одномоментно, например, теряют родителей. А есть такие опыты, когда не знали нормального адекватного общения. На протяжении предыдущего периода, эти дети, конечно реально отличаются. И задача воспитателей или приемных родителей помочь социализироваться и такому ребенку.
Модератор	А как изменялась семейная форма воспитания?
Респондент	Ну я уже сказала, что на государственном уровне последние годы семейная форма воспитания была приоритетной, и она показала свою эффективность. Дети, которые выросли в семье хоть и приемной были больше подготовлены к самостоятельной жизни, они могли управлять бытом, готовые к созданию собственных семей. Также возросло количество усыновлений. Семьи, которые брали ребенка под опеку, боялись, что этого ребенка может усыновить другая семья, так как это ребенок хоть и находится под опекой он не теряет статус сироты, поэтому все больше и больше родителей –опекунов после того как они понимают, что привязываются к ребенку – берут его под опеку.
Модератор	Изменялась ли политика по отношению к интернатным учреждениям.
Респондент	Да. Подписываются общие указы между Министерством образования, Мин. труда и социальной политики и нашим Министерством. Мы проводим, скажем так, мониторинг в рамках различных программ. Это программы по адаптации детей после выпуска из семейной формы воспитания. Если нужно, можем дать более подробную информацию по этим программам. А так по поводу количества детей сирот в интернатных учреждениях или количестве их выпускников, проблемах интернатной системы я не могу говорить я работник другого Министерства.
Модератор	Я поняла, что интернатные формы воспитания это не совсем Ваша компетенция, но все равно задам вопрос, может Вы сможете ответить. Вот если есть, то какие преимущества интернатных форм воспитания?
Респондент	Понимаете, очень трудно сказать о преимуществе. Если сравнить детишек брошенных на улице, и детей в интернатных учреждениях, то конечно лучше быть в интернате, там есть специалисты, еда, одежда.
Модератор	Ведется ли учет выпускников после того, как они выпустились из интернатного учреждения. Отслеживают ли именно выпускников?
Респондент	Да отслеживают, считают какое-то время, кто поступил в учебное заведение, кто нет – в основном все поступают.
Модератор	Знаете ли Вы, какое количество детей выпускается из интернатных учреждений до исполнения 18 лет. Кто-то занимается из сопровождением?
Респондент	Большая часть детей выпускается до достижения 18 лет. Как правило, попечителями является руководитель учебного заведения, в которое поступил ребенок, или работодатель.
Модератор	Уже начали говорить о программах, которые направлены на выпускников интернатов. Существуют ли на государственном уровне программы помощи адаптации этих детей уже после выпуска.
Респондент	Есть программа обязательного обучения. Это не программа, а скорее норма, в основном все дети, которые выпускаются из интерната, поступают в ПТУ, потому что образование в основном только 9 классов, поэтому они немного ограничены в выборе продолжения образования и могут поступать по большей части только в ПТУ.

Модератор	А существуют программы по трудоустройству?
Респондент	После окончания обучения их обязаны трудоустроить, это прописано на законодательном уровне, и по данным из практики, им находят работу. Вопрос в другом, что чаще всего это не очень хорошая, престижная работа, да и еще не отвечает их запросам и способностям.
Модератор	А что Вы можете сказать по поводу обеспечения жильем?
Респондент	Это самый болючий вопрос. Норма есть, но финансирования и социального жилья для всех, кто в нем нуждается, нет.
Модератор	Как Вы думаете, какой наиболее типичный вариант жизни, судьбы их?
Респондент	В большинстве случаев жизнь не складывается. Есть процент тех, которым повезло. и они добиваются каких-то вершин. В основном, все поступают в ПТУ и получают рабочие специальности.
Модератор	А проводится какая-то работа со специалистами в школе-интернате?
Респондент	Да. Наши специалисты и наши социальные работники, проводят программы, беседы со специалистами интернатного учреждения. То есть, это какие-то общие вопросы, которые обсуждаются.
Модератор	Как часто это происходят эти мероприятия?
Респондент	Раз в месяц, иногда реже или чаще, в зависимости от региона. Также проводится мероприятия по пропагандированию семейных форм в трудовых коллективах и проводится работа в сельских районах. Идет информирование населения через работу.
Модератор	А в интернатных учреждениях?
Респондент	Вы знаете, проводили сами рекламную компанию семейным формам.
Модератор	Я пропущу несколько вопросов, так как в ответах на предыдущие вопросы Вы уже на них ответили. Происходит, ли сопровождение приемных семей?
Респондент	Это обязательно. Норма.
Модератор	Вот приблизительно, какая норма на одного социального работника, сколько за ним закреплено, какой у него объем работы?
Респондент	Да, это может быть разное количество семей. На практике все равно охватывается, как правило, не превышает то количество, которое есть в его районе, который за ним закреплен.
Модератор	Мы говорили о наиболее типичном варианте жизненного пути.
Респондент	Да. У таких детей, как правило, больше шансов устроить дальнейшую семейную жизнь. Как они говорят, как все люди, они умеют картошку перебрать, понимают обычные нормальные семейные взаимоотношения. Если говорить о типичном пути выпускника семейной формы, то нельзя говорить, что все они очень счастливы, бывают и в этой форме негативные ситуации. Например, какие-то конфликты в семье. Но в большинстве случаев – это более готовые к самостоятельной жизни, более взрослые люди.
Модератор	Бывают ли случаи когда дети из приемной семьи или ДДСТ продолжают проживать со своими родителями?
Респондент	Да.
Модератор	Вот есть какая-то статистика по этому поводу? Как-то отслеживается вообще или, может, на местном уровне это отслеживается?
Респондент	На местном уровне, конечно, в каждый центр социальных служб ведет эту статистику.
Модератор	Анализируют они причины, если ребенок не хочет проживать в приемной семье, если у него возникают проблемы с приемными родителями?
Респондент	Ребенок может находиться в семье. Норма, например, не говорит, что он должен покинуть семью по достижению совершеннолетия. Но, как любой

	другой человек он же вырастает, естественно ему хочется строить свой дом, создавать семью. Планировать дальше свою жизнь. У него нет закрепленного жилья. Но осталась, например, от родственников.
Модератор	Знаете ли Вы о случаях нарушения прав детей-сирот в ПС или ДДСТ?
Респондент	Нет.
Модератор	Случаи жестокого отношения?
Респондент	Нет.
Модератор	Насилия?
Респондент	Нет.
Модератор	Случаи суицида?
Респондент	Я не слышала.
Модератор	Дальше блок вопросов об адвокационных мероприятиях. Проводятся какие-то совещания по этому поводу, может, на национальном уровне?
Респондент	Постоянно проводятся – это приоритетный вопрос. Это проблема всегда поднимается как на заседаниях национального уровня, так и регионального.
Модератор	Определите национальную стратегию детей-сирот, детей лишенных, на региональном уровне?
Респондент	В смысле, мое отношение к формам?
Модератор	Общее отношение в плане детей-сирот. Как бы вы описали отношения к интернатной форме и детских домах семейного типа, приемные?
Респондент	Я уже говорила в разговоре о том, что ребенок должен воспитываться в семье, бабушкой там или тетей. Скажем так, по отношению к усыновленному ребенку он получает право. Все права биологического ребенка в этой семье. А если говорить с точки зрения приемной семьи, можно обеспечить лучше индивидуально. Это тоже приготовление еды. Мы понимаем, что в интернате воспитательнице тяжело всех накормить, всех одеть, обуть в школу. Параллельно с этими вещами еще очень трудно уделить индивидуальное внимание. Что просто временами может даже не хватать времени. Естественно, мне кажется, больше воспринимать. Возможно, туда как бы, естественно, нашим социальным, эстетика. Это опека, усыновление.
Модератор	Это о вашем личном отношении к доручению Кабинета Министров о необходимости наполнения интернатных учреждений детьми из неблагополучных семей?
Респондент	Да. Личное мое. Мое личное, конечно, оно негативное. Надо делать профилактику на раннем этапе. Дома, например, там сильно запущено, потому что никто с ними не работают. И оба родителя там потеряли веру, всякое желание, если у них забрать ребенка. И, соответственно, ребенок находится в учреждении оторванный от родителей.
Модератор	Были ли уже какие-то мероприятия по этому поводу в интернатных учреждениях по поводу доручения? Были ли какие-то уже изменения там в региональном, в национальном уровне?
Респондент	Нет.
Модератор	А на семейные формы пока что это никак не повлияло?
Респондент	Нет.
Модератор	Как вы считаете, нуждается ли система воспитания детей-сирот, детей, лишенных родительских прав в реформировании? Нуждается ли интернатная система в реформировании, семейная форма тоже, возможно, что-то нужно изменить?
Респондент	Я думаю, что интернатная система нуждается в реформировании по отношению к каждому ребенку, в связи с его потребностями. Если говорить о системе семейного воспитания, надо на определенное время сопровождение.

	Например, на три месяца. И создавать на базе тех родителей, у которых имели опыт приемных родителей, проводить тренинги для новых родителей с их участием.
Модератор	У меня тут все вопросы. Но у меня тут возник один вопрос. Если можно, я уточню. Существуют ли какие-то курсы подготовки вот родителей, чтобы они были приемными родителями?
Респондент	Да. На сегодняшний день есть курсы подготовки. Там специалистами готовятся. Одна программа у нас базируется на международной практике. И одна программа была, там они имеют направленность подготовки родителей. Там идет нормативно-правовой блок. И блок, связанный с устройством ребенка в семье. Указываются там особенности этих детей. Важность, вот именно одинаковая направленность подготовки, но они имеют разную специфику. Различные по длительности подготовки. Разное там тренинговое наполнение идет. Там отдельный модуль по подготовке, чтобы родители занимались, идет о правах этого ребенка. Садик, школа.
Модератор	Есть что-то добавить к нашему разговору?
Респондент	Нет.

Додаток 5

Лінійний розподіл та аналіз відповідей на відкриті запитання експертів:представників центральних та місцевих органів влади, соціальних служб, громадських організацій

“Життєвий шлях випускників шкіл-інтернатів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей”

Всього опитано 20 респондентів.

Київ-2010

БЛОК В. Загальна політика щодо виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

В1. Розкажіть, як змінювалась політика держави стосовно виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за часи незалежності України або/та за часи Вашої роботи в цій сфері?

В1.1. Державна політика

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
15	Щорічно видаються нормативні акти, які регламентують та захищають права дітей-сиріт, особливо житлові та майнові, а також право на отримання якісної освіти.
5	Змінювалась кілька разів.
11	Поставлений наголос на добровільному усиновленні дітей-сиріт, відкритті громадянами ДБСТ та створенні прийомних сімей; зміни до закону №230-V від 5 жовтня 2006 року; всебічна підтримка держави цих дітей та сімей, які здійснили усиновлення.
4	Щорічно розширювалося правове поле з питань захисту прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
6	Змінилась в кращий бік. Для опікунів ввели виплату у розмірі 2-х прожиткових мінімумів. Забезпечили щорічне оздоровлення дітей.
8	Відбулися кардинальні зміни у законодавстві. Реально політика держави стосовно дітей цієї категорії почала змінюватися у позитивному напрямку у 2005 році. Коли це питання було передано до Міністерства освіти та Міністерства сім'ї, молоді та спорту, було створено Державний Департамент з усиновлення та захисту прав дитини.
9	Постанова № 866 від 24 серпня 2008 року „Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини”.
14	Постійна стабільна увага.
16	З кінця 2006 року справи по всиновленню дітей були передані з органів освіти до органів піклування. З 2004 року стали впроваджувати програми щодо всиновлення дітей , взяття їх на виховання у сім'ї. В 2007 році відкрито „Центр дитини”, метою якого є – знайти та підготувати сім'ї до усиновлення дітей. В 2009 році цей центр отримав статус юридичної особи.
Представник ЦСССДМ	
10	Змінювалась з розквітом держави. Від інтернатної форми виховання перейшли до сімейної.
1	Державна політика змінювалась в кращий бік. Раніше прийомних сімей не було, а тепер почали їх створювати. Раніше тільки всиновлювали чи брали опікунство.
2	Протягом останніх років державна політика була спрямована на реформування системи опіки та піклування, системи інтернатних закладів. Розроблено та запроваджено нові нормативи щодо матеріального забезпечення зазначеної категорії.
3	З'явилися закони, які стали на захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме - призначення і виплата державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування „Гроші ходять за дитиною”; порядок здійснення соціального супроводження прийомних сімей та ДБСТ тощо.
13	На початку 90-х років було 2 категорії дітей-сиріт: діти, батьки яких загинули, та діти, позбавлені батьківської опіки („соціальні сироти”),- тобто не з сім'ями працювали, а дітей вилучали. Але це помилка, тому з 2006 року з'явилася орієнтація на сімейне виховання - почали з'являтися ДБСТ та прийомні сім'ї.
17	Нічого кардинально не змінилося за той час, що я займаюся цим питанням. Якщо подумати, то взагалі нічого не змінилося.
19	З кожним роком приділяється все більша увага сімейним формам виховання (прийомні сім'ї, ДБСТ, опіка/піклування); їм надається перевага порівняно з інтернатними закладами
20	Державну і регіональну політику не можна розділяти, адже регіональна є якби продовженням державної. Пріоритетами виховання дітей-сиріт є державне усиновлення
Представник громадської організації	
7	Більше уваги почало приділятися ДБСТ та прийомним сім'ям, але недостатньо фінансування, особливо мало уваги приділяється сиротам та інвалідам.
12	З 2000 року почали створюватися прийомні сім'ї. З 2005 року цьому питанню почали приділяти більше уваги. Цьому сприяло прийняття „закону Фельдмана” – діти-сироти почали отримувати два прожиткові мінімуми.
18	З СРСР була колективна система виховання і відповідала і відповідала цій системі, випускники соціалізувались. Дітям із неблагополучних сімей кращою є державна підтримка, не стільки матеріальна, скільки моральна.

В1.2. Регіональна політика

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Спочатку масово направляли в школи-інтернату, а з 2005 року – в ДБСТ.
11	Також змінюється: відкрилися 21 ДБСТ та створили 106 прийомних сімей, але держава веде всебічний контроль за подальшим життям дітей в ДБСТ та прийомних сім'ях. Надається консультативна допомога як дітям, так і батькам-вихователям.
15	В першу чергу увага щодо захисту прав сиріт на республіканському рівні, рівні прокуратури та Ради Міністрів.
4	В 2004 році було розроблено ряд регіональних програм та прийнято багато розпоряджень ОДА.
6	У місті впроваджена стипендія міського голови дітям-сиротам. В першу чергу до всіх свят долучають дітей-сиріт у місті.
8	З 2006 року це питання у компетенції служб у справах дітей на регіональних та районних рівнях. З цього року почалася системна робота щодо захисту прав дітей цієї категорії. Крок за кроком вдалося упорядкувати особові справи дітей, систематизувати роботу органів опіки та піклування
14	Збільшення фінансування на утримання дітей-сиріт
16	Міський центр освіти – це прерогатива м. Києва. З 2010 року ніякого фінансування для цього закладу не відбувалося. Соціально-психологічна підтримка для тих, хто всиновлює
Представник ЦСССДМ	
10	Ми, підтримуючи державну політику щодо усиновлення дітей-сиріт у своєму районі, надаємо перевагу сімейній формі виховання
2	Виконання державних програм в районі, розроблено та реалізується районна програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на 2008-2010 роки, активно розвиваються сімейні форми виховання.
3	У 2000 році в Харківській області на території м. Чугуїв було побудовано і відкрито Харківський обласний соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Щороку збільшується кількість прийомних сімей до ДБСТ, які беруть на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського виховання.
13	Особливості нашого регіону – найбільша кількість „соціальних сиріт” – дітей з соціальних сімей (алкоголіки та наркомани). Політика регіону відображає політику країни.
17	Нічого кардинально не змінилося. Тобто регіональна не відрізняється від загальнодержавної.
19	Відповідає державній
20	Державну і регіональну політику не можна розділяти, адже регіональна є якби продовженням державної. Пріоритетами виховання дітей-сиріт є державне усиновлення
Представник громадської організації	
7	Прийняті програми, які діють, але їх недостатньо. Їх проводять ЦСССДМ.
12	Область виконувала всі запити держави. З 2005 року почали створюватися прийомні сім'ї та ДБСТ.
18	Залежить від особистостей. Якщо людина не байдужа до дітей, і займає посаду, від якої залежить доля тієї чи іншої дитини, то результати є, а якщо посадовцю все одно, то більше ніж на створення недосконалих політичних законів він не здатний.

B2. Які зараз існують найбільш гострі питання в сфері виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

B2.1. На державному рівні

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Вплив ЗМІ. Відсутній виховний зміст. ЗМІ подають негативну та неправдиву інформацію
11	Найбільш гострим є питання щодо влаштування дитини після досягнення повноліття та випуску з інтернату, подальше її навчання, працевлаштування, а інколи – проживання
15	Невідповідність в законодавстві щодо виплат випускникам-сиротам, забезпечення їхніх житлових прав
4	Надання соціального житла дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Порядок надання житла не затверджено Кабінетом Міністрів України.
6	Житло.
8	Саме зараз відчувається, що знову робиться ставка на вихованні дітей в інтернатних закладах. На жаль, найбільша гостра проблема – виховання дітей не зі споживацькою психологією.
9	Забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, житлом.
14	Діти впродовж довгого часу живуть на всьому готовому, тому не вміють справлятися з проблемами самостійного життя в подальшому майбутньому, відчуваючи себе нелюдьми
16	Система виховання не працює на конкретну дитину. Це стосується інтернатних форм виховання. У дітей повністю відсутній рівень підготовки до соціально-побутового життя. Вони не адаптовані до дорослого життя. Вони не є емоційно підготовленими
Представник ЦСССДМ	
10	Це адаптація у суспільстві дитини, яка виховується в інтернатному закладі, після закінчення його та вступу до самостійного життя, вибору подальшого освітнього рівня (учбового закладу)
1	Діти не забезпечуються житлом, коли закінчують навчання в університетах, технікумах.
2	Гостро стоїть питання адаптації випускників після закінчення закладів інтернатного типу – забезпечення житлом, працевлаштування, відсутність (особливо у випускників інтернатних закладів) певного кола спілкування.
3	Відсутнє соціальне житло для осіб з числа сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
13	Вихованці інтернатів не готові до самостійного дорослого життя (відсутня модель сім'ї, сімейних ролей, знань та навичок управління фінансами). Гостро стоїть питання щодо сімей з важкими життєвими обставинами. Навчання вищої школи не відповідає вимогам сьогодення.
17	Гострих питань багато: важкі діти, незадовільні побутові умови
19	Питання перспектив адаптації дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, в суспільстві (освіта, працевлаштування, житло, соціалізація як членів суспільства)
20	Не адаптація до самостійного життя, після закінчення інтернату діти не знають, де можна придбати необхідні для них речі, медикаменти, які оформити пільги та як це зробити. Не проводиться робота по соціалізації
Представник громадської організації	
7	Дітей після інтернату просто залишають на вулиці. Соціальне супроводження випускників відсутнє. Житло, харчування та працевлаштування.
12	Повільне реформування інтернатної системи. Відсутність системного підходу щодо забезпечення сімейним вихованням сиріт з особливими потребами (розумово-відсталі, інваліди, ВІЧ-інфіковані тощо).
18	Болюче – статус дитина-сирота, система прив'язана до фінансового забезпечення. Надаючи статус дитина-сирота, держава спонукає сприянню різним порушенням.

B2.2. На регіональному рівні

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Немає гострих проблем, є тільки індивідуальні. А саме, коли дитина не розуміє, що вихователі чи вчителі не повинні робити все за неї. Є обдаровані діти, які потребують особливої уваги.
11	Згідно з положенням закону держава забезпечує дитину-випускника місцем проживання, проте на деяких підприємствах житлового фонду місць недостатньо або вони зовсім відсутні. Звичайно в ДБСТ чи прийомних сім'ях це не так помітно, адже більшість вихованців залишаються проживати й надалі в сім'ї.
15	Забезпечення житлових прав всіх сиріт.
4	Відсутність соціального житла у більшості районів області.
6	Житло.
8	Існує декілька проблем: безпосередньо, виховання цих дітей як особистостей; соціальний супровід у сімейних формах виховання; взаємний добір дітей та батьків; адаптація цих дітей до самостійного життя після повноліття; раціоналізм працівників інтернатних закладів.
9	Відсутність соціальних гуртожитків.

14	Діти впродовж довгого часу живуть на всьому готовому, тому не вміють справлятися з проблемами самостійного життя в подальшому майбутньому, відчувачи себе нелюдьми.
16	Дитина не має достатнього рівня самооцінки та відчуття своєї значущості як особистості. В м. Києві політика спрямована на повну вичерпність ресурсів щодо підготовки дитини до влаштування чи в інтернат, чи в сім'ю. Багато фактів свідчать про те, що прийомні батьки та вихователі не знають історії дитини. Хоча обов'язком вихователів прийомних сімей та ДБСТ є підтримка зв'язків з біологічними родичами. Проте, дуже часто вихователі цього не дотримуються. Діти, що приходять з ДБСТ, страждають від педагогічної занедбаності. Вони не мають мотивації та зацікавленості у навчанні. Проблемою є те, що у дітей спостерігається агресивність та репресивність. У системі освіти вчителі не готові навчати дітей-сиріт. Вчителі просто не підтримують таких дітей. Деякі діти мають специфічну поведінку, наприклад, ті, які зазнали сексуального насилля. Батьки та спеціалісти не готові виховувати таких дітей.
Представник ЦСССДМ	
10	Працевлаштування та забезпечення житлом дітей-сиріт та ДБСТ. Вступ до ПТНЗ, ВНЗ чи технікуму.
1	Діти не забезпечуються житлом, коли закінчують навчання в університетах, технікумах. На території району соціального житла немає, а його будівництво не передбачено.
2	Гостро стоїть питання адаптації випускників після закінчення закладів інтернатного типу – забезпечення житлом, працевлаштування, відсутність (особливо у випускників інтернатних закладів) певного кола спілкування. Враховуючи специфіку регіону (дотаційного), проблеми забезпечення житлом, працевлаштування цієї категорії є ще гострішими.
3	Дуже мало закладів такого типу як Харківський обласний соціальний гуртожиток. Необхідно збільшувати кількість таких закладів для сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, надавати (будувати) соціальне житло для осіб з числа сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
13	Відсутня ювенальна юстиція. Відсутні програми підготовки потенційних батьків та тих, що мають прийомних дітей. На Заході такі програми існують, то чому ми не запозичуємо їх? Відсутні програми підготовки фахівців з роботи з сім'ями з важкими сімейними обставинами. Громада (наприклад, сусіди, співробітники) стоять осторонь: „моя хата з краю”. Не зменшується кількість „соціальних сиріт”.
17	Немає що вирішувати – їх не змieniш, тобто дітей, на якому б рівні вони не були б.
19	Питання перспектив адаптації дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, в суспільстві (освіта, працевлаштування, житло, соціалізація як членів суспільства)
20	Не адаптація до самостійного життя, після закінчення інтернату діти не знають, де можна придбати необхідні для них речі, медикаменти, які оформити пільги та як це зробити. Не проводиться робота по соціалізації
Представник громадської організації	
7	Я знаю про деякі проблеми. Наприклад, розрахунок харчування на одну дитину – дуже бідно. Ми зіштовхнулися з цією проблемою, коли працювали з Будинком малюка в м. Одеса.
12	Відсутність відповідальності служб у справах дітей за збереження житла дітей-сиріт. Діти після інтернату, ДБСТ чи прийомної сім'ї залишаються без житла.
18	Для дитини статус сироти – горе, для опікунів – спосіб наживи.

В3. Розкажіть, як змінюються форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

В3.1. Як змінюється інтернатна форма виховання? Чи змінюється кількість інтернатних закладів?

1. В країні

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
11	На мою думку, звичайно, змінилася на краще. Я вважаю, що форма виховання в ДБСТ та прийомній сім'ї дещо краща за інтернатну (з точки зору дитини). Все таки, дитина залишається в сім'ї і на неї звертається більша увага з боку прийомних батьків-вихователів.
5	Є виховні заходи, змінювався персонал, побільшало небайдужих людей, з'явилися тренінги для соціальних працівників та для заступників.
4	Ні, бо створюються заклади нового типу.
6	Зменшилася кількість інтернатів, так як впроваджені прийомні сім'ї та ДБСТ.
8	Деякі роки тому було проголошено, що кінцевою метою реформи є саме зменшення інтернатних закладів для цих дітей: їх розукрупнення та створення нових закладів. У всіх інтернатах упорядковані особові справи вихованців, в закладах дійсно перебувають статусні діти.
14	Не можу дати відповідь.
16	Останні 3 роки активно проходить процес щодо влаштування дітей на виховання до прийомних сімей та ДБСТ. Всі зусилля докладаються, щоб дитина потрапляла до сімей, а не в інтернат. Багато уваги приділяється вивченню історії сімейних відносин та родинних зв'язків, аби дитина не втратила можливість спілкуватися з ріднею. Багато уваги приділяється індивідуальним особливостям дитини та її потребам.
Представник ЦСССДМ	
10	На мою думку, виховання дітей-сиріт тільки покращується. Створюються нові прогресивні форми виховання – дитячі прийомні сім'ї та ДБСТ
1	Виділяються кошти на їхній розвиток.
2	З 2006 року в країні розпочався процес реорганізації інтернатних установ, що передбачає вивезення (поступове) дітей з інтернатів та влаштування їх до сімейних форм, а також пріоритетність влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в прийомні сім'ї, надання опікунства, ДБСТ та прийомні сім'ї.
3	Зменшується кількість інтернатних установ та кількість вихованців інтернатних закладів.
13	Почалась реорганізація інтернатних закладів в бік покращення ситуації з соціалізації та адаптації до самостійного життя вихованців: перехід на спальні кімнати по 2-4 особи (раніше – одна спальня для дівчаток, одна – для хлопчиків).
17	Кардинально не змінилася. Кількість інтернатів – така сама.
19	Кількість інтернатних закладів зменшується, вони реформуються (зменшується кількість вихованців у них; більша увага приділяється набуттю вихованцями навичок самостійності, соціальної адаптації)
20	Біологічних сиріт менше, 80% дітей – соціальні сироти, батьки яких позбавлені батьківських прав. В Києві надається перевага патронатним сім'ям. Пріоритетом являються усиновлення, опіка і піклування.
Представник громадської організації	
7	Кількість інтернатів не міняється, а чи змінюється форма інтернатного виховання – не знаю.
12	Відповідно до інформації ЗМІ, то – так.
18	Номінально зменшується, але вони інтернати трансформуються в інші форми.

2. В регіоні

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
15	В АР Крим залишилися та сама кількість інтернатних закладів для дітей-сиріт, але кількість дітей зменшилася в 2 рази з рахунок зменшення загального дитячого населення та збільшення кількості дітей, які виховуються в сімейних формах.
11	В області ведеться велика робота по пропаганді та залученню людей до виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. По всій області відкриваються ДБСТ та створюються прийомні сім'ї, які беруть на виховання до 4-х дітей-сиріт.
5	Тренінги, на яких більш детально вчаться розуміти потреби дітей.
4	Ні, бо створено нову систему умов для утримання дітей, яка є наближеною до сімейної.
6	Зменшилася кількість інтернатів, так як впроваджені прийомні сім'ї та ДБСТ.
8	На жаль, в області не закрито жодного інтернатного закладу. Щоправда, ми маємо один інтернат, проте є 3 дитячі будинки. При бажанні, один дитячий будинок можна було б переробити для обдарованих дітей тощо. Стосовно особових справ – це не можна порівняти з тим, що було 5 років тому.
14	Кількість шкіл-інтернатів з 2003 року не змінилося – 62, але тенденція зменшення кількості дітей присутня - з 20-32 осіб в 2003 році до 10-12 осіб в 2010 році. Крім того, зменшується кількість дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

16	По регіонах інтернати як існували та існують. Особливе поживлення спостерігається у переведення дітей до сімейної форми виховання.
Представник ЦСССДМ	
10	Більш відкрито без боязні заговорили про нові методи виховання дітей-сиріт. Пріоритетні форми виховання сімейного типу постали на першому місці
1	Таких немає.
2	Активно розвиваються сімейні форми виховання. На даний час в області діє 30Ш-інтернат для дітей-сиріт. В районі функціонують 2 заклади інтернатного типу.
3	Зменшилась кількість інтернатних установ та кількість вихованців інтернатних закладів.
13	Почалась реорганізація інтернатних закладів в бік покращення ситуації з соціалізації та адаптації до самостійного життя вихованців: перехід на спальні кімнати по 2-4 особи (раніше – одна спальня для дівчаток, одна – для хлопчиків).
17	Нічого не змінилося кардинально. Кількість інтернатів у області – 36. Нічого не зменшується, як показують звіти.
19	Кількість інтернатних закладів зменшується, вони реформуються (зменшується кількість вихованців у них; більша увага приділяється набуттю вихованцями навичок самостійності, соціальної адаптації)
Представник громадської організації	
7	Закривають та продають інтернат, щоб заволодіти його територією. Подібне відбувається з одним інтернатом в м. Одеса. Питання: а дітей куди?
12	Зменшується. На базі інтернату №4 створили ліцей для дітей з сільської місцевості (обдарованих).
18	Інтернати реформують – з більшого закладу роблять менший, кількість дітей – це зарплата працівника інтернату.

В3.2. Як змінюються сімейні форми виховання? Яка динаміка кількості прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу?

1. В країні

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Це не в нашій компетенції.
11	За підтримки держави в країні відбулася тенденція щодо підвищення розвитку ДБСТ та прийомних сімей.
4	Кількість збільшена.
6	Без коментарів.
8	З року в рік збільшується кількість ДБСТ та прийомних сімей, а також дітей, які до них влаштовані. Наразі в Україні понад 600 ДБСТ та тисячі прийомних сімей. Ці форми змінюються не тільки кількісно, але й якісно. Слід зауважити, що і законодавство змінилося. Введено державні виплати на дітей та батьків-вихователів.
14	Питання не в моїй компетенції.
16	Процес всиновлення зростає: 2008 рік – 168 дітей по м. Києву. З них 72% - національні усиновлення. Ретельно йде підготовка сімей до всиновлення дітей та взяття їх під опіку. З ними працюють юристи, психологи, соціальні працівники. Досліджується мотивація батьків – чому саме вони хочуть усиновити чи взяти під опіку дитину. Вивчаються ресурси, які б використовувалися при вихованні. З 2008 року проводяться 2-денні тренінги для усиновлювачів (міський центр дитини). Посилилася співпраця з центром соціальної служби у сфері підготовки опікунів та піклувальників.
Представник ЦСССДМ	
10	На даному етапі розвитку країни пріоритетними стають сімейні форми виховання. Збільшується тенденція щодо збільшення прийомних сімей та ДБСТ.
2	Активно розвивається всі сімейні форми. Якщо наприкінці 2005 року по Україні нараховувалося близько 120 ДБСТ та 150 ПС, то вже тепер – близько 500 та понад 3 тис. відповідно. Все більша кількість людей виявляє бажання взяти на виховання таку категорію дітей.
3	Щороку, постійно, збільшується кількість прийомних сімей та ДБСТ – цифрами не володію.
13	Зростає (приблизно на 100 на рік) кількість прийомних сімей. Якщо раніше вихованці продовжували навчання переважно в середніх навчальних закладах, сьогодні – у вищих. Здійснюється супровід наших сімей та виховна робота.
17	Їх кількість збільшилася. Сказати точно не можу – цим займається інша людина.
19	Сімейні форми виховання популяризуються на державному рівні; з боку держави відчувається потужна підтримка, у т.ч. матеріальна (суттєві виплати на утримання дітей в прийомних та опікунських сім'ях та в ДБСТ; безкоштовне оздоровлення; пільги для прийомних дітей та дітей вихованців ДБСТ)
20	
Представник громадської організації	
7	Я не володію такою інформацією.
12	З 2005 року спостерігається значна позитивна динаміка.
18	Збільшено в 2 рази кількість ДБСТ і прийомних сімей з 2005 року.

2. В регіоні

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
11	По області з 2000 року відбувся значний стрибок в організації ДБСТ та прийомних сімей, з'явилася тенденція щодо зростання чисельності будинків – наразі 21 ДБСТ та близько 106-110 прийомних сімей.
15	Цим займається міністерство у справах сім'ї та молоді.
4	Кількість збільшена.
6	З'являються 1-2 сім'ї в рік. У нашому місті робити ДБСТ не актуально, так як існує „Сос містечко”
8	Так само, як і в країні. Наша область традиційно займала чільне місце по створенню ДБСТ. Наразі, їх налічується 32 та 51 прийомна сім'я, у яких виховується 294 дитини. За останні роки (коли цим питанням почала займатися служба) створено 48 прийомних сімей та 20 ДБСТ в області.
9	За 2009-2010 роки в районі були створені 3 прийомні сім'ї
14	Я не володію такою інформацією
16	Кардинально кількість прийомних сімей та ДБСТ не зростає (по м. Києву). В 2010 році – 10 ДБСТ по Києву (74 дитини) та 36 прийомних сімей (46 дітей). А в 2009 році – 10 ДБСТ (70 дітей) та 38 прийомних сімей (52 дитини). Процес усиновлення активно зростає. В 2008 році усиновлено 168 дітей, в 2009 – 192 дитини. І півріччя 2010 року – 62 дитини. З них 62% - національні всиновлення
Представник ЦСССДМ	
10	Найголовніше, що про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування не бояться говорити в голос відкрито, не приховують цю проблему. Так, вона існує, і тут немає чого соромитися – таке життя
1	Спостерігається збільшення кількості прийомних сімей та ДБСТ з кожним роком.
2	В області наприкінці 2005 року нараховувалося 7 ДБСТ та 3 ПС, сьогодні – вже 31 та 51 відповідно. В Ужгородському районі створено 6 ДБСТ та 1 ПС. Активну участь у їх створенні беруть благодійні фонди.
3	Щороку, постійно, збільшується кількість ПС та ДБСТ (у 2009 році І півріччя функціонувало 37 ДБСТ (22 дитини) та 222 ПС (332 дитини), а у І півріччі 2010 року функціонувало 41 ДБСТ (252 дитини) та 238 ПС (348 дитини)
13	Зростає (приблизно на 100 на рік) кількість прийомних сімей. Якщо раніше вихованці продовжували навчання переважно в середніх навчальних закладах, сьогодні – у вищих. Здійснюється супровід наших сімей та виховна робота.
17	У нас зараз 18 ДБСТ та 80 прийомних сімей по області. В них 199 дітей. Наразі (ті, показники, що названі) кількість збільшилася.
19	У м. Львові приділяється постійна увага інформуванню населення про сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (по радіо та ТБ, в громадському транспорті; у церквах). Зараз у м. Львові 7 прийомних сімей та ДБСТ (у 2004 р. не було жодної). Зросла кількість опікунських сімей (що теж є сімейною формою виховання)
Представник громадської організації	
7	Я не володію такою інформацією.
12	Якщо в 200 році було 5 прийомних сімей та 5 ДБСТ, то зараз – більш ніж 260 прийомних сімей та 45 ДБСТ.
18	В Київській області їх кількість зросла в 5 разів, але до якості не призводить (ні прийомні сім'ї, ні ДБСТ, якщо беруть на виховання 3-10 дітей.)

БЛОК С. Інтернатна форма виховання

С1. Які, на Вашу думку, існують переваги інтернатної форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Якщо в порівнянні з неблагополучними родинами, то в інтернатах є де жити, є одяг, навчання, виховання та повноцінне харчування. Виїзд дітей на свята, оздоровлення тощо. Протягом 3-х місяців (влітку) діти знаходяться в оздоровчих закладах.
11	Я не прихильниця інтернатної форми виховання, проте інтернат виховує відчуття колективізму, дружнього плеча; діти більш адаптуються до суспільства та самостійності.
15	В школах-інтернатах працюють спеціалісти, які навчають дітей відповідно до їх психологічного та фізичного розвитку.
4	Державний контроль за функціонуванням закладів. Можливість навчати дітей у загальноосвітніх школах, діти проживають в школах-інтернатах та дитячих будинках. Контроль та соціальний захист дітей.
6	Ми проти інтернатів.
8	Потрібно розуміти, що не всі діти можуть бути залучені до сімейних форм виховання через стан здоров'я. Для таких дітей – це не краща форма виховання, проте реальна. Також, дітям з поведінковими вадами часом краще тут, ніж у сімейних формах.
9	На мою думку, сімейні форми виховання, в першу чергу, - є пріоритетними.
14	Професіоналізм персоналу, який працює з вихованцями, індивідуальний підхід до кожної дитини – це особливо важливо, так як зараз 85% дітей-сиріт – „соціальні сироти”.
16	Немає ніяких переваг. Єдиним плюсом є те, що дитина не залишається на вулиці, а є нагодованою та вдягненою. Якість освіти цих дітей дуже низька. Базові потреби задовольняються. Вихованці інтернатів мають право отримати місце у черзі на квартиру та соціальне житло. Навіть при комплексному обслуговуванні дітей в питаннях здоров'я та освіти, діти позбавлені реалізації емоційних потреб.
Представник ЦСССДМ	
10	Нажаль, вагомих переваг інтернатної форми виховання я не бачу. Якщо говорити простіше, то це пережитки радянського суспільства. Зараз пріоритетним є сімейний тип виховання
1	Легше виховувати в колективі, але для психіки та моральної рівноваги дитини сімейна форма виховання є кращою.
2	Не всі діти можуть бути влаштовані до сімейних форм – деякі через поведінкові особливості, деякі за станом здоров'я. Інтернатна система зручна для влаштування таких дітей на тривалий період. Спеціалізовані інтернати здебільшого добре фінансуються державою.
3	Вважаю, що переваг не існує, але, якщо з дитиною біологічні батьки поведуться жорстоко, то тоді в інтернатних установах будуть наступні переваги: статус у дитини; дах над головою; їжа; захист; пільги при вступі до ВНЗ та гуртожиток при ВНЗ; перше робоче місце та гуртожиток.
13	Відсутні - як зі здобуття досвіду управління фінансами, так і з питань виховної роботи щодо подальшої адаптації та соціалізації.
17	Дитина стає самостійно та ощадливою. Оскільки відчуває біду.
19	Інтернатний заклад забезпечує дитині її основні потреби (житло, навчання, виховання, оздоровлення), яких вона була позбавлена в біологічній сім'ї (якщо батьки були позбавлені батьківських прав за неналежне виконання батьківських обов'язків). З цієї точки зору інтернатні заклади мають переваг. Але якщо дитина може виховуватись у прийомній сім'ї або ДБСТ, то це є кращий варіант, оскільки тільки сімейне оточення є природним середовищем для дитини.
20	Переваг не має, це остання форма влаштування, коли немає куди діти дитину, вона не може залишитися на вулиці без догляду, без нагляду. Система інтернатного виховання потребує реформування. В таких закладах має бути професійна психологічна служба, щоб визначити потреби дитини, врахувати індивідуальний розвиток дитини.
Представник громадської організації	
7	Є можливість більше дітей впровадити в систему інтернатного виховання. Якщо в сім'ї криза, то для того, щоб дітей не викинути на вулицю, їх тимчасово потрібно віддати на виховання до інтернату, щоб згодом повернути дитину в оновлену родину.
12	Інтернати – це зло. Будь-які форми переваги в цій формі виховання – відсутні. Хоча, треба визнати, що для певної категорії сиріт вони будуть необхідні.
18	Переваг не існує

С2. Чи ведеться облік подальшого виховання випускників інтернатних закладів? Якщо так, ким? Які показники відслідковуються? Протягом якого часу?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Ведеться оперативна інформація, є довідки про подальше навчання та працевлаштування.
11	Так, облік вихованців інтернатного закладу ведеться. Ним займається спеціаліст, який веде супровід випускників впродовж певного періоду аж до працевлаштування та вирішення житлового питання.
15	Цим займаються керівники шкіл-інтернатів. В Міністерство подаються списки – хто куди влаштований.
4	Супровід здійснюється до закінчення навчальних закладів та отримання першого робочого місця.
6	Ведеться ЦСССМ на період навчання або поки не сформують власну сім'ю. Відслідковуються місце навчання, проживання, робоче місце та контактні дані.
8	До 18 років, незалежно від форми виховання, дитина перебуває на обліку служби у справах дітей за місцем походження. До 18 років пакет документів передається до центру соціальних служб у справах сім'ї, дітей та молоді для здійснення соціального супроводу.
9	Відсутні дані.
14	Ні, непередбачено Законодавством
16	Ведеться ЦСССДМ.
Представник ЦСССДМ	
10	Так, облік подальшого виховання випускників шкіл-інтернатів ведеться. Його призначають спеціалісту, який опікується і супроводить учня аж до повноліття
1	Ведеться службою справ дітей, центрами соціальних служб до 18 років, а далі вони користуються соціальним супроводом.
2	Центрами соціальних служб здійснюється соціальний супровід осіб із числа дітей-сиріт (за їхньої письмовою згодою), у тому числі і випускників інтернатних закладів. Щодо подальшого загального обліку випускників інтернатних закладів – таких відомостей не маю.
3	Якщо випускник інтернату пішов навчатися до ВНЗ, то його облік веде управління освіти.
13	Так. Переважно тими навчальними закладами, до яких вступають вихованці інтернатів.
17	Не ведеться. Ми цього не робимо. Можливо, ця інформація є в службі по правах дітей.
19	Такий облік ведеться інтернат ними закладами, а також інформацію про випускників передають до центрів соціальних служб як про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (до 18 років, від 18 до 23 років – особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування)
20	Облік випускників ведеться . робили моніторинг 2007-2009 років отримання житла дітьми-сиротами, та дітьми позбавленими батьківського піклування в м. Києві.
Представник громадської організації	
7	Такою інформацією не володію.
12	Протягом року за випускниками здійснюється контроль директорами інтернатів.
18	Ведеться облік молоді із числа дітей-сиріт до 23 років, якщо вони вчаться під опікою держави. Після 18 років виплати дітям перевищують плату викладачів, чи вихователів. На роботі зарплатня складає 400-600 грн. от і проблема.

С3. Розкажіть про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які випускаються із інтернатних закладів до досягнення повноліття.

С3.1 Яка питома вага таких дітей серед всіх випускників інтернатних закладів?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Допомагаємо з працевлаштуванням, пишемо листи обласним головам, щоб допомогти з житлом за 2010 рік на заклади обласної комунальної власності. 153 дитини-сироти вступили до ВНЗ.
11	Якщо взяти випускників інтернатів, то більша частина з них випускається після повноліття. Це пов'язано з тим, що діти якнайскоріше хочуть залишити інтернатний заклад та стати самостійними.
15	Близько 90%.
4	Кількість дітей, після отримання певного рівня освіти, становить близько 10 %
6	Випускаються тільки повнолітні.
8	Школа інтернат I-II ст. Потім діти переходять у загальноосвітню школу та продовжують шлях в інтернаті, або вступають у ПТУ на повне державне утримання. Більшість дітей залишає заклад до досягнення повноліття.
9	Випускники інтернатних закладів - це зокрема діти, які не досягли повноліття. Це абітурієнти ПТУ та технікумів, які якнайшвидше хочуть залишити інтернатний заклад.
14	В 2000 році загальна кількість випускників по області 623 особи. З попередніми даними: 191 особа продовжує навчання в школах-інтернатах; 35 – вступили до ВНЗ; 6 – працевлаштовуються. Інші будуть навчатися в ПТНЗ
16	Такими даними не володіємо. Знаємо, що на обліку в 2010 році на 1 липня перебуває 2650 дітей-сиріт та тих, що позбавлені батьківського піклування, 775 дітей – біологічні сироти, а 1799 – соціальні сироти. Діти мають невизначений правовий статус. В Будинку дитини „Ясний” (колишній 3-й) перебуває 186 дітей на I півріччя 2010 року
Представник ЦСССДМ	
1	Зазвичай, до нас потрапляють уже повнолітні сироти.
2	Близько 90% (більшість дітей припиняє навчання у 17-му віці)
3	Це питання до управління освіти.
13	50% продовжують навчання в 10 класі, 50% - у ПТНЗ.
17	Їх не багато – одиниці. Адже куди дитина піде? Нікуди, тому вони і інтернатах
19	Не володіє даною інформацією
20	85% закінчують 9-ть класів до свого повноліття, 80-ти % дітей нема куди йти після закінчення державних інтернатних закладів, немає житла, в 15 років служба у справах дітей, відповідно до чинного законодавства ставить на квартирний облік таких дітей.
Представник громадської організації	
7	Такою інформацією не володію.
12	На мій погляд, 95% випускаються з інтернатів до досягнення повноліття.
18	55% дітей із інтернатів після 9-го класу ідуть в коледжі (училища) і здобувають професію, яка є в цьому закладі.

С3.2. Чизначається такій дитині опікун до досягнення повноліття? Якщо так, хто може виступити в ролі опікуна? Які його функції?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
11	Таким дітям призначається опікун. Це може бути вихователь, який здійснює супровід випускників до повноліття
5	Є постанова 866 Кабінету Міністрів, за якою для дітей-сиріт опікуном є директор.
15	Всі діти вступають в інші навчальні заклади, тому опікуном дітей-сиріт являється керівник. Його обов'язок – соціальний захист відповідно до Сімейного кодексу України.
4	Опіка (піклування) призначається відповідно до чинного законодавства. На період навчання опікуном дітей є навчальний заклад
8	Якщо є фізичний опікун, то його можна призначити. Але це дуже рідкі випадки, коли в такому віці назначають опікуна. Як правило, дитина поступає на повне державне утримання (тобто заклад, училище, ВНЗ тощо є опікунами).
9	Якщо дитина продовжує навчання, то її опікун виконує свої обов'язки до 23 років.
16	Будь-яка дитина має право на опіку, але не всі підлягають всиновленню. Опікуном може стати кожний громадянин, який не позбавлений батьківських прав та не має судимості. Опікуни представляють усі інтереси дитини у всіх органах та установах.
14	В „Положенні” не сказано, що опікуном являється голова УВПТУ.
Представник ЦСССДМ	
10	Часто опікунами стають спеціалісти, які і ведуть супровід випускника, а також – родичі дитини-сироти.
2	Більшість таких дітей продовжують своє навчання у державних закладах, тому опікуном виступає керівник такого закладу.
3	Опікуном для дитини-сироти та дитини ПБП є директор тієї установи, де дитина навчається або родичі (рідше) дитини чи сім'я ПСДБСТ, яка забажає взяти на виховання дитину такого віку
13	Офіційний опікун – директор ПТНЗ, технікуму, інтернату або дитина під опікою фізичної особи. Згідно законодавства здійснюється захист прав дитини.
17	Призначення опікунства відбувається згідно чинного Законодавства, і тільки так. Тобто якщо є людина, яка хоче стати опікуном, і згідно Законодавству, вона має право – тоді є опікун.
19	Так, призначається. Він повинен представляти інтереси дитини до її повноліття. Або опікуном стає навчальний заклад, який надає дитині повне забезпечення (ПТНЗ, ВНЗ)
20	Якщо дитина навчається в інтернаті, то офіційним опікуном стає директор інтернату, це закріплено чинним законодавством, якщо дитина навчається в ПТУ, то офіційним опікуном-представником стає директор цього ПТУ. Опікун може лобювати питання житла, слідувати, щоб діти отримували пільги (пайки, безкоштовне харчування, стипендії підвищені, спецодяг)
Представник громадської організації	
7	Обов'язково призначається. Скоріше опікуном виступає директор інтернату
12	Це директор закладу, де продовжує навчатися сирота. Якщо дитина працює – то опікуна немає
18	Після 14 років піклувальник в інтернаті – директор, в училищі – керівник закладу.

С4. Якою є державна, регіональна політика по відношенню до дітей-сиріт – випускників шкіл-інтернатів?

С4.1. Державна політика

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Є нормативи відповідно до яких, ми забезпечуємо всім.
11	Національна програма „Діти України” є складовою частиною: вдосконалення системи адаптації дітей-сиріт, створення належних умов для їх розвитку. Розвиток сімейних форм цієї категорії дітей, розширення соціально-правових гарантій цим категоріям, захист інтересів дітей-сиріт, створення умов для надання психологічної, медичної та педагогічної допомоги. Поліпшення матеріального становища дітей-сиріт, надання їм реальної допомоги підприємствами та організаціями різних форм діяльності.
15	В першу чергу – вступ до навчальних закладів та працевлаштування повнолітніх випускників.
4	Забезпечення захисту прав та інтересів дітей-сиріт та дітей ПБП відповідно до затверджених стандартів.
6	Здійснюється супровід (цілий рік з дитиною працює соціальний працівник).
8	Потребує впровадження нових законодавчих норм. Не вирішено питання щодо житла випускників. Один соціальний гуртожиток – це дуже мало. В кожному районі повинен бути невеликий соціальний гуртожиток.
14	Згідно Законодавству діти отримують пільги при наявності певного рівня знань
16	Політика спрямована на влаштування дітей до сімейних форм виховання. Здійснюється підготовка фахівців, спеціалістів, волонтерів, які допомагали б дітям

Представник ЦСССДМ	
10	Першочергова державна політика та підтримка спрямована на адаптацію випускників інтернатів в суспільстві, вибору подальшого навчального закладу та працевлаштуванню з урахуванням біржі праці та професій, а також – забезпеченості житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
1	Підтримка дітей-сиріт: пільги при вступі до ВНЗ, технікумів, матеріальна допомога – одноразова соціальна виплата, оздоровлення.
2	Житлове забезпечення таких дітей, працевлаштування (забезпечення першим робочим місцем), мінімальні стандарти щомісячного утримання таких дітей, їхнього медичного обслуговування, пільги при подальшому навчанні.
3	Сприяння та пільги при вступі до ВНЗ; працевлаштування
13	Виключно всі випускники (діти-сироти) шкіл-інтернатів повинні бути підготовленими на 100% до самостійного життя.
17	Житло держава не надає. Роботу – теж, а освіту тим паче.
19	Захист прав дітей-сиріт відповідно до Законів України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після досягнення 18-річного віку»
20	Є програми, але їх треба адаптувати під кожну окрему дитину. Є спеціалісти, які цим займаються.
Представник громадської організації	
7	Я думаю, що якісь цільові гроші на облаштування випускників повинні виділятися. Як же все відбувається а практиці – не знаю.
12	Випускники мають пільги при вступі до ВНЗ. Також при вступі вони отримують соціальну виплату.
18	Залежить від людей-керівників, які на місцях. Не комплексна відомча політика по відношенню до дітей-сиріт.

С4.2. Регіональна політика

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Є нормативи відповідно до яких, ми забезпечуємо всім
11	Національна програма „Діти України” є складовою частиною: вдосконалення системи адаптації дітей-сиріт, створення належних умов для їх розвитку. Розвиток сімейних форм цієї категорії дітей, розширення соціально-правових гарантів цим категоріям, захист інтересів дітей-сиріт, створення умов для надання психологічної, медичної та педагогічної допомоги. Поліпшення матеріального становища дітей-сиріт, надання їм реальної допомоги підприємствами та організаціями різних форм діяльності
15	В першу чергу – вступ до навчальних закладів та працевлаштування повнолітніх випускників. Центр соціальної служби молоді здійснює соціальний супровід від 18 до 23 років
4	Забезпечення захисту прав та інтересів дітей-сиріт та дітей ПБП відповідно до затверджених стандартів.
6	Здійснюється супровід (цілий рік з дитиною працює соціальний працівник).
8	Віддзеркалює державну політику. Щоправда, тут є ряд соціальних гуртожитків, створених благодійними фондами. У цьому й вся проблема: до 18 років (на законодавчому рівні) права дитини в житті систематизовані, а після 18 років – потрібно багато чого зробити.
14	Згідно Законодавству діти отримують пільги при наявності певного рівня знань
16	Вводиться патронатна форма виховання: особи, що бажають взяти під опіку дитину, виконують тимчасову функцію опікуна над дитиною. Яка не здобула ще юридичного статусу. Є форма опіки – наставник (для дітей підліткового віку)
Представник ЦСССДМ	
10	Першочергова державна політика та підтримка спрямована на адаптацію випускників інтернатів в суспільстві, вибору подальшого навчального закладу та працевлаштуванню з урахуванням біржі праці та професій, а також – забезпеченості житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
1	Є такою ж, як і державна.
2	Є такою ж, як і державна. Проте, через відсутність будівництва соціального житла, такі діти житлом не забезпечені, а через відсутність достатньої кількості робочих місць, що відповідали б їхньому рівню, знайти роботу для них складно.
3	Сприяння та пільги при вступі до ВНЗ; працевлаштування.
13	Виключно всі випускники (діти-сироти) шкіл-інтернатів повинні бути підготовленими на 100% до самостійного життя
17	Такої немає. Ну тобто окремих програм на рівні Львівської області немає
19	Відповідає державній політиці з цього питання
20	Є програми, але їх треба адаптувати під кожну окрему дитину. Є спеціалісти, які цим займаються
Представник громадської організації	
7	Я думаю, що якісь цільові гроші на облаштування випускників повинні виділятися. Як же все відбувається а практиці – не знаю
12	Процес вступу до ВНЗ контролюється Головним управлінням освіти і науки області
18	Залежить від людей-керівників, які на місцях. Не комплексна відомча політика по відношенню до дітей-сиріт.

С5. Чи є цільові програми орієнтовані на підтримку дітей-сиріт – випускників шкіл-інтернатів? Розкажіть:

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Освітнянських немає. Оздоровлюємо до 1 вересня. Пишемо прохання до голів районних рад. Усі ВНЗ приймають позачергово дітей-сиріт на усі факультети по всім спеціальностям.
11	Проводиться робота по підтримці обдарованих дітей-сиріт, сприянню їх подальшому працевлаштуванню. Окреме передбачення місця для подальшого працевлаштування, визначення переліку тимчасових та оплачуваних громадянських робіт, які вони можуть виконувати та сприяти їх працевлаштуванню на ці місця.
15	Державної немає.
4	Державна цільова соціальна Програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей ПБП на період 2007-2017 років.
6	Місцева „На зустріч дітям” відповідно до закону України „Про соціальні правові засади дітей-сиріт”.
8	В області є цільова програма, але вона стосується дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Щодо підтримки випускників – окремої програми немає. Проте в області створений соціальний гуртожиток для випускників, який фінансується з обласного бюджету.
14	Ні
16	Програми на рівні соціальних служб (патронатне виховання)
Представник ЦСССДМ	
10	Найголовніша мета – це знайти обдарованих дітей, щоб їхні таланти не потонули в морі непрогресивних поглядів на виховання. А також програми, які направлені на правильний вибір подальшої освіти, працевлаштування та забезпечення житлом вихованців шкіл-інтернатів
1	Програми існують, але не мають належного фінансування.
2	Програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Ці програми дають можливість обмежити кількість дітей, які направляються до закладів інтернатного типу, окрім потреби в спеціальному догляді, де умови виховання будуть наближені до сімейних.
3	Вважаю, що існують, проте це питання не до ЦСССДМ. Але існує „Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей ПБП, а також осіб з їх числа” – посібник до тренінг-курсу з підготовки спеціалістів ЦСССДМ, що затверджений Міністерством у справах молоді, сім’ї, спорту, Державною службою, Всеукраїнським Благодійним фондом „Крона”, за яким працюють тренери ЦСССДМ з особами даної категорії
13	Програма, яку впроваджено ЦСССДМ разом з міліцією та громадськими організаціями „Програма по запобіганню безпритульності та безоглядності”.
17	Є наказ Міністерства освіти щодо підготовки дітей з інтернатних закладів до самостійного життя. Ми збираємо інформацію статистичного характеру для передачі в інші державні структури.
19	Вони відповідають цілям, вказаним відповідними законодавчими актами, перерахованими у попередньому пункті.
20	Програма їх адаптації.
Представник громадської організації	
7	Таких програм немає. Є кризовий обласний центр в м. Одеса. Якщо дітям нема де жити, вони можуть залишитися там на півроку. Їх пробують працевлаштувати, але житлом ніхто не забезпечує
12	Щорічно до 10 випускників інтернатів відбираються для участі в цільовій програмі підтримки при вступі до Національного Університету, вони отримують додаткові матеріальні засоби, знаходяться на соціальному супроводі. Програми організовані благодійною організацією випускників ХНУ імені арабіна.
18	Є але вони разові, часто не відображають потреби дітей. Зробили програму, розповіли, показали по телебаченню – і все, дитині від цього краще не стало.

С6. Як Ви вважаєте, з якими проблемами в першу чергу зустрічаються випускники, з виходом за стіни інтернату?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Забезпечення житлом чи повернення в неблагополучні родини. Психологічно не завжди готові до самостійного життя.
11	Великою проблемою для дітей інтернатів є адаптація до суспільства: коли діти були в інтернаті фактичні питання за них вирішували вихователі та працівники. По-друге, здобуття освіти та працевлаштування, а також житлові проблеми. Основною проблемою після випуску з інтернату є те, що на дітей починають впливати неблагополучні компанії та різні кримінальні угруповання, які відчувають таких дітей, а ті робляться для них корисними.
15	Соціальна адаптація в суспільстві.
4	Проблеми пов'язані зі зміною системи життя та більшої відповідальності за свої вчинки.
6	Неприспособленість до реального життя (планування бюджету, обізнаність з тим, де та що купувати тощо). Випускник виходить як „споживач”, адже цього не вчать в школі-інтернаті.
8	Проблема житла, проблема працевлаштування, а після досягнення повноліття – відсутність грошей. До 18 років, або до завершення навчання – ці діти отримують пристойні гроші (часом більше 2 тис. гривень). Після закінчення навчання або досягнення повноліття вони їх витрачають.
9	Відсутність житла, роботи, підтримки держави; соціальна підтримка не в повному обсязі.
14	Соціалізація та адаптація до самостійного життя. Житло. Працевлаштування після закінчення навчання в школі-інтернаті, ПТНЗ, технікумі.
16	Житлово-побутові проблеми; соціально-емоційна ізоляція; низький освітній рівень; обмеження у виборі подальшого навчання; низький рівень орієнтування в житті; питання емоційно-особистісної зрілості.
Представник ЦСССДМ	
10	Найголовніша проблема – це соціальна адаптація по перших 2-х роках свого самостійного життя. Працевлаштування та соціальна незахищеність перед суспільством. Також, головною проблемою є забезпечення житловими умовами
1	Житло, адаптація до дорослого життя, уміння розпоряджатися своєю власністю.
2	Проблема забезпечення постійним житлом, працевлаштування з відповідним рівнем заробітної плати, адаптація до самостійного життя. Деякі вихованці таких закладів мають відхилення в поведінці, підвищену агресивність.
3	Є спокуса надати перевагу неофіційному працевлаштуванню (з більшою заробітною платою), яка призводить до втрати всіх соціальних пільг.
13	Відсутність житла. Конфлікт 2-х систем навчання та виховання: інтернатної та сімейної. Випускники інтернатів вважають, що їм всі винні: держава, суспільство – самі ж вони не мають мотивації, щоб досягти чогось самостійно.
17	Проблема житла. Проблема зайнятості та адаптації у нове середовище. Коли діти випускаються з інтернатів, їм не куди піти, нема де жити. Важко знаходити спільну мову зі світом, з людьми.
19	Проблеми щодо забезпечення дітей-сиріт, які закінчили інтернати, необхідним майном, коштами, житлом (матеріальні проблеми), а також проблема недостатнього рівня знань, що надають інтернати, а це перешкоджає адаптації у самостійному житті, відсутність особистої мережі підтримки (сім'ї, родичів); відсутність моделі сім'ї та уміння будувати сімейні стосунки
20	Не готові до дорослого життя, самостійного життя. Відсутність житла, дезадаптація.
Представник громадської організації	
7	Відсутність житла; відсутність підтримки з боку дорослих; відсутнє працевлаштування.
12	Випускники зіштовхуються з ворожим середовищем. Вони мають неадекватну самооцінку. Відсутність комунікативних навичок. Відсутність навичок щодо планування бюджету. Низький рівень підготовки для продовження навчання в ВНЗ.
18	Вибір професії, економічні проблеми, незабезпеченість житлом (приблизно у 60% випускників є житло, в якому батьки, які вживають алкоголь і дитина, прийшовши до батьківського дому також стає на цей хибний шлях). Проблеми породжують інші проблеми.

С7. Розкажіть будь-ласка про програми/заходи, які існують в інтернатних закладах, спрямовані на підготовку вихованців до самостійного життя?

С7.1. Державні програми

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Відсутні.
11	Забезпечення професійної підготовки. Надання інформації про навчальні заклади, курси підготовки та перепідготовки професійної діяльності та суті навчання в них „Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт”.
15	Ні.
4	Державні стандарти навчання та виховання дітей, підготовка вихованців до свідомого вибору професії, захист житлових та майнових прав дітей.
6	Без коментарів.
8	Вся проблема в тому, що діти виходять не підготовленими до самостійного життя. І не тому, що там погані працівники, в інтернаті, а тому, що саме інтернатна система неспроможна підготувати дитину до самостійного життя.
14	Цими питаннями займається ЦСССДМ.
16	Не знаю. Програма щодо безпечної поведінки та комунікації.
	Представник ЦСССДМ
10	Забезпечення випускників шкіл-інтернату професійною підготовкою. Надання інформації про навчальні заклади та підготовку професійної діяльності
1	Програма адаптації дітей до самостійного життя, профілактика наркоманії та алкоголізму.
2	Про такі програми невідомо.
3	Вважаю, що існують: програми та заходи, але це питання, скоріше, до управління освіти; ХОЦСССДМ не займається цим. Є тренінги для випускників інтернатних закладів, які спрямовані на підготовку до самостійного життя (працевлаштування, торгівля людьми інше)
13	Програма підготовки вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.
17	Ми збираємо, моніторимо. Співпрацюємо з районними центрами – по кількості випускників, організації семінарів для проявлення центрів по роботі з дітьми-сиротами. Беремо участь в розробці методичних рекомендацій.
19	Існує Програма підготовки до самостійного дорослого життя випускників інтернатних закладів в інтернатному закладі
20	Реконструкції в інтернатах, розподіл не на класи, або групи однієї вікової групи, а начебто проживають в родинях, різного віку. На рівні міста Києва лише.
	Представник громадської організації
7	Я не знаю, можливо, в інтернатах такі програми діють, в чому я сумніваюсь, але на практиці вони не потрібні. Подібних програм немає ні в одній організації.
12	Програма щодо підготовки учнів 9-11 класів інтернатів до самостійного життя. Її проводять спеціалісти центрів СССДМ.
18	Профорієнтації, школа життєвих навичок. Але результатів немає, програми побудовані не спираючись на потреби дитини

С7.2. Програми громадських організацій

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Центр соціальних служб для молоді співпрацює з інтернатами та дитячими будинками
11	Програми сприяння благодійних акцій, за вилучені кошти яких забезпечуються діти, які перебувають у надзвичайно складних умовах чи ситуаціях. Надання допомоги в оздоровленні дітей-сиріт: влаштування їх в піонерські табори та лікувально-оздоровчі заклади
15	Робота по професійній орієнтації, соціально-побутова орієнтація
4	Подібні цільові програми відсутні.
6	Спеціалісти ЦССМ читають лекції та тренінги.
8	Подібні існують. Але у них „точечна” робота, яка спрямована на декількох випускників. Мені відомі результати, але вони принципово не вирішують проблеми. Все ж таки це має бути державна програма, і не лише як додаток до громадських організацій.
14	Мені невідомо.
16	Є громадські організації, які займаються культурно-масовими заходами. Є програма „Формування навичок самостійного життя дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, міська громадська організація „Одна надія”

	Представник ЦСССДМ
10	Допомога в організації навчання, працевлаштуванні та забезпеченні житлом випускників шкіл-інтернатів
1	Благодійний фонд („Розуміння”), клуб по розумінню („Рівний – рівному”), профілактичні заходи, лекторії щодо СНІДу.
2	Програма міжнародної громадської організації „Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров’я” у цьому році розпочала впровадження проекту „Отримай свій шанс”: забезпечення кращого майбутнього дітям-вихованцям та випускникам інтернатів. Проект реалізується у партнерстві з Державною соціальною службою.
13	Гранти, проекти, що спрямовані на адаптацію та соціалізацію вихованців до самостійного життя.
17	Такого не знаю. Взагалі вперше чую.
19	У м. Львові немає
20	Відсутні.
	Представник громадської організації
7	Я не знаю, можливо, в інтернатах такі програми діють, в чому я сумніваюсь, але на практиці вони не потрібні. Подібних програм немає ні в одній організації
12	Наприклад, ХГОО „Жіноча громада” постійно проводить роботу з випускниками. Це тренінги щодо запобігання торгівлі людьми, працевлаштування та соціальної адаптації
18	Реалізується по регіонах Київської області, соціалізація випускників інтернатів в період входження їх в самостійне життя. Працює програма «Наставництво» - знімати житло, де власники готові стати наставниками. В школах – як стати успішним в дорослому житті.

С8. А чи існують якісь програми у Вашому регіоні щодо підтримки подальшої освіти випускників інтернатних закладів? Якщо так, то що саме це за програми, які їх показники?

С8.1. Державні програми

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Виконання регіональних програм соціального захисту та підтримки дітей-сиріт, розроблених відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 226 (226-94-П) від 5 квітня 1994 року „Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт, які залишилися без піклування батьків”
15	Ні
5	Діти-сироти приймаються в першу чергу до ВНЗ.
4	Контроль управління освіти та наукової діяльності за захистом права випускників зазначеної категорії на поза конкурсне зарахування до навчальних закладів.
6	Слідкуємо за тим, щоб випускники вступали до професійно-технічних ліцеїв чи ВНЗ.
8	Мені невідомо. Знаю, що діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, особи з числа дітей-сиріт мають пільги при вступі до ВНЗ, в також право на повне державне утримання під час навчання – певні виплати. Це регулюється відповідною установою Кабінету Міністрів України.
14	Ні
16	Цим займається управління освіти
	Представник ЦСССДМ
10	Постанова Кабінету Міністрів України № 226 від 5 квітня 1994 року „Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”
2	Невідомо
13	Мені невідомо.
17	Як таких немає. Вони можуть як і всі сироти проходити по пільговим квотам будь-якого вузу. Це все, що в нас є.
19	Закони України «Про освіту» та «Про професійно-технічну освіту». Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, зараховуються поза конкурсом до професійно-технічних та вищих навчальних закладів при умові одержання позитивних вступних оцінок. Під час навчання перебувають на повному державному утриманні; при наданні академічної відпустки за медичним висновком за ними зберігається повне забезпечення та стипендія на весь період академічної відпустки.
20	Був проект в минулому та позаминулому році з ОБСЄ і головним управлінням освіти та науки.
	Представник громадської організації
7	Мені нічого не відомо про існування таких програм
12	Немає даних
18	Державні громадські не мають блискучих результатів

С8.2. Програми громадських організацій

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	З метою надання шефської допомоги закріпити у встановленому порядку стабільно працюючі підприємства, установи та організації різних форм власності: банківські установи, навчальні та культурно-освітні заклади, спортивні товариства, команди з ігрових видів спорту, спортивні клуби тощо
15	Ні.
5	Це питання до громадських організацій.
8	Деякі громадські організації надають житло випускникам, які виявляють бажання продовжити навчання. Мені відомі дві такі організації.
14	Ні
16	Не володію такою інформацією.
	Представник ЦСССДМ
10	З метою шефської допомоги пошук постійних спонсорів
1	Таких немає.
2	Невідомо
17	Не чула ніколи про такі програми, тому не знаю
19	Не знаю таких програм
20	Був проект в минулому та позаминулому році з ОБСЄ і головним управлінням освіти та науки.
	Представник громадської організації
7	Про такі програми нічого не знаю. Навіть пілотні проекти відсутні.
12	Щорічно до 10 випускників інтернатів відбираються для участі в цільовій програмі підтримки при вступі до Національного Університету, вони отримують додаткові матеріальні засоби, знаходяться на соціальному супроводі. Програми організовані благодійною організацією випускників ХНУ імені Каразіна.
18	Громадські організації намагаються допомагати індивідуально кожній дитині, і якщо дитина здібна, то допомагають.

	Але дуже важко дитині віддати документи в прийомну комісію, адже перелік документів завеликий, і необхідно багато часу, щоб їх зібрати.
--	---

С9. А чи існують якісь програми у Вашому регіоні щодо працевлаштування випускників інтернатних закладів? Якщо так, то що саме це за програми, які їх показники?

С9.1. Державні програми

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Програми передбачені законом.
11	Розроблена і випробувана методика по програмі створення центру тренінгу консалтингу для підготовки менеджерів малого бізнесу з метою експериментального дослідження методики та організації форм психологічної та практичної підготовки до праці дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
15	Через центр зайнятості.
4	Бронювання робочих місць через Центри зайнятості.
6	Цент зайнятості „Перше робоче місце”. Є квота по сиротам та інвалідам.
8	Щороку служби у справах дітей подають у районні міські центри зайнятості пропозиції щодо бронювання робочих місць тощо для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Проблема у відсутності для таких дітей житла.
14	Мені невідомо.
	Представник ЦСССДМ
10	Насамперед, дітям повністю доступні всі професії. Основна мета випускника – обрати свій шлях в цьому світі, здобути подальшу освіту, а згодом і професію, житло
1	Важко відповісти.
2	Програма зайнятості населення Закарпатської області на 2010-2011 роки, якою передбачено першочергове влаштування такої категорії осіб.
3	Важко відповісти. Це питання до центрів зайнятості. Я не працюю у цьому напрямку.
13	Законодавство зобов'язує навчальні заклади працевлаштовувати випускників. В Кривому Розі існує соціальний гуртожиток.
17	Жодних програм по працевлаштуванню немає. Якщо вони є – то їх афішують.
19	Питання працевлаштування молоді (в т.ч. з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування) регулюються Кодексом законів про працю України, законами України «Про зайнятість населення», «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» (№3235-IV від 20.12.2005 р.)
20	Був проект в минулому та позаминулому році з ОБСЄ і головним управлінням освіти та науки. Спільно з міським і молодіжним центром намагалися працевлаштувати мотивованих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Але діти, які виходять після ПТУ, йдуть за направленням і мають бути працевлаштовані у м. Києві (кияни), за це відповідає головне управління профтехосвіти.
	Представник громадської організації
7	Цим питанням займається обласний Центр сім'ї та молоді, але працевлаштовують лише обмежене число випускників (близько 50 осіб на рік).
12	В обласному центрі зайнятості присутній молодіжний відділ. Є люди, які відповідають за працевлаштування кожної сироти.
18	В центрах зайнятості є програми, але немає результатів.

С9.2. Програми громадських організацій

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Така інформація відсутня.
6	Цент зайнятості „Перше робоче місце”. Є квота по сиротам та інвалідам.
8	Деякі організації сприяють працевлаштуванню випускників інтернатних закладів. Мені відомо дві такі організації.
14	Мені невідомо
16	Біржі праці вирішують питання по працевлаштуванню випускників інтернатів.
	Представник ЦСССДМ
10	Допомога громадських організацій у професійній підготовці вихованців інтернатних закладів
1	Співробітництво з центром зайнятості.
2	Невідомо.
17	Нічого про це не знаю.
19	Не знаю таких програм

20	Був проєкт в минулому та позаминулому році з ОБСЄ і головним управлінням освіти та науки. Спільно з міським і молодіжним центром намагалися працевлаштувати мотивованих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Але діти, які виходять після ПТУ, йдуть за направленням і мають бути працевлаштовані у м. Києві (кияни), за це відповідає головне управління профтехосвіти.
	Представник громадської організації
7	Такі програми відсутні.
12	Організація „Жіноча громада” та „Твоє право” здійснюють підтримку сиріт при працевлаштуванні (проєкт з ОБСЄ).
18	Підготувати молодь, позбавлену батьківського піклування до впевненого початку самостійного життя шляхом розвитку життєвих навичок та професійної орієнтації.

С10. А чи існують якісь програми у Вашому регіоні щодо забезпечення житлом випускників інтернатних закладів? Якщо так, то що саме це за програми, які їх показники?

С10.1. Державні програми

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Пишемо листи з клопотанням голів районних адміністрацій, але напругу ніяк не впливаємо.
11	Проєкт закону України про внесення змін та доповнень до Житлового кодексу України, Закону України про приватизацію житла дітьми-сиротами, забезпечення їх житлом, кімнатами в гуртожитках, допомога в приватизації житла, що залишилося без батьків дитини. Залучення підприємства, де працевлаштовані діти-сироти надавати житло в першу чергу дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування.
15	Ні.
4	Існують тільки формально.
6	В законодавстві написано про це, але на практиці нічого не робиться. Потрібні соціальні гуртожитки.
8	Регіональною програмою реформування інтернатних закладів в області фінансується соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі випускників інтернатних установ. Установа розрахована на утримання 20 дітей, а з вище сказаного, для області – це недосяжно.
14	Не знаю.
16	Було доручення Президента щодо надання пропозиції для соціального житла.
	Представник ЦСССДМ
10	Програми щодо надання випускникам житла – як тимчасового, так і постійного
2	Тимчасовим житлом така категорія забезпечується через мережу соціальних гуртожитків, а постійним – шляхом становлення на квартирний облік та будівництвом соціального житла.
3	Вважаю, що ні – не чула про них.
13	Існує Закон про соціальне житло.
17	Є положення про соціальний гуртожиток. На Львівську область їх 2. Один знаходяться в далекому забитому селі, а інший – для кризових ситуацій – там зараз тільки хлопці.
19	Житловим Кодексом передбачено, що це категорія дітей після закінчення інтернатного закладу забезпечується житлом за останнім місцем проживання, у м. Львові таких дітей ставлять на квартирний облік, для чого існує пільгова житлова черга, у порядку якої і надається житло. Також існує соціальний гуртожиток для випускників інтернатів (до 23 років)
20	Дітей забезпечують соціальними квартирами, або вони проживають у соціальних гуртожитках до 23 років.
	Представник громадської організації
7	Цим займається обласний Центр сім'ї та молоді, але дуже мала кількість дітей з інтернату отримує житло.
12	Мені не відомо.
18	На всю Україну в минулому році виділили 33 квартири. Місцева влада повинна створити соціальні квартири, для того, щоб молодь змогла влаштувати свій побут.

С10.2. Програми громадських організацій

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Проєкт закону України про внесення змін та доповнень до Житлового кодексу України, Закону України про приватизацію житла дітьми-сиротами, забезпечення їх житлом, кімнатами в гуртожитках, допомога в приватизації житла, що залишилося без батьків дитини. Залучення підприємства, де працевлаштовані діти-сироти надавати житло в першу чергу дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування
5	Не знаю
8	Деякі громадські організації створили такі соціальні гуртожитки (м. Ужгород с. Павлово). Деякі громадські благодійні організації разом з ДБСТ будують соціальні гуртожитки для вихованців, які після досягнення повноліття залишають ДБСТ.
14	Не знаю.
16	Поодинокі випадки, коли громадські організації беруть в оренду і оплачують квартири для таких дітей, які вчаться (до 23-х річного віку)

	Представник ЦСССДМ
10	Програми щодо сприяння в організації працевлаштування з подальшим наданням житла.
1	Таких немає.
2	В області діють такі організації як Благодійний фонд „Марії Віру”, „Радуга”, які надають випускникам інтернатних закладів безкоштовне тимчасове житло.
3	Вважаю, що ні – не чула про них.
17	Є схожі гуртожитки, очолювані чи то монахами, чи то отцями.
19	Немає таких
20	Був проект ОБСЄ щодо визначення потреб, професійних навичок, мотивування дітей-сиріт. Система інтернатних закладів не орієнтує дитину на самостійне опанування чогось, діти виходять споживачами. Мотивації ноль.
	Представник громадської організації
7	Такі програми відсутні.
12	Ні.
18	Спільно з міжнародною соціальною службою Швейцарським бюро намагаємось здійснювати наставництво і подальший супровід дітей в самостійне життя.

С11. Який, на Вашу думку, найбільш «типовий» варіант життєвого шляху випускника інтернату?

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Немає типового шляху. Як правило, позитивні: вступ до навчальних закладів, працевлаштування. Відсоток тих, що починають красти, пити тощо дуже малий.
11	По закінченню школи, випуску з інтернату – навчання в ПТУ або технікумі. Після закінчення навчального закладу – працевлаштування, кімната в гуртожитку, створення сім'ї.
4	Продовження навчання для здобуття професії.
6	Наслідують шлях своїх батьків (алкоголиків, кримінальних злочинців тощо), якщо контроль відсутній.
8	Як правило, це не успішні люди в житті. Відсутність власного житла, мотивації на створення міцної сім'ї, не найкращий стан здоров'я. Часто вони народжують дітей, які повторюють їхній життєвий шлях. Це не самостійні люди, вони мають споживацьку психологію.
9	Працевлаштування за законом відсутнє.
14	Облік в ЦСССДМ з 18 до 23 років; працевлаштування чи подальше навчання.
16	Дитина, яка не має ні квартири, ні роботи, ні сім'ї, як правило, йде на порушення закону. Сама система провокує їх до здійснення неправомірних дій. Дівчата часто стають проститутками чи крадійками. Багато хто спивається, стає наркоманом та гине.
	Представник ЦСССДМ
10	Випуск з інтернату-школи, де утримувався випускник, подальша освіта (ПТУ чи технікум), працевлаштування та отримання кімнати в гуртожитку. Можливо – створення сім'ї.
1	Повернення до батьків (80%) та наслідування їхнього способу життя.
2	Інтернатне середовище не дає можливості дітям в повному обсязі опанувати навички, які є необхідними для самостійного життя. Випускники інтернатів зіштовхуються з труднощами у пошуку роботи, плануванні бюджету, побудові власної родини. Деякі з них інфікуються небезпечними хворобами, потрапляють у місця позбавлення волі.
3	Одні після інтернату йдуть до ПТУ, а згодом отримують робоче місце на заводі, інші – після випуску з інтернату та закінчення ПТУ вагітніють. І дуже рідко – випускники вступають до ВНЗ, а потім до певної установи.
13	Більшість з них, на жаль, повторюють шлях своїх батьків. Вони не вміють, а найстрашніше – не бажають пристосовуватись до дорослого життя.
17	Виходять з інтернату, а жити нема де, навчатися немає можливості, сім'ї – також. Вони нікому не потрібні.
19	Дуже часто складні життєві обставини, матеріальні проблеми, проблеми в особистому житті через невміння будувати та зберігати сім'ю, невміння будувати свій бюджет та розпоряджатися коштами. Інший варіант – молода людина, яка вміє добиватися свого, не зупиниться ні перед чим і досягає своєї мети.
20	Не яскравий, є одиниці, які досягають певних успіхів. Більшість випускається, живуть в одній кімнаті, здають свої квартири. Модель родини відсутня. Дівчата народжують дітей, матері-одиначки, розлучення.
	Представник громадської організації
7	Мені важко говорити про „типовий” варіант, скоріш за все, це пошук роботи та житла, а для дівчаток – бажання вийти заміж (немає різниці за кого).
12	Після інтернату – вступ до ПТУ. Потім – отримання першого робочого місця, після якого – перехід на роботу до ринку. За цим – або безгрошів'я, або деградація.
18	Як правило випуск з інтернату супроводжується отриманням професії, виникають соціальні проблеми (алкоголізм, бідність, неблагополуччя в сім'ї), і потім вже вилучення їх дітей із сім'ї)

С12. Чи існують недоліки або проблемні, слабкі місця інтернатної форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

	Представник місцевих органів влада або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	7	7	3
Ні	2	1	0

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Гіпер-опіка.
15	Вихованцям не вистачає самостійності.
4	Більшість закладів відкрито та побудовано за часів СРСР. Слабка матеріально-технічна база.
6	Відсутня любов та ласка, але наявний колективізм.
8	Ці діти виховуються зі споживацькою психологією, вони непристосовані до самостійного реального життя. Відсутня мотивація створення міцної сім'ї. Це не вільні особистості. Дуже часто в них виховується нещирість, вони не знають ціни грошам...
14	Головне – психологічний фактор: відсутність „особистого простору” (спільні спальні, кімнати навчальної підготовки); відсутність кишенькових грошей, щоб діти могли вчитися ними розпоряджатися.
16	Незабезпеченість індивідуальним підходом у вихованні дитини. Депривація дітей поглиблюється. Соціальна ізоляція. Труднощі у спілкуванні та в знаходженні нового кола спілкування. Недовіра до людей. Немає уявлення про моделі сім'ї та про сімейні ролі.
	Представник ЦСССДМ
1	До інтернату потрапляють діти, які вже в своєму віці сформувались як особистості – тому їх важко перевиховати. Дуже впливає спадковість.
2	Відсутня можливість опанувати у повному обсязі навички, які є необхідними для самостійного життя.
3	Велика кількість дітей та мала кількість осіб персоналу – це призводить до формування нестійкої прив'язаності, раннього сексуального досвіду; соціальна не адаптованість.
13	Діти під час навчання не набувають досвіду управління фінансами тому, що мають повне забезпечення, але не мають кишенькових грошей. У них відсутній приклад сімейних стосунків, ролей.
17	Виховання в закритому середовищі, це коли дитина може про себе піклуватися. Рівень освіти заслабкий – не той, що в загальноосвітній школі. Жорстоке поводження та насильство, як між дітьми, так і з боку педагогів. Ранній сексуальний досвід між дітьми.
19	Виховання інтернаті нівелює особистість, не дає можливостей індивідуального підходу до кожного вихованця. Відсутність сімейного оточення відображається на особистому майбутньому житті випускників, у них відсутня модель сім'ї.
20	Інтернатна форма-виховання – сама по собі є великим недоліком.
	Представник громадської організації
7	Переважно в інтернатах велика кількість дітей перебуває, тому кожному приділити увагу неможливо. Стирається особистісний підхід до дітей, формується невідповідність дітей до життя поза інтернатом.
12	У дітей в інтернаті не формується здорова прив'язаність, тому це впливає на все подальше життя у будь-яких виявах.
18	Найбільший великий недолік в тому, що не реформуються школи-інтернати, все залишається без змін на протязі 15-20 років

С13. Чи були випадки порушення прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в інтернатних закладах?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	3	1	2
Ні	6	7	1

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
4	Недостатній контроль захисту житлових прав дітей.
8	В основному це стосувалося невчасного встановленого статусу. Інколи працівниками установ здійснюються перешкоди у встановленні контакту між дитиною та громадянами, які хотіли взяти дитину на виховання у сім'ю.
16	Були випадки фізичного насильства серед дітей емоційного насильства з боку вихованців.
	Представник ЦСССДМ
13	Інтернатні заклади не оформлюють статус дитини-сироти, тому вони втрачають пільги та житло.
19	Не маю достовірної інформації
20	Це питання до служби у справах дітей. Інформації такої не було.
	Представник громадської організації
7	Ми зіштовхнулися з такою проблемою, коли дітей зі статусом не хотіли брати до інтернату
12	Дітям не видають кишенькових грошей. Також були випадки фізичного покарання дітей
18	Не пам'ятаю

С14. Чи існують випадки жорстокого ставлення, проявів насильства по відношенню до дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в інтернатних закладах?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	1	3	2
Ні	8	5	1

№ анкети	С14.1. Якщо так, наведіть приклади?
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
16	Фізичне насильство серед дітей, сексуальне насильство.
	Представник ЦСССДМ
2	Конфлікти між вихованцями, боротьба за лідерство в колективі.
3	Відомо зі слів осіб з числа сиріт та дітей ПБП та прийомних батьків, батьків-вихователів, але юридично це не доведено і не афішується.
13	Наприклад, „дівщина”.
	Представник громадської організації
7	Трапляється жорстоке поводження в примусовій формі, яке переходить в норму поведінку дітей. У них низька самооцінка, але, з іншого боку, я розумію, наскільки важко знайти підхід до кожного з них, адже вони такі різні
12	Випускники інтернатів свідчать про це. Частіше – горизонтального характеру (сирота з сиротою)

С15. Чи були випадки експлуатації дитячої праці в інтернатних закладах?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	1	0	0
Ні	8	8	2
Важко відповісти, не знаю	0	0	1

№ анкети	С15.1. Якщо так, наведіть приклади?
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
4	Відсутність контролю за роботою дітей у приватних осіб.

С16. Чи відомо Вам про випадки суїциду серед вихованців інтернатних закладів?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	3	2	0
Ні	6	6	3

№ анкети	С16.1. Наведіть приклади:	С16.2. Що було причиною?
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Це сталося 7 років тому у Переяславі.	Невзаємне кохання.
8	Дитина повісилася, але не в інтернаті – вдома. Це було два роки тому.	Конфлікт з батьками.
16	Були суїцидальні прояви щодо цих вчинків, але самого акту не було.	Одинокість (внутрішня), психо-неврологічні порушення.
	Представник ЦСССДМ	
13	НВЦ №2 – 3 дитини загинули, а 2-х врятували.	Відсутність виховної роботи, тому діти потрапили до релігійної секти.
20	Хлопчик з психоневрологічного інтернату.	Для того щоб привернути увагу до себе, в нього психічні розлади.

С17. Які заходи вживаються щодо попередження випадків...

С17.1. Порушення прав вихованців

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Діти знають всі свої права та володіють інформацією, куди телефонувати та звертатися (на стендах є телефони гарячих ліній).
11	Це суворий контроль з боку влади щодо порушень прав дітей-сиріт.
15	Ведеться спільна профілактична робота кримінальною міліцією у справах дітей разом з територіальними центрами соціальної служби молоді.
4	Накази управління, щоквартальні звіти директорів, перевірки тощо.
6	Відповідні служби вивчають ситуацію. Відповідальність до попередження або звільнення.
8	Службами у справах дітей проводяться перевірки особових справ дітей-вихованців інтернатних закладів, перевіряються умови утримання: харчування, проживання, ставлення працівників закладу до дитини. Працівники інтернатних закладів проходять атестацію та підвищення кваліфікації. Перевірки, також, проводяться управлінням освіти та науки, представниками прокуратури.
16	Зустрічі з представниками головного управління освіти, перевірка діяльності інтернатних закладів на місцях в питаннях набуття спадщини та набуття правового статусу. Проводяться тренінги для спеціалістів, піднімаються питання депутатами
14	Перевірка з метою вивчення системи виховання та з метою контролю; бесіда за дітьми; педагогічно-психологічні семінари для педагогів.
Представник ЦСССДМ	
10	Контроль з боку представників ЦСССДМ
1	Міліція та соціальні служби регулярно ведуть пояснювальні бесіди серед вихованців інтернату.
2	Інформаційно-роз'яснювальні роботи щодо прав дітей. Інформація про заклади та установи, куди діти можуть звернутися, якщо порушено їхні права.
3	Профілактичні бесіди, тренінги, анкетування з боку соціальних працівників, міліції, педагогів, виконавчої влади, медичних закладів по відношенню до адміністрації та персоналу закладів.
13	Виконання Законодавства, постійні перевірки контролюючих органів.
17	Проводяться роз'яснювальні бесіди серед тих, хто займається супроводом дітей. Загалом, нічого іншого не робиться.
19	За дотриманням прав вихованців стежать служби у справах дітей та компетентні правоохоронні органи.
20	Служба у справах дітей цим займається, це їх питання
Представник громадської організації	
7	Держава на подібне реагує моментально і проводить серйозні розслідування.
12	Адміністративний контроль.
18	Юридичні консультації

С17.2. Жорстокого ставлення, проявів насильства

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
15	Ведеться спільна профілактична робота кримінальною міліцією у справах дітей разом з територіальними центрами соціальної служби молоді.
5	Постійні перевірки, співбесіди з дітьми, робота з психологами у школах-інтернатах.
11	Це суворий контроль з боку влади щодо порушень прав дітей-сиріт.
4	Постійний контроль.
6	Відповідні служби вивчають ситуацію. Відповідальність до попередження або звільнення.
8	Службами у справах дітей проводяться перевірки особових справ дітей-вихованців інтернатних закладів, перевіряються умови утримання: харчування, проживання, ставлення працівників закладу до дитини. Працівники інтернатних закладів проходять атестацію та підвищення кваліфікації. Перевірки, також, проводяться управлінням освіти та науки, представниками прокуратури.
14	Перевірка з метою вивчення системи виховання та з метою контролю; бесіда за дітьми; педагогічно-психологічні семінари для педагогів.
16	На рівні контролю.
Представник ЦСССДМ	
10	Контроль з боку представників ЦСССДМ
2	Проведення центрами соціальних служб лекторіїв, бесід та лекцій з цієї проблематики.
3	Профілактичні бесіди, тренінги, анкетування з боку соціальних працівників, міліції, педагогів, виконавчої влади, медичних закладів по відношенню до адміністрації та персоналу закладів.

17	Загалом, нічого іншого, крім нечастих бесід не проводиться. Ми не маємо впливу на працівників інтернатів, вони підпорядковуються суто освітянам.
19	За дотриманням прав вихованців стежать служби у справах дітей та компетентні правоохоронні органи.
20	Служба у справах дітей цим займається, це їх питання
	Представник громадської організації
7	Держава на подібне реагує моментально і проводить серйозні розслідування.
12	Адміністративний контроль.
18	Звертають увагу на їх права, в разі якщо щось трапиться, вчать бути юридично обізнаними.

С17.3. Експлуатації дитячої праці

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Працюють психологи в кожному закладі.
11	Це суворий контроль з боку влади щодо порушень прав дітей-сиріт.
15	Ведеться спільна профілактична робота кримінальною міліцією у справах дітей разом з територіальними центрами соціальної служби молоді.
4	Постійний контроль.
6	Відповідні служби вивчають ситуацію. Відповідальність до попередження або звільнення.
8	Службами у справах дітей проводяться перевірки особових справ дітей-вихованців інтернатних закладів, перевіряються умови утримання: харчування, проживання, ставлення працівників закладу до дитини. Працівники інтернатних закладів проходять атестацію та підвищення кваліфікації. Перевірки, також, проводяться управлінням освіти та науки, представниками прокуратури.
14	Перевірка з метою вивчення системи виховання та з метою контролю; бесіда за дітьми; педагогічно-психологічні семінари для педагогів.
16	На рівні контролю.
	Представник ЦСССДМ
10	Контроль з боку представників ЦССДМ
2	Інформування вихованців про їх права, у тому числі і трудові.
3	Профілактичні бесіди, тренінги, анкетування з боку соціальних працівників, міліції, педагогів, виконавчої влади, медичних закладів по відношенню до адміністрації та персоналу закладів.
19	За дотриманням прав вихованців стежать служби у справах дітей та компетентні правоохоронні органи.
20	Служба у справах дітей цим займається, це їх питання
	Представник громадської організації
7	Держава на подібне реагує моментально і проводить серйозні розслідування.
12	Адміністративний контроль.
18	Створюються служби соціалізації для молоді. Навчають любити себе і цінувати свою працю.

С18. Розкажіть про політику інтернатних закладів. Чи є спрямованість на підтримку сімейних форм виховання, тобто перехід вихованців інтернатної системи до прийомних сімей або дитячих будинків сімейного типу?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Подібне має місце, так як заклади не заперечують, а сприяють цьому, якщо є можливість перевести дитину з школи-інтернату до будинку сімейного типу.
11	Політика інтернатних закладів є дуже простою. Інтернат не зацікавлений в тому, щоб з нього забирали вихованців до прийомних сімей та в ДБСТ. Сімейне виховання – це дуже чудово, але вихователі не зовсім підтримують подібне, адже з кризою з'явилася тенденція створення та відкриття ДБСТ через корисні цілі. А це, звичайно, позначається на дітях.
15	Є. Якщо контакт встановлено, то діти передаються до прийомної сім'ї.
4	Це залежить від інтересів конкретної дитини.
6	Бровари переходять від шкіл-інтернатів до прийомних сімей, „Сос містечко”.
8	Здебільшого ні. Адже від кількості вихованців залежить обсяг їх фінансування. Деякі директори в інтересах дітей влаштовують їх у загально-освітні школи, створюють родинно-сімейні групи. Деякі – перешкоджають розвитку сімейних форм виховання та чинять перешкоди при встановленні контактів, вмовляють дітей, що там їм буде погано.
14	ЦСССДМ має всю базу дітей-сиріт, тому являється координатором.
16	Відсутня.
Представник ЦСССДМ	
10	Політика інтернату є дуже простою: збереження робочих місць для його працівників, тому інтернати здебільшого проти того, щоб їх вихованців забирали (ДБСТ чи прийомні сім'ї).
1	Інтернат не заважає влаштуванню дітей у сім'ї. Широко розповсюдженими є опікунство та усиновлення.
2	Серед керівництва інтернатних закладів існує розуміння необхідності переходу до сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
3	Зі слів працівників інтернатних установ по телебаченню та радіо – так.
13	Інтернат проти ДБСТ тому, що зріст кількості ДБСТ та прийомних сімей призведе до зменшення кількості дітей в інтернатах, а робітники цих закладів будуть втрачати роботу.
17	Де є, але суттєво ситуація не змінилася. До прийомних сімей залучено лише 119 дітей
19	Інтернатні заклади не чинять перешкод створенню ПС та ДБСТ, але і не сприяють переходу своїх вихованців у сімейну опіку, оскільки це суперечить інтересам інтернатної системи (зменшення кількості їх вихованців, скорочення робочих місць працівників закладів, зрештою їх розформування)
20	Дуже важко забирати дітей, усіма силами намагаються утриматися на плаву і дітей із інтернатів сімейній формі виховання забрати дуже важко.
Представник громадської організації	
7	Інтернат не дуже зацікавлений в проведенні такої політики, бо вони просто залишаються без роботи (наприклад, деякі діти-сироти мають квартири, які залишились від батьків та, які, на момент їхнього перебування в інтернаті, здаються в оренду директорами через особистий інтерес).
12	Ні, правління інтернатних закладів не сприяє переводу дітей до сімейних форм виховання – це сприяє зменшенню фінансування та втраті робочого місця.
18	Є такі програми і існує в інтернатних закладах таке спрямування

БЛОК D. Сімейні форми виховання

D1. А які Ви бачите переваги сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (виховання в прийомній сім'ї або в ДБСТ)?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Психологічні переваги.
11	Сімейна форма виховання – це чудово, я прихильниця цієї форми. Діти повністю під опікою батьків-вихователів, які виховують своїх вихованців в любові та розумінні, де на першому місці постають сімейні цінності.
4	Наявні проблеми стосовно контролю за вихованням та утриманням дітей.
6	Турбота про кожну дитину. У батьків всього 1-2 дитини, що сприяє кращому контролю. Діти сприймають їх як тата та маму.
8	Збереження родинних зв'язків між братами та сестрами. Ми маємо декілька ДБСТ, куди влаштовано по п'ять дітей з однієї родини. Діти відвідують ЗОШ та садочки, як і діти з біологічних сімей. В одній сім'ї діти різної вікової категорії – це позитив для дітей. Діти не змінюють місця свого перебування, мігруючи з закладу в заклад. Вони більш пристосовані до життя.
9	Дитина відчуває себе рідною та потрібною родині.
14	Сім'я – це сім'я, тому це завжди найкраще, діти більш самостійні та підготовлені до дорослого життя.
16	Реалізується індивідуальний підхід до дитини. Є можливість задовольнити індивідуальні потреби дитини. Є модель сім'ї, тісні емоційні зв'язки. Є відповідальні за долю дитини.
Представник ЦСССДМ	
10	Це виховання, яке повністю пов'язане з сім'єю, батьками, братами та сестрами. Тут дитина виховується в повній сімейній ідилії, тобто відношення нічим не відрізняється від їх колишнього сімейного виховання.
1	Прийомна сім'я є кращою з форм. Наразі ми маємо 4 такі сім'ї, 5-та буде створена вже згодом. Матеріальна допомога, оздоровчі путівки, безплатний медичний огляд.
2	У дітей з'являється відчуття родини. Вони більш адаптовані до подальшого життя.
3	Виховання направлено на малу кількість дітей-сиріт та дітей ПБП, тому така дитина більше захищена, їй краще вдається створити сім'ю; покращення стану здоров'я; знання; готовність до самостійного життя; підтримання стосунків з прийомними батьками та біологічними родичами, в тому числі з братами та сестрами
13	Мають модель сім'ї та сімейних ролей. Більш адаптовані в побуті та самостійному житті. Мають родинні зв'язки. Кожні 2 рік прийомні батьки проходять курси підвищення кваліфікації. „Крила надії” – це громадська організація ДБСТ та прийомних батьків.
17	Дитина виховується в сім'ї як в родині, має відповідне забезпечення та не відчуває інтернатного впливу.
19	Сім'я – найбільш природне оточення для дитини, яке забезпечує її гармонійний, всебічний розвиток. Якщо біологічної сім'ї немає, то ці орієнтації виконує найкраще сімейна опіка (прийомна сім'я, ДБСТ)
Представник громадської організації	
7	Менша кількість дітей, тому кожному приділяється більше уваги та любові, коректується поведінка, формуються побутові навички. Діти живуть в звичайній родині.
12	Дитина має життєвий приклад родинного життя. Дитина отримує більше індивідуальної уваги – наявне відчуття „потрібності”.
18	Залежить від того, як на це подивитись. Діти в сім'ї навчені бути більш самостійними в житті і бути впевненішими в своїй силі, але мало опікунів стають наставниками.

D2. Чи ведеться облік подальшого влаштування випусників сімейних форм виховання? Якщо так, то ким? Які показники відслідковуються? Протягом якого часу? Які механізми зв'язку з випускниками?

D2.1. щодо випусників ДБСТ

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Це не в нашій компетенції.
11	Крім того, діти повністю під опікою батьків-вихователів, які повністю відповідають за їхнє життя та освіту, розвиток ДБСТ контролюють і органи соціальних служб.
4	Через служби у справах дітей.
6	Так, ведеться ЦССМ (соціальний супровід). Відслідковуються місце навчання, робоче місце та контактні дані.
8	Після закінчення перебування дітей у ДБСТ, служби у справах дітей передають пакет документів у центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді для соціального супроводу. Це добре, якщо 10% цих дітей перебувають під супроводом.
14	Не володію такою інформацією
16	Не ведеться
	Представник ЦСССДМ
10	Так, облік ведеться батьками-вихователями. Але тенденція така, що ніхто ніякого наголосу на вихованні дитини в ДБСТ або прийомній сім'ї не робить. Тому діти живуть в обстановці колишньої сім'ї
1	Таких немає
2	Ведеться соціальний супровід дітей-сиріт (до 23 років) центрами соціальних служб
3	Важко відповісти, скоріше – ні
13	ЦСССДМ – поки дитина в сім'ї, далі – прийомні батьки.
17	Не ведеться. Хіба що на рівні служби. В них є банк даних. Служба у справах дітей.
19	Не можу нічого сказати конкретного з особистого досвіду, оскільки ще не було жодного випускника у нас в ДБСТ
	Представник громадської організації
7	Облік не ведеться, подальшою долею випусників ніхто не займається, хоча соціальний супровід повинен здійснюватися, дітям потрібно підказувати та допомагати.
12	Ні
18	Н, не ведеться. Все базується на відносинах «копiкун-дитина».

D2.2. щодо колишніх вихованців прийомної сім'ї

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	За дітей з прийомних сімей відповідають прийомні „батьки“, які несуть повну відповідальність за життя та розвиток, освіту та подальше влаштування дітей.
4	Через служби у справах дітей.
6	Так, ведеться ЦССМ (соціальний супровід). Відслідковуються місце навчання, робоче місце та контактні дані.
8	Вся інформація про кожну дитину надається центру для взяття на облік та здійснення соціального супроводу.
9	На сьогодні, діти у прийомних сім'ях до 14 років в районі.
14	Не володію такою інформацією.
16	Не ведеться.
	Представник ЦСССДМ
10	Так, облік ведеться батьками-вихователями. Але тенденція така, що ніхто ніякого наголосу на вихованні дитини в ДБСТ або прийомній сім'ї не робить. Тому діти живуть в обстановці колишньої сім'ї
1	Діти з прийомних сімей нашого району ще не досягли такого віку.
2	Ведеться соціальний супровід дітей-сиріт (до 23 років) центрами соціальних служб.
13	ЦСССДМ.
17	Не ведеться. Можливо, цим займається служба у справах дітей. Ми знаємо лише тих, хто ще не випустився.
19	Не можу нічого сказати конкретного з особистого досвіду, оскільки ще не було жодного випускника у нас в ДБСТ
	Представник громадської організації
7	Облік не ведеться, подальшою долею випусників ніхто не займається, хоча соціальний супровід повинен здійснюватися, дітям потрібно підказувати та допомагати
12	Ні
18	Якщо склались теплі відносини з обох сторін, то все більш-менш прозоро, а якщо дитина дочекалась випуску із прийомної сім'ї, вийшла і слід її загубився, то хто може відслідковувати такі випадки

Д3. Чи здійснюється соціальний супроводження прийомних сімей та ДБСТ? Якщо так, хто саме його здійснює? Які основні складові соціального супроводу?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Є положення, за яким ми не маємо права перевіряти ДБСТ. Це здійснює служба у справах
11	Якщо говорити про ДБСТ та прийомні сім'ї, то тенденція тут спостерігається наступна: всім мешканцям цього будинку не нагадають, що вони проживають в ДБСТ та прийомній сім'ї. Вони всі живуть в атмосфері сімейної любові та опіки один про одного, а після досягнення повноліття батьки-вихователі наголошують, що їхні вихованці можуть залишитися в будинку скільки хочуть. Вони повністю опікуються ними, навчають їх далі і після закінчення школи та супроводжують аж до працевлаштування, а часом і далі – аж до одруження, а якщо це хлопчик, то часто його наречена приходить жити в будинок і починає допомагати піклуватися про всіх вихованців
4	Соціальне супроводження потребує покращення.
6	Так, ЦССМ закріплює працівника. Ведеться особова справа таких сімей.
8	Обов'язково. За кожним ДБСТ та прийомною сім'єю закріплений соціальний працівник відповідно до наказу центру соціальних служб сім'ї, дітей та молоді. При створенні ДБСТ та прийомної сім'ї окремим пунктом центром дається завдання взяти під соціальний супровід. Щороку вони надають службам у справах дітей інформацію про регулювання соціального супроводу.
9	Соціальний супровід здійснює психолог – начальник відділу по соціальній роботі управління у справах дітей, сім'ї та молоді.
14	Я думаю що це забезпечує ЦСССДМ.
16	Районні центри соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді. Визначаються потреби сім'ї на рівні запитів батьків та на рівні спостереження спеціалістами.
Представник ЦСССДМ	
10	Так, але соціальний службовець веде тільки поверхневий супровід, а весь супровід беруть на себе батьки-вихователі ДБСТ чи прийомної сім'ї
1	Спеціаліст центру СССДМ. Всебічний розвиток дитини з прийомної сім'ї, заохочення встановлення дружніх відносин між прийомними батьками та дітьми.
2	Так. Соціальне супроводження здійснюється фахівцями центрів соціальних служб шляхом відвідування сімей та проведення роботи з прийомною дитиною, дитиною-вихованцем, прийомними батьками, батьками-вихователями. Відбувається надання консультацій з питань застосування чинного законодавства, психологічної допомоги.
3	Соціальне супроводження ПС та ДБСТ здійснює соціальний працівник центрів СССДМ того району, де мешкає сім'я. Соціальне супроводження направлено на здійснення заходів, які спрямовані на забезпечення належних умов функціонування ПС та ДБСТ, а саме – своєчасне надання соціальних послуг. До вирішення проблем, які виникають в сім'ях, можуть бути залучені: лікарі, юристи, психологи, педагоги та інші спеціалісти
13	Це передбачено Законодавством ЦСССДМ: оцінка потреб дитини та сім'ї, задоволення цих потреб, адаптація до дорослого життя
17	Так – міськими та районними центрами. Ми лише координуємо їх роботу та отримуємо звіти
19	Соціальне супроводження ПС та ДБСТ здійснюється фахівцями центрів СССДМ, які мають соціальну підготовку. Метою соціального супроводження є створення належних умов для забезпечення індивідуальних потреб кожної прийомної дитини, та дитини-вихованця у розвитку та вихованні. Основні змістовні складові соціального супроводження: створення та підтримка позитивного соціально-психологічного клімату в сім'ї, адаптація дитини в нових умовах; підтримка контактів дитини з її біологічними родичами; підготовка дитини до виходу з ПС, ДБСТ, до самостійного життя. Соціальне супроводження завершується після припинення функціонування ПС або ДБСТ, відповідно до Положення «Про дитячі будинки сімейного типу» (постанова КМУ №564 від 26.04.2002р.) та Положення «Про прийомну сім'ю» (постанова КМУ №565 від 26.04.2002р.)
Представник громадської організації	
7	Показово державні служби дзвонять, рідко заходять в ці сім'ї, але хіба ми можемо це назвати соціальним супроводом?
12	Соціальний супровід здійснюється спеціалістами СССДМ. Серед соціального супроводу важливе місце посідає якісна оцінка потреб дитини та сім'ї, а також ціле направлена діяльність щодо їх задоволення
18	Якщо звертаються до соціальних служб, то допомагаємо молодій людині скоріше інтегруватися до місцевої громади

D4. Які, на вашу думку, існують найбільш гострі проблеми у випускників сімейної форми виховання?

D4.1. ДБСТ

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Не знаю
11	На мою думку, проблем у випускників ДБСТ немає, адже за них повністю відповідають батьки-вихователі, які розв'язують їхні проблеми
4	Збереження права на житло.
6	Біль-менш все нормально.
8	Дітям цієї категорії притаманна споживацька категорія.
14	Питання не моєї компетенції.
16	Надмірна чисельність дітей в сім'ях. Це виснажує батьків і це позначається на дітях. Мало супроводу з боку соціальних служб
	Представник ЦСССДМ
10	Великих проблем, я вважаю, немає. Є ті, які пов'язані з таким матеріальним забезпеченням родини, з яким стараються впоратися прийомні батьки та батьки-вихователі
2	Забезпечення житлом, працевлаштування.
3	Відсутність закріпленого житла (при отриманні статусу сироти чи ПБП), а якщо житло і було закріплене – неможливість повернутися до нього (через: борги за комунальні послуги, наявність біологічних родичів, які ведуть аморальний спосіб життя, психічну хворобу батьків, непридатність житла до проживання інше)
13	Житло, працевлаштування.
17	Проблема працевлаштування, подальшого навчання та житла
19	Не маю з цього питання особистого досвіду, але гадаю, що у першу чергу – це забезпечення власним житлом
20	Відсутність житла. Планування подальшого життя, адже не секрет, що не всі діти ДБСТ і ПС випускаються з бажанням підтримувати зв'язки з прийомними батьками.
	Представник громадської організації
7	Відсутність житла, працевлаштування, але таким дітям простіше адаптуватися в соціумі. Вони навчені в сім'ї багато чому
12	Відсутність житла
18	Ті ж самі, що і у випускників шкіл-інтернатів: вибір професії, житло, працевлаштування.

D4.2. Прийомної сім'ї

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
4	Подальші родинні зв'язки.
6	Як правило, закінчуються усиновленням.
8	Дітям цієї категорії притаманна споживацька категорія.
9	Ще не випускались.
14	Питання не моєї компетенції.
16	При наявності біологічної сім'ї, є відмінність по відношенню до прийомної дитини.
	Представник ЦСССДМ
10	Великих проблем, я вважаю, немає. Є ті, які пов'язані з таким матеріальним забезпеченням родини, з яким стараються впоратися прийомні батьки та батьки-вихователі
1	У нас діти ще не досягли віку виходу з прийомної родини
2	Забезпечення житлом, працевлаштування
13	Житло.
17	Проблема працевлаштування, подальшого навчання та житла.
19	Не маю з цього питання особистого досвіду, але гадаю, що у першу чергу – це забезпечення власним житлом
20	Відсутність житла. Планування подальшого життя, адже не секрет, що не всі діти ДБСТ і ПС випускаються з бажанням підтримувати зв'язки з прийомними батьками.
	Представник громадської організації
7	Відсутність житла, працевлаштування, але таким дітям простіше адаптуватися в соціумі. Вони навчені в сім'ї багато чому
12	Відсутність житла
18	Ті ж самі, що і у випускників шкіл-інтернатів: вибір професії, житло, працевлаштування.

D5. Чи існують програми/заходи спрямовані на допомогу/підтримку випускників сімейних форм виховання до самостійного життя?

D5.1. Освітні програми

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Це питання до соціальних служб
11	Випускники сімейних форм виховання продовжують навчання у навчальних закладах тому, що батьки відповідають за них. Вони визначають потреби дітей разом з вихованцем – яку освіту йому потрібно здобувати.
4	Такі як і для дітей із числа дітей-сиріт та дітей ПБП.
6	Без коментарів.
8	Мають тільки при вступі у навчальні заклади, мають право на повне державне утримання, забезпечення житлом під час навчання.
14	Не знаю
Представник ЦСССДМ	
10	Визначення подальшого освітнього закладу спрямоване на вирішення в майбутньому професійної освіти випускників
1	З подібним ще не мали справи
2	Програми, які спрямовані на забезпечення пільг при вступі до навчальних закладів (вищих, професійно-технічних)
3	Існує посібник тренінг-курсу „Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей ПБП, а також осіб з їх числа”, в якому викладені проблеми щодо працевлаштування, сімейних цінностей інше. За ним працюють тренери ЦСССДМ з дітьми цієї категорії
13	На загальних підставах.
17	Таких немає. Є пільги при вступі до ВНЗ для дітей-сиріт
19	Ті ж самі, що й для випускників інтернатних закладів (оскільки це та ж сама категорія дітей: діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування)
20	Розроблених програм немає, але на початку кожного року та на протязі року спеціалісти оцінюють потреби дитини, та як мінімум за три роки до його виходу з родини оцінюють його вміння, навички, знання, які будуть йому необхідні в самостійному житті.
Представник громадської організації	
7	Спілкувалася з сім'ями – вони стверджують, що програм жодного типу немає
12	Ні
18	Теоретично – так, а на практиці дуже складно

D5.2. Програми з працевлаштування

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
11	Після закінчення освітнього закладу та здобуття певної професії дитина працевлаштовується, в цьому безпосередньо беруть участь батьки-вихователі.
4	Згідно законодавства.
6	Без коментарів.
8	Для цієї категорії бронюються робочі місця (службами у справах дітей направляється інформація на районні та міські центри зайнятості).
14	Не знаю.
16	Цим займаються центри соціальної служби, біржі праці.
Представник ЦСССДМ	
10	Визначення професійних навичок випускників та здобуття ним професії згідно з ринком праці.
2	Програми зайнятості населення, де передбачено працевлаштування (першочергове) дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки
3	Існує посібник тренінг-курсу „Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей ПБП, а також осіб з їх числа”, в якому викладені проблеми щодо працевлаштування, сімейних цінностей інше. За ним працюють тренери ЦСССДМ з дітьми цієї категорії
13	Написання резюме, проходження співбесіди.
17	Окремих немає.
19	Ті ж самі, що й для випускників інтернатних закладів (оскільки це та ж сама категорія дітей: діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування)
20	Для цих дітей – ні. В центрах зайнятості до них ставляться більш уважніше, тому що вони з категорії дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування. Законодавством передбачено право робочого місця, але насправді в житті все по-іншому.

	Представник громадської організації
7	Спілкувалася з сім'ями – вони стверджують, що програм жодного типу немає
12	Як для всіх сиріт
18	Працевлаштування залежить від того, чи є гуртожиток.

D5.3. Програми забезпечення житлом

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Існує Державна програма забезпечення житлом, але у сімейній формі виховання наголошується на те, що діти вихованці ДБСТ та прийомної сім'ї – бажані і після закінчення школи, технікуму чи ВНЗ, або працевлаштування. Деякі вихованці повертаються до місць свого проживання і живуть в своїх прийомних сім'ях
4	Згідно законодавства.
6	Без коментарів.
8	Деякі благодійні фонди, що будують ДБСТ, будують і соціальне житло для випускників ДБСТ та прийомних сімей. Часом батьки-вихователі допомагають. За рік до виходу з ДБСТ служби готують документи та передають до органів самоврядування для взяття на чергу.
14	Не знаю
	Представник ЦСССДМ
10	Великого дефіциту житла тут фактично немає, тому наголосу на те, що випускники повинні покинути ДБСТ або прийомну сім'ю немає. Кожний вихованець, це наголошується всім дітям, може повернутися в ДБСТ як до рідного дому
2	Квартирний облік, формування житлового фонду соціального призначення.
3	Важко відповісти.
17	Згідно закону, їх мають забезпечити житлом. Фактично, за кожною дитиною закріплена якась невелика площа у спільній власності з кимсь ще, або зруйновані часом будівлі. Тобто, по закону все є, а жити нема де
19	Ті ж самі, що й для випускників інтернатних закладів (оскільки це та ж сама категорія дітей: діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування)
20	Законодавчо ця програма діє. Дитина має приписку, і не важливо, що крім неї в двокімнатній квартирі ще 5 чоловік прописано, вважається, що дитина забезпечена житлом. Діти отримують так звані соціальні квартири, кімната, не є їх приватизованою частиною, вони можуть там проживати, але продати цю кімнату не можуть. При чому там можуть жити разом дівчата та хлопці, діти з інтернату та діти з сім'ї, які мають різне виховання, можуть не контролювати свої вчинки, та поведінкові реакції. Можуть бути зіткнення.
	Представник громадської організації
7	Спілкувалася з сім'ями – вони стверджують, що програм жодного типу немає
12	Ні
18	Якщо у людини немає місця проживання, то ніхто сьогодні не хоче приймати її до себе в колектив

D6. Який, на Вашу думку, найбільш «типовий» варіант життєвого шляху випускника сімейної форми виховання?

D6.1. ДБСТ

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Після закінчення ДБСТ та школи – вступ до ПТУ, технікуму чи ВНЗ. Потім – працевлаштування та забезпечення житлом. Життєвий шлях вихованців подібний до сімейного
4	Або родинне виховання та зв'язок з сім'єю, або сам по собі.
6	Повноцінна родина.
8	Цих випускників не так багато, щоб говорити про „типовий” варіант. Без вирішення проблеми житла – їх життєвий шлях також буде важким. Щоправда, багато допомагають батьки-вихователі.
14	Немає якихось особливостей: працевлаштування, або подальше навчання в ПТНЗ, технікумі чи ВНЗ
16	Дитина йде далі вчитися, продовжує жити в ДБСТ до 23 років. Вона влаштована вихователями на роботу. Підтримуються зв'язки з вихователями
	Представник ЦСССДМ
10	Фактично, життя нічим, майже, не відрізняється від життя звичайних родин. Хіба тим, що звертаються до батька та матері повним ім'ям
2	Можуть бути різні. Важко описати якийсь „типовий”. Не зіштовхувалася з такою ситуацією.
3	Вступ до ВНЗ, подальше працевлаштування та створення сім'ї
13	Батьки намагаються забезпечити житлом, діти легше працевлаштовуються, адаптуються до самостійного життя.
17	В нас ще таких випускників немає. Така практика – це новинка для наших країн
19	Важко прогнозувати, бо у нас ще не було випускника. Гадаю, що випускники сімейних форм опіки (ДБСТ або ПС)

	мають ширші можливості, ніж випускники інтернатів: по-перше, «випускниками» в ДБСТ і ПС стають переважно після закінчення 23-ох років (це передбачено законодавством якщо вихованець ПС та ДБСТ після школи продовжує навчання). Діти-сироти з ПС та ДБСТ, на відміну від випускників інтернатів, як правило, мають кращі знання та вступають до ВНЗ, маючи пільги та підтримку прийомних батьків перехід до самостійного життя у вихованців сімейних форм відбувається менш болісно і значно успішніше, ніж у вихованців інтернатів.
20	Думаю, що дитина закінчила ВНЗ, має роботу, навіть заводить сім'ю, підтримує контакт з прийомними батьками або батьками-вихователями.
	Представник громадської організації
7	Загальної картини я не знаю, в кожній сім'ї – по-різному. Це залежить і від батьків – наскільки вони готові до нових обов'язків та як виховують дітей, і від дітей, у яких бажання нормально жити, розвиватися та працювати закладене на генетичному рівні; так як деяким дітям, яким нічого не хочеться, краще і в інтернаті.
12	Після ВНЗ – отримання роботи, потім – заміжжя та діти
18	Все таки 50-60% влаштовуються в житті більш-менш, а 40-50% - повторюють життя своїх біологічних батьків

Д6.2. Прийомної сім'ї

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Після закінчення школи – вступ до ПТУ, технікуму чи ВНЗ. Потім – працевлаштування та забезпечення житлом. Життєвий шлях вихованців подібний до сімейного.
4	Це залежить від сім'ї та вихованця.
6	Усиновлення дитини.
8	Тут, навіть, краща ситуація. Часто прийомні батьки залишають на проживання прийомних дітей.
9	Діти проживають з родиною.
14	Немає якихось особливостей: працевлаштування, або подальше навчання в ПТНЗ, технікумі чи ВНЗ.
16	Дитина йде далі вчитися, продовжує жити в ДБСТ до 23 років. Вона влаштована вихователями на роботу. Підтримуються зв'язки з вихователями.
	Представник ЦСССДМ
10	Фактично, життя нічим, майже, не відрізняється від життя звичайних родин. Хіба тим, що звертаються до батька та матері повним ім'ям
1	Підтримка, якщо не тісних родинних, то дружніх відносин з минулими прийомними батьками.
2	Можуть бути різні. Важко описати якийсь „типовий”. Не зіштовхувалася з такою ситуацією.
3	Вступ до ВНЗ, подальше працевлаштування та створення сім'ї.
17	У нас загалом вважають, що діти у прийомній сім'ї – це “усиновлені” діти, тобто життєвий шлях такий як і в дитини зі звичайної сім'ї
19	Важко прогнозувати, бо у нас ще не було випускника. Гадаю, що випускники сімейних форм опіки (ДБСТ або ПС) мають ширші можливості, ніж випускники інтернатів: по-перше, «випускниками» в ДБСТ і ПС стають переважно після закінчення 23-ох років (це передбачено законодавством якщо вихованець ПС та ДБСТ після школи продовжує навчання). Діти-сироти з ПС та ДБСТ, на відміну від випускників інтернатів, як правило, мають кращі знання та вступають до ВНЗ, маючи пільги та підтримку прийомних батьків перехід до самостійного життя у вихованців сімейних форм відбувається менш болісно і значно успішніше, ніж у вихованців інтернатів.
20	Думаю, що дитина закінчила ВНЗ, має роботу, навіть заводить сім'ю, підтримує контакт з прийомними батьками або батьками-вихователями.
	Представник громадської організації
7	Загальної картини я не знаю, в кожній сім'ї – по-різному. Це залежить і від батьків – наскільки вони готові до нових обов'язків та як виховують дітей, і від дітей, у яких бажання нормально жити, розвиватися та працювати закладене на генетичному рівні; так як деяким дітям, яким нічого не хочеться, краще і в інтернаті.
18	Така ж статистика, що і в ДБСТ

D7. Чи є недоліки або проблемні, слабкі місця в сімейній формі виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	4	4	2
Ні	2	4	0
Важко відповісти	3	0	1

D7.1. Якщо так, які саме?

№ анкети	ДБСТ
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Забезпечення транспортом чи технікою самого будинку. Проблеми існують, але такого господарчого рівня, які стараються вирішити батьки-вихователі, залучаючи різних постійних спонсорів на різних етапах свого існування. Недоліків немає ніяких. Я ще раз наголошую, що я прихильник сімейної форми виховання. Я вважаю, що тут тільки плюси, що не так багато ДБСТ утворилося.
4	Безконтрольність державних органів влади за вихованням і утриманням дітей.
8	Все ж таки треба більше приділяти уваги саме питанню виховання особистості. Неврегульовані питання відпочинку батьків-вихователів. Неврегульовані питання щодо заощадження коштів вихованців.
14	Не можу дати відповідь на це питання.
16	Некваліфікований підхід в підготовці громадян, які беруть під опіку дітей. Непрофесійний соціальний супровід.
	Представник ЦСССДМ
3	Великі кількість дітей в родині іноді призводить до втрати батьківської уваги; задоволення потреб конкретної дитини, тим більше, якщо це діти з різних сімей (не є братом чи сестрою).
13	Батьки не мають вихідних, відпусток, відсутні програми підтримки таких батьків, програм, спрямованих на профілактику вигорання батьків.
17	Яскравих поки що не бачимо. Але вона є значно кращою, ніж інтернат.
19	Змінила би назву, або сім'я або дитячий будинок. Дитячий будинок, як заклад окремий сприймається. Змінила би наповнюваність не більше ніж 7 дітей, адже виховання 10 дітей- це достатньо важке завдання.
	Представник громадської організації
7	Все залежить від дитини: якщо виховання здійснюється легко, то дитиною займаються та виховують з задоволенням, а якщо з'являються труднощі, то вирішують їх в кожній сім'ї по-різному – можуть і відмовитися від дитини, або дитина – від прийомної сім'ї (буває рідко).
12	Не забезпечує необхідної індивідуальної уваги кожній дитині. Багато дітей мають деструктивний вплив на подружжі взаємовідносини батьків.
18	Якщо в інтернат ній формі виховання працюють досвідчені педагоги-вихователі, то в сімейній формі виховання все залежить від опікуна (наприклад, яку освіту мають прийомні батьки)

№ анкети	Прийомної сім'ї
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
4	Недостатньо вивчена проблема.
6	Ні
9	Ні
14	Не можу дати відповідь на це питання.
16	Некваліфікований підхід в підготовці громадян, які беруть під опіку дітей. Непрофесійний соціальний супровід.
	Представник ЦСССДМ
3	Якщо ПС була вже багатодітна, а до неї додали ще прийомних дітей – втрата батьківської уваги, задоволення потреб однієї дитини, а не всіх. А взагалі в ПС та в ДБСТ батьки не є опікунами над житлом дитини, якщо воно було закріплено
13	Клуби, на засідання яких запрошувались фахівці відповідних служб для вирішення гострих питань
17	Це питання – усиновлення, тобто здебільшого є "приховане" усиновлення. Відсутня можливість повернення в біологічну сім'ю дитини, так як нові батьки сприймають її як власну
19	Оскільки це єдина альтернатива інтернатній формі, то на її фоні сімейні форми опіки – бездоганні.
20	Прийомна родина має проходити практику перед тим, як вона створюється.
	Представник громадської організації
7	Все залежить від дитини: якщо виховання здійснюється легко, то дитиною займаються та виховують з задоволенням, а якщо з'являються труднощі, то вирішують їх в кожній сім'ї по-різному – можуть і відмовитися від дитини, або дитина – від прийомної сім'ї (буває рідко).
12	Важко реформувати прийомну сім'ю, навіть якщо є причини для цього. Фактично, заборонено розформування прийомної сім'ї Києвом (неофіційно)

D8. Чи відомі Вам випадки порушення прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в прийомній сім'ї або в ДБСТ?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	3	1	0
Ні	4	6	3
Важко відповісти, не знаю	2	1	

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
4	Передача дитини з ДБСТ до інтернатного закладу.
8	За цим слідкують належним чином служби у справах дітей та центри соціальних служб дітей, сім'ї та молоді.
16	Зняття статусу з батьків-вихователів. Використання авторитарних методів виховання.
	Представник ЦСССДМ
17	Я чула про випадки насильства по Україні. Але дуже рідко, так як ведеться соціальний супровід ЦСССДМ.
20	Ми моні торили дані випадки, але кардинальних порушень прав не зустрічалися.

D9. Чи існує проблема жорстокого ставлення, проявив насильства по відношенню до дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в прийомній сім'ї або ДБСТ?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	1	0	1
Ні	6	8	2
Важко відповісти, не знаю	2	0	0

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
4	Використання праці дітей.
	Представник ЦСССДМ
20	В нашому регіоні не виявлено
	Представник громадської організації
18	Можливо і є такі випадки, але вони не підлягають розголошу

D10. Чи були випадки експлуатації дитячої праці в прийомній сім'ї або ДБСТ?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	1	0	0
Ні	5	8	3
Важко відповісти, не знаю	3	0	0

№ анкети	D10.1. Якщо так, наведіть приклади?
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	(Респондент відмітив відповідь «НІ») Я вважаю, що трудове виховання повинно бути, щоб діти не були „білоручками“, які не вміють нічого робити. Що поганого в тому, якщо вийшла вся сім'я та згрібає листя на присадибній ділянці?
4	Діти працюють на фермерських господарствах.
14	Мені невідомо.
	Представник ЦСССДМ
20	Зустрічається, але це не експлуатація насильна, а звичайна господарська діяльність родини

D11. Які заходи вживаються щодо попередження випадків...

D11.1. Порушення прав вихованців

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Це контроль, але він і не потрібний тому, що ніхто з батьків не буде порушувати права своїх дітей, пригнічувати чи жорстоко ставитися до своєї дитини, а тим паче займатися експлуатацією. На завод чи фабрику вихователі нікого не здають Це нісенітниця.
4	Контроль, перевірка.
6	Подібного не спостерігалось.
8	За кожним ДБСТ та прийомною сім'єю закріплений соціальний працівник, який здійснює соціальний супровід. Служби у справах дітей здійснюють перевірки діяльності ДБСТ та контроль за умовами проживання, дотримання прав дітей у ДБСТ та прийомних сім'ях. Батьки проходять підвищення кваліфікації. Щороку для батьків-вихователів та прийомних батьків службою у справах дітей проводиться круглий стіл, де їх ознайомлюють зі змінами у законодавстві, представники соціального захисту, служби у справах дітей, центри, психологи тощо відповідають на їх питання.
14	Питання не в моїй компетенції
16	Проводиться підготовка самих батьків, в рамках супроводу батьків
	Представник ЦСССДМ
10	Контроль з боку держави та ЦССДМ
1	Постійно проводиться соціальна робота з прийомними батьками аби не допустити подібних виявів.
2	Соціальний супровід. Роз'яснення вихованцям та прийомним дітям їх прав та обов'язків. Інформування про державні та громадські організації, куди можна звернутися у випадку жорстокого поводження чи порушення прав.
3	Для кандидатів у прийомні батьки та батьків-вихователів проводяться тренінги на базі ХОЦСССДМ. Якщо ПС та ДБСТ вже створено, то раз в 2 роки проводяться курси підвищення виховного потенціалу прийомних батьків та батьків-вихователів на базі ХОЦСССДМ.
13	Під час навчання прийомних батьків - заходи психологічної профілактики.
17	Проводиться попереднє навчання для батьків, які хочуть створити сім'ю чи ДБСТ, проводяться зустрічі та здійснюється соціальний супровід. Але це роблять в міському чи районних ЦСССДМ
19	За дотриманням прав дітей стежать соціальні працівники, які здійснюють соціальне супроводження ПС та ДБСТ, та інші працівники центрів СССДМ (психолог, юрист); також працівники СцСД; освіти (вчителі у школі); медицини (дільничний педіатр або сімейний лікар), а також працівники міліції; прокуратура.
20	Намагаємося щомісячно проводити зустрічі з батьками, проводимо лекції для родини з метою попередження яких-небудь негативних випадків (не тільки порушення прав дитини, а взагалі взаємопорозуміння)
	Представник громадської організації
7	Не знаю
12	Контроль ССД. Також питання уникнення таких явищ розглядаються на курсах підготовки кандидатів та підвищення кваліфікації прийомних батьків
18	Консультації і навчання соціальних юристів і соціальних педагогів, психологів

D11.2. Жорстокого ставлення, проявів насильства

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Це контроль, але він і не потрібний тому, що ніхто з батьків не буде порушувати права своїх дітей, пригнічувати чи жорстоко ставитися до своєї дитини, а тим паче займатися експлуатацією. На завод чи фабрику вихователі нікого не здають Це нісенітниця
4	Контроль, перевірка.
8	За кожним ДБСТ та прийомною сім'єю закріплений соціальний працівник, який здійснює соціальний супровід. Служби у справах дітей здійснюють перевірки діяльності ДБСТ та контроль за умовами проживання, дотримання прав дітей у ДБСТ та прийомних сім'ях. Батьки проходять підвищення кваліфікації. Щороку для батьків-вихователів та прийомних батьків службою у справах дітей проводиться круглий стіл, де їх ознайомлюють зі змінами у законодавстві, представники соціального захисту, служби у справах дітей, центри, психологи тощо відповідають на їх питання.
14	Питання не в моїй компетенції.
16	Проводиться підготовка самих батьків, в рамках супроводу батьків.
	Представник ЦСССДМ
10	Контроль з боку держави та ЦССДМ
2	Соціальний супровід. Надання комплексу соціальних послуг, послуг психолога, соціального працівника. Навчання прийомних батьків та батьків-вихователів, за підсумками якого складаються висновки.
3	Для кандидатів у прийомні батьки та батьків-вихователів проводяться тренінги на базі ХОЦСССДМ. Якщо ПС та

	ДБСТ вже створено, то раз в 2 роки проводяться курси підвищення виховного потенціалу прийомних батьків та батьків-вихователів на базі ХОЦСССДМ.
17	Зустрічі з батьками, соціальний супровід, навчання батьків.
19	За дотриманням прав дітей стежать соціальні працівники, які здійснюють соціальне супроводження ПС та ДБСТ, та інші працівники центрів СССДМ (психолог, юрист); також працівники СцСД; освіти (вчителі у школі); медицини (дільничний педіатр або сімейний лікар), а також працівники міліції; прокуратура.
20	Спеціальних зустрічей не проводимо, але під час підвищення кваліфікації ми багато говоримо про демократичне виховання, про управління гнівом, особливо батьківським.
	Представник громадської організації
7	Не знаю.
12	Контроль ССД. Також питання уникнення таких явищ розглядаються на курсах підготовки кандидатів та підвищення кваліфікації прийомних батьків.
18	Консультації

D11.3. Експлуатація дитячої праці

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Це контроль, але він і не потрібний тому, що ніхто з батьків не буде порушувати права своїх дітей, пригнічувати чи жорстоко ставитися до своєї дитини, а тим паче займатися експлуатацією. На завод чи фабрику вихователі нікого не здають Це нісенітниця.
4	Перевірки.
8	За кожним ДБСТ та прийомною сім'єю закріплений соціальний працівник, який здійснює соціальний супровід. Служби у справах дітей здійснюють перевірки діяльності ДБСТ та контроль за умовами проживання, дотримання прав дітей у ДБСТ та прийомних сім'ях. Батьки проходять підвищення кваліфікації. Щороку для батьків-вихователів та прийомних батьків службою у справах дітей проводиться круглий стіл, де їх ознайомлюють зі змінами у законодавстві, представники соціального захисту, служби у справах дітей, центри, психологи тощо відповідають на їх питання.
14	Не володію такою інформацією.
16	Проводиться підготовка самих батьків, в рамках супроводу батьків.
	Представник ЦСССДМ
10	Контроль з боку держави та ЦСССДМ
2	Соціальний супровід.
3	Для кандидатів у прийомні батьки та батьків-вихователів проводяться тренінги на базі ХОЦСССДМ. Якщо ПС та ДБСТ вже створено, то раз в 2 роки проводяться курси підвищення виховного потенціалу прийомних батьків та батьків-вихователів на базі ХОЦСССДМ.
17	Зустрічі з батьками, соціальний супровід, навчання батьків.
19	За дотриманням прав дітей стежать соціальні працівники, які здійснюють соціальне супроводження ПС та ДБСТ, та інші працівники центрів СССДМ (психолог, юрист); також працівники СцСД; освіти (вчителі у школі); медицини (дільничний педіатр або сімейний лікар), а також працівники міліції; прокуратура.
20	Щодо недопустимості дитячої праці зустрічей ми не проводимо.
	Представник громадської організації
7	Не знаю.
12	Контроль ССД. Також питання уникнення таких явищ розглядаються на курсах підготовки кандидатів та підвищення кваліфікації прийомних батьків.
18	Навчання, консультації

D12. Чи мають якісь переваги щодо переходу до самостійного життя випускники сімейних форм виховання над випускниками інтернатних закладів?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	5	8	2
Ні	1	0	1
Важко відповісти, не знаю	3	0	0

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
11	Знання та усвідомлення того, що в будь-який час вони зможуть звернутися не до вчителя чи няні в інтернаті, а до майже рідного батька чи матері – вихователів. А звичайно вони стають як рідні.
6	Діти краще пристосовуються до життя, вони навчені жити. Психологічні розлади відсутні.
8	Однозначно ці діти більш пристосовані до життя. Вони, проживаючи в ДБСТ чи прийомній сім'ї, готують їсти, прибирають, виконують хатню роботу, працюють на городі тощо, тому вони більш наближені до реалій життя.
14	Я вважаю, що випускники ДБСТ та прийомних сімей більш пристосовані до самостійного життя. Вміють робити покупки, прати, готувати та користуватися побутовою технікою. Вони відчувають себе впевненіше, так як у них залишаються родинні зв'язки.
16	Індивідуальне виховання, наявність моделі сім'ї, інтеграція в різних життєвих процесах, набуття ціннісних орієнтацій.
	Представник ЦСССДМ
10	Це усвідомлення свого значимого статусу в ДБСТ та прийомній сім'ї – статусу дитини, а не вихованця. Також, знання того, що в тяжку хвилину можна відкритися та поговорити з рідними людьми.
1	Всебічна підтримка прийомних батьків, які не залишають їх після повноліття.
2	Вони більш адаптовані до самостійного життя, створення сім'ї, виховання дітей.
3	Випускники сімейних форм виховання більш досвідчені, впевнені у собі, мають підтримку прийомних батьків, батьків-вихователів, мають вже досвід своєї прийомної родини, а також, можливо, досвід своїх старших братів та сестер, біологічних чи прийомних, які вже вийшли з ПС та ДБСТ.
13	Більш адаптовані до самостійного життя. У них залишаються родинні зв'язки. Вони відчувають себе більш захищеними та впевненими в майбутньому.
17	Таких особливих немає. І ті, і ті отримують певні проблеми. Єдине дитина все таки навилася жити у сімейному колі.
19	Випускники ДБСТ та ПС, виховуючись у сімейному оточенні, поступово засвоюють необхідні соціальні та побутові навички, засвоюють модель сім'ї та родинних стосунків, оволодівають умінням вести домашнє господарство, планувати бюджет сім'ї, «обростають» соціальними зв'язками та мережею підтримки (прийомні батьки, їх родина, брати, сестри тощо). Це все сприяє переходу до самостійного життя.
20	У них більше навичок, вони більше адаптовані. Діти з сімей більш підготовлені до самостійного життя.
	Представник громадської організації
7	Діти більш готові до побутового ладу життя, вони мають підтримку з боку дорослих, вони не самотні в подальшому житті, але це все залежить від сім'ї.
12	Безумовно. На час періоду адаптації є „запасний аеродром”. Практично велика частина випускників прийомних сімей продовжують жити в сім'ях.
18	(Респондент відмітив відповідь «Ні») Перевагою може бути тільки той факт, коли чи держава, чи батьки супроводжують молоду людину після виходу зі стін, в яких вона знаходилась.

D13. Чи ведеться облік кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених сімейного піклування, які залишаються в сім'ях, які їх виховували, після випуску?

№ анкети	D13.1. Якщо так, розкажіть докладніше. Хто відповідальний за збір такої інформації? Яка ситуація у Вашому регіоні?	
	Щодо ДБСТ	щодо прийомних сімей
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Це не в нашій компетенції.	Це не в нашій компетенції.
11	Спеціалісти з центру соціальних служб, які відповідають за дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.	
4	Служба у справах дітей.	Центри соціальних служб.
6	ЦССМ.	ЦССМ.
8	Спеціально такий облік не ведеться. Це нічим не передбачено і ніхто за це не відповідальний.	Мені відомі декілька випадків, коли дитина залишилася проживати у прийомній сім'ї.
14	Не володію такою інформацією.	
16	Ведеться облік на районному рівні.	Ні.
	Представник ЦСССДМ	
10	В центр соціальної служби сім'ї та молоді звітують батьки-вихователі та прийомні батьки. У нашому районі більшість дітей залишаються в родинах.	В центр соціальної служби сім'ї та молоді звітують батьки-вихователі та прийомні батьки. У нашому районі більшість дітей залишаються в родинах.
13	ЦСССДМ тримає в полі зору дитину до досягнення 23-ого віку.	Досягнення 18 років, згідно Законодавству.
1		У нас діти ще не досягли такого віку.
17	Цим займається служба по справам неповнолітніх.	Цим займається служба по справам неповнолітніх
19	Випускників ДБСТ у м. Львові ще немає.	Випускників ПС у м. Львові ще немає.
20	У нас не так багато випускників, тому облік не ведеться.	У нас не так багато випускників, тому облік не ведеться
	Представник громадської організації	
7	Я не знаю.	Я не знаю.
12	Ні	
18	Облік не ведеться, інформація знаходиться в ДБСТ	Те ж саме

D13.2. Чи аналізуються причини, чому випускник не залишився в сім'ї?

	Представник місцевих органів влада або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	3	3	1
Ні	1	5	2
Важко відповісти, не знаю	5	0	0

№ анкети	Для ДБСТ	Для прийомних сімей
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
11	Зазвичай таких випадків мало, всі вихованці залишаються в сім'ях, але є випадки – вони поодинокі. Це спроба вихованців відчути себе самостійними й незалежними. Але після першої невдачі, діти зазвичай повертаються в родину.	
8	Це не передбачено законодавством. Навпаки, перебування дитини в ДБСТ чи прийомній сім'ї чітко регламентовано	
16	Одруження випускників, зміна вихователів, перехід на проживання до родичів.	Ні.
	Представник ЦСССДМ	
10	Це, насамперед, можливі пошуки рідних батьків, якщо це стосовно дітей, які позбавлені батьківського піклування, вони вирушають на пошуки, але згодом повертаються, коли дуже розчаровуються у рідних батьках.	Це, насамперед, можливі пошуки рідних батьків, якщо це стосовно дітей, які позбавлені батьківського піклування, вони вирушають на пошуки, але згодом повертаються, коли дуже розчаровуються у рідних батьках.
19	Теоретично випускник і не повинен залишатися в ДБСТ, оскільки вже не є дитиною-вихованцем та дія угоди припиняється, залишаються людські стосунки. Практично таких випадків ще не було, всі вихованці ДБСТ поки що є неповнолітніми та продовжують проживати у ДБСТ.	
	Представник громадської організації	
18	Методика оцінки потреб і причин дозволяє індивідуально підходити до кожної дитини	Вся причина в знаходженні спільної мови між дитиною і опікуном.

БЛОК Е. Адвокаційні заходи щодо виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Запитання Е1–Е6, тільки для експертів – представників центральних та місцевих органів влади

Е1. Як часто питання пов'язані із вихованням дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виносяться на розгляд засідань, нарад? Наведіть приклади:

Е1.1. На національному рівні

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Цим займається Міністерство освіти.
4	Щорічно.
8	Щороку колишнім президентом проводилися наради за участю губернаторів, голів районних державних адміністрацій та керівниками обласних структур: служб у справах дітей, управління освіти, охорони здоров'я, соціального захисту сім'ї та молоді, центрів та УМВС прокуратури.
14	Міністерство у справах сім'ї та молоді.
16	Не знаю (круглі столи, конференції).
2	Держані доповіді про статусних дітей, у тому числі дітей-сиріт – раз на рік. Міністерські комісії, наради.
3	Всеукраїнська конференція „Колегія Міністерств” проводиться 1-2 на рік.
	Представник ЦСССДМ
20	Два-три рази в рік
	Представник громадської організації
18	Розглядаються ці питання досить таки часто, як на засіданнях так, і на нарадах

Е1.2. На регіональному рівні

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Розглядаємо на колегіях 2 рази на рік, на нарадах з директорами шкіл кожний місяць та на оперативних нарадах кожного понеділка.
11	Не так часто як хотілося б. Пошук спонсорів тим чи іншим будинкам. Розгляд відкриття будинку сімейного типу чи розширення його.
15	На республіканському рівні на кожному засіданні Міністерство освіти та науки розглядає питання, які пов'язані з соціальним захистом дітей-сиріт
4	Щоквартально.
6	Раз на місяць скликається комісія з прав захисту дітей. Також, є постійні комісії при службі дітей, які збираються при потребі.
8	Щороку розглядаються на колегії ОДА, обов'язково на засіданнях координатної ради у справах дітей при ОДА, часто на нарадах за участю голів (заступників) ОДА або МВС. Існують міжвідомчі наради у прокуратурі.
14	Наради спеціалістів щодо захисту дітей – 2 рази на рік, а для голів інтернатних закладів – 4-5 разів на рік. Спільні бесіди з ЦСССДМ.
16	Питання виносяться на районному рівні. На міському – до 10 нарад на місяць.
	Представник ЦСССДМ
10	На засіданнях комісії у справах неповнолітніх, коли вирішується питання позбавлення батьківства та опіки над дітьми, а також, усиновлення та відкриття ДБСТ
17	Я таким не займаюсь. Моя робота – координація роботи районних та місцевих центрів.
1	На комісіях служба заслуховує питання про стан виховання дітей в прийомних сім'ях.
2	На районному рівні це Комісії з питань захисту прав дитини, опікунські ради, координаційні ради.
3	Всеукраїнська конференція „Колегія Міністерств” проводиться раз на рік
20	Близько трьох разів в рік бувають колегіуми.
	Представник громадської організації
18	Те ж розглядаються

Е2. Як би Ви визначили національну стратегію (якщо вона є) щодо виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Вона присутня та змінюється
11	Національна стратегія спрямована на найбільш підходящі та пріоритетні форми улаштування дітей-сиріт – виховання в сім'ї
4	Законодавчо відзначена, шляхи реалізації недостатні.
6	Держава виступає як піклувальник та захисник – більш-менш забезпечує таких дітей.
8	До цього часу пріоритет надавався розвитку сімейних форм виховання.
14	Не знаю.
16	Сімейне влаштування.
Представник ЦСССДМ	
10	Національна стратегія має тенденцію щодо орієнтування на пріоритетні форми сімейного виховання дітей-сиріт – виховання в ДБСТ та прийомних сім'ях.
1	Стратегія, яка направлена на всебічну підтримку дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківської опіки; організація дозвілля після випуску зі шкіл-інтернатів.
2	Дуже позитивно. Реформування системи інтернатних закладів дасть можливість реалізувати на практиці індивідуальний підхід до виховання дитини, створення максимально наближеної до сімейної форми виховання, влаштування статусних дітей за їхнім походженням.
3	Кожна дитина повинна жити в родині, мати сім'ю.
17	Зараз є націленість на створення більшої кількості осередків сімейних форм виховання. Але зараз це лише націленість, тому працювати в цьому напрямку треба буде ще довго.
20	Стратегія подобається, кожна дитина має право на родину, але реалізація – достатньо важка справа, не готовий національний усиновлювач брати дітей старших 9 років. Треба придумати якийсь механізм, який би «надихнув» їх.
Представник громадської організації	
18	Цілеспрямованість на створення кращого життя для дітей-сиріт

Е3. Як би Ви охарактеризували регіональну стратегію (якщо вона є) щодо виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Ми займаємося цим питанням: діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування знаходяться під особливим контролем.
11	Пріоритет на сімейних формах виховання, ДБСТ та усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
4	Недостатня.
6	Стратегія позитивна. Діти навіть трохи розбещені. Повна комп'ютеризація.
8	Традиційно, цьому питанню в області надається значна увага. Ставка робиться на розвиток сімейних форм виховання.
14	Тенденція щодо розподілу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування до ДБСТ та прийомних сімей.
16	Сімейне влаштування.
Представник ЦСССДМ	
10	Різні типи сімейної форми виховання. Не дуже відрізняється від державної
17	У нас немає жодної регіональної стратегії. Ми діємо суто в планах державної політики.
1	Всебічний розвиток дітей цієї категорії.
2	Значна увага приділяється розвитку сімейних форм виховання, першочерговому усиновленню таких дітей, влаштуванню їх під опіку чи піклування, до ДБСТ та ПС
3	Кожна дитина повинна жити в сім'ї; пріоритетними є усиновлення та опіка, подальші ПС та ДБСТ.
20	Дотації виплачують з національного бюджету, а не регіонального – заохотити бізнес-структури виплачувати кошти, і в свою чергу зменшити відсоток податку на прибуток для них. Регіональна стратегія швидше реалізується, ніж національна. Наприклад патронатна сім'я.
Представник громадської організації	
18	Теоретично – спрямувати все на найкраще життя дітей-сиріт, але державна політика є такою, що залишається лише теорією

Е4. Яке Ваше ставлення до наявної ситуації у сфері всіх дітей-сиріт – вихованців різних форм влаштування та підготовки їх до самостійного життя?

Е4.1. Інтернатна форма виховання

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Існує понад 80 років та є найбільш стабільною. Перевіряється усіма інстанціями.
11	Діюча структура закладів для дітей-сиріт потребує вдосконалення. Необхідно створити нові форми влаштування цієї категорії дітей. Відсутність зв'язку дітей з родичами, недостатній контакт з дорослими, слабкий зв'язок з соціальною культурою поглиблюють їх соціальну відчуженість.
15	Потрібне реформування інтернатних закладів, наближення їх до домашніх.
4	Має право на існування.
6	Найгірша підготовка до самостійного життя.
8	Є найбільш несприятливою та потребує удосконалення з боку соціальних працівників та працівників інтернатних закладів. Хоча без реформування самих закладів, важко досягти покращення у цьому напрямку.
14	Випускники менш підготовлені до соціалізації та адаптації, тому часто повторюють шлях своїх батьків.
16	Не реалізується право дитини на сімейне виховання. Дитина не має підготовки до реалій самостійного життя.
	Представник ЦСССДМ
10	Вона потребує вдосконалення, щоб велася робота по підготовці та адаптації реабілітації випускників інтернатного закладу щодо суспільного життя
17	Я вважаю, що треба більш ретельно працювати з дітьми – випускниками, оскільки їхнє подальше життя й так буде не легке. Тому треба про них піклуватися. Потрібно вирішувати питання з житлом. Роботою. Освітою.
2	Вона повинна існувати для певної категорії дітей, наприклад, які за станом здоров'я потребують особливого догляду, але інтернати потрібно максимально спрямовувати на індивідуальний підхід до дитини, створити умови, які були б максимально наближені до сімейних
3	Є найменш пріоритетною та привабливою
20	В інтернаті немає дорослого, який зможе дитину всьому навчити, там є дорослий – один на 35 вихованців.
	Представник громадської організації
18	Незадовільне. Жодна програма без підтримки державою і без підтримки низки державних службовців не буде працювати. Потрібно реформування підходів до цих проблемі змінення державної політики в вихованні і супроводі після випуску дітей зі шкіл-інтернатів, ДБСТ або ПС

Е4.2. ДБСТ

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Не відбуваються перевірки інстанціями
11	В умовах економічної кризи загострюється проблема матеріально-технічної бази по забезпеченню потреб закладів для дітей-сиріт ДБСТ та прийомних сімей. Пошук постійних спонсорів.
15	Подальше влаштування дітей після повноліття.
4	Треба удосконалити цю систему.
6	Позитивне.
8	Потребує удосконалення. Сова йде про підготовку до соціального життя., формування тих якостей, які б сприяли тому, щоб випускник умів самостійно приймати рішення та реально оцінювати ситуацію. Потрібно звести до мінімуму споживацьку психологію.
14	Випускники більш пристосовані до самостійного життя, ніж випускники шкіл-інтернатів.
16	Здійснюється підготовка дитини в усіх аспектах самостійного життя.
	Представник ЦСССДМ
10	Вихованці ДБСТ більш пристосовані до сучасного життя в суспільстві тому, що вони кожного дня зіштовхується з цим суспільним життям, а також, беруть приклад поведінки та мотивації в суспільстві з батьків-вихователів
2	Позитивне. Особливо, коли мова йде про влаштування 4-х, 5-ти та більше дітей з однієї родини. Разом з тим, потрібно більше уваги приділяти громадянам, які бажають створити таку форму виховання: підвищення їх кваліфікаційного рівня тощо.
3	Скоріше – позитивне.
17	Ім потрібна підтримка, вирішення питань з житлом для випускників, можливість оздоровлення, надання можливості навчання.
	Представник громадської організації
18	Незадовільне. Жодна програма без підтримки державою і без підтримки низки державних службовців не буде працювати. Потрібно реформування підходів до цих проблемі змінення державної політики в вихованні і супроводі після випуску дітей зі шкіл-інтернатів, ДБСТ або ПС

Е4.3. Прийомні сім'ї

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Відсутні перевірки та контроль.
15	Подальше влаштування дітей після повноліття.
4	Потрібен контроль державних служб.
6	Позитивне
14	Я думаю, що вони більш пристосовані, ніж випускники шкіл-інтернатів.
16	Здійснюється підготовка дитини в усіх аспектах самостійного життя.
Представник ЦСССДМ	
10	Вихованці ДБСТ більш пристосовані до сучасного життя в суспільстві тому, що вони кожного дня зіштовхується з цим суспільним життям, а також, беруть приклад поведінки та мотивації в суспільстві з батьків-вихователів.
17	Розуміння поняття "прийомна сім'я" в нашому регіоні трохи відрізняється від прописаного у положеннях – у нас дитину беруть в сім'ю, для себе, а прийомними сім'ї стають через те, що батькам підказують про таку можливість та для підвищення відповідних показників. Тобто, діти, які потрапляють у такі сім'ї, є та будуть більш захищеними у майбутньому.
1	Більш краща форма виховання.
2	Дитина може відчувати себе в атмосфері, яка є максимально наближеною до родинної.
3	Позитивне
Представник громадської організації	
18	Незадовільне. Жодна програма без підтримки державою і без підтримки низки державних службовців не буде працювати. Потрібно реформування підходів до цих проблемі змінення державної політики в вихованні і супроводі після випуску дітей зі шкіл-інтернатів, ДБСТ або ПС

Е5. Яке Ваше особисте ставлення до Розпорядження Кабінету Міністрів України щодо наповнюваності шкіл-інтернатів дітьми із неблагополучних сімей?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Потрібен індивідуальний розгляд та об'єктивність, потрібно вивчати кожну сім'ю. Все повинно бути в інтересах дітей
11	На мою думку, треба більше працювати з неблагополучною родиною чи батьками, проводити роз'яснювальні роботи тощо. Наразі ми не можемо всіх поставити під одну гребінку, наповнюючи інтернатні заклади. Наше першочергове завдання: зберегти сім'ю, створити умови, щоб діти виховувались у сім'ї, а не в дитячому будинку. Який би не був зразковий будинок – він ніколи не замінить родину
15	Тільки за, так як дітей в Україні мало, а матеріальна база – велика. Діти з неблагополучних сімей мають можливість отримати якісну освіту з особливостями психічного та фізіологічного розвитку
4	Кожна дитина має право на особистий захист та підтримку зв'язку з біологічною сім'єю.
6	Негативне. Краще працювати з неблагополучними сім'ями чи, в крайньому випадку, створювати ДБСТ чи прийомної сім'ї.
8	Однозначно – негативне. Навпаки, державі треба докласти всі зусилля, щоб діти не розривалися з біологічними сім'ями. Звичайно, потребує покращення робота соціальних працівників по виявленню та роботі з сім'ями там, де тільки намічаються проблеми. Забравши дитину з так званої неблагополучної сім'ї, „падіння” цієї родини тільки прискорюється. Але, звичайно, якщо здоров'ю та життю дитини, що перебуває в такій родині, загрожує небезпека, то її потрібно звідти вилучити. За сім'ю треба боротися до останнього, адже мова йде про те, що ми позбавляємо дитину мами та тата., тільки тому, що інтернати не наповнені. Це абсурдно та не далекоглядно знову повертатися у замкнуте коло. Це шлях в нікуди.
14	Ще не отримали Розпорядження. Були пропозиції до Розпорядження щодо внесення змін та доповнень до законодавчих положень.
16	Негативне. Якщо дитина влаштовується в інтернат по запити батьків, то вона там перебуває тимчасово. Якщо дитина перебуває в інтернаті через соціальні причини, то проблеми дітей тільки поглиблюються.
Представник ЦСССДМ	
10	Я проти критичних заходів. На мою думку, потрібно провести роботу з рідними батьками щодо збереження родини та правильної поведінки в ній.
17	Я не можу дати однозначну відповідь. Забирати дітей з сімей, де за ними погано дивляться та віддавати в інтернати, де їм самотньо і важко? Для мене особисто, це відкрите питання. Хоча згоден, що діти мають бути захищеними і мати належний догляд.
1	Позитивне. Мабуть, для дітей з таких родин це краще, якщо існує кризова ситуація чи небезпека життю та здоров'ю дитини.
2	В цілому, позитивне. Можливо, це дасть, з одного боку, можливість створити (тимчасово) кращі матеріально-побудові умови для дитини, а з іншого – зберегти родинні стосунки, дати шанс батькам виправитися, позбутися шкідливих звичок, працевлаштуватися, якщо вони не забезпечені роботою.
20	Жахливе, але все одно будуть діти, яким необхідно буде знаходитись в спеціалізованих закладах.
3	Кількість інтернатів повинна зменшуватися.
Представник громадської організації	
18	В разі реформування всієї системи - добре

Е6. Які заходи з цього приводу були зроблені або плануються у Вашому регіоні?

Е6.1. Для інтернатної форми виховання

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	З нашого боку нічого не робиться.
11	Підняття престижу сім'ї тому, що зараз у розквіт економічної кризи основними причинами явищ сирітства є падіння соціального статусу.
15	Затверджено проект за розпорядженням Кабінету Міністрів України з Радою Міністрів АР Крим – потрібно моніторити дітей з неблагополучних сімей.
4	Право батьків на влаштування дитини до інтернатного закладу у зв'язку з проблемами сім'ї.
6	Поступово відходимо від цієї форми виховання до створення прийомної сім'ї. Діє програма „Створення прийомних сімей термінового реагування”, на якій дитина перебуває до 3-місяців. За цей період батьків направляють у нормальне русло, або знаходять повноцінну прийомну сім'ю.
14	Надали свої пропозиції згідно Законодавства та отримання Розпорядження.
16	Не було ніяких заходів.
	Представник ЦСССДМ
10	Я не знаю
17	Я вважаю, що цим питанням повинна займатися служба у справах дітей.
1	Постійно проводяться рейди з зацікавленими службами, з кримінальною міліцією (нічні рейди, рейд „Діти вулиці”) для виявлення дітей з асоціальних родин.
2	В статутні документи деяких інтернатних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, були спроби внести зміни щодо влаштування дітей з неблагополучних сімей. Сьогодні існує практика влаштування такої категорії дітей по заяві батьків до неспеціалізованих закладів (не для статусних дітей). Щодо інтернатних закладів - планується їх розукрупнення та влаштування дітей за походженням.
3	Зменшується кількість інтернатних закладів та вихованців в них.
20	У нас зменшилась кількість дітей, які вилучаються з родини, тому що йде активна робота з родиною. У нас зменшилась кількість дітей, що передаються до інтернату вже після вилучення з родини, тому що ще на етапі доінтернатного влаштування робиться все, щоб знайти їм батьків.
	Представник громадської організації
18	Не було

Е6.2. Для ДБСТ

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Не знаю.
11	Ніяких.
4	Суперечить законодавству
14	Не знаю
16	Поодинокі випадки з глибокими затримками психічного розвитку
	Представник ЦСССДМ
10	Я не знаю
17	Це питання до служби у справах неповнолітніх.
2	Розвиток такої форми як однієї з пріоритетних для влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Навчання та перенавчання батьків-вихователів, соціальний супровід.
3	Розвиток ДБСТ та ПС; влаштування і виховання дітей з інтернатних закладів у сім'ї.
	Представник громадської організації
18	Не було

Е6.3. Для прийомні сім'ї

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Не знаю.
11	Ніяких.
4	Не визначено на державному рівні.
6	Програма „Прийомна сім'я термінового реагування”.
14	Не знаю.
16	Поодинокі випадки з глибокими затримками психічного розвитку.

	Представник ЦСССДМ
10	Я не знаю
17	Це питання до служби у справах неповнолітніх.
2	Розвиток цієї форми як однієї з пріоритетних для влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; підготовка та перепідготовка прийомних батьків, соціальний супровід.
3	Розвиток ДБСТ та ПС; влаштування і виховання дітей з інтернатних закладів у сім'ї.
	Представник громадської організації
18	Не було

БЛОК F. Узагальнення

F1. Які, на Вашу думку, найбільш гострі не вирішені питання існують в системі соціальної адаптації дітей-сиріт?

F1.1. випускників інтернатів

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Не завжди можуть реалізувати свої можливості
11	Гостро стоїть питання щодо випускників після закінчення інтернатного закладу, вибору сфери професійної діяльності, яка б оптимально сприяла та відповідала потребам цих дітей та запитам ринку праці
15	Відповідно до Законодавства ми не маємо права відпустити дитину в магазин, так як відсутня декларація про трудове виховання.
4	Державні гарантії на забезпечення житлом та робочим місцем.
6	Соціалізація та житло.
8	Відсутність власного житла, нереальне сприйняття дійсності та, як правило, освіта (ПТУ).
14	Забезпечення житлом.
16	Житлове забезпечення; нерозвинена система наставництва у супроводі
	Представник ЦСССДМ
10	Подальша освіта, працевлаштування, забезпечення житлом
1	Житло і підготовка дітей до виходу з інтернату – їхнє невміння користуватися власними матеріальними цінностями.
2	Підготовка до самостійного життя, забезпечення житлом, працевлаштування, створення власної родини.
3	Несформована прив'язаність; неспроможність самостійно жити; неможливість створення гармонійних сімейних стосунків.
13	Відсутність можливості користування коштами; відсутність моделі сім'ї та сімейних ролей; невміння користуватися побутовою технікою – різкий перехід до самостійного життя.
17	Важко сказати. Єдине, що треба – це посилити супровід дітей, які готуються до самостійного життя.
19	Невирішені побутові питання (відсутність житла та недостатні побутові навички у вихованців інтернатів), недостатня самостійність та засвоєння споживацької, соціально пасивної позиції («мені положено...»), безпритульність та бродяжництво, відсутність власного житла, взаємовідносини з біологічними родичами.
20	Відсутність сімейної моделі, відсутність впевненості в майбутньому, само ідентифікації, приналежності до родини. Діти мають масу невирішених емоційних проблем (занижена самооцінка)
	Представник громадської організації
7	Житло; відсутність навичок для подальшого життя; відсутність підтримки близької дорослої людини.
12	Неготовність жити самостійно.
18	Працевлаштування, здобуття професії, житла. Немає наставника, який би допоміг адаптуватися таким людям в дорослому житті

F1.2. випускників прийомної сім'ї

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Не компетентна в цьому питанні
11	Найбільш гострі сімейні питання для дітей сімейної форми виховання, всіх її видів ДБСТ та прийомних сімей. Всі види господарських питань (відсутність транспорту)
4	Державні гарантії на забезпечення житлом та робочим місцем.
6	Гострих питань не існує.
8	Випускників сімейних форм виховання не так багато, щоб можна було узагальнювати. Але також як проблема – відсутність житла.
14	Важко відповісти.
16	Житлове забезпечення; нерозвинена система наставництва у супроводі.
	Представник ЦСССДМ
10	Діти неадаптовані повністю до самостійного життя
1	Житло
2	Забезпечення житлом, працевлаштування
3	Невизначеність з житлом
13	Відсутність програм підтримки батьків.
17	Потрібно сприяти розвитку цієї системи, чи не заважати.
19	Не вирішені побутові питання (відсутність житла та недостатні побутові навички у вихованців інтернатів), недостатня самостійність та засвоєння споживацької, соціально пасивної позиції («мені положено...»), безпритульність та бродяжництво, відсутність власного житла, взаємовідносини з біологічними родичами.
	Представник громадської організації
7	Працевлаштування та житло
12	Відсутність власного житла

18	Начебто і є наставник, але не завжди є користь від цього. Потрібно розробити програму індивідуального підходу до дитини.
----	--

F1.3. випускників ДБСТ

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
5	Не компетентна в цьому питанні
11	Найбільш гострі сімейні питання для дітей сімейної форми виховання, всіх її видів ДБСТ та прийомних сімей. Всі види господарських питань (відсутність транспорту)
4	Державні гарантії на забезпечення житлом та робочим місцем.
14	Важко відповісти.
16	Житлове забезпечення; нерозвинена система наставництва у супроводі.
Представник ЦСССДМ	
10	Діти неадаптовані повністю до самостійного життя.
1	Житло
2	Забезпечення житлом, працевлаштування
3	Невизначеність з житлом
17	Треба сприяти та підтримувати, допомагати у вирішенні житлового питання
19	Не вирішувані побутові питання (відсутність житла та недостатні побутові навички у вихованців інтернатів), недостатня самостійність та засвоєння споживацької, соціально пасивної позиції («мені положено...»), безпритульність та бродяжництво, відсутність власного житла, взаємовідносини з біологічними родичами.
Представник громадської організації	
7	Працевлаштування та житло
12	Відсутність власного житла
18	Немає індивідуального підходу до дитини

F2. Чи потребує система виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, реформування?

	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	Представник ЦСССДМ	Представник громадської організації
Так	8	7	3
Ні	1	1	0

№ анкети	F2.1. Що треба змінити?	
	1. В інтернатній формі	2. В сімейних формах
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей		
5	Саму систему не треба змінювати, а окремі елементи – потрібно.	
11	На мою думку, інтернатні форми виховання треба поступово замінювати сімейними та надавати всіляку підтримку сім'ям, які беруть на виховання дітей-сиріт.	Тут все зрозумілою Всебічна підтримка.
15	Створення безперервного ланцюжка – навчальний заклад, а потім – трудовий колектив.	
4	Створення умов наближених до сімейних та відповідне фінансування.	Зв'язок батьків-вихователів та осіб із числа вихованців після досягнення повноліття.
8	Їх треба реформувати – розукрупнити (максимум 50 осіб). Це дозволить зосередити увагу на вихованні цих дітей, а не матеріальному облаштуванні закладів.	Ця форма, також, є не ідеальною, тому її потрібно удосконалювати. Можливо, треба врахувати досвід наших сусідів (Словаччини та Угорщини) – не повністю, але частково варто. Мова йде не про стосунки між державою та батьками-вихователями.
9		Державна допомога щодо придбання житла для дітей, якщо воно відсутнє.
14	Законодавчо потрібно змусити батьків, позбавлених прав, забезпечувати фінансово утримання дитини або дітей в інтернаті.	Не можу дати відповідь.
16	Потребує. Інтернатну систему треба переформувати в сімейну, в центри реабілітації.	Потрібно зробити єдину систему по підготовці громадян до всиновлення чи опікування. Переглянути доцільність збереження приймальної сім'ї, ДБСТ (як альтернатива – наставництво).
Представник ЦСССДМ		

13	Вважаю, що вони взагалі не потрібні. Тотальна та глибока реорганізація інтернатних закладів зі звертання уваги на існуючі проблеми виховання.	Сьогодні прийомна сім'я – це приховане всиновлення. А потрібна або опіка, або всиновлення. ДБСТ та прийомні сім'ї – це робота для батьків та тимчасове місце проживання для дітей.
10	Скоріш за все, закрити ці заклади та передати дітей до сімей, які готові взяти на себе тягар виховання дітей такої категорії.	Сімейна форма виховання дітей є пріоритетною на даний час.
2	Розукрупнення інтернатних закладів.	Зміни у напрямку підвищення виховного потенціалу батьків-вихователів та прийомних батьків.
3	Потрібно закрити всі заклади, крім спеціалізованих, де перебувають діти, які повинні бути під наглядом спеціалізованих фахівців (медики) через стан здоров'я (глибокі психічні захворювання).	Можливо, потрібно створити професійні „прийомні сім'ї”, в яких діти будуть перебувати до визначення статусу, після чого будуть влаштовані в ПС та ДБСТ, після залишення інтернатної установи. Одного разу, надавши право бути прийомними батьками або батьками-вихователями, важко його відібрати.
17	Розробити механізм входження в систему інтернатів для контролю ситуації, для покращення системи навчання та роботи психологів. Потрібно навчити формувати нормальні стосунки. Державний захист для випускників – квартира, освіта, робота.	Все більш-менш в порядку. Забезпечення житлом та освітою. Стосовно ДБСТ – підтримка на майбутнє. Багатодітним прийомним сім'ям (де є від 3-х і більше дітей) потрібно надати статус багатодітних для надання пільг (проїзд, оплата комунальних послуг). Стосовно ДБСТ – для мами-вихователки ввести зарахування стажу. Потрібно врегулювати механізм щодо відслідковування роботи прийомних сімей. Коли зіштовхнулися з питанням переїзду прийомної сім'ї в районний центр, то виявили, що немає механізму, який адекватно це б відслідковував. Зараз питання зависло. Хотіли спочатку розформувати сім'ю тут, а потім створювати їх заново. Але це не є правильним рішенням, оскільки тоді батькам почнуть відмовляти у створення сім'ї. Ситуація ніби не складна, а вирішення знайти важко.
19	Більше уваги приділяти підготовці випускників до самостійного життя, реалізації у майбутньому особистого потенціалу кожного з них, індивідуальних підходів, виховання соціально активної позиції в дорослому житті.	
20	Реструктуризація інтернатних закладів.	Збільшити кількість ДБСТ та ПС, щоб ліквідувати інтернатну форму виховання.
Представник громадської організації		
12	Необхідно їх розформувати. Необхідна програма забезпечення робочими місцями працівників інтернатів, що закриваються.	Необхідне створення прийомних сімей інших типів: професіональних, швидкої допомоги та інвалідів.
7	Вводити більше предметів, які забезпечують розуміння світу, комунікативні навички, розвиток особистості, розвивати у дітей ті таланти, які вони вже мають, щоб їм легше було в житті потім. Розказувати про роль чоловіка та жінки в сім'ї. Розказувати, що кожний вік має життєву кризу та шляхи його подолання.	Створити програми (тренінги) та зобов'язати ці сім'ї їх проходити.
18	Докорінно: 1. Відмовитися від нав'язування послуг і виплат до статусу дитини-сироти. 2. Ввести громадських соціальних працівників. 3. Скасувати відомчий підхід в сім'ях бюджетного фінансування.	

F3. Яка форма виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дає кращі стартові можливості для самостійного життя?

F3.1. Інтернатна форма виховання, поясніть чому

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
4	Потребує реформування.
	Представник ЦСССДМ
7	Інтернатна форма навчання може розповсюджуватися на більшу кількість дітей. Коли настає криза в неблагополучній родині, щоб вона не припинила своє існування, дитину тимчасово віддають до інтернату – батьки

	мають час та можливість владнати свої проблеми.
12	Ні
	Представник громадської організації
18	Може бути будь-яка, залежить від особливості керівників, опікунів, прийомних батьків

Ф3.2. Сімейні форми виховання, поясніть чому

№ анкети	Коментар
	Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей
5	Психологічно сім'ю нічого не замінить.
11	За кожною дитиною ДБСТ піклуються, як за рідною. Всебічна підтримка і опіка як після закінчення школи, навчального закладу, так і в подальшому працевлаштуванні. Що найбільш позитивно – тут немає наголосу на сирітстві, дитячому будинку та самотності. Всі тут проживають як велика дружна родина.
15	Отримують більше навичок, проживають в маленькому колективі в сімейних умовах.
4	Потребує постійного контролю.
6	Діти більше при пристосовані до сімейного та дорослого життя тому, що є з кого брати приклад.
8	Звичайно сімейна форма виховання, адже вона наближена до проживання дитини у біологічній сім'ї. Проживаючи в таких умовах, дитина має ряд обов'язків перед іншими членами сім'ї, тобто в ній розвивають ті якості, які потрібні в житті: відповідальність, працьовитість, любов, переживання тощо.
9	Любов та повага, батьківський приклад.
14	Сім'я забезпечує і приклад внутрішніх сімейних відносин, і ведення спільного господарства та бюджету; можливість спілкуватися з сім'єю в дорослому житті; діти відчувають себе впевненими та захищеними від проблем.
16	Будь-яка форма сімейного виховання. Прийомна сім'я та ДБСТ – тимчасова форма опіки. Всиновлення – постійна форма опіки дитини.
	Представник ЦСССДМ
10	По-перше, це статус дитини з сім'ї, а не з інтернату. Батьківське піклування та любов – це дуже вагомий важіль в подальшому житті дітей ДБСТ та прийомних сімей.
1	Тому, що прийомні батьки від подальшої участі в житті дитини не відмовляться, будуть підтримувати її і після виходу з сім'ї.
2	Діти більш адаптовані до сімейного життя в подальшому, вміють самостійно будувати родинні стосунки, оскільки виховувалися в сімейній атмосфері з традиціями родинних стосунків.
3	Саме сімейне оточення, піклування, виховання, турбота, любов батьків надає дитині впевненість у власних силах; підтримка батьків (ПС та ДБСТ) допомагає дитині вірити в успіх, перемогу, власні досягнення.
13	Діти більш впевнені в майбутньому, адаптовані та пристосовані до самостійного життя, вміють підтримувати стосунки, у тому числі й родинні.
17	Все таки дитина навчається у звичайній ЗОШ, адаптована в родинне коло, виходить звідти з певним багажем знань.
19	Дитина виростає в сімейному оточенні, яке є для дітей найбільш природним, має умови для гармонійного розвитку, набуває необхідні навички самостійності природним шляхом, поступово переймаючи від прийомних батьків, так що підготовка до сімейного життя відбувається поступово. Крім того, у дитини створюється модель сім'ї та родинних стосунків, що допомагає їм у створенні власної сім'ї. Крім того, вихованці ПС і ДБСТ мають і надалі підтримку прийомних батьків.
20	Єдина стабільна форма на всі роки та на всі випадки життя.
	Представник громадської організації
12	У дитини є люди, до яких вона може звернутися за порадою. Може навіть продовжувати жити у прийомній сім'ї. Ці діти краще адаптуються у новому середовищі. Маючи здорову прив'язаність знаходять „безпечних” партнерів і координують „безпечних” дітей.
7	Однозначно, ця форма виховання краща. Тільки в сім'ї можна виростити повноцінну людину, проте сім'я повинна брати участь в освітніх програмах, але з іншого боку необхідна підтримка держави та контроль.
	Представник громадської організації
18	Незадовільне. Жодна програма без підтримки державою і без підтримки низки державних службовців не буде працювати. Потрібно реформування підходів до цих проблемі змінення державної політики в вихованні і супроводі після випуску дітей зі шкіл-інтернатів, ДБСТ або ПС

F4. Узагальнюючи нашу розмову, порівнюючи дві форми виховання – інтернатну та сімейні, чи могли б Ви назвати основні переваги та недоліки обох форм?

F4.1. Основні переваги

№ анкети	1. Інтернатна форма виховання	2. Сімейні форми виховання
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей		
5	Знаходиться під наглядом, так як здійснюється контроль різними інстанціями.	Психологічно сім'я краще.
11	Тут немає переваг. Так, в радянські часи – це був оптимальний варіант, а зараз, на мою думку, від нього треба поступово відмовлятися.	Переваги на стороні дитини, яка перебуває там на вихованні.
15	Навчання та розвиток дітей відповідно до їх психічного та фізіологічного розвитку.	
4	Державний контроль.	Випадки несвідомого безвідповідального формування зазначених форм виховання.
6	Відсутні.	Соціалізація, підготовка, наочні приклади, самостійність, більше коло друзів.
8	Є перевага для дітей, які мають вади здоров'я чи поведінкові відхилення.	Збереження родинних стосунків. Краща пристосованість до самостійного життя. Виховання особистих якостей людини. Вмотивованість сім'ї та любові.
9		Кращі приклади сімейного виховання.
14	Професіоналізм співробітників.	Емоціональні зв'язки. Модель сім'ї. Психологічний комфорт. „Особистий простір”.
16	Задоволення базових потреб дитини.	Індивідуальний потреб до задоволення потреб дитини, наявність моделі сім'ї, постійні емоційні зв'язки. Набуття навичок самостійного життя, моральні цінності.
Представник ЦСССДМ		
13	Немає.	Індивідуальний підхід та теплі стосунки.
10	Переваг немає.	Одні плюси.
1	Спортивні секції, ширше коло спілкування, діти одного віку в колективі.	Наявність прийомних батьків, більш теплі відносини.
2	Підходить для дітей з поведінковими розладами та з вадами здоров'я.	Виховання родинних традицій, спілкування чоловіка та жінки, батьків та дітей.
3	Дах над головою, їжа, одяг. Більш нічого.	Формування прив'язаності, підтримка прийомними батьками чи батьками-вихователями, кращі стартові можливості, дах над головою, їжа, одяг.
17	Дитина звикає до колективізму та самостійності.	Виховання наближено максимально до сімейної форми.
19	Забезпечення основних базових потреб дитини (житло, харчування, освіти).	Сімейне оточення, індивідуальна любов та опіка, набуття навичок самостійності, модель сім'ї та родинних стосунків.
Представник громадської організації		
7	Інтернатна форма навчання може розповсюджуватися на більшу кількість дітей. Коли настає криза в неблагополучній родині, щоб вона не припинила своє існування, дитину тимчасово віддають до інтернату – батьки мають час та можливість владнати свої проблеми.	Однозначно, ця форма виховання краща. Тільки в сім'ї можна виростити повноцінну людину, проте сім'я повинна брати участь в освітніх програмах., але з іншого боку необхідна підтримка держави та контроль
12		Індивідуальна увага до дитини. Формування „робочих моделей”.
18	Виховання є професійно правильним, тому що працюють всі педагоги	Діти виходять більш адаптованими до життя

F4.2. Основні недоліки

№ анкети	1. Інтернатна форма виховання	2. Сімейні форми виховання
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей		
5	Психологічно важко, адже занадто багато піклування.	Немає можливості перевірити, ніким не контролюється.
11		Відсутність рідних батьків.
15	Недостатня самостійність випускників.	
4	Постійна опіка, велика кількість дітей у закладі.	Наявна проблема не вивчена.
6	Не адаптованість до реального життя. Все здійснюється нормально тільки під контролем. Коло друзів обмежене (тільки вихованці інтернату).	Відсутні.
8	Наявність споживацької психології. Розрив родинних сосунків, непристосованість до самостійного життя.	Наявність споживацької психології
9	Мінімальне фінансування.	
14	Відсутність моделі сім'ї.	Вибірковий підхід до опікунства, всиновлення. Можливість повернення дитини, яка перестала чимось влаштовувати.
16	Відсутність індивідуального підходу у вихованні, не формуються навички самостійного життя, відсутність моделі сім'ї.	ДБСТ – велика чисельність дітей, недостатній людський ресурс і відсутність кваліфікованого підходу у соціальному супроводі.
Представник ЦСССДМ		
13	Не надають певного виховання та навчання, спрямованого на підготовку вихованців до самостійного життя.	Немає.
10	Важке соціальне адаптування в суспільному житті.	Це відсутність рідних батьків.
1	Великий колектив дітей	
2	Відсутність індивідуального підходу до дитини. Проблеми з подальшим влаштуванням дитини.	Проблеми з подальшим влаштуванням дитини.
3	Житло.	Житло.
17		Дитина залишається сама після виходу з сім'ї.
19	Відсутність сімейного оточення, індивідуальної любові та піклування, повноцінної підготовки до самостійного життя	Залежність від людського фактору, особистих рис батьків-вихователів та прийомних.
20	Відсутність соціалізації, приналежності та само ідентичності дитини	
Представник громадської організації		
12	Байдужість до дитини та її долі. Не сформованість у дітей здорової ідентичності. Відсутність навичок самостійного життя.	
7	Відсутність житла, працевлаштування, соціального супроводу.	Відсутність житла, працевлаштування, соціального супроводу, освітніх програм на всіх етапах розвитку сім'ї.
18	Немає підходів індивідуальності. Заробітна плата працівників залежить від кількості дітей.	Дітей виховує школа життя і батьки, але не завжди вони можуть стати педагогами

F5. Можливо Ви хотіли б ще щось додати до нашої розмови?

№ анкети	Коментар
Представник місцевих органів влади або служби у справах дітей	
11	Треба якомога більше пропагувати сімейні форми виховання.
4	Кожна дитина має право на сім'ю та повинна проживати у родині. Проте більшість дітей-сиріт та дітей ПБП утримуються в інтернатних закладах. Громадські організації сприяють розвитку сімейних форм виховання дитини, але забувають, що є і інтернатська дружня сім'я, яка потребує довіри та розуміння.
6	Потрібно створювати соціальні гуртожитки.
8	ДБСТ та прийомна сім'я не є ідеальними формами виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, проте являються кращими за інтернати. Тому необхідно їх удосконалювати і дати можливість дітям мати щасливу долю.
9	На державному рівні діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування потребують більше уваги, а саме – теоретичні викладки про пільги ми маємо, а на практиці, наприклад, при вступі до ВНЗ вони відсутні.
14	Відомо, що профілактика обходиться дешевше. Вважаю, що дуже важливою є робота з сім'ями з важкими сімейними обставинами та консультування батьків з метою уникнення „соціального сирітства”. Діти-сироти – сором нації та держави.
16	Необхідно формувати культуру у сфері сімейних форм виховання у нашому суспільстві (за рахунок реклами, телебачення, радіо, журнальних публікацій). Потрібно передбачати курси по підготовці громадян до взяття під опіку дітей. Посилити фінансову підтримку соціальної сфери для запобігання плинності кадрів соціальних служб.
Представник ЦСССДМ	
2	Проблема влаштування, соціальне супроводження колишніх вихованців інтернатних закладів сьогодні постає дуже гостро як для області, так і для України в цілому. Відсутність житла та роботи з досить високим заробітком, відсутність навичок до самостійного життя – проблеми, з якими зіштовхується майже кожний випускник інтернатного закладу. Необхідні розробки ефективної державної та регіональної програм щодо вирішення проблем цієї категорії.
13	Відмова від інтернатних закладів та створення ДБСТ та центрів, програм по підготовці батьків дітей-сиріт з метою більш кращої подальшої адаптації таких дітей до самостійного життя. Потрібно коректувати сімейні форми виховання: усиновлення та опіка в прийомних сім'ях та ДБСТ повинні мати патронажний характер. Акцент державної політики потрібно робити на профілактиці соціального сирітства, тобто робота з сім'ями з важкими сімейними обставинами. Необхідно покращувати систему ювенальної юстиції з метою більш оперативного вирішення питань опіки та усиновлення дітей-сиріт. Внести зміни в системі підготовки спеціалістів. Підготовка повинна відповідати потребам часу.
19	На мою думку, зараз склалась ситуація у вихованні дітей-сиріт таким чином, що усиновителі та батьки-вихователі ПС та ДБСТ є «конкурентами», оскільки беруть тих самих дітей. Оскільки усиновлення є більш пріоритетним для інтересів дитини (це сім'я на все життя), а ПС та ДБСТ є тимчасовою формою виховання, слід внести зміни у законодавство, які б дозволили передавати на виховання у ДБСТ та ПС тільки тих дітей, які з різних причин не можуть бути усиновленими (наприклад, діти, батьки яких не позбавлені батьківських прав, а перебувають у місцях позбавлення волі; або діти достатньо дорослі, які усиновителів не цікавлять)
Представник громадської організації	
12	Завдяки питанням анкети, мій погляд на проблему, як професійного психолога та системного сімейного психотерапевта, здобув більш глибоке розуміння взаємозв'язку з соціальними та політичними процесами. Дякую.
7	Ми, як організація, проводимо роботу з дітьми ДБСТ, інтернатів, прийомними сім'ями, опікунами. Ці сім'ї направляємо, спостерігаємо за ними, особливо за тими, де знаходяться позитивні діти (як проходить виховання, догляд, щоб все було в порядку). Ведемо підготовку до розкриття статусу ВІЧ. Забезпечуємо адаптацію при розкритті статусу. Якщо знаходяться спонсори, то надаємо добровільну гуманітарну допомогу (роздача пайків сім'ям).

Додаток 6

Лінійний розподіл та аналіз відповідей на відкриті запитання експертів: представників педагогічних колективів інтернатних

**закладів, батьків прийомних сімей та батьків-вихователів дитячих
будинків сімейного типу**

**Проект «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів,
дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей»**

Всього опитано 32 респонденти

Київ-2010

БЛОК в. Самостійне життя вихованців

В1. Як, на Вашу думку, чи відбуваються зміни в настроях і поведінці дітей з наближенням часу їхнього самостійного життя, тобто виходу із прийомної сім'ї/ДБСТ?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки прийомної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так	10	9	3	4
Ні	0	1	3	1
Немає відповіді	1	0	0	0

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
Керівники інтернатного закладу	
3	Страх перед невідомістю.
7	Дорослішання відбувається у зв'язку з рівнем відповідальності. Замислюються – „а де я буду навчатися”. Частіше бачимо їх з книгами, самі підходять до викладачів – питають позайматися, підготувати до тестів. Вони починають більш „скупчуватися”, розмовляти про майбутнє.
11	Переживають перед вступом до ВНЗ, нервуються
14	Створюємо теплі умови в інтернаті, а при випуску їм важко пройти адаптацію. Помітно знервований стан дітей при виході з інтернату.
18	Зрозуміло, діти стали дорослими, самостійними, стають на новий щабель у своєму житті, назва якого „самостійність”, яку вони дуже довго чекали, так вони думають.
21	Починаючи з 7 класу і 8, 9 клас, у нас 9 клас випускний, свідомість дітей зростає. Діти дорослішають з кожним роком, вони більше вникають в те, що їх чекає поза межами інтернату. Це пов'язано з тим, що у нас розроблена ціла система розвитку дитини. З дітьми старший класів працює дуже багато організацій: це Центр СНІДу, соціальні центри, релігійні центри, плідно працює профорієнтаційний центр, де працюють соціологи і психологи обласного центру зайнятості. Ця система дає можливість дітям осмислити, а що буде, коли вони вийдуть, яку спеціальність обрати і що для цього потрібно. Величезна роль вихователя, який створює виховний план не на півроку чи рік, а на декілька років, щоб дитина вийшла, в першу чергу, свідомою людиною, громадянином і підготовленою до життя, яке її чекає за межами інтернату. Тому на наших очах видно, що вони дорослішають.
24	Переживають
25	Зміни в державі впливають на настрій і поведінку дітей, особливо коли діти, виходячи зі стін інтернатів потрапляють в середовище дорослого життя.
31	Якщо дитина навчається і проживає в закладі не задумується де їй взяти продукти, що одягнути і т.д., то з наближенням часу випуску, всі діти про це задумуються дуже серйозно
32	Ми перейшли до нової форми навчально-виховної роботи, у нас групи-родини, ми готуємо дітей до самостійного життя. Є спеціальний блок самостійного проживання, де наші діти-випускники під час канікул показують те, чому їх навчили.(самостійно ходять до ЖРЕУ, на пошту, соціальних служб, сходять до поліклініки, і т.д.)
Класний керівник інтернатного закладу	
8	Діти починають задавати більше питань, починають більше вчитися, бо розуміють, що для вступу у ВНЗ потрібні знання. Хвилюють питання – „Де я буду навчатися?”, „Де буду жити?”.
10	Серйозно відносяться до навчання, питають як жити далі. Більш самостійні.
12	Тривожність, стурбованість. Це дуже помітно у поведінці дитини.
15	Більш замислюються, як жити далі, що робити, куди вступати.
17	По-різному, все залежить від індивідуальної особистості. В основному – неспокій. Інколи поводяться розв'язно – це пов'язано з тим, що вони вже майже самостійні, можуть поводити себе вільно.
20	Вони більш відповідально відносяться до вибору професії, намагаються побільше дізнатись про те, що їм розповідають і чого їх навчають представники ОЦЗ, вихователі.
23	Вони переживають. Діти зі шкіл-інтернатів недостатньо адаптовані до самостійного життя. Тому діти дещо знервовані, неспокійні. Майбутнє їх лякає. Вони шукають підтримки у вихователів в інтернаті.
26	Так, ставляться серйозно до подальшого життя, більше задумуються, більше радяться з педагогами вихователями.
30	Вони дорослішають, панічно бояться виходити зі звичних умов
Батьки прийомної сім'ї	
1	Почуття страху перед невідомим, перед самостійним життям.
2	Діти більш домашні, вони відчувають сімейні відносини і духовне виховання на більш вищому рівні. Коли вони йдуть у самостійне життя, то вони стоять морально і духовно вище, ніж, припустимо, з інтернату.
4	Діти радяться з нами щодо їхнього майбутнього. Але велику роль грає генетика дитини, одні настроєні на самостійне життя, роботу. А один наш випускник не хотів думати ні про майбутнє, ні про роботу.
19	(Респондент дав варіант відповіді «Ні») Діти звикли думати, що нічого не зміниться з настанням вступу у самостійне життя. Діти просто не сприймають фактор, що, по досягненню повноліття, юридична відповідальність знімається з прийомної родини або держави. Дітей треба готувати до того, що з настання повноліття, потрібно самостійно влаштовувати життя, тому що вони не пристосовані до реалій життя.
Батьки вихователі ДБСТ	

6	Діти намагаються сподобатись всім членам сім'ї. В них є бажання залишитися і надалі в сім'ї.
16	Дітки дорослішають, стають самостійними і, звичайно, страшно лишитися опіки. Ми стараємось з ними говорити про те, що в їхньому житті нічого не зміниться, окрім того, що навчатись вони будуть в інших містах, а дім, який їх чекає, залишиться назавжди.
22	Мій старший хлопець – він зараз пішов у 8 клас, піде за школи до спортивного училища, бо в нього нахили до спорту. Він змінюється як і будь-який підліток з іншої родини. Він знає, що як захоче – буде жити з нами до 18 років, а якщо захоче вчитися потім – то до 23 років, як зазвичай і живе син з батьками.
28	Підвищується тривога у дітей. Вони побоюються вийти з цього райдужного стану, коли за них піклуються як в справжній сім'ї, а в самостійному житті їм потрібно буде все вирішувати самим, коли прийдеться відділитись

В2. Як Ви вважаєте, хлопці та дівчата однаково чи по-різному сприймають серйозність самого факту початку самостійного життя?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки прийомної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так	8	7	5	4
Ні	2	3	0	1
Важко відповісти	1	0	1	0

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Керівники інтернатного закладу
7	Дівчата більш емоційно підходять до цього – їх хвилює, що буде далі. Хлопці стають за 1 рік дорослими, їх не впізнати.
11	Вони по-різному мислять, різні напрями руху.
14	Це дуже індивідуально. Хлопці звичайно швидше адаптуються, але дівчата також є розумні, котрі швидко знаходять себе у житті. Все залежить від психофізіологічного стану дитини.
18	Дівчата менше переживають. Вони стараються по скоріше вийти заміж, а хлопці більш переживають, бо не буде кому ними піклуватись. Всі обов'язки лягають на їх плечі.
21	Дівчата більш серйозні. Це пов'язано з фізіологічними даними, дівчата у 9 класі виглядають доросліше, ніж хлопці. З іншої сторони, дівчина, жінка, вони завжди більш м'які, більш піддатливі до виховання, вони краще сприймають те, що ми намагаємось донести.
25	Однаково, тому що немає значення це хлопець чи дівчина. Є діти ранимі, а є діти менш ранимі. Все залежить від характеру.
31	Однаково, тому що на жінку життя наклало одні обов'язки – це материнство, на юнака інші – це житло, робота, працевлаштування
32	Дівчата більш серйозно сприймають. Хлопці звикають, що за ними доглядають і за них все роблять. Хоча хлопці бувають різні.
	Класний керівник інтернатного закладу
8	Хлопці стають більш серйозними. Дівчата більше хвилюються, що їх чекає за стінами інтернату.
12	Дівчата все сприймають ближче до серця, хлопчики ж більш поверхово, не вдаючись у подробиці і не думаючи про наслідки. Але є хлопці, які думають про майбутнє.
15	Зрозуміло, що дівчатам трошки легше налагоджувати життя далі. А хлопцям важче, бо їм потрібно за когось відповідати.
20	Дівчата серйозніше, оскільки вони дорослішають раніше і більш адекватно сприймають інформацію, яку їм надають.
23	З мисленням. Дівчата легше відносяться до початку самостійного життя, тому що хлопці підсвідомо оцінюють свої можливості по утриманню майбутньої родини. Вони ніби приміряють на себе майбутню відповідальність за родину. І тому їм набагато важче.
26	Однаково, тому що всі знаходяться в однакових умовах.
30	Це залежить і від характеру і від розумового розвитку
	Батьки прийомної сім'ї
1	Дівчата більш відповідальні, ніж хлопці; все залежить від їхнього минулого життя, розвитку.
2	Однаково. Закладено в самій природі дітей. І у дівчат є свої проблеми, і у хлопців є свої. Але кожний прагне влаштуватися добре у житті.
4	Так, однаково, се залежить від дитини. Вже рік в нас живуть брат (12років) і сестра (18 років). Цю дівчинку дуже цікавить її майбутнє життя. І вона задала нам питання: „Якщо нам виповниться 18 років, то ми маємо піти?“. І ми відповіли, що вони наші діти до самої смерті.
9	Важко відповісти
13	Вважаю, що дівчинка звичайно відноситься до всього більш серйозно. Хоча в мене в хлопчик, він ще маленький, але думаю все буде добре.
19	У дівчаток природно закладено потяг до створення родини, тому вони раніше сприймають необхідність настання моменту вступу в самостійне життя. А хлопчикам це важче сприйняти, вони психологічно не готові до вступу у

	самостійне доросле життя.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Все залежить від дітей. Деякі хлопчики та дівчата бояться піти з сім'ї, деякі ще цього не розуміють, що настане той час, коли вони підروуть і почнуть їх самостійне життя.
16	На мій погляд, хлопчики більш переживають. Дівчата розуміють, що вийдуть заміж та за них буде хтось піклуватись, а хлопцям самим потрібно кимсь опікуватись.
22	Мої дівчатка вже відрізняються від хлопців – вони слухняніші, чесніші. Але про майбутнє говорити зарано.
28	Як хлопці так і дівчата живуть сьогоднішнім днем, особливо не задумуючись над своїм самостійним життям. Вони не хочуть втрачати безпеку, в якій вони ще перебувають. Вони ще не готові до виходу в самостійне життя

В3. А якщо реально оцінювати ситуацію то, як Ви вважаєте, хто в житті влаштовується легше, краще хлопці чи дівчата і з чим це пов'язано?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Дівчата більш сміливі.
7	Це залежить від індивідуальності. Я не можу сказати та виділити хлопців чи дівчат. Якщо є настрій, бажання чогось досягти в житті, то статі тут на має значення.
11	Це особисте. Різні діти, різне світобачення.
14	Дівчатам складно вийти заміж. Хлопці – залежить від того, у який колектив потраплять. Є діти, щодо яких ми сподіваємося, що в них все буде добре у подальшому, а виходить навпаки. А є діти, що були хуліганями, а коли виходять знаходять своє місце в житті. І потім приїждять до нас успішні, чисті, гарні – душа радіє.
18	Однозначно дівчата. А взагалі, можна сказати, краще влаштовується той, в кого в житті є ціль, той прагне до кращого, це можуть бути і хлопці і дівчата.
21	Дівчата. Багато випадків вдалого заміжжя. Процент відрахування з навчання у дівчат дуже маленький, а хлопців відраховують частіше з навчальних закладів. Причину в тому, що у нас система навчання про яку діти під постійним контролем. Коли ж вони приходять до коледжів чи ПТНЗ там у них різко починається самостійне життя і вони цю безконтрольність оцінюють як всюдозволеність. Відповідно дівчата, більшість, здобувають якусь професію і ідуть працювати, а хлопці, знову ж таки, не знають чим зайнятися.
24	Це не залежить від статі. Але частіше в МПЗ хлопці.
25	Дівчата, як і тільки виходять з інтернату, одразу думають про шикарних женихів. Виходять заміж, створюють родини. Якщо не пощастило в житті, ідуть в училища здобувати професію.
31	Якщо пощастить дівчинка вийде успішно заміж, то начебто легше, може і хлопчик одружитись і потрапити в хорошу сім'ю. Як правило однаково.
32	Думаю, що хлопці. Бо в мене хлопців більше.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Легше влаштовуються хлопці, тому що, в наш час, їх праця більш необхідна для суспільства.
8	Однаково, мені здається, що це залежить від самих дітей, їх бажання реалізувати себе.
10	Хлопці, їм взагалі легше по життю.
15	Зрозуміло, дівчата. І ті випускники, які хочуть досягти чогось в житті своїми знаннями. У них є в житті ціль – стати людиною, підніматися вище і нізащо не опускається.
12	Хлопцям легше, вони більш сильні фізично, можуть піти працювати на будівництво, вантажником тощо. У дівчат більш запити, адже їм залишається лише успішно вийти заміж, але це практично не реально.
17	Я б не розмежував. Вихованців більше хлопчиків. Є приклади хороші як серед хлопців, так і серед дівчат. Так само і з поганими прикладами. Однозначно сказати не можу, кому легше влаштуватися.
20	Я думаю, однаково важко хлопцям і дівчатам. Можливо, дівчатам легше тоді, коли вони гарно навчаються, потім знаходять собі гарне місце роботи і там вже осідають.
23	Дівчата більш хитрі, розумні. Вони взагалі легше адаптуються до різних змін у житті. Крім того, чомусь дівчат завжди більше підтримують у навчальних закладах, я би сказала, більше „шкодують”, тому що вони без батьків. А хлопцям ніхто, як правило, поблажок не робить.
26	Поділити хто краще, хто гірше неможливо.
30	50% на 50%
	Батьки прийомної сім'ї
1	Важко відповісти на питання тому, що, судячи з досвіду, все залежить від їхнього минулого та від того місця, де вони виховувалися до початку самостійного життя.
2	Легше хлопці, вони скоріше адаптуються до життя. А ще це залежить від виховання в сім'ї, який фундамент вони в ній отримали. Хлопці ще по природі більш виносливі і легше переживають всілякі труднощі.
9	Я вважаю, що хлопцям легше. Якщо вміє працювати руками, то завжди буде копійка у кишені.
4	Хлопцям легше влаштуватися жити. Хлопці можуть піти на будь-яку роботу, особливо в селі. Хлопці візьмуть лопату і ідуть копати, навіть якщо в них немає ніякої освіти. А для дівчини працювати без освіти знайти важко.

13	Однаково складно. Мій син буде під моєю опікою і йому не буде складно. Пройдемо разом всі труднощі та переможемо.
19	У дівчаток більше шансів краще влаштувати своє життя шляхом вдалого заміжжя. Хоча важко і хлопцям, і дівчатам. Все залежить від того, наскільки міцний внутрішній стрижень.
Батьки вихователі ДБСТ	
6	Хлопці і дівчата однаково можуть краще пристосуватися в самостійному житті. Знов ж таки, все залежить від індивідуальності та психічного розвитку дитини. Вони вже зараз розуміють в якому становищі вони знаходяться.
16	Зрозуміло, дівчатам легше в житті влаштуватися. Головне, щоб на їх шляху трапились хороші, добрі люди, тоді і світ здається не таким страшним. Хлопчикам потрібно потрапити в гарну компанію.
22	Як і в будь-якій у іншій родині – це залежить від виховання, особистості кожної дитини. Те, що я знаю з досвіду ДБСТ з Сімферополя – там залежало все від того, хто як одружився, до чого був схильний. Лише 1 хлопець пішов з родини і не дається взнаки.
27	Важко відповісти
28	Все залежить від індивідуальності дитини, від внутрішнього змісту, від характеру та цілеспрямованості

В4. Можливо, Ви можете розповісти про «самого успішного» випускника?

№ анкети	Коментар
Керівники інтернатного закладу	
7	Можу пригадати випуск 2004 року – 80% дітей цього випуску отримали освіту, працюють за спеціальністю. Дівчинка психолог працює в дитячому садку. Багато з них працюють менеджерами у сфері торгівлі. Це наш найуспішніший випуск. А так у кожного по різному склалося життя. Є вже сім'ї, діти. Кожний рік у них зустрічі.
11	Чипіна Олександр – закінчив Металургійну Академію міста Дніпропетровська і отримав направлення в Алчевський металургійний комбінат, де зараз займає посаду майстра основного виробництва і отримав житло. Побудував власну родину.
14	Колишній учень працює викладачем фізичної культури у технікумі міста Бахчисарая та має свій бізнес. Чемпіон світу з кікбоксінгу. Випустився з інтернату, закінчив вечірню школу, пішов вчитися далі, а зараз сам дітей навчає.
18	В нас є випускники бізнесмени, навіть депутат, директора, вчителі, моряки. При цьому вони допомагають нам своїм спонсорством тому що діти в інтернаті одна велика родина і знають, що потрібно виживати.
21	Таня Ніколаєва закінчила з відзнакою нашу школу і вступила в коледж. Як завжди в коледжі здають математику та диктант. Ми старались її якнайкраще підготувати, вчителі з нею додатково займалися. Коли ми вже прийшли до коледжу, то нам оголосили, що письмового екзамєну з математики не буде, будуть спеціальні тестові завдання. Ми подумали, що все, вона не поступить. Але Таня пішла писати тести, і коли вивісили результати, то ми побачили, що вона написала на 12 балів. Я впевнений, що з цієї випускниці буде велика людина.
24	Багато таких дітей. В 10 класі була Оля Горова. Освіта медика, квартира у Львові. Часто приїжджає до нас. Надя Покора – чемпіонка з дзюдо, здається навіть Олімпійських ігор. Василь Шумський – закінчив Києво-Могилянську Академію.
25	Одна дівчина успішно вийшла заміж, потрапила до порядної родини, вже народила дитину. Думаю, що і в подальшому вона буде навчатися у ВНЗ. Зараз, після закінчення нашого закладу живе у нас дівчина, яка дуже здібна танцюристка, танцює в «Тодосі», але не має де жити і приходиться їй жити у нас.
31	Дівчина вийшла заміж за хлопця в якого була своя садиба – живуть щасливо, багато допомагають його батькам. Зараз навчається і скоро стане сама мамою.
32	Дуже багато прикладів є.
Класний керівник інтернатного закладу	
5	Важко відповісти.
8	В нас їх декілька – Ваня Трушкін – він замісник голови Дергачовської районної адміністрації. Його сестра Даша Трушкіна закінчила Гуманітарну Академію, зараз працює в Англії. 60-70% випускників влаштовуються в життя нормально.
10	Сергій Лагудко, вступив до МВС, гарно вчиться, гарно себе зарекомендував, відповідальний. Допомагає влітку з дітьми, спілкується з ними і вони йдуть по його стопам.
12	Васильчик Віталій – сирота. Вчиться у Чоботарському ліцеї, отримує гарну стипендію. Характер гарний, врівноважений, не п'є, не палить.
15	Так і в нашому закладі є випускники, які досягли вершин і, по мірі можливості, допомагають нашому закладу.
17	2006 рік випуску. Дівчина закінчила навчання, вийшла заміж, народила, зараз прекрасна мама. Чоловік її також випускник нашого інтернату (2003 рік). Їх випадок заслуговує найвищої оцінки, як найкраще влаштуватися в житті, серед моїх вихованців.
20	Більшість наших дітей такі, що у кожного є до чогось здібності, кожен успішний у чомусь своєму. Конкретного не скажу, але ми переживаємо і живемо проблемами кожної нашої дитини і намагаємось допомогти настільки, наскільки це можливо.
23	Шебек Саманта власними силами поступила до Київського інституту культури.
26	Женя, має свою квартиру, яку йому купили родичі, навчається у Техніко-Економічному коледжі міста Біла Церква. Дуже розумна дитина, вміє розпоряджатись грошима. Цій дитині пощастило, що родичі не забрали, а навпаки,

	влаштували його життя.
30	Один з випускників „нафтовий магнат”, у нього мережа заправок, причому велика
	Батьки прийомної сім'ї
1	Це Настя, нині студентка 4-го курсу Слов'янського педагогічного університету, яка вийшла заміж за гарного чоловіка та народила сина.
2	У мене ще не було випускників.
4	В нашій сім'ї 7 прийомних дітей. 3 хлопці же випускники. Двоє з них працюють, хочуть працювати, самі заробляють собі на життя. Ми їм купили домішки в селі. Вони живуть самостійно, працюють на фермера.
9	Важко відповісти
13	В мене один прийомний син, йому 5 років.
19	Приклад дівчини, яку знайшли на вокзалі у 6-річному віці. Дитину виростили, виховали, вона поступила у Ровенський університет. Зараз їй вже 25 років. Вона має власне житло. На її життєвому шляху зустрілися хороші добрі люди, які посприяли становленню цієї дівчини, як гарної особистості.
	Батьки вихователі ДЛБСТ
6	Можна дітей поділити на 2 категорії: відсталі та кращі. Деякі з них вже зараз намагаються себе проявити (Коля – 12 років, отримав вже 9 медалей у сфері спорту, надалі хоче займатися улюбленою справою).
16	Поки що не можемо похвалитись успішними. У нас двоє випускників, обоє розумні та дуже щирі. Всі діти з любов'ю відносяться один до одного. Я вважаю, що саме це і є успіх наших дітей. Маша – після 9 класу, Максим – після 11.
27	У нас один випускник, він закінчив технікум на диплом з відзнакою за спеціальністю «будівельник» кваліфікаційна категорія «молодший спеціаліст». Має багато подяк та дипломів за спортивні досягнення
28	Одна наша випускниця після виходу з нашого ДЛБСТ добре адаптувалась в житті і вийшла вдало заміж. У неї все виходить добре в житті

В5. Могли б Ви розповісти про когось з випускників, чиє життя улаштувалося найбільш невдало?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Так.
7	Був в нас Олексій. Гарно навчався, був світлим гарним хлопчиком. Хотів вступити до Духовної семінарії у Києві. Провчився там 2 роки, а потім їм дають рік подумати – продовжувати навчання чи ні. Він вирішив поступати в Харківську Юридичну Академію. Гарно навчався, приїздив разом зі студентами в інтернат, організовував допомогу інтернатським дітям. Після закінчення його направили працювати в Київ. А там йому дали роботу, за яку платили 800 грн., і місце у гуртожитку коштувало також 800 грн. Він там мучився, а потім повернувся до Харкова. Шукав роботу, не знайшов і зламався. Стан депресії довів його до виникнення проблем з головою і він потрапив у психіатричну лікарню. Про його подальшу долю ми не знаємо. Бажання в нього було, а життя його так зламало.
18	Є в нас і такі випускники, що на даний момент знаходяться у в'язниці. Не кожний може витримати самостійність, вседозволеність. Дурні компанії, випадкові знайомі і життя підхопило по-своєму. Я не хочу називати цих прізвищ, але вони все одно наші випускники.
21	Є такі. Я не можу виділити когось окремо, але такі є. У нас є певний процент відсіву, коли вони вступають до навчального закладу, я вже це говорив. Діти надзвичайно складні, оскільки коли діти приходять в школу в 1-5 клас, ми ще можемо їх сформувати і правильно поведсти, а якщо діти приходять у 7-9 класі, то їх переформувати, перевиховати дуже важко. Шакіров, який зараз сів у в'язницю, знаходиться у СІЗО. Він прийшов до нас у 6 клас, він не вмів жодної букви написати, рахувати міг, скільки цього навчився на вулиці, а ні писати, ні читати не вмів. Завуч, вона мовник, брала його руку у свою, у нього рука вже більше була ніж її, і виводила з ним букви. А потім він скоїв злочин, крадіжку, і потрапив за ґрати.
24	Василь Гнатюк – після 9 класу попав в дитячу колонію, потім потрапив в аварію і став інвалідом.
25	В хореографічне училище не вдалося поступити, хоча такий талановитий дитині можна було б і допомогти.
31	Після закінчення школи-інтернату декілька дітей повернулись до своїх батьків і і спіткала їх така сама доля. Спились і ведуть аморальний спосіб життя
32	Алла Дрогунова може бути прикладом для Вас. Померла, невідомо чи вбили її, чи отруїлася.
	Класний керівник інтернатного закладу
8	Це відносне поняття. Якщо людину влаштовує таке становище речей, то чому ні. Зовсім невлаштованих випускників у нас біля 3 %. Ми хвилюємось за них, намагаємось допомогти.
5	Лемешко О., 2005/2006 навчального року – випускниця. Була гарною ученицею, подавала гарні надії. Після випуску зустріла поганих людей, наслідки цих стосунків – народження дитини, неотримання подальшої освіти.
10	Немає таких
12	Костюк Рита займається проституцією, веде аморальний образ життя. П'є, палить, завагітніла та народила дитину без батька.
15	Немає гриха таїти, є і такі діти, які зійшли з дистанції і зараз знаходяться у в'язниці. Не витримали самостійності. Зробили необдуманий крок, своєчасно не звернулися за порадою і ось так вийшло.
17	2006 рік випуску. Хлопець, вийшовши з інтернату, втратив житло, почав вживати наркотики, має 3 судимості.
20	Багато є таких, особливо хлопців, які потрапляють у в'язницю внаслідок злочину, частіше це крадіжка. Ми

	намагаємось виховати дітей як порядних громадян, але іноді це не вдається, оскільки діти до нас потрапляють тоді, коли у них вже повністю сформувався характер.
23	Є такі діти. Або спилились, або наркомани. Але я б не хотіла про них говорити.
26	Дітей таких багато, повернулись в свої родини і забрали той самий негатив, який був присутній в їх батьків. Деякі також почали вживати алкоголь, вести такий спосіб життя, як і батьки.
30	У когось на певному етапі життя можуть виникнути різні ситуації, від цього ніхто не застрахований
Батьки прийомної сім'ї	
1	Таких не було.
2	Немає таких дітей, я ще не мав випускника.
4	А один наш випускник Саша. Брат цих дітей, ще живучи у нас не хотів допомагати нам, лиш би сидіти у телевізора цілими днями. А зараз він і працювати не хоче. Поїхав до Одеси, у нас з'являється рідко. Се залежить від характеру дитини. Всі три рідні брати, але вісони різні. Саша в нас ледачий, йому буде важко в житті. А ці хлопці працюватимуть, їм в житті буде легше.
9	Важко відповісти
13	Є такі, котрі пішли до тюрем, вбили за крадіжку.
19	Є хлопець 18 років, якого вимушені були відправити до родичів, тому що він, своїм прикладом (негативним), провокував інших дітей до втечі з родини. Доля цього хлопця склалася погано. З поверненням до своєї рідної родини він опустився на саме соціально дно.
Батьки вихователі ДБСТ	
16	В нас немає таких діток.
27	Таких прикладів немає
28	Таких яскравих прикладів не було

БЛОК С. Інтернатна форма виховання
(Блок С тільки для представників інтернатної форми виховання)

С1. Скажіть, будь ласка, чи зверталися до Вас учні інтернату з якимись запитаннями, що стосуються самостійного життя, напередодні випуску?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так	11	9		
Ні	0	1		
Не стосується респондента			6	5

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Керівники інтернатного закладу
3	Куди піти навчатися.
7	В який навчальний заклад краще піти. Питання, пов'язані з подальшим проживанням.
11	Куди краще вступити
14	Всі діти кажуть, що будуть лікарями або льотчиками та питають нас, куди ми їх направимо. Але реально усвідомлюють всю складність. Коли стикаються обличчям до обличчя з проблемою. Кожна мисляча дитина питає, що йому робити далі.
18	У випускних класах і вчитель-вихователь, і психолог працюють з дітками, підготовляємо їх до самостійного життя. Ніби такі діти нічого не повинні боятися, а вони хвилюються, що їх чекає за брамою.
21	Я випустив більше 1000 випускників за 20 років, до мене двері не закриваються, до мене навіть ніхто не стукає, коли заходить. Звертаються по питанням, яку краще вибрати професію, як улаштувати житло і т.д., в основному питання щодо соціального захисту, облаштування життя.
24	Які ВНЗ, як жити в гуртожитку, як влаштувати побут.
25	Вибір професії, де навчатись, місце проживання, юридичні питання, щодо захисту своїх справ.
29	Різні питання – на протязі року відбуваються щоденні бесіди про життя, як влаштуватись, пристроїтись.
31	Здобуття професії, працевлаштування, житло
32	В основному знайомлять зі своїми хлопцями чи дівчатами. Звертаються за допомогою, щоб заплатити за комунальні послуги. Було спірне питання, ми розділили особові рахунки, для того щоб 4-ьом випускникам, які проживають в одній квартирі, приходили окремі рахунки за комунальні послуги. Щоб кожний сплачував за себе
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Які професії в наш час найбільш актуальні.
8	Куди краще вступити, щоб отримати гарну спеціальність. Як вирішити питання з житлом.
10	Як улаштувати домашній побут? Як поводитися з грошима.
12	Куди далі влаштуватись, куди піти навчатися, яку обрати спеціальність. 80 % звертаються з такими питаннями.
15	З одного боку, їх це насторожує, тому що вони розуміють, що підтримки за плечима в них дуже мало і опори майже немає. Вони йдуть в тяжкий світ під назвою „життя”. Ми їх готуємо і підтримуємо по можливості.
17	Влаштування на роботу, питання про подальше навчання.
20	Які професії зараз найбільш необхідні, ким краще працювати, на якій по посаді можна більше заробити грошей, в який навчальний заклад поступати.
26	В основному про отримання пенсії, юридичні питання.
30	Так, але в перші дні коли вже поступили навчатись, коли їм не платять стипендію вони не знають за що їм харчуватись, адже не у всіх є збер. Книжки

С2. Чи підтримують ті, хто закінчив школу-інтернат з Вами відносини?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так	11	9		
Ні	0	1		
Не стосується респондента			6	5

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Для них інтернат це батьківський дім.
7	Розповісти якісь радісні події – одружилися, народилися діти. Якщо виникають проблеми, питають поради як їх вирішити.
11	Приходять, як до дому, до батьків, щоб поділитися успіхами.
14	Повертаються на перше вересня, або на останній дзвоник. Це дім для багатьох випускників. На випускному вони плачуть, бо розуміють, що прощаються з домом.
18	Аякже, в нас є зустрічі. Діти знають, що в кожен годину можуть прийти порадитись, розповісти про радощі, про невдачі, отримати пораду.
21	Питання пов'язані з соціальним захистом життя. Сотні дітей підтримують. Ось 26 червня до нас приїхали люди, які 20 років назад вийшли від нас, вони приїхали зі своїми дружинами, чоловіками, дітьми. І крім цього, люди звертаються аби просто поговорити або отримати якусь пораду.
24	Ідуть як додому.
25	Ностальгія за місцем де вони жили, де навчалися, де до них було людське ставлення, заката і опіка.
29	Сумують за інтернатом, іншої сім'ї у більшості немає, тому приїжджають в гості
31	Діти вдячні за такий відрізок часу, який вони провели в стінах інтернату. Інколи приходять отримати якусь пораду
32	Так, підтримують
	Класний керівник інтернатного закладу
8	В мене ціла база телефонів більшості випускників. Постійно дзвонимо один одному, якщо виникають проблеми (наприклад конфлікт з комендантом гуртожитку Балиби Олександра). Але звертаються та приїждять не лише з проханням допомогти. Якщо відбуваються радісні події, вони одразу розповідають.
10	Приїждять як у родину, як до батьків. Просять допомоги у будь-яких проблемах.
12	На випускний 2010 року приїхало багато випускників. Дарують квіти, подарунки іншим дітям вихованцям.
15	Легше, тому що це їх рідний дім.
17	Візити частіше пов'язані з дружніми цілями, щоб розказати про своє життя, свої новини. Звертаються за допомогою (фінансовою, медичною, юридичною тощо).
20	Так, приходять в гості зі своїми дітьми, розповідають, як у них склалося життя, приходять просто поговорити або отримати якусь пораду.
23	Інтернат заміняє їм родину і тому вони цікавляться, як в школі життя, які новини. Вони сюди приїжджають, як до себе додому. Про себе розповідають. Про свої новини, що відбувається в їхньому житті. Вони з нами діляться, як зі своєю родиною.
26	Як правило, з дружніми візитами, заходять подивитись, згадати те, що було в нашому закладі хорошого і не дуже.
30	Просто з цілю провідати, спитати чи щось потрібно

С3. Який, на Вашу думку, найбільш «типовий» варіант життєвого шляху вихованця після випуску зі школи-інтернату?

№ анкети	Коментар
Керівники інтернатного закладу	
1	Сім'я, нормальне життя.
3	Навчання в професійно-технічному коледжі.
7	Для більшості – це отримання професії в ПТНЗ, де 15% з них ідуть далі – вступають до коледжів, ВНЗ. Наприклад, у 9 класі більшість з затримкою у психічному розвитку і всі вони вступили до ПТНЗ. В цьому році у 11 класі – 2 випускника пішли до ВНЗ – ХДУ ТА ХПІ, 4 чоловіки – до коледжу, 2 – до ПТНЗ.
11	Закінчують навчальні заклади і йдуть працювати на підприємство. Розуміють, що освіта головне і продовжують навчатися у ВНЗ.
14	Дуже важко працевлаштувати наших дітей. У більшості випадків вони закінчують школу з спеціальним діагнозом шизофренія у легкій формі. Домовляємося з батьками, щоб вони кудись допомогли працевлаштувати дітей за місцем проживання. Навчаємо столярній, добувній, будівельній справі.
18	Навчання у ВНЗ. А потім як найкраще працевлаштуватися.
21	Для хлопців: ті, які поступили в коледж, закінчили його з відзнакою і поступили до ВНЗ поки що мають соціальний захист, до досягнення повноліття, після якого одразу стають в чергу на житло. Ті, які вступають в ПТНЗ, вчаться там два роки, тільки досягають повноліття – подають документи на житло, за ким немає закріпленого житла, ідуть в армію, коли звідки приходять у них ось-ось має підійти черга на отримання житла. У них вже є професія, яку вони отримали в ПТНЗ. Для дівчат: навчання, в першу чергу, на повному державному забезпеченні, після цього вступають на безкоштовній формі у ВНЗ і також з настання повноліття подають заяву на житло.
24	Типового немає. Переважно хочуть досягти успіху – всього одразу і багато.
25	Різні є випадки, але діти вміють виживати, ми їх орієнтуємо на вибір професії, влаштовуємо в ліцеї, де набувають фах, але із-за нестачі жила або, навіть, місця в гуртожитку бувають різні випадки.
29	Закінчують училище, влаштовуються на роботу, запрошують в гості родичів
31	Училище (ліцей чи коледж) працевлаштування і пристосування до життя. Це гуртожиток або соц. гуртожиток
32	В основному, вони всі закінчують ПТУ, потім йдуть на роботу. Після набуття спеціальності ми намагаємось знайти дітям роботу.
Класний керівник інтернатного закладу	
5	Отримання освіти в професійно-технічному училищі. Влаштування на роботу.
12	Закінчують училища, хтось іде далі вчитися, а дехто – працювати. Дітям сиротам дають направлення, їм легше в цьому сенсі.
8	Зараз це навчання в ПТНЗ, отримання професії. Все більше в останній час – це навчання в технікумах та ВНЗ. Тим, в кого є житло легше потім жити самостійно.
10	Вони йдуть до ВНЗ або технікумів.
15	Коледжі, дехто навчається і у ВНЗ. А потім заводи, підприємства. Одним словом, хто куди зміг влаштуватися. Є діти настійливі з прагненням досягти висот, щоб бути кращим, побудувати собі життя.
17	Виходячи з нашого інтернату випускники можуть піти вчитися до 3 училищ з 33. (Специфіка закладу – інтернат для дітей з легкою розумовою відсталістю). Вони ідуть працювати, бо не можуть вчитися далі. Робота їх чекає некваліфікована, низькооплачувана.
20	ПТНЗ або коледж, для хлопців це армія, для дівчат декрет, робота, соціальне житло.
23	Вчаться, працюють, влаштовують сімейне життя. Але в більшості випадків залишають навчання. Дуже важко жити на стипендію. Тому багато хто з наших випускників не завершує навчання, особливо якщо знаходять добре оплачувану роботу.
26	Одружуються, влаштовуються на роботу, працюють – це одна категорія, інші ведуть розгульний спосіб життя.
30	Більшість закінчують училище, але потім багато вступають навчатись далі, навіть у зрілому віці. Один став зам. міністра газ. промисловості.

С4. Як Ви вважаєте, з якими проблемами в першу чергу зустрічаються колишні випускники з виходом за стіни інтернату?

№ анкети	Коментар
Керівники інтернатного закладу	
3	З побутовими.
7	Місяць – два відбувається адаптація до нових умов життя. Даємо їм на перший час, як ми кажемо „придане” – одяг, взуття, продукти, посуд тощо. Їм видають грошову виплату – 42 грн. Це мало. Тому ті, хто вступає в ВНЗ приїждять по суботах та неділях до нас, бо стипендію їм дають в кінці вересня. В ПТНЗ одразу з 1 вересня ставлять на харчування, проживання.
11	Проблема житла.
14	Робота – складно працевлаштуватися, навчання.
18	Вступ до навчальних закладів. Велика проблема – житло.
21	Самостійність, безконтрольність, чужий негативний вплив, коли вони виходять з інтернату. Немає місць для роботи.
24	Поселення в гуртожиток, забезпечення побуту в навчальних закладах.
25	Житло, робота, доросле життя.
29	Недостатня підготовленість до життя, але ми стараємось це виправити: ходимо в магазини, вчимо користуватись побутовими приладами.
31	Житло.
32	Якщо отримують житло, то проблем немає, а якщо не ставлять дітей на квартирний облік, то дитині необхідно повертатися в ті умови, з яких його забрали (до батьків, які ведуть аморальний спосіб життя). Органи влади не цікавлять в яку родину дитина, що випускається, повертається.
Класний керівник інтернатного закладу	
5	Вирішення всіх життєвих питань самостійно.
8	Навчитися жити самостійно, все робити самому, без опіки з боку вихователів. Немає житла у половині дітей. Після отримання спеціальності, не кожного влаштовують на роботу.
10	Вони звикли до всього спільного, а в житті потрібно бути самому.
12	Проблема працевлаштування, житла(але не у всіх).
15	Поступити в навчальні заклади і влаштувати своє життя.
17	Перше – самоорганізація – вихованцям важко адаптуватися в самостійному житті. За них практично все вирішувалося в інтернаті. Друге – встановлення нових контактів – їх, як правило, не приймають у соціумі. Вихованці спілкуються, у більшості випадків, з своїми однокласниками, вихователями.
20	Нерозуміння людей, коли вони приходять до навчальних закладів, то інші студенти (учні) їх морально ображають.
23	В першу чергу – це проблеми житла. Як правило, вони не мають свого житла. Крім того, в інтернаті вони харчуються в столовій і часто не вміють готувати. Тому друга проблема – це харчування.
26	Житлові, побутові, різні життєві.
30	Проблема з працевлаштуванням і житлом. Це саме основне. Потім фінансове питання.

С5. Чи ведеться облік подальшого виховання випускників Вашого інтернатного закладу? Якщо так, ким? Які показники відслідковуються? Протягом якого часу?

№ анкети	Коментар
Керівники інтернатного закладу	
3	Протягом року.
7	Соціальний педагог та юрист ведуть облік випускників. Підтримуємо контакти, спостерігаємо здалеку – як навчаються, які проблеми.
11	Ведеться з 2003 року. Інформація по навчанню та працевлаштуванню. Підтримується телефонний контакт.
14	Після закінчення школи на протязі 3 років вивчаємо подальшу долю наших дітей. У всіх складається по різному, але ми переживаємо та хвилюємося за кожну дитину.
18	Центр соціальних служб сім'ї та молоді веде облік випускників. А також в нас знаходяться їх координати, де вони перебувають на даний момент.
21	Протягом двох років я їх веду, ми за ними спостерігаємо, де вони навчаються, як вони так проживають, як навчаються, а потім вже вони живуть самостійно.
24	Перші місяці до працевлаштування випускників, маємо скласти звіт про влаштування випускників.
25	Ні, тільки приблизно знаємо зі слів самих випускників.
29	Зав. Директора з виховної роботи відслідковує життєвий шлях випускників, одного разу збирали з вчителів гроші для купівлі будинку для колишньої випускниці
31	Ні, не ведеться статистика. Номінально інформація є.
32	У нас центр підтримки дітей та молоді, які обов'язково відслідковують і допомагають.
Класний керівник інтернатного закладу	

5	1 рік
8	Ще й як ведеться, я сам відслідковує їх подальше життя. За останні 3 роки збільшилась кількість дітей які хочуть навчатися в ВНЗ, їх спрямованість на пошук гарної роботи та створення сім'ї.
10	Так, з 2003 року ведеться директором інтернату.
12	Ведеться облік. На педагогічній раді кожного разу виступаємо з докладом про життя колишніх вихованців. На протязі 3–5 років ми слідкуємо за їх життям.
15	Наші діти нам телефонують. В нас дуже часто проходять зустрічі.
17	Ми не зобов'язані відслідковувати подальший шлях вихованців після закінчення інтернату, проте, на громадських засадах, ми це робимо. Тому що діти довіряють нам більше, ніж незнайомим працівникам соціальних служб. 70% випускників влаштовуються більш-менш добре, а 30% - невдало, трагічно.
20	Протягом часу навчання у навчальних закладах, то ми за ними ще дивимось, просимо викладачів, щоб вони їм приділяли побільше уваги. Також допомагаємо зібрати усі необхідні документи для отримання житла, кому це необхідно.
23	Не знаю
26	Ні
30	Передзвонюємось. Час відслідковування визначити не можна. Є випадки 5 і 30 років, коли спілкуємось і знаємо хто де. А так вони вступають в різні учбові заклади, але хтось кидає, переходить в інший

С6. Розкажіть про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які випускаються із інтернату до досягнення повноліття.

С6.1. Яка кількість таких дітей серед всіх випускників Вашого закладу?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Всі.
7	В цьому році таких випускників – 22 особи. 3 особи з них вступили до технікумів, 19 осіб – відправлені до ПТНЗ.
11	На базі 9 класу, але це дуже мала кількість.
14	У 2010 році – 2 особи влаштувалися у Запорізький Чубарівський аграрний ліцей, а загалом – їх 10 %. Усіх цих дітей направляємо на подальше навчання до ПТНЗ.
18	12 випускників вийшло з нашого закладу в цьому році.
21	В цьому році 31 особа, минулий рік – 36 осіб, 2007 – 75 осіб.
24	9 клас – це 30-40 осіб. Половина з них іде в 11 клас. У 2010 році так було.
25	Кожного року такі діти випускаються, ідуть вчитись в ліцей (училище). 7-8 дітей.
29	98% випускників виходять із стін інтернату неповнолітніми
31	70%
32	У нас тільки такі діти і випускаються, в 16-17 років. Соціальні служби назначають соціального педагога, який буде супроводжувати випускника.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	За весь час було всього 6 чоловік.
8	Біля 20% дітей після 9 класу ідуть до ПТНЗ і це пов'язано більше з їхньою неготовністю вчитися далі, бажанням якомога раніше стати самостійними.
10	Зараз не випускають (з 2010 року випускають з 18 років)
12	90% до 18 років. У 2010 році тільки 1 особа.
15	У нашому закладі 3 %т дітей позбавлених батьківської опіки. Але статус у них один – сподіватися на себе та пробиватися в житті.
17	Раніше, майже 100% випускників були неповнолітніми. В 2010 році – 40% - неповнолітні, а 60% - повнолітні. В інтернатах такого типу, к наш, дітей мало і тому їх стараються якомога довше утримувати, щоб виправдати роботу закладу.
20	У нас всі діти випускаються з інтернату до досягнення повноліття.
23	Я не володію такою інформацією.
26	Останнім часом (3-4 роки) діти до 18 років живуть в нашому закладі тому що не хочуть переходити в гуртожиток.
30	Діти всі влаштовані до учбових закладів. Працювати ніхто не йде після інтернату

С6.2. Чи назначався такий дитині опікун до досягнення повноліття? Якщо так, хто виступав в ролі опікуна? Які були його функції?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Ні
7	Направляємо таких дітей до учбових закладів, вони ж і становляться опікунами і вже самі слідкують за їх шляхом,

	їх працевлаштовують.
11	Директор навчального закладу, куди потрапляє дитина.
14	Якщо є родичі, то вони виступають у ролі опікунів. Якщо немає, то персонально директор виступає у ролі опікуна до досягнення 18 років.
18	Не в усіх діток є опікуни, а якщо і є, то це бабусі, тітки. Вони відвідують їх на свята, забирають на канікули.
20	Опікунів такій дитині не назначають.
21	Якщо дитині призначається опікун, то дитина втрачає весь соціальний захист, тобто всі кошти, вся відповідальність лягає на опікуна. Тому у наших дітей опікунів немає.
24	Опікунів ми не визначаємо.
25	Опікуном стає керівник закладу в якому вони навчаються, якщо немає опікуна з родичів чи близьких дитині людей.
29	Ні, тому що вони йдуть до державної системи профтехосвіти – в училища
31	Доки діти в інтернаті будь-якому опікуном являється керівник закладу або керівник іншого закладу де навчається дитина-сирота
32	Опікунів ніхто не назначає, жодна служба, жодний район. Вони вважають, що поки дитина в інтернаті, опікуном є директор інтернату.
Класний керівник інтернатного закладу	
5	Ні
8	Як правило, якщо в дитини не було родичів, опікунами до 18 років ставали працівники інтернату – директор, я, вихователі.
12	Є соціальний педагог, який займається документацією на дітей. У більшості випадків є родичі опікуни. Якщо в дитини немає опікуна, то цю функцію виконує Олександр Юрійович, директор інтернату.
15	Коли батьків лишають батьківських прав, то в деяких випадках опікуном виступає бабуся, якщо дозволяє її вік. Вони навідують діток в інтернаті, забирають до себе на свята.
17	Ніколи. Опікун назначається до 14 років. Далі функції опіки передаються піклувальнику. В нашому випадку піклувальник не назначався, тому що ніхто не хоче брати на себе відповідальність за дитину в такому віці.
23	Я не володію такою інформацією, це виходить за межі моєї компетенції.
26	Опікуном назначається керівник закладу, де дитина навчається, в даному випадку Шульга Марія Анатоліївна, директор, духовний наставник, по хресна мати всіх дітей, які пройшли духовний обряд хрещення. Ї На території дитячого будинку розташована Церква. Дітей готують, розказують історії із Біблії, приходять священник, учить молитослову, молитвам, розповідає історії ікон, іконопису. Після хрещення діти проходять процес сповіді, ходять на службу кожної неділі і в святкові дні. В стінах закладу також є маленька кімната(капличка) , де є багато ікон. Директорка – Марія Анатоліївна – приділяє багато уваги духовному розвитку дітей. Є багато гуртків: діти ліплять з тіста красиві фігурки, вчать грати на різних музичних інструментах. Є духовий оркестр, який займає на різних музичних конкурсах призові місця. Є гурток вишивання і різні гуртки прикладного мистецтва. На канікулах дітей запрошують в родини за кордон. Це все заслуга керівника закладу Марії Анатоліївни і всього педагогічного колективу.
30	Класні керівники по наказу йдуть як опікуни. Ми тримаємо тут до повноліття.

С7. Розкажіть, як часто вихованці Вашого інтернатного закладу передаються до сімейної форми виховання (приймної сім'ї, ДБСТ)? Якщо такі вихованці були, то вкажіть їх кількість?

№ анкети	Коментар
Керівники інтернатного закладу	
3	Не часто.6 чоловік.
7	У 2009 році – таких дітей було 12. У 2010 – 8 осіб.
11	Так, такі випадки є, за 2009 рік у кількості однієї дитини. Всиновленні 5, до батьків повернулися 2, прийомні родини – 3 дитини.
14	Ні, таких випадків не було.
18	Буває, що беруть наших вихованців, але якщо є опікун, то ці дітки залишаються в нашому закладі.
21	У нас було 400 дітей, залишилось 140 – йдуть до ДБСТ, родин, опікунів. Тобто дуже часто передаються.
24	Передаються. За рік зі 150 дітей 10-15 дітей.
25	Не часто, було кілька випадків, але діти чомусь мали нарікання на цих опікунів.
29	Тільки 5% вихованців з усіх – це пов'язано зі станом їх здоров'я, а також з тим що у деяких батьки не позбавленні батьківських прав
31	На протязі з 2005 року троє дітей
32	У нас було направлено 2 дітей, випускники. Є випадки, коли діти повертаються до інтернату з сімей (втікають, батьки відмовляються)
Класний керівник інтернатного закладу	
5	6 дітей усиновлені
8	В нас таких випадків не було, а ось з ДБСТ до нас направляли дітей.
10	Не часто, але є здається 10 осіб.

12	Не було таких випадків
15	В цьому році в нас було всиновлено близько 50 осіб.
17	З нашої ініціативи нам знайшли 2 прийомні родини (2008 рік). Один випадок позитивний, другий – негативний. Знайшли родичів 3 дітей, їх направили до опікунів. В ДБСТ наших дітей не забирали.
20	Дуже часто. Всіх найбільш талановитих, красивих, здорових забирають. У нас було 400 дітей, а залишилось лише 140.
23	Точної цифри я не знаю. Це приблизно 10 чоловік за рік.
26	За час існування нашого дитячого будинку – один раз
30	В рік одного, двох або трьох, це в середньому. Кількість я не знаю, тому що цим не займаюсь, але знаю що не багато

С8. Яке ставлення членів педагогічного колективу на підтримку сімейних форм виховання, тобто перехід вихованців Вашого інтернату до прийомних сімей або дитячих будинків сімейного типу?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Добре.
7	Позитивне. Якщо дитині добре в сім'ї, то чому ми маємо бути проти.
11	Ставлення добре, але необхідно на разі підтримувати школи інтернати, бо вони комплексно розвивають дітей (співи, танці, спорт).
14	Ми звичайно за, але в нас немає великої можливості працювати у цьому напрямі.
18	Ці діти виховуються в родинах. З одного боку, це добре, якщо ця сім'я розуміє навіщо їм дитина, тому що це не іграшка – погратись та повернути. А це ранимі дитячі серця.
21	Двоє. Позитивно те, що дітям приділяється більше уваги, оскільки в ДБСТ менші групи, можна більше уваги приділити дитині. Негативно те, що мами-виховательки не мають потрібного досвіду і навиків, у таких будинках гірше медичне обслуговування, гірше харчування, бо в нас харчування повноцінне. У нас у кожну кружку чаю постійно кладеться вітамін, а навіть мами такого не роблять.
24	Не дуже позитивно. Малий термін до знайомства. Складається враження, що не всі прийомні батьки щирі.
25	Не зовсім позитивно, тому що в закладі все таки працюють досвідчені фахівці та психолог. Контроль з боку санітарно-епідеміологічної станції, державних закладів, попарної служби.
29	Дуже добре, якщо це нормальна сім'я, тому що для дитини це буде краще, ніж життя в інтернаті
31	Не зовсім позитивно, тому що в інтернатах працюють педагоги з освітою, стажем роботи і вся налагоджена система, в якій дітям живеться більш менш зручно. Здійснюється контроль різними органами, піклування державою
32	Різні родини є, але ми основна. Наша задача не влаштовувати в родину. Тому що діти не здорові, поки вони в інтернаті з ними працюють соціальні працівники, психологи, логопеди, лікарі-психіатри, які можуть дати раду хворим дітям. А коли потрапляє в родину дитина, родина не зможе забезпечити його цим колом лікарів. Батьки – неспеціалісти, навіть якщо вони є «золотими» людьми з великим серцем.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Підтримуємо.
8	Ми, звісно, за підтримку інтернатної форми виховання. Але я вважаю, що і інші форми мають право на існування, але там має бути всиновлення і нічого іншого.
10	Я підтримую інтернати, тут більше відповідальності за дітей.
12	Туди беруть лише нормальних дітей, а куди дівати інвалідів?
15	Зрозуміло, ми вся за них раді, тому що кожна дитина хоче мати батьків, свій будиночок, свою кімнатку, своїх маму, тата. І вони від щирого серця намагаються їм сподобатись.
17	Здебільшого – підозріло. Моє особисте ставлення – дуже позитивне. Підозріло, тому що є випадки суто меркантильного характеру з боку вихователів ДБСТ.
20	Позитивно, оскільки там дітям приділяють більше уваги, групи менші, у нас по 20 дітей в групі, а в них 5-6 дітей.
23	Не можу сказати за всіх. Я особисто (і багато хто з педагогів мене підтримує) ставлюся до прийомних родин та ДБСТ негативно. Тому що часто дітей беруть за гроші. Бувають, звичайно, винятки. Але вони поодинокі. В основному в таких закладах відношення до дітей, як до джерела прибутку.
26	Негативне, тому що в дитячих закладах працюють професіонали своєї справи – досвідчені педагоги, вихователі і психолог за фахом, а в родинах буває, що не мають навіть 10 класів освіти.
30	Потрібно досліджувати сім'ї, тому що часто дітей повертають. Не можна давати їм опікунів. ДБСТ взагалі не потрібні – „старший меншого трусає”

С9. Розкажіть, чи були випадки, коли вихованців із сімейних форм виховання повертали до Вашого інтернатного закладу? Якщо так, то як часто бувають такі випадки? Вкажіть кількість таких дітей?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Так. Один випадок.
7	Не було.

11	Ні
14	Ні
18	Декілька випадків було. Там і не батьки винні, а така тяжка генетика наших діток. Але це одиниці.
21	Такого не траплялось.
24	Було. В рік по 1 дитині.
25	Був один хлопчик, опікуну було важко справлятися з цією дитиною.
29	Повернули Олену Ворону після двох років життя з мамою, мама віддала Олену в інтернат в 6 років. Потім в 12 забрала, а в 14 років знову повернула. У дитини був страшний стрес.
31	Був один опікун, який не витримав складного характеру вихованця
32	3 випадки було, коли діти повертаються до інтернату з сімей (втікають, батьки відмовляються)
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Не було
8	Таких випадків було 2 (діти знаходились там 5 місяців).
10	Так, були, але рідко.
12	Ні
15	Насправді такі випадки бувають, але не часто. По різних обставинам таке трапляється. Ми говоримо з батьками, встановлюємо причину конфлікту, бували випадки, що розмова з двома сторона закінчувалась перемир'ям.
17	2 випадки (двоє дітей – 2006 р. і в 2009 р.). Вихованці ДБСТ не були до того нашими вихованцями. Їх просто до нас направили з ДБСТ.
20	Ні, не було.
23	Бувають такі випадки, 1-2 за рік. Я вважаю, що це часто, тому що призводить до сильної душевної травми дитини.
26	Були, прожила дівчина 2 місяці в родині і повернулась, опікун не справився, а дитина не пристосувалась.
30	2 чол. повернули з ДБСТ, а з сімей 10.

С10. Які, на Вашу думку, існують переваги інтернатної форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Діти навчаються бути в колективі.
7	Система виховання в інтернаті прозора. Більше можливостей розвитку нахилів, творчості, організований контроль за навчанням.
11	Дитина розвивається різнобічно, відвідує гуртки, факультативи. Розвивається творчо, фізична та трудова підготовка.
14	Кожній дитині важливі мама і тато. Якщо це дитина з явними фізичними або психічними проблемами. То дуже важко дати їй належне виховання в родині. В нас спеціальне навчання, викладачі які вміють та знають як працювати з такими дітьми.
18	У більшості, ніяких.
21	Медичне обслуговування, постійний контроль за харчуванням, державний відбір кадрів.
24	Це більший контроль за станом проживання, здоров'я, норми харчування відслідковуються. Гуртки, конкурси, відпочинок влітку.
25	Діти хоча б частково, але захищені державою.
29	Переваг перед нормальною сім'єю ніяких немає. Тільки в сім'ї дитина стане повноцінним громадянином.
31	Діти мають можливість в колективі більш розкритися
32	Наш новий метод виховання у формі група-родина, де дітки усі різні за віком і статтю, вихователі виконують роль батьків. Старші піклуються за молодших, кожен свою групу-родину захищає. Групи до десяти діток. Діти дізнаються, що таке родина в такий незвичайний спосіб. Групи живуть як одна родина, мають окреме житло, є своя кухня. Ми готуємо дітей до самостійного життя.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Не всіх дітей можливо усиновити.
8	Будинки сімейного типу беруть дітей без патологій, до нас же потраплять всі, в тому числі і з кримінальним минулим і ми таких дітей виховуємо. В інтернаті є постійне медичне обслуговування, гарне харчування – в нас шеф-кухар, а я в якому ДБСТ він є? Створені всі умови для навчання дітей – кабінети устатковані, підготовлений педагогічний персонал.
10	Нагляд за дітьми, слідкуємо за судьбами і морально підтримуємо.
12	В інтернаті багато розумово відсталих дітей, які потребують спеціального догляду та виховання.
15	Навчання більш виробничих предметів. Ми своїх діток навчаємо шити, слюсарському та столярному ділу.
17	Тільки для дитини з розумовою відсталістю та вадами фізичного і розумового розвитку, бо саме в таких закладах зібрані комплексно ті спеціалісти, які потрібні таким дітям.
20	Діти виростають з іншими дітьми, вони вчаться взаємовиручки, взаємодопомоги. У них є всі необхідні умови : навчання, харчування, медичне обслуговування.
23	Для нас всі рівні, всі однакові. Ніхто не має ніяких переваг.
26	Працюють досвідчені педагоги. Є контроль за дітьми і за педагогами. А родини – це приватна власність і ніхто їх не контролює.
30	Вони в інтернаті постійно під наглядом, є всі служби – немає необхідності вивозити дітей: тут і стрижуть і взуття ремонтують и т.д. робота гуртків на хорошому рівні

С11. Як Ваші вихованці після випуску вирішують проблеми...

С11.1. 3 житлом

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Вони ідуть в професійно-технічні коледжі з гуртожитком.
7	За законом житло закріплене за дитиною. Половина дітей його має. Ті, хто житла не має, отримують консультацію у юриста – куди звернутися, щоб стати на облік на отримання житла.
11	Становлять на квартирний облік.
14	За ними закріплене житло.
18	Дуже важко, кожен по-різному. Декому ми допомагаємо по змозі.
21	З настанням повноліття подають документи на житло та стають у чергу.
24	Залежить від дитини. Чотири роки поспіль діти отримали квартири у Львові, решта у соціальних гуртожитках.
25	Звертаються до юристів різних соціальних служб.
29	Влаштовуються в гуртожитки, зрідка, якщо є можливість, вертаються до свого житла
31	Звертаються і вихованці і школа в лиці керівника до різних соц. служб
32	Разом з нами. Наш юрист ставить на облік дітей, ми відслідковуємо і прописуємо дітей.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Проблем не було, тому що наші діти із сімей.
8	У половини випускників житла немає. Ті, хто навчається далі, живуть в гуртожитку. Даємо їм рекомендації, до кого звернутися для отримання житла.
10	Житло закріплено.

12	Як правило, проживають з родичами.
15	Коли навчаються – в гуртожитках. Від роботи – де влаштовуються.
17	Як правило, вони кочують (живуть) один у одного, не вирішують свої житлові проблеми.
20	Стають у чергу на соціальне житло та отримують його.
23	Найчастіше живуть в гуртожитку, хто вчиться. А потім або винаймають житло, або йдуть десь до родичів. Дехто має записані на них квартири.
26	Звертаються в соціальні служби.
30	Є різні форми – або держава повз черги надає або повертається дитині закріплене житло

С11.2. 3 працевлаштуванням

№ анкети	Коментар
Керівники інтернатного закладу	
3	Після закінчення навчання їх відправляє на роботу заклад.
7	Цим займаються учбові заклади, куди ми направляємо дітей.
11	Направляємо у ВНЗ, ПТНЗ.
14	Хто як може.
18	Дехто після навчання влаштовується, дехто одразу після інтернату.
21	Через Центри зайнятості, зараз вони дуже відповідально до цього відносяться і всіх дітей працевлаштовують.
24	Ми їх забезпечуємо і навчальний заклад, який закінчують.
29	В основному після навчання всі працевлаштовуються.
31	Є програми в центрах зайнятості
32	Направляємо у ПТНЗ, в основному після закінчення діти отримують направлення на роботу
Класний керівник інтернатного закладу	
5	Нормально.
8	Працевлаштуванням займаються учбові заклади, де навчаються діти. Ми, звичайно, відслідковуємо цей процес.
10	Працевлаштовуємо всіх.
12	Дуже важко, багато дітей не можуть влаштуватися за спеціальністю. Якщо є родичі, то вони хоч якось допомагають.
15	Кому як пощастить працевлаштуватися.
17	Ринок праці, на сьогоднішній день, не готовий брати на роботу розумово відсталих дітей, та це й з різними соціальними проблемами.
20	Загалом ідуть на робочі професії, допомагає в цьому Обласний центр зайнятості.
23	Хто хоче працювати, завжди знаходить собі роботу. Наші діти працьовиті і труднощів не бояться
26	Звертаються в соціальні служби
30	Вони ідуть навчатись, ніхто відразу працювати не йде

С11.3. 3 продовженням освіти

№ анкети	Коментар
Керівники інтернатного закладу	
3	На власний розсуд.
7	Всі діти розподіляються до учбових закладів в залежності від їх нахилів.
11	За нашої підтримки.
14	Направляємо до навчальних закладів. Даємо дітям власну освіту – дівчатам – шиття, хлопцям – малярна, добувна, будівельна справа.
18	Все залежить від самого випускника і від його бажання, ким він бачить себе в цьому житті.
21	Ті, хто на відмінно закінчують коледжі поступають на безкоштовній основі до ВНЗ.
24	Молодці! Користуються пільгами, намагаються поступити в щонайкращі заклади.
25	Якщо у випускників є бажання і здібності вчитись, то допомагаємо різними способами, щоб та чи інша дитина могла здобувати освіту.
29	Дуже рідко отримують вищу освіту, тому що діти в інтернаті в основному розумово відсталі
31	Все залежить від особистостей. Може навчальний заклад прийняти на безоплатну форму навчання випускника, і друге – має навчальний заклад гуртожиток
32	Раніше більш працевлаштовували, а зараз в основному всі навчаються
Класний керівник інтернатного закладу	
5	Переважає більшість продовжують освіту в професійно-технічних училищах.
8	Усі випускники, незалежно від знань, направляються нами в учбові заклади для отримання спеціальності – це ПТНЗ, ВНЗ, коледжі.
10	Їх направляють на навчання (безкоштовне).
12	Наш інтернат направляє на навчання, якщо дитина за власними можливостями зможе навчатися далі.

15	Якщо в дитини є спрямованість, то вона іде вперед, бо розуміє, що може сподіватися лише на себе і таких діток дуже багато.
17	Ситуація для розумово відсталих дітей просто безвихідна. Держава не дозволяє їм вчитися далі, думка такої дитини не враховується. Інтернат на свій розсуд влаштовує подальше навчання вихованця, виходячи з тих можливостей, які надає навчальний заклад (житло, робота).
20	Поступають до ПТНЗ або коледжів, хто гарно навчається вступає на державній основі до ВНЗ.
23	Найчастіше поступають вчитися до ПТНЗ або ліцей, отримують робітничі професії. Дехто потім вчиться далі, у ВНЗ, в основному заочно.
26	Влаштовують різні служби, а наших вихованців керівник – Марія Анатоліївна.
30	Інтернат розвозить документи по навчальним закладам і 1 вересня відводимо дітей і передаємо в руки керівництва учбового закладу. Якщо це ВУЗи то водимо на екзамени, тестування і чекаємо їх скільки потрібно

C12. Розкажіть будь-ласка про програми/заходи, які існують в інтернатних закладах, спрямовані на підготовку вихованців до самостійного життя?

C12.1. Державні програми

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Профорієнтаційна підготовка.
7	В рамках виховної роботи соціальний психолог проводить роботу. Ми самі розробляємо шкільну програму, яка називається „Кроки до самостійного життя”. Подалі її до Фонду соціальних інвестицій. Виграли грант на її проведення. Ми створили „Соціальний гуртожиток”, де проживають 10 та 11-класники. Вони живуть там поза шкільним режимом. Якщо хтось хоче дивитись телевизор, він його дивиться, якщо хтось хоче читати книгу – він її читає. Це програма соціальної адаптації дитини до самостійного життя. З нами співпрацює громадська організація „Де Поль Харків” – штаб-квартира цієї організації у Франції. Вони читають спеціальні курси для дітей, проводять тренінги. Наприклад, курс – приготування їжі – як, з чого тощо. Діти адаптуються для самостійного життя. В них більше свободи, вони не зайняті рамками режиму інтернату. Їх вчать самостійно прати. У гуртожитку є кімната, де стоїть пральна машина і вони самі себе обслуговують.
11	т...53 Закону України про загальну та середню освіту.
14	У навчальному плані є предмет „Соціально – побутова орієнтація”, де вивчають все від ведення домашніх справ, до того, як заповнити заяву на роботу.
18	Підготувати дитину, як особистість. Намагаємося надати якісь перші навички праці. В нас є дуже багато різних гуртків.
21	Програми Обласного центру зайнятості.
24	Програма адаптації – ведуть соціальні служби, власні навчальні курси.
25	Профорієнтація
29	Уроки підготовки до життя, бесіди, похід по магазинам, зустрічі з цікавими людьми
31	Соціальна орієнтація. Пристосування до самостійного життя, юридичні лекції
32	Соціалізація дітей-сиріт в умовах різновікових груп-родин. Програма комплексної соціалізації.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Проводяться семінари, бесіди, диспути.
8	В процесі виховної роботи ми проводимо тренінги, навчання дітей і підготовку їх до самостійного життя. Обов'язково залучаємо соціального психолога.
10	Важко відповісти
12	Сенсорний розвиток, корегуючи програма з розвитку пам'яті дитини. „Програма подолання дитячої безпритульності 2010”, на основі державної ми робимо районну, а потім власну „Крок за кроком”, „Людина та закон”.
15	Ми працюємо з дітками в різних сферах, готуємо їх до життя. Вчимо шити, слюсарювати, вишивати, малювати, танцювати, співати, вишивати бісером.
17	Групові та індивідуальні тренінги по життєвим навичкам. Програма автономного проживання випускників на канікулах.
20	Робота працівників ОЦЗ
23	Не знаю
26	Профорієнтаційна робота
30	Цикл навчання з учнями 9-11 класів „формування навичок самостійного життя”

C12.2. Програми громадських організацій

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
11	Важко відповісти
14	Таких не має, працюємо лише з „ЦСМ”, є план ствердженої роботи. „Громадська ініціатива”. Розроблена програма з громадської освіти.
18	Щоб діти не відчували себе нікому непотрібними „Дитина це головне”
21	Молодіжний рух „Відродження дітей на Україні”, програми релігійних організацій.
24	ГО „Родина” у Львові допомагають влаштуватися в житті. Духовна семінарія, монастирі, релігійні конфесії.
25	Організовуємо екскурсії в різні робочі місця, центр зайнятості.
29	Таких немає
31	Допомога пристосуватись в дорослому житті
	Класний керівник інтернатного закладу
12	Не приймаємо участі. З нами працює лише ЦСС для дітей, сімей та молоді. Вони приїждять два рази на місяць.
15	Виховати в дітях людяність, доброзичливість, охайність. Підготувати їх до самостійного життя.
17	Ці програми дуже не ефективні, вони не враховують можливості таких дітей, як у нас. Вони розраховані на загальні маси.
20	Релігійні організації, різноманітні соціальні організації.
23	Не знаю

8	В інтернаті працюють волонтери, які разом з нашими дітьми аналізують та проробляють різноманітні життєві ситуації.
10	Важко відповісти
26	Організовуємо екскурсії до Центру зайнятості.

С13. Чи існують якісь програми у Вашому закладі спрямовані на сприяння подальшій освіті випускників інтернатних закладів? Якщо так, то що саме це за програми, які їх показники?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
7	Розроблена і проводиться профорієнтаційна програма, яка включає в себе питання, пов'язані з отриманням освіти та спеціальності для отримання подальшого соціального статусу.
11	З 15, 8 учнів пішло у ВНЗ. Програма розвитку природних здібностей і нахилів через систему позакласної роботи. Програма профорієнтації.
14	Немає такої програми. Тільки співпрацюємо 5 років з Запорізьким ліцеєм. Отримаємо взаємне задоволення, задоволені нашими учнями.
18	Швачки, кухарі, слюсарі, механіки. Наші вчителі надають перші ази цього навчання.
21	Програм як таких немає, але це відображається у річному плані школи.
24	В посадових обов'язках соціального педагога і юриста передбачено це питання.
25	Як можемо, допомагаємо. А таких програм немає.
29	Важко відповісти, тому що специфіка інтернату цього не передбачує (діти в інтернаті всі з психологічними захворюваннями чи відхиленнями)
31	Тільки особисті можливості
32	Організаційна робота, відвідуємо ПТНЗ, різні учбові заклади, знайомство з різними професіями, зустрічі з людьми різних професій.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Програми профорієнтації випускників.
8	Проводиться профорієнтаційна робота з 10 класу. Ми пояснюємо дітям важливість отримання подальшої освіти для отримання спеціальності і можливості знайти гарну роботу.
10	Важко відповісти
12	Є програма „Твій шлях” - профорієнтація. Для дітей сиріт є спеціально розроблена програма „Вчимось жити самостійно”. Діти адаптовані, влаштовуються на навчання.
15	Ми надаємо професійну підготовку. Швачка – мотористка, швачка –вишивальниця, слюсар-монтажник, а також перші ази водіння автомобіля.
17	Ні, таких програм немає.
20	Не можу назвати конкретних програм.
26	Діти мають різні задатки від природи. Психолог і педагоги спрямовують дітей, наставники розповідають про різні спеціальності, ходять на екскурсії і діти вибирають собі ті спеціальності, які їм подобаються.
30	Регулярно приходять представники різних учбових закладів, працює психолог. Всі випускники після закінчення школи-інтернату вчаться далі

С14. А чи існують якісь програми у Вашому закладі спрямовані на сприяння працевлаштуванню випускників інтернатних закладів? Якщо так, то що саме це за програми, які їх показники?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Постійно ведеться профорієнтаційна робота з старшокласниками.
7	Співпрацюємо з Чугуївським центром зайнятості. Вони проводять ярмарки професій, семінари.
11	Програма профорієнтації, професійна та допрофесійна підготовка. На базі Нікопольського центру професійної освіти.
14	Ні, у нашій місцевості навіть немає таких підприємств, які можуть взяти наших дітей.
18	Раніше, коли все було державним, то ми влаштовували. На даний момент це дуже важко.
21	Спільна програма з Обласним центром зайнятості.
24	Програма профорієнтації. З 8 класу факультатив „Обери професію”. Угода з Центром зайнятості. Була програма здобуття водійських прав.
25	Соціальні служби допомагають із працевлаштування, де є гуртожиток.
29	Таких немає, тому що ми їх відправляємо в ПТУ
31	Передаємо до соц. служб або громадських організацій
32	Окремої програми немає, але ми займаємось.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Не існують
8	Тісно співпрацюємо з районним центром зайнятості і центром соціальних служб молоді – вони проводять семінари, ярмарки професій.

10	Так, наші діти отримують робочі спеціальності ще у школі.
12	Проводимо класні збори з батьками і ставимо питання про працевлаштування. Йдемо на контакт з батьками.
15	Швачка – мотористка.
17	В інтернаті таких програм немає.
20	Ми займаємось цим разом з Обласним центром зайнятості, всіх дітей працевлаштовуємо.
23	Є державна програма – спеціальні робочі місця для дітей – сиріт у Центрах зайнятості. Ми активно співпрацюємо з цією організацією.
26	Ні, програм немає. Як вдається домовитись – щоб була і робота і житло, хоча б гуртожиток.
30	Ми їх влаштовуємо на навчання, на роботу не відправляємо

С15. Чи існують якісь програми у Вашому закладі спрямовані на сприяння забезпечення житлом випускників інтернатних закладів? Якщо так, то що саме це за програми, які їх показники?

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	ні
7	Юрист працює по їх правам, пояснює куди необхідно звернутися. Щороку – 2 рази на рік перевіряємо житло, яке закріплене за дітьми. Пояснюємо куди треба звернутися для того, щоб стати на облік.
11	Проводимо позивну роботу щодо розшуку спадкового майна, звертаємося до Пенсійного фонду, становимо на квартирний облік.
14	Ні
18	Програми є, але тільки на папері, далі проштовхнути їх не можливо.
21	Не можна говорити про програми. В ПТНЗ і коледжах вони знаходяться на повному державному утриманні, там їхніми опікунами являються директори цих навчальних закладів. А у нас такої програми не може бути, оскільки це буде юридично не обґрунтовано, вони в нас ще не досягають повноліття.
24	Юрист пояснює, що за кожним із дітей закріплене житло. Директор, як опікун дитини не дозволяє продаж житла.
25	Ні
29	Ні
31	Ні
32	Окремої програми немає, але ми займаємось.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Не існують
8	Такої програми немає. Але наш юрист працює з дітьми – він пояснює їм їхнє право на житло, пояснює до кого звернутися випускнику для становлення на облік для отримання квартири.
10	Так, ми направляємо їх за їм місцем проживання, якщо таке залишилося, або ставимо їх на облік у чергу на квартири.
12	ні
15	Ми не можемо ні як вплинути на таку допомогу. Кругом є свої, але...
17	Постійно діюча програма (робота працівників інтернату) по забезпеченню житлом випускників. 6-7 років тому назад (2005-2008 рр.) був високий відсоток (70%) забезпечення житлом випускників.
20	Ми допомагаємо, консулюємо дітей, як їм можна отримати житло, але вирішувати нічого не можемо, у нас вони живуть до повноліття.
23	Немає таких програм.
26	Ні
30	Регулярно 2 рази на рік провідуємо збереженість закріпленого житла через служби у справах дітей. І ще шукаємо училища де є гуртожитки

С16. Як Ви вважаєте, чи існують недоліки або проблемні, слабкі місця інтернатної форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так	10	7		
Ні	2	3		
Не стосується респондента			6	5

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Керівники інтернатного закладу
7	Інтернат не може показати модель сім'ї, тому що нас багато – 200 осіб. Діти живуть на всьому готовому. Вони не знають ціни продуктів, які затрати на одяг. Втрачається цінність оточуючих його речей. Їм здається, що все це буде і в самостійному житті. В дітей розмиті поняття про сімейне життя, відповідальність чоловіка та дружини у сім'ї. Соціальна адаптація в інтернаті – найбільш слабе місце.
14	Працевлаштування та подальше навчання. Тут діти навчаються у райських умовах.
18	Зрозуміло, є переваги дитячих інтернатів перед державними. Їх там менше, а любові більше, якщо хороша родина.
21	Дітей направляють у старші класи, а не виявляють дітей в початкових класах, це пов'язано з поганою роботою служби у справах дітей, з органами опіки на місцях, з фаховим рівнем голів сільських рад, оскільки більшість дітей до нас приходять з сільської місцевості.
24	Сама система інтернатів відстала від часу. Державна програма відстає – саме слово „інтернат” застаріле.
25	Мало коштів, щоб подолати всі недоліки. Хотілось би мати більше можливостей робити більше для таких обділених дітей.
29	Важко навчити дітей реального життя, тому що вони живуть на всьому готовому: їх годують, за ними прибирають і т.д.
31	Мало державної підтримки
32	Основна проблема в дітях, бо вони вважають, що ми їм усім зобов'язані допомагати. Правду кажуть, що сліпа любов батьків до дітей, не завжди дає позитивний результат.
	Класний керівник інтернатного закладу
8	Надмірна опіка дітей слабо готує їх до соціалізації в суспільстві. І коли вони виходять у самостійне життя, то шоковані. Спочатку вони весь час повертаються до інтернату, під наш дах, шукають захисту. Необхідна робота щодо зменшення кількості дітей в інтернатах.
12	Немає домашнього спілкування. Інтернат на система – це замкнута система.
15	Один недолік в тому, що інтернати не замінюють дитині свій дім, батьків, як би ми не намагались це зробити.
17	Інтернат на система з самого початку неправильна. Психіка дитини змінюється суттєво. Погана адаптованість до самостійного життя. Жорстока система відносин (нестатутні відносини) серед вихованців.
23	Крім вихователів в цих дітей немає нікого рідного.
26	Про них піклується частково держава, частково спонсори – але це буває рідко, хотілося б мати спонсора, який би допомагав і надалі піклувався би про випускників.
30	Недостатнє фінансування і велика кількість учнів в старших класах. Потрібно хоча б не більше 20 чоловік

С17. Чи були випадки порушення прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в інтернатних закладах?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так	1	2		
Ні	8	7		
Не стосується респондента			6	5

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Керівники інтернатного закладу
24	Покинула вчителька один раз клас напризволяще. За це отримала адміністративне стягнення.
32	У нас весь час це перевіряється, прокуратура постійно контролює.
	Класний керівник інтернатного закладу
17	Фізичні покарання серед працівників нашого закладу, психічне (моральне) насилля.
23	Так, були. Але конкретних прикладів навести не можу.

С18. Які заходи вживаються щодо попередження випадків...

С18.1. Порушення прав вихованців

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
3	Не буває таких випадків.
7	Існує контроль, в інтернаті прозора система.
14	Ми знаходимося під пильним контролем прокуратури АР Крим. Вже 4-5 років працює соціальний педагог, вона вирішує всі проблеми з пенсійним фондом тощо.
18	Не було
21	Виховні плани, навчальні наради.
24	Ми проводимо для вихователів семінари, заходи з представниками юстиції.
25	Вивчають кодекс прав захисту дітей
29	Проводимо бесіди, запрошуємо міліцію, щоб випускники знали куди звернутись
31	Консультації і допомога юристів
32	В основному спілкуємось, говоримо.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Семінари, лекторії
8	В інтернаті працюють лише ті люди, для яких інтернатські діти – власні діти. В нас цілі династії і родини працюють.
10	За цим спостерігає весь колектив.
15	Ми працюємо для дітей. У нашому закладі таких порушень немає.
17	Педагогічні ради : всі виявлені випадки розглядаються і виносяться відповідні рішення, проводяться індивідуальні бесіди психолога з дітьми. Постійні перевірки контролюючих органів.
20	Навчальні наради
23	Педагогічні ради, наради
26	Вивчають декларацію про права дитини, юридичний захист дітей.
30	Існує комплексна робота школи, яка направлена на попередження випадків порушення прав виховання

С18.2. Жорстокого ставлення, проявів насильства до вихованців

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
7	Люди підібрані спеціально.
14	Немає такого
21	Вся структура школи, вся робота базується на юриспруденції, у всіх є функціональні обов'язки, кожен в договорі підписується, що вони в рамках існуючого законодавства мають турбуватись про дітей.
24	Це передбачають посадові обов'язки .
25	Права дітей
29	Таких випадків не було
31	Вихователі виховують і попереджають, а юристи дають консультації щоб таких випадків не траплялось
32	У нас такого немає
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Інструктажі з охорони здоров'я і життя вихованців.
20	Навчальні наради
17	Тренінги для вихователів, вчителів. Опитування(анонімне) серед вихованців.
23	Педагогічні ради, наради, виховні години.
30	Постійно проводяться пед. збори, працює спеціаліст психолог

С18.3. Експлуатації дитячої праці

№ анкети	Коментар
	Керівники інтернатного закладу
21	Вся структура школи, вся робота базується на юриспруденції, у всіх є функціональні обов'язки, кожен в договорі підписується, що вони в рамках існуючого законодавства мають турбуватись про дітей.
24	її немає.
25	Права дітей
14	Привчаємо дітей працювати з самообслуговування. На території є клумби, за якими діти самі доглядають.
29	Такого не було
31	Теж саме
32	У нас такого не має.
	Класний керівник інтернатного закладу

5	Інструктаж з ТБ і охорони здоров'я.
10	Існує нормування дитячої праці, вони працюють 3 години влітку на благо школи.
23	В нас немає таких випадків.
17	Педагогічні ради, тренінги, де розглядаються юридичні аспекти відповідальності за використання дитячої праці.
20	Навчальні наради
30	Регулярно проводяться бесіди і виховні заходи, перегляд фільмів, читання періодичних видань

БЛОК D. Сімейні форми виховання
(Блок D тільки для представників сімейних форм виховання)

D1. Скільки дітей стали вихованцями Вашої сім'ї/ДБСТ?

№ анкети	Кількість
	Батьки прийомної сім'ї
1	5
2	1
4	7
9	1
13	1
19	1
	Батьки вихователі ДБСТ
6	9
16	3
22	8
27	10
28	13

D2. Який, на Вашу думку, найбільш «типовий» варіант життєвого шляху випускника сімейних форм виховання?

D2.1. Випускників ДБСТ

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
2	Дитина продовжує далі жити в сім'ї, хоч вона прагне піти у самостійне життя і бути незалежною, але завжди відчуває, що її чекають дома. Відчуття „дому“.
4	Про це я вже казала раніше. Деякі діти хочуть далі навчатися, працювати, будувати сім'ю. Інші ж розважаються.
13	Не бачу різниці.
19	Все залежить від внутрішнього стрижня.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Кожні батьки намагаються дати дітям освіту, щоб надалі працевлаштувати. Також потрібна допомога батьків в ремонті житла, яке закріплене за ними.
22	У дітей є такі самі можливості, як і у дітей зі звичайних родин. З мого досвіду – у звичайній сім'ї 1 дитина може бути успішною, а інші 2 – не виходити з в'язниці. Все залежить від конкретної дитини та виховання.
27	Залишитися проживати в ДБСТ, за наявності житла можливе окреме проживання, тісний зв'язок з дитиною
28	Така дитина більше адаптована в соціумі після виходу з ДБСТ

D2.2. Випускників прийомної сім'ї

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Отримання освіти, як наслідок – робота та створення сім'ї. Багато дітей висловлюють бажання в майбутньому мати не тільки своїх, а й усиновлених дітей.
2	У випускників ПС подібний шлях випускників, тільки тут більш наближене до реальної сім'ї.
4	Теж саме і про цих дітей.
9	Отримання освіти, працевлаштування, створення родини.
13	Дитини рідна, відношусь як до свого.
19	Все залежить від внутрішнього стрижня дитини, що закладене генетично та змалечку.
	Батьки вихователі ДБСТ
16	Він розуміє, що в нього є підтримка за спиною, що він не один. І в таких дітях, ми батьки, виховуємо, що родина це головне у житті.

D3. Чи були випадки, коли Ваші вихованці після досягнення 18 років залишалися проживати з Вами?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так			1	3
Ні			5	2
Не стосується респондента	8	9		

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Батьки прийомної сім'ї
1	Бажання дітей та ініціатива прийомних батьків.
4	Респондент дав варіант відповіді «НІ». Нашим хлопцям у 18 років ми купили будинки і, можна сказати, вони живуть окремо. Але вони бувають у нас кожен день і вони розраховують на нас в матеріальному відношенні і духовному.
	Батьки вихователі ДБСТ
16	Наші діти і надалі проживатимуть з нами. Тому що „тимчасові батьки” це неправильно. Якщо взяли, то це назавжди.
22	Респондент дав варіант відповіді «НІ». Я так думаю, що мої діти після 18 років, якщо захочуть бути з нами, то і залишаться. Якщо ні, - то мають право жити при вузах у гуртожитку. Але це ще попереду.
27	Коля тривалий час проживав з сім'єю. В цей час він закінчив навчання, влаштувався на роботу. Ініціатором був він, ми підтримали його думку. На даний час він отримав кімнату в гуртожитку. Ми допомагаємо Колі у проведенні ремонтних робіт
28	Ми, батьки-вихователі, не бажаючи втрачати зв'язок з дітьми, ми пропонували їм жити з нами поки вони не влаштуються в житті

D4. Чи є недоліки або проблемні, слабкі місця в сімейній формі виховання (виховання в прийомній сім'ї або в ДБСТ) дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так			2	4
Ні			4	1
Не стосується респондента	8	9		

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Батьки прийомної сім'ї
1	Головне це взаємовідношення. Діти, що прийшли в сім'ю з інтернату не звикли до самостійного життя тому важко адаптується, але з часом змінюються на краще і навчаються відповідальності.
19	Прийомні родини часто бувають не готовими до морального навантаження, до різних варіантів відносин, що можуть скластися між батьками-вихователями та вихованцями. Не можна брати в сім'ю на виховання більше 3 дітей. Тому що втрачаються відносини тато/мама – дитина, а є відносини вихователь-вихованець. Якщо брати на виховання дитину, то потрібно брати такого віку та статі, який уже є в родині, щоб вони могли почуватись у парі. Щоб був приклад взаємовідносин.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Бувають діти, які також піддаються впливу батьків, вихователя, самі цього не розуміючи.
16	З усіма недоліками ми справляємось, тому що діти це як тісто, що випілив то і буде, а ми своїх дітей виховували з пісню, посмішкою, працьовитих, розумних, люблячих.
22	Недосконалість системи та її дій у випадках коли через певні непорозуміння з чиновниками в родині міняють батьків-вихователів. У мить коли подружжя переживає кризу – їх так само можуть відокремити від дітей. Як на мене – це псує дітям модель родини – якщо щось не виходить, треба замість пошуку вирішення проблеми, зайнятись заміною в подружжі.
28	Батьки-вихователі не мають змоги піти у відпустку, відпочити, оздоровитись

D5. Чи відомо Вам по випадки порушення прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в прийомній сім'ї або в ДБСТ?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так			3	3
Ні			3	2
Не стосується респондента	8	9		

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
----------	---

	Батьки прийомної сім'ї
1	Нашу Настю колишні родичі через суд виписали з квартири і тепер в неї немає прописки . А в прийомній сім'ї всі відносились і відносяться до неї прекрасно.
2	Був випадок коли були змушені повернути дитину із сім'ї через важкий характер. Дитина мала сильну агресивність (це із розповіді знайомих).
19	Про такі випадки часто чули, але не з нашого оточення.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	В нашій сім'ї точно немає. А так, мабуть, існують: використання дитячої праці.
22	Цього літа лише 3 з наших дітей надали обов'язкове оздоровлення, а решта його не отримала.
28	Нам відомо, що були випадки утиску прав дітей-сиріт щодо набуття ними прав успадкування майна, що за законом повинно було бути надано цим дітям. Діти довго не могли отримати документи на успадковане майно через небажання (чи зумисне бездіяльність) сприяти в вирішенні цього питання

D6. Які заходи вживаються щодо попередження випадків...

6.1. Порушення прав вихованців

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Юридичні консультації у відділі зі справ сім'ї та молоді.
2	Словесне виховання – найбільш поширений захід.
4	Двоє наших хлопців(випускники) закінчили інтернат і вирішили навчатися далі в ПТНЗ і ми зіштовхнулись з такою проблемою: психіатр міста Килія не хотів давати нам довідку про те, що наші діти не „дебіли“, як він сказав. Довідку цю він так і не видав, хоча наші діти повністю здорові. І вони були вимушені йти вчитися в ПТНЗ не на ту спеціальність, яку хотіли(водій),а на трактористів.
9	До нас ходять з перевіркою
13	Ці питання не до мене.
19	Нічого не можемо сказати щодо цього.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Діти намагаються самі допомагати у вирішенні тих чи інших питань. Намагаються жити по-людськи. Права дітей не порушуються.
16	Важко відповісти
27	Спеціалісти центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді проводять семінари, круглі столи, на яких розглядаються питання дотримання прав дітей, запобіганню жорстокого ставлення та проявів насильства
28	Батьки-вихователі постійно знаходяться під контролем представників органів опіки, нас постійно викликають на тренінги, семінари

D6.2. Жорстокого ставлення, проявів насильства до вихованців

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	В нашій сім'ї немає насильства та жорстокого ставлення до вихованців.
2	Потрібно забрати дітей у таких батьків чи вихователів і позбавити їх прав виховувати дітей у подальшому.
9	До нас ходять з перевіркою
13	Це питання не до мене.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	В сім'ї позитивне ставлення один до одного.
28	Батьки-вихователі постійно знаходяться під контролем представників органів опіки, нас постійно викликають на тренінги, семінари

D6.3. Експлуатації дитячої праці

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Діти посилено залучаються до праці у сфері обслуговування і виконують невеликі домашні доручення.
2	Не допустити дітей до таких вихователів, обтяжувати штрафами чи більш сильними покараннями (судимість).
9	До нас ходять з перевіркою
13	Я с таким не стикалася
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Діти самі намагаються допомагати по господарству (положи огорож, прибирати ліжко, скласти одяг та інше)
28	Батьки-вихователі постійно знаходяться під контролем представників органів опіки, нас постійно викликають на тренінги, семінари

D7. Як Ви вважаєте, чи мають якісь переваги щодо переходу до самостійного життя випускники сімейної форми виховання над випускниками інтернатних закладів?

	Керівники інтернатного закладу	Класний керівник інтернатного закладу	Батьки приймної сім'ї	Батьки вихователі ДБСТ
Так			5	5
Ні			1	0
Не стосується респондента	8	9		

№ анкети	КОМЕНТАР РЕСПОНДЕНТІВ, ЩО ВІДПОВІЛИ «ТАК»
	Батьки прийомної сім'ї
1	В сім'ї вони отримують цінний досвід спілкування, відносин у сім'ї, виходять до самостійного життя з почуттям відповідальності, сформованими особистостями, впевненими у собі. Це формується тільки в сім'ї.
2	Переваги у тому, що вони можуть перебувати сім'ї після закінчення строку перебування у виховному закладі (ПС і ДБСТ)
4	В сім'ї дітей готують до майбутнього життя. Вчать працювати, заробляти, поводитися з грошима, розподіляти їх на життя, планувати своє життя. В інтернаті їх не навчають навіть елементарному. Діти цілими днями тільки дивляться телевизор. Там виховують трутнів. Одного разу по телебаченню ми чули про те, що Кабінет Міністрів збирається прийняти рішення про те, щоб не змушувати дітей працювати. Ми були шоковані. Цього робити не можна. Діти живуть в сім'ї і ми маємо навчити їх майбутньому життю. Інакше ми би випускали з сім'ї трутнів та злочинців. Ми повинні навчити дівчат жіночій праці, а хлопців – чоловічій.
13	Потрібно збільшити випускні виплати для дітей сиріт (якщо вони закінчують інтернат).
19	У них є приклади родини, взаємовідносин в ній, відповідальності, приклади побуту. Дітям прививають елементарні навички норм особистої гігієни, самообслуговування. У дитини в родині є розуміння почуття власності (власні речі, власне ліжко, власні іграшки, своя територія.)
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Звичайно мають. Це і підготовка житла. В сім'ї навчають готувати, прибирати. А найголовніше – відносини між мамою та татом, братами та сестрами.
16	Дуже велику. Інтернатні дітки ображені всім, а найголовніше – увагою батьків. А наші діти розуміють, що їх тил прикритий і їм куди повернутися і їх там чекають. А тим діткам тільки вперед, як хочеш, так і живи в цьому несправедливому світі.
22	Діти знають, як жити в родині, знають як обслуговувати себе, як робити щось (сир видобувають не з вареників, а роблять із молока – приклад). Діти знають, що вони мають жити в родині, створюють свої сім'ї, самі виховують своїх дітей. Так є у вихованців з Сімферополя.
27	Діти, які виховувались в ДБСТ підготовлені до самостійного життя і підтримують зв'язок з батьками-вихователями
28	Діти виходять в доросле життя більш підготовленими. У них є навички самообслуговування, діти мають приклад сімейних відносин, в них є здатність оцінювати реальність життя в плані уміння організовувати свій день, планування чи доцільності використання фінансів. Діти відчувають себе особистостями, а не членами стадного гурту.

D8. А які Ви бачите переваги сімейної форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (виховання в прийомній сім'ї або в ДБСТ)?

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Діти отримують любов, особисте спілкування, особисте піклування, бачать відносини мами і тата між собою, що формує їх внутрішній світ і стає прикладом для майбутнього життя.
2	Якщо дитина сім'ї, то роль не грає, бо вона як рідна. Велике значення має цілість батьків. Якщо батько ставить перед собою цілі, як рідну виховувати, то це одна справа. Але є батьки, що беруть дітей, щоб отримувати гроші. То тут важко говорити про якість належного виховання.
9	Родина є родина. Дитина повинна жити з батьками. Вона може спокійно поговорити з нами, якщо щось не так. А хто з ними „нянчиться“ в школі, де 600 дітей?
13	Діти більш адаптовані до життя, в них більше знайомих, друзів.
19	Дитина бачить уклад родини, вчиться будувати відносини у сім'ї, несе відповідальність, почуття власності до речей, території, набуває навичок самообслуговування, робити покупки. Багато залежить від віку, в якому дитину беруть на виховання.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	ДБСТ краще тим, що більша кількість дітей, велика сім'я. Вчать щось віддавати та отримувати назад. Знову ж таки, багато сестер та братів, до яких можна звернутися за допомогою.
16	Якщо б родина не була, аби діткам там були раді і любили їх, все одно вони в родині.
22	Знають як жити у родині, отримують любов та піклування, навчаються піклуватися про інших, допомагати, знають що є мама.

27	Не бачу ніяких переваг
28	Виходячи в доросле життя, діти можуть швидше і краще влаштуватись в дорослому середовищі, ніж ті діти, які виходять з інтернатів. Вихованці з ДБСТ навчені бути самостійними на відміну від інтернатівських вихованців.

D9. Які, на вашу думку, існують найбільш гострі проблеми у випускників сімейної форми виховання?

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Відсутність власного життя та неможливість його отримувати.
2	Працевлаштування, підтримка у подальшому житті. Потрібно, щоб держава трохи більше залучалась допомогти батькам влаштувати дитину.
4	Найперше – це житло, потім працевлаштування. Це найбільші проблеми.
19	Не адаптованість до соціуму, невміння приймати важливі рішення щодо вирішення важливих проблем. Спостерігається пристосованість до ситуацій, умов, а не бажання докласти зусиль, щоб покращити умови. Діти опиняються в протиріччі „хочу-можу”.
9	Працевлаштування, але це зараз проблема для всіх.
	Батьки вихователі ДБСТ
16	Поступити кудись, влаштуватись на роботу, знайти житло.
6	Це забезпечення житлом. В майбутньому доход дитини, коли вона отримає професію.
22	Майбутній пошук житла
27	У нас є один випускник. Не всі діти мають житло, тому почати самостійне життя не мають змоги
28	Наявність багатьох дітей в сім'ї. Є небезпека втратити дитині відчуття особистості, індивідуальності. Проблема збереження родинних зв'язків зі своїми рідними. Проблема, що виходячи в доросле життя, випускник може розгубитись в різноманітті різних спокус (проблема правильності вибору)

D10. Як Ваші вихованці після випуску вирішують проблеми...

D10.1. з житлом

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Поки що живуть з нами.
2	Не було ще таких проблем.
4	В нашій родині ми з чоловіком вирішили, що держава платить гроші на дітей. Ми відкладаємо збереження і купили їм будинки та мотоблок, щоб вони могли заробляти собі на життя.
9	Він може залишитися з нами, скільки йому треба.
13	Я з цим не стикалася.
19	Якщо з нас, батьків вихователів, ніхто нічого не вдіє, то дитина залишається на вулиці. У дитини нічого немає, родичі не мають наміру приймати до себе. А діти думають, що вони будуть жити в цій родині завжди, що їм не доведеться бути самостійними.
	Батьки вихователі ДБСТ
16	Що дадуть від закладу, в якому навчаються.
6	На даний момент в сім'ї немає випускників. Але ми будемо допомагати їм і з житлом, і з працевлаштуванням.
22	Ніяк не вирішується. Діти є десь прописані, а по факту – це розвалені будинки в селах чи щось таке. Ніхто нічого їм не дає.
27	За сприяння спеціалістів центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Коля поставлений на квартирний облік, отримав кімнату в гуртожитку, отримав гуманітарну допомогу у вигляді меблів, бувши вжитку
28	Таких дітей, що не мають власного житла ставлять на чергу для отримання соц. Житла (кімнати чи квартири) у відділах розподілу житла при райдержадміністрації. Одна наша випускниця в 17 років вийшла заміж, тому втратила можливість отримати житло. Зараз ми допомагаємо вирішувати питання щодо житла.

D10.2. з працевлаштуванням

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Ми, як батьки, допомагаємо знайти роботу.
4	Працевлаштуванням діти (випускники) займаються самі. З мотоблоком люди запрошують їх до себе і вони їм рихлять та полюють землю. Цим і заробляють собі на життя.
9	Ми прикладаємо всі зусилля, щоб добре влаштувати сина.
13	Дитина ще мала.
19	Дитина не хоче (не може) зрозуміти, що потрібно буде йти на роботу, заробляти на життя. Інтернат на форма

	(повне державне забезпечення) повністю атрофує (не зовсім розвиває) потреби дитини заробляти на життя.
	Батьки вихователі ДБСТ
16	Важко відповісти.
22	Я, як мама, буду сама шукати їм роботу.
27	На даний момент Коля продовжує навчання
28	Районна адміністрація обіцяє сприяти у працевлаштуванні по спеціальностям випускникам.

D10.3. з продовженням освіти

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Ми допомагаємо Насті закінчити навчання у ВНЗ.
4	Старші діти (випускники) після закінчення інтернату (вони там були до 16 років) закінчили училище. Вивчилися на трактористів.
9	Тут трохи легше, бо освіта безкоштовна. Я вважаю, що він сам обере куди захоче поступати.
13	Дитина ще мала.
19	Якщо є цілеспрямованість, дитина зможе далі розвиватися, навчатися. В нашому випадку дитина була взята вже дорослою (15 років) з інтернату. Тому важко зараз привити бажання навчатися.
	Батьки вихователі ДБСТ
16	Я їм говорю, що вчитися треба добре, щоб закінчити ВНЗ.
22	Я знаю, що вони мають право на поза конкурсне місце у будь-якому ВНЗ.
27	Ніяких проблем
28	У плані освіти питання поставлено добре. Наші вихованці мають можливість вчитися там, де їм хочеться. Вони отримують підвищену стипендію, допомогу від училищ (коледжів), де вони навчаються. Потім вони матимуть можливість отримати освіту у ВУЗі.

D11. Чи існують програми/заходи спрямовані на допомогу випускникам сімейної форми виховання переходу до самостійного життя?

D11.1. Освітні програми

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Знаємо про програму „Уроки самостійності”
2	Не знаю, бо ще не стикався з дитиною такого віку.
4	Можливо в містах є, але ми про це не знаємо.
9	Важко відповісти
19	Знаємо, що держава платить 50 % на освіту у ВНЗ на контрактній основі. У дітей-сиріт та позбавлених опіки є пільги щодо вступу у ВНЗ на бюджетну форму, надаються соціальні виплати у вигляді стипендій.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Важко відповісти.
16	Трішки допомагають таким дітям з вступом, проходять як пільговики.
22	Діти мають право вступати до будь-якого ВНЗ поза конкурсом.
27	Спеціалісти центру вели підготовку до виходу дитини з сім'ї
28	Служби райдержадміністрації сприяють в допомозі отримати випускниками ДБСТ освіти в інших навч. Зкладах, окрім школи.

D11.2. Програми з працевлаштування

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	При працевлаштуванні одразу після навчання, дитина отримує соціальну виплату (одноразову).
9	Важко відповісти
19	Нічого не знаємо
	Батьки вихователі ДБСТ
16	Дуже важко
22	Я про такі програми не знаю
27	Ні
28	Соц. Служби розробляють програми для сприяння щодо надання дітям можливості отримати професію за їхнім бажанням, після чого дітям допомагають знайти роботу по спеціальностям і близько від дому, контролюють за дотриманням норм і прав, які надані дитині.

D11.3. Програми забезпечення житлом

№ анкети	Коментар
	Батьки прийомної сім'ї
1	Не знаємо.
9	Важко відповісти
19	Чули, що президент дав указ, щоб дітей забезпечити першочерговим правом отримання житла.
	Батьки вихователі ДБСТ
16	З житлом взагалі нічого.
22	Це лише обіцянки від держави, а по факту – діти з ДБСТ міста Сімферополь, який існує 21 рік, нічого не отримували, як і інші.
27	Ні
28	Дитину ставлять на облік у черзі на отримання житла

БЛОК Е. Узагальнення (Запитання Блоку Е ставляться всім респондентам)

Е1. Які, на Вашу думку, найбільш гострі невирішені питання існують в системі соціальної адаптації випускників інтернатної та сімейної форми виховання?

Е1.1. для випускників інтернатів

№ анкети	Коментар
	Керівник інтернатного закладу
3	Працевлаштування, житло, страх перед майбутнім.
7	В інтернаті відсутня модель сім'ї. Діти не можуть отримати соціального досвіду проживання в сім'ї. Не отримують досвіду самостійного життя. Коли стають самостійними – їм важко. Тому що стільки років вони жили на всьому готовому, за них вирішували всі проблеми інші.
14	Дуже рідко приймають на роботу, особливо сиріт.
18	Навчання, житло, працевлаштування.
21	В останні роки держава приділяє велику увагу адаптації. Найбільш значущі є те, що у нас вони підконтрольні, а в ПТНЗ їм ніхто не приділяє достатньої уваги, майстри, директори, класні керівники, вони не займаються належним вихованням дітей, там діти безконтрольні.
24	Місток. Має бути організація, яка б влаштовувала випускників інтернатів у життя – допомагала в побуті, психологічно.
25	Соціальний захист дітей
29	В першу чергу вирішення питання з житлом, тому що таким дітям особливо важко
31	Житло
32	Невирішені питання в системі соціальної адаптації. Діти не мають повертатися до родини, з якої її забрали.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Житлові проблеми, працевлаштування. Наші діти не вміють самі готувати їжу. Ми зберемо гурток.
8	Через великі колективи слабка підготовка до самостійного життя, створення сім'ї і відповідальності, яка лягає на них. Вони звикли, що всі проблеми за них вирішують вихователі.
10	Немає
12	Хоч би декілька підприємств, які б брали на роботу дітей з інтернату – це необхідно. Не достатньо високий рівень адаптації.
15	Робота, житло, навчання.
17	Сама адаптація в соціумі, відсутність соціального супроводу, підтримки після випуску.
20	Вони не вміють самостійно жити, не знають на що необхідно витрачати кошти, що купувати. Коли вони виходять з наших стін, то намагаються робити все, що їм хочеться, тому що ними ніхто не займається належним чином.
23	Житло, харчування, освіта
26	Дуже важко знайти роботу, а тим більше житло якщо немає родини, немає родичів.
	Батьки прийомної сім'ї
1	Їм важче адаптуватися в житті через відсутність самостійності та відповідальності.
2	Потрібне далі житло, контроль над поведінкою, бо вони виходять у життя – і дальша доля їх нікого не цікавить.
4	Неприспосованість до життя. Ось, наприклад, наш старший Саша. Ін не розуміє, як поводитися з грошима, планувати. Проблеми з працевлаштуванням, житлом.
9	Діти виходять в соціум, де немає викладачів, які допоможуть, тут він сам.
13	Їм, звичайно, важче, тому що порушений психічний стан таких людей.
19	Житло, працевлаштування.
30	Немає няньок і слабо поставлена виховна робота з нашими дітьми в навчальних закладах після випуску з інтернату

Е1.2. для випускників прийомної сім'ї

№ анкети	Коментар
Керівник інтернатного закладу	
7	Не можуть забезпечити повноцінний відпочинок і дати можливість розвиватися за інтересами.
14	Важко відповісти
21	Суттєвих проблем не має
25	Соціальний захист дітей
31	Житло
Класний керівник інтернатного закладу	
8	Діти для прийомної сім'ї як робота, їм платять гроші за виховання. Доки ці діти не будуть усиновлені, вони вважатимуть себе прийомними, тимчасовими, до досягнення 18 років. А потім він, як правило, не потрібен і уходить.
10	Важко відповісти
12	Це дві різні речі – коли дитина виховується в родині чи інтернаті.
17	Респондент відмовився відповісти
20	Проблем не бачу.
23	Освіта
26	Дуже важко знайти роботу, а тим більше житло якщо немає родини, немає родичів.
Батьки прийомної сім'ї	
1	Забезпечення житлом, роботою.
2	Більше відчуття підтримки у навчанні та працевлаштуванні, бо піклування за дитиною відчутне і далі.
4	Забезпечення житлом, працевлаштування.
9	Важко відповісти
13	Я вважаю, що в моєї дитини таких проблем не буде.
19	На першому місці житло, працевлаштування.
Батьки вихователі ДБСТ	
6	Це житло після виходу з ПС та працевлаштування.
16	Питань багато, намагаємось самі їх вирішити, по мірі виникнення.
28	Житло, підготовка до самостійного життя. В прийомних сім'ях не повинно бути багато дітей, щоб діти не втратили своєї індивідуальності через чисельності їхніх вихованців (щоб було 1-3 дітей)

Е1.3. для випускників ДБСТ

№ анкети	Коментар
Керівник інтернатного закладу	
7	Не можуть забезпечити повноцінний відпочинок і дати можливість розвиватися за інтересами.
14	Важко відповісти
21	Також адаптація дітей в період, коли вони лише поступили до навчального закладу, оскільки вони там безконтрольні.
25	Соціальний захист
31	Житло
Класний керівник інтернатного закладу	
10	Важко відповісти
12	Теж саме
17	Респондент відмовився відповісти
20	Такі самі проблеми, як і дітей з інтернату.
23	Освіта
26	Дуже важко знайти роботу, а тим більше житло якщо немає родини, немає родичів.
Батьки прийомної сім'ї	
1	Забезпечення житлом, роботою.
2	Аналогічно як у ПС
4	Ті ж самі проблеми.
9	Важко відповісти
13	Важко відповісти
19	Житло, працевлаштування, неможливість утримувати дітей старше 18-річного віку.
Батьки вихователі ДБСТ	
6	Для випускників ДБСТ також – житло та, в майбутньому, працевлаштування.
22	Після того, як вони встануть на ноги виникає велике питання з житлом.
27	Забезпеченість житлом
28	Житло, спец. підготовка для дорослого життя. Наявність великої кількості дітей в ДБСТ

E2. Чи потребує система виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, реформування?

95 В інтернатній формі

№ анкети	Коментар
Керівник інтернатного закладу	
7	Зменшити кількість дітей в інтернаті, щоб до кожного можна було звернутися, приймати участь в його особистому становленні. В інтернаті жорстока дисципліна. Не всі діти витримують такий суворий режим – разом їмо, разом займаємося, разом граємо тощо. Але іншого ми дозволити собі не можемо, коли їх 200 осіб. А дитині інколи хочеться побути наодинці, мати більш вільний час.
14	Такі діти мають знаходитися в одному інтернаті. Орієнтація на оздоровлення таких дітей.
18	Потребує багато змін. Але потрібно, щоб ці реформи не залишалися тільки на папері.
21	Відродити в школах-інтернатах сімейний тип, те, що у мене було ще в 1988 році, створити сімейне містечко.
24	Адаптація дітей вулиці. Психологічна, психічна корекція. Мають вибирати меню, самі собі готувати, мити підлогу, прати.
25	Реформи повинні бути лояльні я спрямовані на допомогу як дітям-сиротам, так і педагогам, працюючим з цими дітьми. Є наш досвід і досвід світовий – потрібно знайти раціональне зерно і взяти за реформу.
29	Змінити нормативи для забезпечення дітей одежею і взуттям
31	Змінити підхід спільного спрямування. Викристалізувати індивідуальність
32	Приблизити усе максимально до сімейної форми виховання, і не потрібно буде інтернати закривати. Не кожна родина зможе забезпечити дитину усім для неї необхідним
Класний керівник інтернатного закладу	
5	Більше інтернат них закладів, а в них менше дітей. Наші інтернати перевантажені дітьми.
8	Зробити менші колективи, щоб директор, соціальні працівники та педагоги знали дітей за ім'ям і знали всі їх проблеми. Це створювало би близькість і наближало би до сімейного виховання.
12	Ввести більш широкий курс соціальної адаптації.
15	Надати допомогу щодо працевлаштування, житла.
17	Самі інтернати це система, що ізжила себе.
20	Збільшити фінансування, відновити сімейні блоки в інтернатах.
23	Залучати дітей до праці, до суспільного життя. Треба дати їм такі навички, які отримують діти в родині, щоб вони вміли організовувати свій побут, вести господарство.
26	Реформи повинні проходити на основі передових світових досвідів виховання дітей-сиріт.
30	Потрібно готувати у ВУЗах спеціалістів по роботі в школах-інтернатах (особливо вихователів), тому що у нас всієї тонкості роботи
Батьки прийомної сім'ї	
1	Така форма виховання нежиттєздатна, а тому її потрібно звести до мінімуму та передати дітей до сімейних дитячих будинків та прийомних сімей.
2	В широкій формі потрібно, щоб вирішувалось питання працевлаштування і житла.
4	Заохочувати трудові навички, готувати до життя, працювати.
9	Важко відповісти
19	Інтернати відмінити повністю

В сімейних формах

№ анкети	Коментар
Керівник інтернатного закладу	
7	Сім'я повинна бути готова виховувати дитину не тільки до 18 років, але й далі приймати участь у його житті.
14	Важко відповісти
21	Підвищити рівень кваліфікації персоналу цих будинків, оскільки вони достатньо не підготовлені, розробити критерії відбору працівників.
31	Індивідуальний підхід до дитини
Класний керівник інтернатного закладу	
12	Важко відповісти
20	Підвищити рівень кваліфікації працівників цих структур.
26	Реформи повинні проходити на основі передових світових досвідів виховання дітей-сиріт.
Батьки прийомної сім'ї	
2	Сприяти з працевлаштуванням та отриманням житла.
9	Треба більше організовувати дітей в родині.
19	Не може бути в ДБСТ більше 10 дітей.
Батьки вихователі ДБСТ	
6	Хотілось би додати, що сім'ям потрібна допомога у наданні транспорту та був би сімейний пекар.

16	Зробити все, щоб наші діти з гордістю казали, що вони українці. І щоб держава від них не відмовилась.
22	Необхідно більше навчальних зустрічей для різних ДБСТ для обміну досвідом у практичних питаннях.
28	Хотілося б, щоб надавали можливість оздоровлювати дітей не вибірково, а для всіх дітей з батьками-вихователями.

Е3. Яке Ваше особисте ставлення до Розпорядження Кабінету Міністрів України щодо наповнюваності шкіл-інтернатів дітьми із неблагополучних сімей?

№ анкети	Коментар
Керівник інтернатного закладу	
3	Всім дітям має бути добре.
7	Важко сказати однозначно. Це треба перевірити.
11	Добре ставлення
14	95 % дітей з неблагополучних сімей. В нас позитивне відношення.
18	Кабінет Міністрів поступив дуже правильно та розумно, тому що ці діти отримують дім, а не вулицю
21	Не лише позитивне, а над позитивне. Ті діти, які проживають у неблагополучних родинах, їх треба невідкладно рятувати і чим раніше, тим краще. Чим раніше вони потрапляють до нас, тим у нас більше можливості сформувати з них гарну людину.
24	Позитивне і то дуже.
25	Дуже схвальне
29	В інтернат діти повинні вступати, але ми готові віддати дітей в благополучні сім'ї для подальшого виховання, тому що в сім'ї їм набагато краще
31	Дуже позитивне
32	Не знаю розпорядження, адже не займаюся дітьми з неблагополучних родин. Але хочу сказати, що в групі має бути не більше 5-8 діток.
Класний керівник інтернатного закладу	
8	Позитивне
12	Реалії життя, куди від них подінешся?
15	Я підтримую, тому що ці діти будуть вчасно відвідувати школу. Будуть обігріті та зайняті. А не ходитимуть по вулицях у поганих компаніях. На мою думку, це добре.
17	Негативно. Перебування дитини у великому закладі, у великому колективі цілодобово надзвичайно негативно впливає на психічний, фізичний розвиток дитини.
20	Позитивне, оскільки дітей з таких сімей необхідно рятувати, щоб надати їм усі необхідні умови для нормального проживання.
23	Нейтральне
26	Не повинно бути багато таких дітей, але якщо так трапляється, то ці діти повинні направлятися до дитячих будинків, шкіл-інтернатів. Я це розпорядження підтримую.
30	Виконуємо всі рішення і відносимось з розумінням
Батьки прийомної сім'ї	
1	Дуже негативно, тому що психіка дітей в інтернатах спотворюється, дитина максимально віддаляється від життя, виробляється споживацьке відношення до життя та безвідповідальність. А поширена в інтернатах жорстокість погано відображається на психіці дітей.
2	Потрібно ,якнайперше, проводити виховну роботу з батьками, щоб дитина залишилася в рідній сім'ї, тому що рідна мати чи батько мають тісніший зв'язок від природи.
4	Ми нічого про це не знаємо.
9	Важко відповісти
13	Важко відповісти
19	Цілком негативно. Потрібно створювати не інтернати, а центри адаптації та реабілітації дітей, а потім відправляти дитину в родину.
Батьки вихователі ДБСТ	
16	Можливо правильно, щоб ці дітки не тинялись по мухорках. А їм там буде і краще.
22	Діти в інтернатах – живуть ніби „стадом“, вони недоглянуті, ніхто ними не займається. В родині вони хоч знають, що є сім'я, мама. Я не можу чітко відповісти.
27	Важко відповісти
28	Дітей потрібно рятувати з таких сімей не шляхом їх розміщення в інтернаті, де вони тільки деградуватимуть ще більше, а надавати їм змогу потрапити якомога швидше в сім'ю або реабілітаційний центр

E4. Яка форма виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дає кращі стартові можливості для самостійного життя?

E4.1. Інтернат на форма виховання, поясніть чому

№ анкети	Коментар
Керівник інтернатного закладу	
7	В інтернаті більше можливостей розвитку дитини, його творчого потенціалу. Організований контроль за навчанням. Організований відпочинок, оздоровлення.
11	Після інтернату більше пільг щодо вступу до ВНЗ або технікуму. Або, але це дуже рідко, працевлаштовуємо на державні підприємства.
24	Висококваліфіковані педагоги, безкоштовні репетитори, добре знають тести. Атестацію проходять добре. Одягнені, нагодовані.
25	Фахівці різних напрямів, досвідченість – дає можливість стримувати цих діток так, що вони виходять зі стін таких закладів досвідченими людьми.
31	Діти виходить з багажем знань вміють пристосуватись до життя
32	Інтернатна форма, що наближена до сімейної.
Класний керівник інтернатного закладу	
8	Створені всі умови для отримання освіти, постійне медичне обслуговування, можливість літнього оздоровлення.
10	Тут вони будуть обов'язково працевлаштовані та отримають подальшу освіту. Тут дітей різнобічно розвивають.
15	В кожній формі є свої плюси. В інтернатах діти здружуються раніше, вчаться бути самостійними, прагнути до кращого.
26	Тому що досвідченість фахівців робить свою справу. Дітей правильно професійно орієнтують.
30	Яка дитина є, така вона і є, вони всі тут рівноправні, а в сім'ї залежить від батьків – дадуть гроші, не дадуть, в ДБСТ доношують одяг один за одним, а у нас всі рівні
Батьки прийомної сім'ї	
4	На даний момент, ця форма виховання непродумана, не правильно організована.
19	Інтернати не готують дитину до дорослого самостійного життя. Там закладається в підсвідомості, що діти там невдахи, ні на що не здатні, за ними плаче тюрма.

E4.2. Сімейні форми виховання, поясніть чому

№ анкети	Коментар
Керівник інтернатного закладу	
7	Всього цього немає в сім'ї.
14	Навіть якщо це лише опікуни, в них більше прав та можливостей влаштувати подальшу долю дитини.
18	Кожна форма має свої плюси та мінуси, але родина є родина, ніде не дінеться при цьому підтримка.
21	Там одна вихователька на 5-6 дітей, до того ж вона не міняється. Можливість індивідуального підходу до кожної дитини.
24	Це добре, якщо батьки добрі.
25	Дають можливості теж, на мою думку, старту, як і у нас.
29	Сімейне дасть більше, тому що діти більш адаптовані до життя, особливо в сільській місцевості більш здоровий спосіб життя. В сім'ї дитина навчиться бути самостійним і відповідальним
31	Діти більше адаптовані до праці вміють дбати про себе і своїх рідних
Класний керівник інтернатного закладу	
12	Більше уваги від мами та батька. Їм потрібно ставити пам'ятник при житті. Дуже важко перевиховати чужу дитину.
15	Можливо надає дітям більше сімейного затишку, батьківської любові. Їх там менше, тож можна більше розкрити потенціал дитини.
17	Всиновлення, це сама відповідальна форма виховання.
20	Більше уваги приділяється кожній дитині
23	Тому що діти живуть в родині і це вже добре. Вони багато чому там навчаються – це і спілкування, і побут, вміння вести господарство. Це ті навички, які не може дати інтернат.
26	Є теж свої плюси. Родина привчає багато працювати, самим турбуватись про себе і про своїх братів та сестричок, і так кожному з вихованців.
30	В/в
Батьки прийомної сім'ї	
1	Тому що дитина сім'ї стає гармонічною особистістю, готовою до самостійного життя, отримує необхідні навички життя в сім'ї, його психіка не страждає від насильства та жорстокості, що панують в інтернатах.
2	Краще, дитина під наглядом, у неї розвинуте відчуття сім'ї. Дитина знає, що вона може бути захищена, що їх можуть допомогти прийомні батьки чи вихователі ДБСТ.
4	Діти ростуть у повноцінних сім'ях, де їх готують до майбутнього самостійного життя.

9	Дитина знає, що таке родина, більш підготовлена для створення своєї сім'ї.
13	Тому що діти виросли у любові та турботі, в них імунітет до такого відношення до проблеми.
19	Однозначно прийомна родина та, навіть, ДБСТ. Дитина має взірць родини, побудови взаємин, навички самообслуговування, формування життєвих цінностей. Самооцінка та значимість самого „Я” в родині росте.
Батьки вихователі ДБСТ	
6	Звичайно, що сімейні форми виховання мають перевагу. Діти вчать берегти речі, житло, відносини в сім'ї. Розуміють, що таке „сім'я” і „дім”.
16	Зрозуміло, дітки, які вийшли із родин і з інтернатів, дуже різні. Одні з них поспробували, що таке родина, а другим так не допоможеш. Тож діткам із родин набагато легше адаптуватися.
22	Діти живуть у родині, вони вчать визнавати правила, допомагати і любити інших, самі отримують любов. В них є модель родини, що важливе для подальшого життя.
27	Батьки приділяють більше уваги і турботі дитині, оточують любов'ю. Діти в повсякденному житті навчаються до поведінки в суспільстві, сім'ї. Звикають до суспільних відносин
28	В сімейній формі діти набувають навичок будувати сімейні відносини, мають приклад сім'ї, навчаються самообслуговуватися, використовувати доцільно гроші, краще влаштовують в житті, не втрачаються відносини з батьками-вихователями та іншими вихованцями

Е5. Порівнюючи дві форми виховання – інтернатну та сімейну, чи могли б Ви назвати основні переваги та недоліки обох форм?

Е5.1. Основні переваги

№ анкети	1. Інтернатна форма виховання	2. Сімейні форми виховання
	Керівник інтернатного закладу	
3	Забезпечує повноцінне навчання та виховання, культурне дозвілля, зайнятість гуртках за інтересами.	
7	За роки роботи склалася система роботи: виховної, з розвитку нахилів, творчості, інтересів. Організований контроль за навчанням – устатковані кабінети, комп'ютери. Виховання в інтернаті прозоре.	Отримують соціальний досвід в сім'ї. Підготовка до майбутнього життя. Формується відповідальність за свою сім'ю.
11	Різносторонній розвиток. Школа повного дня. Кваліфікований персонал. Працевлаштування і вступ до ВНЗ.	Дитина знаходиться у родині
14	Діти з проблемами розвитку, а в нас працюють спеціалісти з спеціальними знаннями та літературою. Розвиток в інтернаті йде пришвидшено, бо діти рівні у розвитку.	
18	Діти не отримують повної родини.	Діти звикають до родини, відповідальності не тільки за себе.
21	Виховання в колективі, забезпечення кращого харчування, краща фізична підготовка.	Індивідуальний підхід до кожної дитини.
24	Добра освіта, стабільне фінансування, всебічний розвиток.	Психологічний мікроклімат родини, відповідальність за інших.
25	Організованість, всебічний розвиток, освіченість, дітей привчають до домашньої роботи.	Турбота про себе і інших, привчаються до родини.
29		Дитина бачить модель сім'ї, вчиться самостійності
31	Адаптовані інформативно, морально	Адаптовані морально, фізично
32	Адаптовані до самостійного життя	
	Класний керівник інтернатного закладу	
5	Вихованець постійно спілкується з однолітками. Єдина система – освіта, виховання, медичне обслуговування, корекція.	
8	Відпрацьована роками система виховання, оздоровлення. Проводиться профорієнтаційна робота. Формується почуття ліктя, колективу.	Дитина в малій родині бачить всі відношення, які допомагають йому усвідомити, що таке сім'я, які в ній обов'язки.
10	Діти навчаються поводитися у колективі, трудитися, відстоювати свою позицію, підтримують один одного.	
12	Хворих дітей потрібно виховувати лише в інтернатах.	
15	Раніше готує до виходу у життя.	Надає більше любові дитині.
17	Для спеціальних інтернатів – комплексне обслуговування дітей для адаптації, корекції вад розвитку.	Дитина почуває себе коханою у родині, є її частиною.
20	Життя в колективі	Індивідуальний підхід до кожної дитини, більше уваги.
23	Всі рівні, забезпечення освітою, житлом.	Можливість виховання в родині, отримання сімейних цінностей.
26	Діти всебічно розвиваються, привчаються до розпорядку та системи.	Турбота про себе і інших.
30	Виховання в колективі, планова робота, психологічна допомога вихованцям	
	Батьки прийомної сім'ї	
1	Не бачимо переваг, бачимо недоліки	
2	Дитина не на вулиці, отримує освіту та виховання.	Відчуття сімейних відносин, є відчуття мати та батька.
4	Діти сироти мають деє жити.	Сказано раніше.
9	Діти, як в дитячому таборі, звикли до роботи.	За дитиною наглядають батьки. Займаються її розвитком, слідкують за навчанням, спілкуються з дитиною.
19	Забезпечення дітей якоюсь опікою (житло, харчування, базова освіта) з боку держави.	В родині виховується почуття особистості. Прививаються ціннісні орієнтири, закладені в суспільстві.
	Батьки вихователі ДБСТ	

6		Виховуються в сім'ї, швидше пристосовуються до суспільства, цінують працю та допомогу, залишаються рідні та близькі.
16		Мають не все, але основне – батьківську і материнську любов. Головне для них – це родина.
22		Є мама, вміють піклуватися про себе і інших
27	Важко відповісти	В сімейній формі все навпаки. Дитина готується до самостійного життя щоденно. Має свій життєвий простір. Має вільний вихід та можливість самостійної орієнтації
28	Діти отримують мінімальний базовий рівень задоволення життєвих потреб	Піклування, доброзичливість, збереження індивідуальності, приклад сім'ї, набуття необхідних життєвих навичок

Е5.2. Основні недоліки

№ анкети	1. Інтернат на форма виховання	2. Сімейні форми виховання
Керівник інтернатного закладу		
3	Немає повноцінного сімейного виховання.	
7	При такій кількості дітей ми не можемо сформувати розуміння, що є своє і чуже, а не спільне. У дітей відсутнє розуміння цінності грошей – вони на повному державному забезпеченні.	Немає системи виховання. Немає можливості розвиватися за інтересами, немає контролю за навчанням.
11		Не всі родини в подальшому можуть допомогти при вступі до ВНЗ, або у працевлаштуванні, допомогти у кризових ситуаціях.
14	Багато програм в Міністерстві є на „папері”, але в життя втілюються одиниці. Недолік в тому, що потрібно втілювати те, що написано.	
18	Недоліки у тому, що і інтернати, і родини мають багато проблем і залишаються з ними сам на сам.	
21	Неможливість приділити кожній дитині достатньо уваги.	Гірше медичне обслуговування.
24	Велика кількість дітей в 1 групі закладу.	Це не усиновлення! Є загроза, що дитину беруть заради заробітку.
25	Потрібно було б більше фінансів, щоб усі недоліки можна було б здолати.	Думаю, що такі родини – це не погано, але батьки повинні теж бути педагогічно освічені.
29	Дитина виходить слабко підготовленою до самостійного життя	
31	Немає індивідуального підходу до людини	Батьки-опікуни зазвичай не думають що їм потрібна ще освіта
32	Наявність кола спеціалістів, що допомагають дитині.	Відсутність спеціалістів для дітей з проблемами психічними
Класний керівник інтернатного закладу		
5	Відсутність сімейного контакту.	
8	Слабко формується підготовка до самостійного життя і розуміння, що таке родина і які там складаються відносини.	Доки це буде оплачувана робота до досягнення дитиною 18 років, а потім його вихід з родини – це не буде рішенням проблеми соціальної адаптації дитини.
10		Батьки не готові брати дітей до родини. Вони користуються пільгами.
12		Діти можуть не ужитися з іншими дітьми цих батьків.
17	Часті порушення прав дитин, відсутність у неї можливості відчувати себе особистістю. Повна відсутність права вибору.	ДБСТ, прийомні родини – відсутність контролю над ними, особливо у сільській місцевості. Випадки психологічного насилля у релігійних поглядах.
20	Великі групи в інтернатах (по 20 дітей)	Низький рівень кваліфікації мам-вихователюк, оскільки це не має кваліфікованих спеціалістів у цій сфері.
23	Немає можливості побачити сімейне життя.	Слабкий контроль.
26	Можливо в чомусь є, як в інтернатах так і в родинах, але я не готова так сказати, того що вже сказано.	
30	Недостатнє фінансування, взяти хоча б те що дитині видається 2 грн. 14 коп. На місяць на кишенькові витрати	Хто поміє посуд, хто на город
Батьки прийомної сім'ї		
1	Споживацьке відношення до життя, безвідповідальність, поширена жорстокість і часта смертність дітей.	
2	Недогляд, ніякого контролю, дитина не відчуває себе як особистість.	Надмірний контроль, дотримання відповідних пільг для подібних сімей.

4	Абсолютна невідповідність дітей до майбутнього життя.	
9	Недостатньо уваги до дитини.	
19	Дитині після інтернату важко адаптуватися в соціумі, знайти житло, створити родину, забезпечити собі майбутнє.	Багато тиску з боку номенклатурних структур. Брати багато дітей до прийомної родини – значить позбавити їх відчуття себе у сім'ї.
Батьки вихователі ДБСТ		
6	Діти не пристосовані до самостійного життя. Після виходу з інтернату проблеми з житлом та працевлаштуванням.	
16	Діти всім обділені. Держава звертає мало уваги на ці проблеми, лише на папері.	Держава звертає мало уваги на ці проблеми, лише на папері.
22	Живуть стадом, Не мають навичок самообслуговування, не знають, як витратити гроші.	
27	Дитина не має власного життєвого простору, звикає до надмірної опіки, не вміє приймати самостійні рішення	Явних недоліків не бачу
28	Діти не розвиваються, а ще більше депресують, в них напрацьовується відчуття стадності, незахищеність у соціумі	Чисельність дітей в сім'ї, надмірне контролювання з боку органів опіки і піклування

Е6. Можливо Ви хотіли б ще щось додати до нашої розмови?

№ анкети	Коментар
	Керівник інтернатного закладу
11	Необхідна об'єктивна оцінка цього питання.
14	Ні
18	Хотілось би, щоб депутати і міністерство згадували про такі заклади, як наші не тільки на свята а й у будні. В кожному такому закладі робиться велика робота і хотілось би отримувати хоч трішки допомоги та підтримки.
21	Органи, які повинні нам допомагати в турботі про дітей, нам, навпаки, заважають. Ми подаємо документи до Пенсійного Фонду, щоб дитина отримала пенсію, а вони їх викидають, в результаті дитина не отримує пенсію, а вони потім говорять, що це наша вина. Обов'язково необхідно відновити сімейні блоки в інтернатах.
24	Необхідно проводити семінари і зустрічі людей – практиків з метою визначити шляхи реформ. Закрити інтернати не реально. Такі заклади мусять бути, але сучасні!!!
32	Сиріт не стало менше, просто вони живуть зараз на вулиці, їх називають дітьми вулиці. Чому?1 тому що згідно всім цим розпорядженням, їм не можна знаходитися в інтернаті.
	Класний керівник інтернатного закладу
5	Зробити інтернати мало комплектуючими, приблизити до сімейної форми виховання.
10	Перш ніж віддавати дитину до родини, треба її добре вивчити.
12	Ввести курс сімейного виховання факультативно, або у рамках програми. Змінити систему захисту.
15	З нашої сторони ми надаємо дітям все прекрасне, викладаємося для них на 100%. Ми живемо їх проблемами, по змозі вирішуємо їх. А вони віддячують нам своїм коханням, бажанням стати розумними людьми. Хотілося б щоб такі діти не були другим сортом для України, тому що дуже багато талановитих і розумних дітей. Треба щоб держава їм допомагала.
17	Ті протистояння, які є між інтернатною та сімейною формами виховання, закривають питання про те, що найкраща форма виховання дитини – у біологічній родині. Треба надавати більше допомоги біологічним сім'ям, проводити профілактику випадків, коли б забирали дитину із родини при живих батьках. Треба створювати умови, щоб не доводити до кризових моментів в біологічних родинах. Треба берегти сім'ї.
	Батьки прийомної сім'ї
1	Виховувати дитину в інтернаті економічно не вигідно для держави – дитина не буде самостійною, відповідальною, не буде знати моделі сім'ї і тому не зможе побудувати її майбутньому сама. Пропонуємо більше засобів, ресурсів, направлених укріплення сімейних форм виховання. Чекаємо від держави допомоги у вигляді тренінгів, сімейних психологів, різних форм навчання батьків та дітей. Побільше житла для випускників та розробки програм для фінансової підтримки.
2	Більше приділяти уваги вихованню неблагополучних батьків, якимось чином впливати на них. Враховувати бажання батьків щодо можливостей виховувати дітей. Якщо батьки хочуть виховувати більше дітей (3-4), то не вишуквати і забороняти, бо не дозволяє житлова площа у будинку. А йти назустріч, можливо допомогти розширити площу і зробити все можливе, щоб у дитини появилися батьки.
4	Якщо говорити про різні форми виховання, то всі вони мають право на існування. Але найголовніше – як відноситися до дітей, який керівник інтернаті. Наприклад, наші діти спочатку були в інтернаті міста Килія, там них були теплиці, і корови, і віники вони в'язали, плитки штампували. Діти були постійно зайняті, пишалися результатом своєї праці, доглядали за всім. Чистота і порядок в інтернаті були ідеальні. Вони жили там, як в сім'ї. Їх там навчили всьому, підготували до подальшого життя. А другий інтернат – селі Михайлівна, де вони цілими днями дивилися телевізор та грали у футбол. Чому вони навчили дітей? Нічому. Якби у сіх інтернатах були такі умови, це було б рішенням усіх проблем з дітьми сиротами у державі. Тому що сіх цих дітей не можуть забрати ДБСТ або прийомні сім'ї.
9	Ні.
13	Прошу не розголошувати мої відповіді та мої координати.
19	Родини стикаються з великими проблемами з вихованнями, мало хто про це знає і мало хто цим цікавиться. Багато бюрократії з боку держави, а допомоги реальної немає. Багато перевірок, хоча вони і потрібні. Та з боку адміністрації потрібно більш гнучко відноситися до прийомних родин, які відповідають взірцевим нормам щодо виховання, піклування тощо.
	Батьки вихователі ДБСТ
6	Хотілось б подякувати всім працівникам установ/закладів соціальної роботи, що допомагають таким категоріям дітей. Щоб вони ту ласку і тепло, які вони не отримали від рідних батьків.
16	Дуже цікавий проект опитування діток. Але не всі батьки дозволяють ятрити життя своїх дітей. Можливо, коли ми будемо більше говорити про ці проблеми, то всі схаменуться і хтось чимось допоможе цим добрим, життєрадісним діткам, які стали дорослими вже з народження.
22	Думаю, що було б добре надавати більше матеріалів для роботи – книжки, методологічну літературу, можливості для обміну досвідом. Розумію, що в держави немає грошей, але в нас (говорю за тих, хто працює, як у Львові, так і в області) – є така потреба.
28	Хотілось би щоб представники влади частіше спілкувалися, своїми очима бачили результати нашої роботи, як батьків-вихователів

Переваги та недоліки інтернатної форми виховання

Проект «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей»

Київ-2010

Переваги інтернатної форми виховання
<i>Представники центральних та місцевих органів влади:</i>
Комплексне обслуговування вихованців (надання медичних, освітніх, юридичних, соціальних послуг тощо).
Забезпечення «базових потреб» дітей, які до цього знаходилися «на вулиці» або у неблагополучних сім'ях (житло, одяг, повноцінне харчування, навчання, виховання).
Не найкраща, але реальна форма виховання дітей, які не можуть бути залучені до сімейних форм виховання

внаслідок досягнення підліткового віку, через стан здоров'я або наявність поведінкових вад.
Навчання дітей відповідно до їх психологічного та фізичного розвитку.
Всебічний розвиток дитини, належна організація позашкільного дозвілля та культурного відпочинку.
Можливість оздоровлення дітей протягом 3-х місяців влітку.
Посилений соціальний захист вихованців.
Наявність пільг при вступі до ВНЗ.
Виховання колективізму, відчуття «дружнього плеча».
Адаптація до суспільства та самостійності.
Професіоналізм персоналу, який працює з вихованцями різних категорій.
Постійний державний контроль за функціонуванням закладів (у тому числі різноманітними інстанціями, службами тощо).
Представники ЦСССДМ:
Інтернатна система зручна для влаштування на тривалий період дітей, які не можуть жити у сімейних умовах. В країні не розвинута відповідна інфраструктура для того, щоб дітей з важкою інвалідністю могли взяти на виховання сім'ї. Не розроблені також відповідні заходи соціальної підтримки таким сім'ям.
Дитина не може залишатися на вулиці без догляду та нагляду, особливо якщо це підлітковий вік.
Інтернатний заклад забезпечує дитині її основні потреби (житло, навчання, виховання, оздоровлення), яких вона була позбавлена в біологічній сім'ї (якщо батьки були позбавлені батьківських прав за неналежне виконання батьківських обов'язків).
Соціальний захист дітей: статус дітей; стандарти щомісячного утримання таких дітей, їхнього медичного обслуговування; навчання; оздоровлення; матеріальна допомога – одноразова соціальна виплата; пільги при вступі до навчальних закладів та гуртожиток на період навчання; перше робоче місце та гуртожиток; сприяння у вирішенні житлових питань.
Інтернати здебільшого добре фінансуються державою.
Добра організація дозвілля та позашкільля.
Дитину легше виховувати в колективі.
Дитина стає самостійною та ощадливою.
Ширше коло спілкування з однолітками.
Представники громадських організацій:
Якщо в сім'ї криза, то для того, щоб дітей не викинути на вулицю, їх тимчасово потрібно віддати на виховання до інтернату, щоб згодом повернути дитину в оновлену родину.
Треба визнати, що для певної категорії сиріт інтернати будуть необхідні.
Виховання є професійно правильним.

<i>Керівники інтернатних закладів:</i>
Роками налагоджена система, стабільне фінансування, державний контроль за діяльністю закладів.
Повноцінне навчання, контроль за навчанням.
Повноцінне харчування, постійний контроль за харчуванням.
Медичне обслуговування вихованців, оздоровлення влітку.
Повноцінне та «прозоре» виховання.
Кваліфікований та досвідчений персонал. Державний відбір кадрів.
Переваги для дітей з проблемами розвитку, оскільки дітей навчають і виховують досвідчені фахівці. Якщо це дитина з явними фізичними або психічними проблемами, то дуже важко дати їй належне виховання в родині. Розвиток в інтернаті йде пришвидшено, бо діти рівні у розвитку.
В інтернаті більше можливостей комплексного та різностороннього розвитку дитини, його творчого потенціалу, нахилів, інтересів, фізичного розвитку, трудової підготовки. Організований відпочинок, культурне дозвілля.
Можливість виховання у дитячому колективі. Діти мають можливість більше «розкритися» саме у колективі.
Діти адаптовані інформативно, морально. Вони виходять з багажем знань, мають навички самоорганізації, вміють пристосуватися до життя.
Після виходу з інтернату діти підтримують зв'язок з педагогами та вихованцями, завжди можуть звернутися за допомогою.
Більше пілг щодо вступу до ВНЗ та ПТНЗ, при подальшому працевлаштуванні.
<i>Класні керівники інтернатних закладів:</i>
Єдина система – освіта, виховання, медичне обслуговування, корекція, оздоровлення. Більше відповідальності за дітей. Система відпрацьована роками. Діти постійно під наглядом, є всі служби – немає необхідності вивозити дітей. Створені всі умови для навчання.
Діти всебічно розвиваються, привчаються до розпорядку та системи.
Переваги тільки для дитини з розумовою відсталістю та вадами фізичного і розумового розвитку, бо саме в таких закладах зібрані комплексно ті спеціалісти, які потрібні таким дітям.
До нас потрапляють всі діти, у тому числі з патологіями, з кримінальним минулим і ми таких дітей виховуємо. Комплексне обслуговування дітей для адаптації, корекції вад розвитку.
Психологічна допомога вихованцям.
Працюють професіонали своєї справи. Є контроль за дітьми і за педагогами.
У навчальних планах більше «виробничих» предметів. Проводиться профорієнтаційна робота. Дітей правильно професіонально орієнтують та направляють на безкоштовне навчання.
Для нас всі діти рівні. Ніхто не має ніяких переваг.
В інтернатах діти здружуються раніше. У дітей формується почуття «кліття», колективу. Вони вчаться взаємовиручки, взаємодопомоги. Навчаються відстоювати свою позицію, бути самостійними, трудитися, прагнути до кращого.
Вихованець постійно спілкується з однолітками.
Тут діти раніше готуються до виходу у життя.
Діти підтримують один одного, навіть після випуску з інтернату.
Нагляд за дітьми, слідкуємо за судбами і морально підтримуємо.
<i>Прийомні батьки ПС:</i>
Дитина не на вулиці. Вона забезпечена опікою з боку держави (житло, харчування, базова освіта, виховання).
Всіх дітей-сиріт не можуть забрати ДБСТ або прийомні сім'ї. Вони мають десь жити.
Найголовніше – як відносяться до дітей у закладі, який керівник, як організована виховна та навчальна робота. Якби в усіх інтернатах були гарні умови, це було б вирішенням усіх проблем з дітьми-сиротами у державі.
Діти, як в дитячому таборі, звикли до роботи.
<i>Батьки-вихователі ДБСТ:</i>
Діти отримують мінімальний базовий рівень задоволення життєвих потреб.

Недоліки інтернатної форми виховання
<i>Представники центральних та місцевих органів влади:</i>
Система виховання не працює на конкретну дитину та здійснює «гіпер-опіку» над дітьми-вихованцями. Як наслідок: непристосованість до реального життя та неадаптованість до дорослого, самостійного життя. «Тепличні» умови виховання призводять до різноманітних проблеми з самообслуговуванням вихованців у подальшому житті, труднощів у питаннях побутового плану тощо.
Виховання дитини з психологією «споживача», оскільки вона весь час живе на всьому готовому.
«Жорстка» регламентація розпорядку дня (чого немає в самостійному житті).
Велика наповнюваність виховних груп – неможливість приділити уваги всім.
Незабезпеченість індивідуальним підходом у вихованні дитини призводить до поглиблення її депривації, соціальної ізоляції, недовіри до людей, труднощів у спілкуванні та знаходженні нового кола спілкування.
Відсутність «особистого простору» у дитини, постійне знаходження у великому колективі.
Недостатній розвиток комунікативних функцій.
Діти позбавлені реалізації емоційних потреб. Вони також не є емоційно підготовленими до самостійного життя.
Коло друзів обмежене (тільки вихованці інтернату). Спілкування з дітьми «однакового статусу», дуже обмежене спілкування з дітьми зі звичайних сімей та шкіл.
Немає уявлення про модель сім'ї та про сімейні ролі. Відсутня мотивація створення міцної сім'ї.
Є випадки порушення прав дітей, жорсткого ставлення до них як з боку вихователів та педагогів, так і з боку вихованців.
Низька якість освіти.
Обмеженість у виборі подальшого навчання (фактично можуть поступати в основному у ПТНЗ).
Відсутність зв'язку дітей з родичами, недостатній контакт з дорослими, слабкий зв'язок з соціальною культурою поглиблюють їх соціальну відчуженість.
Внаслідок недостатньої соціалізації та адаптації випускники можуть «повторити» шлях своїх батьків.
Внаслідок низької заробітної плати в інтернатних закладах недостатня кількість висококваліфікованих молодих спеціалістів, які володіють сучасними методиками виховання, знають, що таке соціальна робота та соціальний підхід.
<i>Представники ЦСССДМ:</i>
Важка соціальна адаптація в суспільному житті. Неготовність до дорослого життя. Відсутня можливість опанувати у повному обсязі навички, які є необхідними для самостійного життя.
У дітей розвинута «споживачька» психологія. Випускники інтернатів вважають, що їм всі винні: держава, суспільство – самі ж вони не мають мотивації, щоб досягти чогось самостійно.
Відсутність індивідуального підходу до дитини. Внаслідок обмеження відповідних ресурсів в інтернатах (зокрема відсутність психологічної служби) не вивчаються потреби кожної дитини, його соціальна історія.
Відсутність особистої мережі підтримки (сім'ї, родичів).
Виховання в закритому середовищі, нівелювання особистості, відсутність самоідентифікації.
У дітей може бути відсутня ініціатива, порушена мотивація та автономія, внаслідок чого не буде відчуття повноцінності за себе, впевненості у майбутньому.
Діти не завжди вміють контролювати свої емоційні прояви, вчинки, деякі поведінкові реакції. Є випадки конфліктів між вихованцями (наприклад, через боротьбу за лідерство в колективі), «дідівщина».
Велика чисельність дітей та недостатня кількість персоналу може бути причиною формування нестійкої прив'язаності, раннього сексуального досвіду тощо.
Існують випадки жорстокого поводження та насильства як між дітьми, так і з боку педагогів.
Відсутня модель сім'ї, сімейних ролей. Відсутність сімейного оточення, індивідуальної любові та піклування, повноцінної підготовки до самостійного життя. Відсутність умінь будувати сімейні стосунки.
Рівень освіти заслабкий – не той, що в загальноосвітній школі.
Обмеженість у виборі навчального закладу та подальшого освітнього рівня.
Відсутність звичного кола спілкування після виходу з системи.
<i>Представники громадських організацій:</i>
Велика чисельність дітей в закладах, тому кожному приділити увагу неможливо. Стирається особистісний підхід до дітей, формується невідповідність дітей до життя поза інтернатом. Відсутність навичок самостійного життя, зокрема щодо планування власного бюджету.
У дітей в інтернаті не формується здорова прив'язаність, тому це впливає на все подальше життя у будь-яких виявах.
Недостатній рівень витрат на харчування у розрахунку на одну дитину.
Заробітна плата працівників залежить від кількості дітей.
Низький рівень освітньої підготовки для продовження навчання у ВНЗ.
Відсутність комунікативних навичок.
Несформованість у дітей здорової ідентичності, низька самооцінка дітей.
Випадки жорстокого поводження в примусовій формі можуть перейти в норму поведінки дитини.
Байдужість до дитини та її долі. Слабкий соціальний супровід випускників або повна його відсутність.

Керівники інтернатних закладів:
Соціальна адаптація в інтернаті – найбільш слабе місце. Вихованці не отримують належного досвіду самостійного життя.
Дитина живе на всьому готовому, за неї вирішують усі проблеми інші. Втрачається цінність оточуючих її речей. Дитині здається, що все це буде і в самостійному житті.
У дітей відсутнє розуміння цінності грошей – вони на повному державному забезпеченні.
Недостатній індивідуальний підхід до дитини (велика кількість дітей в одній групі закладу – неможливість приділити кожній дитині достатньо уваги).
В інтернаті жорстока дисципліна. Не всі діти витримують такий суворий режим – разом їмо, разом займаємося, разом граємо тощо. Але іншого ми дозволити собі не можемо. коли їх багато. А дитині інколи хочеться побути наодинці, мати більш вільний час.
При такій чисельності дітей ми не можемо сформувати розуміння, що є своє і чуже, а не спільне.
В інтернаті відсутня модель сім'ї. Діти не можуть отримати соціального досвіду проживання в сім'ї. В дітей розмиті поняття про сімейне життя, відповідальність чоловіка та дружини у сім'ї.
Необхідна зміна нормативів щодо забезпечення вихованців одягом та взуттям.
Дітей направляють у старші класи, а не виявляють дітей в початкових класах (це пов'язано з поганою роботою служби у справах дітей, з органами опіки на місцях, з фаховим рівнем голів сільських рад, оскільки більшість дітей до нас приходять з сільської місцевості).
Недостатній рівень соціального захисту випускників інтернатних закладів.
Проблема правильності вибору подальшого життєвого шляху випускниками.
Багато програм в Міністерстві є на «папері», але в життя втілюються одиниці. Недолік в тому, що потрібно втілювати те, що написано.
Інтернати мають багато проблем і залишаються з ними «сам на сам». Потрібно було б більше фінансів, щоб усі недоліки можна було б здолати.
Сама система інтернатів відстала від часу. Державна програма відстає – саме слово «інтернат» застаріле.
Класні керівники інтернатних закладів:
Надмірна опіка дітей слабо готує їх до соціалізації в суспільстві. Вони звикли, що всі проблеми за них вирішують вихователі. Коли вони виходять у самостійне життя, то шоковані. Вони бояться виходити з інтернату, вони не готові до відповідальності, яка лягає на них.
Дитині здається, що їй всі «зобов'язані».
Адаптація в соціумі, відсутність соціального супроводу, підтримки після випуску. Коли вони виходять з наших стін, то намагаються робити все, що їм хочеться, тому що ними ніхто не займається належним чином.
Інтернатна система з самого початку неправильна. Психіка дитини змінюється суттєво. Погана адаптованість до самостійного життя. Жорстока система відносин (нестатутні відносини) серед вихованців.
Інтернатна система – це замкнута система. Немає можливості побачити сімейне життя. Слабо формується розуміння, що таке родина і які там складаються відносини. Немає домашнього спілкування. Дитина не знає, що таке родичі. Крім вихователів в цих дітей немає нікого рідного. Недолік в тому, що інтернати не замінюють дитині свій дім, батьків, як би ми не намагались це зробити.
Велика чисельність вихованців у групах.
Перебування дитини у великому закладі, у великому колективі цілодобово надзвичайно негативно впливає на психічний, фізичний розвиток дитини.
Існують випадки фізичних покарань серед працівників закладу, психічного (морального) насилля.
Часті порушення прав дитини, відсутність у неї можливості відчувати себе особистістю. Повна відсутність права вибору.
Недостатнє фінансування (наприклад, дитині видається 2 грн. 14 коп. на місяць на кишенькові витрати).
Не завжди вихованець має можливість вибрати навчальний заклад або спеціальність, яка подобається (в основному через проблеми зі здоров'ям або гуртожитком).
Прийомні батьки ПС:
Абсолютна невідповідність дітей до майбутнього життя, відсутність самостійності та відповідальності.
Дитина виходить в соціум, де немає викладачів, які допоможуть, – тут вона сама. Дитині після інтернату важко адаптуватися в соціумі, знайти житло, створити родину, забезпечити собі майбутнє.
Виховувати дитину в інтернаті економічно не вигідно для держави – дитина не буде самостійною, відповідальною, не буде знати моделі сім'ї і тому не зможе побудувати її в майбутньому сама.
Інтернатна форма (повне державне забезпечення) повністю «атрофує» або не розвиває потреби дитини заробляти на життя.
В інтернатах закладається в підсвідомості, що діти там невдахи, ні на що не здатні, за ними плаче тюрма.
В інтернаті їх не навчають навіть елементарному. Діти цілими днями тільки дивляться телевизор. Там виховують трутнів.
Недогляд, ніякого контролю, дитина не відчуває себе як особистість.
Недостатньо уваги до дитини.
Психіка дітей в інтернатах спотворюється, дитина максимально віддаляється від життя, виробляється

споживацьке відношення до життя та безвідповідальність. А поширена в інтернатах жорстокість погано відображається на психіці дітей.
Їм, звичайно, важче, тому що порушений психічний стан таких дітей.
На даний момент ця форма виховання непродумана та неправильно організована.
Батьки-вихователі ДБСТ:
Дитина не має власного життєвого простору, звикає до надмірної опіки, не вміє приймати самостійні рішення.
Діти не розвиваються, а ще більше деградують, в них напрацьовується відчуття самотності, незахищеність у соціумі.
Діти не мають навичок самообслуговування, не знають, як витратити гроші.
Діти в інтернатах живуть ніби «стадом», вони недоглянуті, ніхто ними не займається. В родині вони хоч знають, що є сім'я, мама.
Діти всім обділені. Держава звертає мало уваги на ці проблеми, лише на папері.
Інтернатні дітки ображені всім, а найголовніше – увагою батьків. Таким діткам – тільки вперед, як хочеш, так і живи в цьому несправедливому світі.

Додаток 8

Переваги та недоліки сімейних форм виховання

Проект «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей»

Київ-2010

Переваги сімейних форм виховання
<i>Представники центральних та місцевих органів влади:</i>
Діти краще пристосовуються до життя, вони більш наближені до реалій життя, вони навчені «жити». Діти можуть управляти власним побутом. Набуваються навички сімейного життя. Перехід до самостійного життя відбувається більш легко, аніж у випускників інтернатів.
Сімейна форма виховання наближена до проживання дитини у біологічній сім'ї. Проживаючи в таких умовах, дитина має ряд обов'язків перед іншими членами сім'ї, тобто в ній розвивають ті якості, які потрібні в житті: відповідальність, працьовитість, любов, переживання тощо.
Є відповідальні за долю дитини.
Є модель сім'ї. Сім'я забезпечує приклад внутрішніх сімейних відносин, ведення спільного хазяйства та бюджету. Діти повністю під опікою батьків-вихователів, які виховують своїх вихованців в любові та розумінні, де на першому місці постають сімейні та моральні цінності.
Відбувається інтеграція в різних життєвих процесах, набуття ціннісних орієнтацій.
Реалізується індивідуальний підхід до дитини. Є турбота про кожен дитину.
Психологічні переваги та психологічний комфорт. Дитина відчуває себе рідною та потрібною родині, впевненою та захищеною від багатьох проблем. У неї постійні та тісні емоційні зв'язки. Вона має «особистий простір». У неї відсутні психологічні розлади. Вона вмотивована до сім'ї та любові.
Діти відчувають себе впевненіше, так як у них залишаються родинні зв'язки. Знання та усвідомлення того, що в будь-який час вони зможуть звернутися не до вчителя чи няні в інтернаті, а до майже рідного батька чи матері – вихователів. Вони стають як рідні.
Збереження родинних зв'язків між братами та сестрами в ДБСТ (у разі, коли влаштовуються діти з однієї родини). Діти відвідують школи та садочки, як і діти з біологічних сімей. В одній сім'ї діти різної вікової категорії – це позитив для дітей. Діти не змінюють місця свого перебування, мігруючи з закладу в заклад. Вони більш пристосовані до життя.
Більше шансів побудувати подальше сімейне життя (побутові навички, знання сімейних обов'язків, розуміння сімейних відносин).
Більше коло друзів, можливість спілкування з сім'єю в дорослому житті.
<i>Представники ЦСССДМ:</i>
Сім'я – найбільш природне оточення для дитини, яке забезпечує її гармонійний, всебічний розвиток. Якщо біологічної сім'ї немає, то ці орієнтації виконує найкраще сімейна опіка (прийомна сім'я, ДБСТ).
Усвідомлення свого значимого статусу в ДБСТ та прийомній сім'ї – статусу дитини, а не вихованця.
Вихованці прийомних сімей та ДБСТ, виховуючись у сімейному оточенні, поступово засвоюють необхідні соціальні та побутові навички, засвоюють модель сім'ї та родинних стосунків, оволодівають умінням вести домашнє господарство, планувати бюджет сім'ї, «обростають» соціальними зв'язками та мережею підтримки (прийомні батьки, їх родина, брати, сестри тощо). Більша адаптованість в побуті та самостійному житті, готовність до дорослого життя, впевненість у собі та майбутньому – це все сприяє переходу до самостійного життя. Кращі стартові можливості.
Сімейна форма виховання є кращою для психіки та моральної рівноваги дитини. Це виховання, яке повністю пов'язане з сім'єю, батьками, братами та сестрами. Тут дитина виховується в повній сімейній ідилії. У неї з'являється відчуття родини, вона адаптована в родинне коло. Є знання того, що в тяжку хвилину можна відкритися та поговорити з рідними людьми. Батьківське піклування та любов – це дуже вагомий важіль в подальшому житті дітей ДБСТ та прийомних сімей.
Дитина на власні очі «бачить» модель сім'ї, у неї є досвід, як «бути» дитиною у сім'ї, вона знає про сімейні ролі батьків і дітей, сестер та братів. У неї виховуються родинні традиції. Їй краще вдається створити сім'ю у майбутньому та виховати дітей.
Індивідуальний підхід до кожної дитини. Індивідуальні любов та опіка.
Дитина навчається у звичайній школі, виходить звідти з певним багажем знань.
Можливість брати участь у звичайній господарській діяльності сім'ї.

Більше навичок соціалізації, діти дуже адаптивні, вміють налагоджувати відносини з іншими.
Наявність та збереження родинних зв'язків. Можливість підтримання стосунків з прийомними батьками та біологічними родичами, в тому числі з братами та сестрами.
Всебічна підтримка прийомних батьків, які не залишають дитину після повноліття, будуть брати подальшу участь в її житті.
У разі невирішення проблем з житлом у прийомних сім'ях діти мають можливість залишитися проживати з прийомними батьками.
Представники громадських організацій:
Діти в сім'ї навчені бути більш самостійними в житті і бути впевненішими в своїх силах. Діти більш готові до побутового ладу життя. Діти виходять більш адаптованими до життя.
Це статус дитини з сім'ї, а не з інтернату.
Індивідуальний підхід. Менша кількість дітей, тому кожному приділяється більше уваги та любові, коректується поведінка, формуються побутові навички.
Наявне відчуття «потрібності».
Дитина має життєвий приклад родинного життя.
Батьківське піклування та любов – це дуже вагомий важіль в подальшому житті дітей ДБСТ та прийомних сімей. Вони мають підтримку з боку дорослих, вони не самотні в подальшому житті.
У дитини є люди, до яких вона може звернутися за порадою. Може навіть продовжувати жити у прийомній сім'ї.
Керівники інтернатних закладів:
Дитина знаходиться в родині, відчуває психологічний мікроклімат родини. Дитина звикає до родини, відповідальності не тільки за себе. Дитина бачить модель сім'ї. Формується відповідальність за свою сім'ю.
Адаптовані морально, фізично. Різностороння підготовка до майбутнього життя. В сім'ї діти навчаються бути самостійними і відповідальними.
Індивідуальний підхід до кожної дитини. Дітям приділяється більше уваги, оскільки в ДБСТ меші групи, вихователка не змінюється.
Підтримка родини у подальшому житті. Навіть якщо це лише опікуни, в них більше прав та можливостей влаштувати подальшу долю дитини.
Класні керівники інтернатних закладів:
Кожна дитина хоче мати своїх маму й тата, свій будиночок, свою кімнатку, вони від щирого серця намагаються їм сподобатися.
Діти живуть в родині і це вже добре. Вони багато чому там навчаються – це і спілкування, і побут, вміння вести господарство. Це ті навички, які не може дати інтернат.
Можливість виховання в родині, отримання сімейних цінностей. Дитина в родині бачить всі відношення, які допомагають йому усвідомити, що таке сім'я, які в ній обов'язки. Родина привчає багато працювати, самим турбуватись про себе і про своїх братів та сестричок.
Дитина відчуває себе коханою у родині, є її частиною. Надає дітям більше сімейного затишку, батьківської любові.
Індивідуальний підхід до кожної дитини, можна більше розкрити потенціал дитини. Таким батькам потрібно ставити пам'ятник при житті. Дуже важко перевиховати чужу дитину.
Всиновлення – це сама відповідальна форма виховання.
Прийомні батьки ПС:
Діти ростуть у повноцінних сім'ях, де їх готують до майбутнього самостійного життя. Вчать працювати, заробляти, поводитися з грошима, розподіляти їх на життя, планувати своє життя. Дітям прививають елементарні навички норм особистої гігієни, самообслуговування.
У дитини в родині є розуміння почуття власності (власні речі, власне ліжко, власні іграшки, своя територія).
В сім'ї вони отримують цінний досвід спілкування, відносин у сім'ї, виходять до самостійного життя з почуттям відповідальності, сформованими особистостями, впевненими у собі. Самооцінка та значимість власного «Я» в родині зростає. Це формується тільки в сім'ї.
Відчуття «дому» у дитини, відчуття мати та батька. Діти отримують любов, особисте спілкування, особисте піклування, бачать відносини мами й тата між собою, що формує їх внутрішній світ і стає прикладом для майбутнього життя.
Дитина з сім'ї стає гармонічною особистістю, її психіка не страждає від насильства та жорстокості, що панують в інтернатах. Діти зростають у любові та турботі.

Родина є родина. Дитина повинна жити з батьками. Вона може спокійно поговорити з нами, якщо щось не так. А хто з ними «нянчиться» в школі, де 600 дітей?
За дитиною наглядають батьки. Займаються її розвитком, слідкують за навчанням, спілкуються з дитиною. Дитина знає, що вона може бути захищена, що їй можуть допомогти прийомні батьки чи вихователі ДБСТ.
Дитина знає, що таке родина, більш підготовлена для створення своєї сім'ї. Багато дітей висловлюють бажання в майбутньому мати не тільки своїх, а й усиновлених дітей.
Діти більш адаптовані до життя, в них більше знайомих, друзів.
Більше відчутна підтримка у навчанні та працевлаштуванні, бо піклування за дитиною відчутне і далі.
Діти можуть перебувати в сім'ї після закінчення строку перебування у прийомній сім'ї чи ДБСТ.
Батьки-вихователі ДБСТ:
Дітям із родин набагато легше адаптуватися, вони швидше пристосовуються до суспільства. Виходячи в доросле життя, діти можуть швидше і краще влаштуватися в дорослому середовищі, ніж ті діти, які виходять з інтернатів.
Дитина в повсякденному житті звикає до суспільних відносин. Дитина готується до самостійного життя щоденно.
Дитина має свій життєвий простір, має вільний вихід та можливість самостійної орієнтації.
Розуміють, що таке «сім'я» та «дім». Бачать відносини між мамою та татом, братами та сестрами. Діти вчать берегти відносини в сім'ї. Вони вчать визнавати правила, допомагати і любити інших, самі отримують любов. Діти знають, що вони мають жити в родині, створювати свої сім'ї, виховувати своїх дітей. В таких дітях, ми батьки, виховуємо, що родина – це головне у житті. В них є модель родини, що важливе для подальшого життя.
Мають не все, але основне – батьківську і материнську любов. Головне для них – це родина.
В сімейній формі діти мають навички самообслуговування, в них є здатність оцінювати реальність життя в плані умінь організовувати свій день, планування чи доцільності використання фінансів. Діти навчені бути самостійними. Вміють піклуватися про себе та інших. Діти вчать берегти речі, житло. Цінують працю та допомогу. Діти самі намагаються допомагати по господарству.
ДБСТ краще тим, що більша кількість дітей, велика сім'я. Вчать щось віддавати та отримувати назад. Знову ж таки, багато сестер та братів, до яких можна звернутися за допомогою.
Діти відчувають себе особистостями, а не членами «стадного гурту».
Дитина розуміє, що в неї є підтримка «за спиною», що вона не одна.
Батьки приділяють більше уваги і турботі дитині, оточують любов'ю. Піклування, доброзичливість, збереження індивідуальності.
У дітей залишаються рідні та близькі, не втрачаються відносини з батьками-вихователями та іншими вихованцями.
Наші вихованці мають можливість вчитися там, де їм хочеться.
У дітей є такі самі можливості, як і у дітей зі звичайних родин.
Діти краще влаштовуються у житті.
«Тимчасові» батьки – це неправильно. Якщо взяли, то це назавжди.
Батьки-вихователі постійно знаходяться під контролем представників органів опіки, нас постійно викликають на тренінги, семінари.
Ми, батьки-вихователі, не бажаючи втрачати зв'язок з дітьми, ми пропонували їм жити з нами поки вони не влаштуються в житті.
Наші діти розуміють, що їхній «тил» прикритий, дітям є куди повернутися і там їх чекають.
Недоліки сімейних форм виховання
Представники центральних та місцевих органів влади:
Відсутність рідних батьків.
Існують проблеми стосовно контролю за вихованням та утриманням дітей.
Діти, що приходять з ДБСТ, страждають від педагогічної занедбаності. Вони не мають мотивації та зацікавленості у навчанні. Проблема є те, що у дітей спостерігається агресивність та репресивність. У системі освіти вчителі не готові навчати дітей-сиріт. Деякі діти мають специфічну поведінку, наприклад, ті, які зазнали сексуального насилля. Батьки та спеціалісти не готові виховувати таких дітей.
Вибірковий підхід до опікунства, всиновлення.
Недосконалість критеріїв відбору прийомних батьків. Можливість нестачі педагогічного досвіду у прийомних батьків та батьків вихователів. Некваліфікований підхід в підготовці громадян, які беруть

під опіку дітей.
Багато фактів свідчать про те, що прийомні батьки та вихователі не знають історії дитини. Хоча обов'язком вихователів прийомних сімей та ДБСТ є підтримка зв'язків з біологічними родичами. Проте, дуже часто вихователі цього не дотримуються.
Можливість конфліктів або проблем всередині родини (між батьками та дітьми, між рідними та прийомними дітьми).
Існування випадків повернення дітей в інтернатну систему з прийомних сімей та ДБСТ.
Наявність споживацької психології у дітей.
ДБСТ – велика чисельність дітей, недостатній людський ресурс і відсутність кваліфікованого підходу у соціальному супроводі.
Неможливість організувати належне позашкільня у віддаленій сільській місцевості для вихованців інтернатів, що мали, наприклад, спортивні досягнення тощо.
Неврегульовані питання відпочинку батьків-вихователів.
Неврегульовані питання щодо заощадження коштів вихованців ДБСТ.
Пошук постійних спонсорів. В умовах економічної кризи загострюється проблема матеріально-технічної бази по забезпеченню потреб закладів для дітей-сиріт ДБСТ та прийомних сімей.
Представники ЦСССДМ:
Це питання – усиновлення, тобто здебільшого є «приховане» усиновлення. Відсутня можливість повернення в біологічну сім'ю дитини, так як нові батьки з прийомної сім'ї сприймають її як власну.
Відсутність рідних батьків.
Нестача ефективних механізмів щодо влаштування у сімейну форму виховання насамперед підлітків.
Великі кількості дітей в родині іноді призводить до втрати батьківської уваги; задоволення потреб конкретної дитини, тим більше, якщо це діти з різних сімей (не є братом чи сестрою).
Недосконалість системи добору та навчання батьків вихователів.
Залежність від людського фактору, особистих рис батьків-вихователів та прийомних батьків.
Існують випадки повернення дітей у інтернатну систему.
Наявність випадків, коли після випуску з ДБСТ не всі діти мають намір підтримувати подальші відносини з батьками вихователями.
Проблеми з подальшим влаштуванням дитини. Дитина залишається сама після виходу з сім'ї.
Батьки-вихователі ДБСТ не мають вихідних, відпусток, відсутні програми підтримки таких батьків, програм, спрямованих на профілактику вигорання батьків.
Представники громадських організацій:
Відсутність системного підходу щодо забезпечення сімейним вихованням сиріт з особливими потребами (розумово-відсталі, інваліди, ВІЧ-інфіковані тощо).
Для дитини статус сироти – горе, для опікунів – спосіб наживи.
Якщо з'являються труднощі, то вирішують їх в кожній сім'ї по-різному – можуть і відмовитися від дитини, або дитина – від прийомної сім'ї (буває рідко).
Важко «реформувати» прийомну сім'ю, навіть якщо є причини для цього.
Якщо в інтернатній формі виховання працюють досвідчені педагоги-вихователі, то в сімейній формі виховання все залежить від опікуна (наприклад, яку освіту мають прийомні батьки).
Дітей виховує школа життя і батьки, але не завжди вони можуть стати педагогами.
Не забезпечує необхідної індивідуальної уваги кожній дитині. Багато дітей мають деструктивний вплив на подружні взаємовідносини батьків.
Мало опікунів стають наставниками для дітей у їх подальшому житті.
Відсутність житла, працевлаштування, соціального супроводу, освітніх програм на всіх етапах розвитку сім'ї.
Керівники інтернатних закладів:
Немає системи виховання. Немає можливості розвиватися за інтересами, немає контролю за навчанням.
Це не усиновлення! Є загроза, що дитину беруть заради заробітку.
У ДБСТ гірше медичне обслуговування, гірше харчування.
Недоліки у тому, що родини мають багато проблем і залишаються з ними сам на сам.
Недостатній рівень кваліфікації персоналу ДБСТ, відсутні критерії відбору таких працівників. Батьки повинні теж бути педагогічно освічені. Мама-виховательки не мають потрібного досвіду і навиків.
Випадки повернення в інтернатну систему. Сім'я повинна розуміти, навіщо їм дитина, тому що це не іграшка – погратися та повернути. А це ранимі дитячі серця.

Адаптація дітей ДБСТ в період, коли вони лише поступили до навчального закладу, оскільки вони там безконтрольні.
Не можуть забезпечити повноцінний відпочинок і надати можливість розвиватися за інтересами.
Недостатній рівень соціального захисту вихованців.
Багато програм в Міністерстві є на «папері», але в життя втілюються одиниці. Недолік в тому, що потрібно втілювати те, що написано.
Не всі родини в подальшому можуть допомогти при вступі до ВНЗ, або у працевлаштуванні, допомогти у кризових ситуаціях.
Сім'я повинна бути готова виховувати дитину не тільки до 18 років, але й надалі брати участь у її житті.
Класні керівники інтернатних закладів:
Сімейні форми мають право на існування, але там має бути всиновлення і нічого іншого.
ДБСТ беруть дітей без паталогій. Не всіх дітей можливо усиновити. Туди беруть лише нормальних дітей, а куди дівати інвалідів?
«Нездорова» дитина може страждати у сім'ї (неналежний медичний догляд, зневажливе ставлення з боку інших дітей в сім'ї, відсутність спеціальної освіти. Не кожна сім'я може забезпечити таку дитину всіма спеціалістами та «поставити на ноги» хвору дитину.
Родини – це приватна власність і ніхто їх не контролює.
Діти для прийомної сім'ї як робота, їм платять гроші за виховання. Доки ці діти не будуть усиновлені, вони вважатимуть себе прийомними, тимчасовими, до досягнення 18 років. А потім дитина, як правило, не потрібна і уходить.
Доки це буде оплачувана робота до досягнення дитиною 18 років, а потім його вихід з родини – це не буде рішенням проблеми соціальної адаптації дитини.
Малий термін знайомства. Складається враження, що не всі батьки щирі.
Батьки не готові брати дітей до родини. Вони користуються пільгами. Є випадки суто меркантильного характеру з боку вихователів ДБСТ.
Часто дітей в ДБСТ беруть за гроші. Бувають, звичайно, винятки. Але вони поодинокі. В основному в таких закладах відношення до дітей, як до джерела прибутку.
Потрібно досліджувати сім'ї, тому що часто дітей повертають. Не можна давати їм опікунів. ДБСТ взагалі не потрібні – «старший меншого трусає».
Існують випадки повернення дітей в інтернат, коли батьки не справляються з вихованням дитини. Це великий стрес для дитини.
ДБСТ, прийомні родини – відсутність контролю над ними, особливо у сільській місцевості. Випадки психологічного насилля у релігійних поглядах.
У ДБСТ немає постійного медичного обслуговування та шеф-кухаря, який слідкує за харчуванням дітей.
В сім'ї залежить від батьків – дадуть гроші, не дадуть, в ДБСТ доношують одяг одні за одним.
В родині буває, що батьки не мають навіть 10 класів освіти. Низький рівень кваліфікації мам-вихователюк, оскільки ще не має кваліфікованих спеціалістів у цій сфері.
Діти можуть не ужитися з іншими дітьми цих батьків.
Прийомні батьки ПС:
Багато тиску з боку номенклатурних структур, надмірний контроль.
Родини стикаються з великими проблемами з вихованнями, мало хто про це знає і мало хто цим цікавиться. Багато бюрократії з боку держави, а допомоги реальної немає. Багато перевірок, хоча вони і потрібні. Та з боку адміністрації потрібно більш гнучко відноситися до прийомних родин, які відповідають взірцевим нормам щодо виховання, піклування тощо.
Багато залежить від віку, в якому дитину беруть на виховання.
Велике значення має ціль батьків. Якщо батько ставить перед собою ціль, як рідну виховувати, то це одна справа. Але є батьки, що беруть дітей, щоб отримувати гроші. То тут важко говорити про якесь належне виховання.
Прийомні родини часто бувають не готовими до морального навантаження, до різних варіантів відносин, що можуть скластися між батьками-вихователями та вихованцями. Не можна брати в сім'ю на виховання більше 3 дітей. Тому що втрачаються відносини «тато/мама – дитина», а є відносини «вихователь-вихованець». Якщо брати на виховання дитину, то потрібно брати такого віку та статі, який уже є в родині, щоб вони могли почуватись у парі. Щоб був приклад взаємовідносин.
Брати багато дітей до прийомної родини – значить позбавити їх відчуття себе у сім'ї.

Неадаптованість дітей до соціуму, невміння приймати важливі рішення щодо вирішення важливих проблем. Спостерігається пристосованість до ситуацій, умов, а не бажання докласти зусиль, щоб покращити умови. Діти опиняються в протиріччі «хочу-можу».
Якщо з нас, батьків вихователів, ніхто нічого не вдіє, то дитина залишається на вулиці. У дитини нічого немає, родичі не мають наміру приймати до себе. А діти думають, що вони будуть жити в цій родині завжди, що їм не доведеться бути самостійними.
Неможливість утримувати дітей ДБСТ старше 18-річного віку.
Питання дотримання відповідних пільг для подібних сімей.
Батьки-вихователі ДБСТ:
Надмірне контролювання з боку органів опіки і піклування
Чисельність дітей в ДБСТ завелика. Є небезпека втратити дитині відчуття особистості, індивідуальності.
Проблема збереження родинних зв'язків зі своїми рідними.
Недосконалість системи та її дій у випадках коли через певні непорозуміння з чиновниками в родині міняють батьків-вихователів. У мить, коли подружжя переживає кризу – її так само можуть відокремити від дітей. Як на мене – це псує дітям модель родини – якщо щось не виходить, треба замість пошуку вирішення проблеми зайнятися заміною в подружжі.
Виходячи в доросле життя, випускник може розгубитись серед розмаїття «спокус» (проблема правильності вибору життєвого шляху).
Житло, підготовка до самостійного життя.
Хотілося б, щоб надавали можливість оздоровлювати дітей не вибірково, а для всіх дітей з батьками-вихователями.
Сім'ям потрібна допомога у наданні транспорту та допомога сімейного пекаря.
Батьки-вихователі не мають змоги піти у відпустку, відпочити, оздоровитись
Держава звертає мало уваги на наші проблеми, лише «на папері».